

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ
ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (1815)
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΜΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΕΞΑΤΑΞΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1946

42103

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τοὺς χρόνους ἀπὸ τῆς Συνθήκης τῆς Βιέννης (1815) μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὀνομάζομεν Νεωτάτην ἢ Σύγχρονον Ἱστορίαν. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν διαιροῦμεν εἰς 4 μεγάλας περιόδους, τὰς ἑξῆς :

1) Ἀπὸ τῆς Συνθήκης τῆς Βιέννης μέχρι τῶν ἐπαναστάσεων τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος (1815—1848). Ἀφοῦ δηλαδὴ ἔπεσεν ὁ Ναπολέων καὶ ἐξέπνευσεν ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἐπεκράτησαν εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ συντηρητικοί, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνησαν αὐτὴν μὲ τρόπον ἀπολυταρχικόν. Οἱ λαοὶ ὅμως εἶχον ποτισθῆ ἀπὸ τὰς ἰδέας τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως, ἐπεθύμουν νὰ ἐφαρμοσθοῦν αὐταὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κρατῶν καὶ ἐξεδήλωσαν ζωντανὰ ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας. Διὰ τοῦτο εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Εὐρώπης προεκλήθησαν ἐξεγέρσεις. Οἱ συντηρητικοὶ προσεπάθησαν νὰ καταπνίξουν τὰς λαϊκὰς ἐξεγέρσεις.

2) Ἀπὸ τῶν ἐπαναστάσεων τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου (1848—1870). Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν πραγματοποιεῖται ἡ ἐθνικὴ ἀποκατάστασις τῶν λαῶν, ἰδίως τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας.

3) Ἀπὸ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου μέχρι τοῦ Μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου (1870—1914). Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870 τὰ κράτη ἤρχισαν νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ κατακτητικὰς διαθέσεις καὶ προσεπάθησαν νὰ δημιουργήσουν μεγάλα κράτη, ἰδίως ἔξω τῆς Εὐρώπης. Τοῦτο ὠνόμασαν Νέον Ἴμπεριαλισμόν.

4) Ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου μέχρι σήμερον (1914—σήμερον). Αἱ κατακτητικαὶ αὐταὶ διαθέσεις προεκάλεσαν ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς τὸν μέγαν πόλεμον τοῦ 1914—1918, ὁ ὁποῖος ἔλαβε χαρακτῆρα Παγκοσμίου πολέμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ - ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἡ καταστροφή τοῦ Μ. Ναπολέοντος εἰς τὸ Βατερλό ἐσήμεινε τὴν ἥτταν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ ἐχθροὶ τῶν νέων ἰδεῶν, τὰς ὁποίας εἶχε κηρύξει ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ὁ παλαιὸς δηλαδὴ κόσμος, ἐπεκράτησαν καὶ ἐτακτοποίησαν τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης, σύμφωνα μὲ τὰς παλαιάς, τὰς προεπαναστατικὰς ἀρχάς. Αἱ νικητρίαι Δυνάμεις, Ρωσσία, Αὐστρία, Ἀγγλία καὶ Πρωσσία δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὰς γεωγραφικὰς συνθήκας καὶ τοὺς ἐθνικοὺς πόθους τῶν λαῶν. Διετήρησαν τὰς ξένας ἐθνότητας, τὰς ὁποίας εἶχον εἰς τὸ ἔδαφός των καὶ προσήρτησαν καὶ ἄλλας, ἐνῶ δύο μεγάλους λαοὺς, τοὺς Γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς, τοὺς ἄφησαν διεσπασμένους εἰς μικρὰ κρατίδια, ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων, ὅπως καὶ πρῖν.

Αἱ κυβερνήσεις τῶν κρατῶν ἦσαν ἀπολυταρχικαὶ καὶ διὰ τὰ διατηρήσουν τὸ καθεστῶς αὐτό, μετεχειρίσθησαν βίαν καὶ τρομοκρατίαν, ἐπάταξαν πᾶσαν φιλελευθέραν ἐκδήλωσιν τῶν λαῶν καὶ γενικῶς ἐφρόντισαν νὰ ἐξαλείψουν πᾶν ἵχνος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Τὸν πόλεμον αὐτὸν κατὰ παντός, τὸ ὁποῖον προήρχετο ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν, ὀνομάζουσι εἰς τὴν ἱστορίαν Ἀντίδρασιν. Κύρια στηρίγματα τῆς ἀντιδράσεως ἦσαν αἱ κυβερνήσεις τῆς Ρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀγγλία, τὴν ὁποίαν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἐκυβέρνησε τὸ κόμμα τῶν Τόρι καθὼς καὶ ἡ Γαλλία, συνέπραττον προθύμως μὲ τὰς ἄλλας ἀπολυταρχικὰς Δυνάμεις.

Αἱ ἰδέαι ὅμως τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως δὲν εἶχον σβῆσει. Οἱ λαοὶ παντοῦ ἐζήτουν ἐλευθερίας προσωπικὰς καὶ συνταγματικὰ πολιτεύματα, ἐπὶ πλέον δὲ οἱ ἀλύτρωτοι λαοὶ τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν των, ὅπως οἱ Πολωνοί, οἱ Βέλγοι, οἱ Βαλκανικοὶ λαοὶ κτλ. Ὅσαι πάλιν χῶραι ἦσαν διεσπασμένα

εις μικρά κρατίδια, ὅπως ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία, ἀπῆλθον ἔθνη καὶ ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ συνταγματικὸν πολίτευμα. Τὴν κίνησιν αὐτῶν τῶν λαῶν ὠνόμασαν Φιλελευθέρων κινήσιν.

ΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ

Οἱ κυβερνῆται καὶ οἱ διπλωμάται τῶν ἀπολυταρχικῶν Δυνάμεων, διὰ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἐξουσίαν τῶν εἰς τοὺς λαοὺς καὶ νὰ καταπνίγουν τὰς ἐξεγέρσεις αὐτῶν, συνηνώθησαν εἰς δύο συμμαχίας, τὴν λεγομένην Ἱερὰν Συμμαχίαν καὶ τὴν Πενταπλῆν.

Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία ἔγινε κυρίως διὰ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ τσάρου τῆς Ρωσσίας Ἀλεξάνδρου Α', ὁ ὅποιος ἐπίστευεν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐναρμονίσῃ τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν ἡγεμόνων πρὸς τὸν πόθον τῶν λαῶν νὰ ἀποκτήσουν ἰσότητα καὶ δικαιοσύνην. Τοῦτο ἐφαντάσθη, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ, ἂν κατῶρθωνε νὰ ἐνώσῃ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους εἰς ἀδελφικὴν συμβίωσιν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ συνέταξεν ὁ ἴδιος τὸ κείμενον τῆς Συμμαχίας. Ἄλλ' ἡ Ἱερὰ Συμμαχία δὲν ἀπέκτησε ποτὲ τὴν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν ἀπέδωκαν εἰς αὐτὴν βραδύτερον.

Σημαντικωτέρα ἦτο ἡ Πενταπλῆ Συμμαχία, διὰ τῆς ὁποίας αἱ νικητρίαι Δυνάμεις, Ρωσσία, Αὐστρία, Πρωσσία καὶ Ἀγγλία, εἰς τὰς ὁποίας προσετέθη καὶ ἡ Γαλλία, συνηνώθησαν εἰς συμμαχίαν καὶ ἀνέλαβον νὰ ρυθμίσουν κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης, ὥστε νὰ διατηρήσουν τὰ κεκτημένα καὶ νὰ καταπνίξουν πᾶσαν φιλελευθέρων κινήσιν τῶν λαῶν.

Ο ΜΕΤΤΕΡΝΙΧ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ

Ψυχὴ τῆς Συμμαχίας αὐτῆς καὶ γενικῶς ὅλης τῆς ἀντιδράσεως ἦτο ὁ διαβόητος πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας **Μέττερνιχ**, ὁ ὅποιος ἐπίσειων διαρκῶς τὸν κίνδυνον τῆς λαϊκῆς ἐπαναστάσεως κατῶρθωσε νὰ κρατήσῃ τοὺς ἡγεμόνας ἠνωμένους. «Ἡ ἐπανάστασις, ἔλεγεν, εἶναι πυρκαϊά, ἡ ὁποία ἀπειλεῖ νὰ καταβροχθίσῃ τὸ πᾶν, ὕδρα, ἡ ὁποία ἔχει ἀνοιχτὸν τὸν φάρυγγα, διὰ νὰ καταπίῃ τὴν κοινωνικὴν τάξιν».

Εἰς τὴν Αὐστρίαν ὁ Μέττερνιχ καθιέρωσε τὴν ἀστυνομικὴν παρακολούθησιν, τὴν λογοκρισίαν καὶ τὴν καταδίωξιν τῶν φιλελευθέρων. Τὰ μέσα αὐτὰ κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ καὶ εἰς τὰ γερμανικὰ καθὼς καὶ εἰς ἄλλα εὐρωπαϊκὰ κράτη. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν εἰσήγαγε τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν πρὸς ἀποκατάστασιν καὶ στερέωσιν τῆς ἀπολυταρχίας, ὅπου αὕτη ἐκλονίζετο. Τὰς διπλωματικὰς καὶ διοικητικὰς αὐτὰς μεθόδους ὠνόμασαν **Σύστημα Μέττερνιχ**.

Η ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

Οἱ λαοὶ ὅμως δὲν ἐλησμόνησαν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὑπέσχεθη ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ παρ' ὄλην τὴν ἀπολυταρχικὴν ἀντίδρασιν δὲν ἔπαυσαν νὰ ζητοῦν ἐλεύθερον πολίτευμα, ἰσότητα καὶ δικαιοσύνην. Διὰ τοῦτο εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης ἐξεδηλώθη εὐθύς μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Βιέννης ζωηροτάτη λαϊκὴ ἐξέγερσις.

Κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ λαὸς ἐκινήθη κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας. Δύο πόθοι τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἡ ἔνωσις εἰς ἓν κράτος καὶ ἡ διοίκησις μὲ φιλελεύθερον πολίτευμα, ἔνωσις καὶ ἐλευθερία, ὅπως ἔλεγον συντόμως, ἔμειναν ἀνεκπλήρωτοι. Ἡ χώρα ἐξηκολούθει νὰ κυβερνᾶται ἀπολυταρχικῶς καὶ ἡ διαίρεσις εἰς κράτη παρέμεινεν ὅπως πρὶν. Ἀντὶ τῆς ἠνωμένης Γερμανίας οἱ διπλωμάται ἐπενόησαν τὸ πολιτικὸν κατασκευάσμα, τὴν Γερμανικὴν Ὁμοσπονδίαν, συνένωσιν δηλ. ἀσθενῆ καὶ μᾶλλον ἐπιφανειακὴν τῶν ἐπὶ μέρος γερμανικῶν κρατῶν, τὴν ὁποίαν διηύθυνε κυρίως ὁ Μέττερνιχ.

Τὴν φιλελευθέραν κίνησιν εἰς τὴν

Μέττερνιχ
(1773—1859)

Γερμανίαν ἐδημιούργησαν κυρίως οἱ διανοοῦμενοι. Φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ εἶχον ἐξυμνήσει τὴν ἔνωσιν, τὰ δὲ Πανεπιστήμια ἔγιναν ἐστία ἀναβρασμοῦ. Εἰς τὴν Ἰέναν ὁ περίφημος διδάσκαλος τῆς Γυμναστικῆς **Γιάν** (Jahn) ἤνωσε τοὺς σπουδαστὰς καὶ πολλοὺς παλαιοὺς πολεμιστὰς εἰς μίαν ἔνωσιν, τὴν Γερμανικὴν νεολαίαν. Τὸ παράδειγμα ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλα Πανεπιστήμια καὶ τοιουτοτρόπως τὰ ἀνώτατα αὐτὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ἔγιναν κέντρα ζωηρῶν φιλελευθέρων ἐκδηλώσεων. Ἀλλὰ τοῦτο προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τῆς ὁμοσπονδίας καὶ τῶν ἐπὶ μέρους γερμανικῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἔλαβον αὐστηρότατα μέτρα, διὰ νὰ καταπνίξουν τὴν φιλελευθέραν κίνησιν. Ἀπέλυσαν καθηγητὰς, τὸν Γιάν ἐφυλάκισαν, ἀπηγόρευσαν τὴν κίνησιν τῶν νέων, ὑπέβαλον ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ εἰς λογοκρισίαν καὶ ἀπηγόρευσαν τὴν πώλησιν ὠρισμένων συγγραμμάτων. Τοιουτοτρόπως κατεστάλη ἡ φιλελευθέρα κίνησις εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ κῦμα ἀπογοητεύσεως διῆλθε δι' ὅλης τῆς χώρας.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ κίνησις ἐξεδηλώθη ζωηρότερον δι' ἐπαναστάσεων. Τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης εἶχεν ἀναγνωρίσει τὴν διάσπασιν τῆς χερσονήσου εἰς 10 κράτη, ἡ Λομβαρδία καὶ ἡ Βενετία προσηρτήθησαν εἰς τὴν Αὐστρίαν, οἱ ἡγεμόνες ἐπανέκτησαν τὰ κρατιδιὰ τῶν καὶ ὅλη ἡ χώρα ἐστέναζεν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν μεθόδων τοῦ Μέττερνιχ. Οἱ Ἰταλοὶ πατριῶται, ὅπως καὶ οἱ Γερμανοί, ἐζήτουν νὰ ἐνώσουν τὴν Ἰταλίαν εἰς ἓν κράτος ὑπὸ φιλελεύθερον πολίτευμα. Πρὸς τοῦτο οἱ Ἰταλοὶ ἵδρυσαν μυστικὸν ἐπαναστατικὸν σωματεῖον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη **Καρμπονάρι** (Carbonari = ἀνθρακεῖς) εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος. Σκοπὸς τοῦ σωματείου ἦτο ἡ κατάλυσις τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις ἐλευθέρου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Οἱ τύποι, οἱ βαθμοὶ καὶ ἡ ὀνομασία τῶν μελῶν τῶν Καρμπονάρι ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸν βίον τῶν ἀνθρακῶν ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν Ἐλευθέρων Τεκτόνων. Ἐνεκα τῆς γενικῆς δυσαρρεσκείας ἐναντίον τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐπεκράτει τότε εἰς τὴν χώραν, ἡ ἔταιρεία διεδόθη καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν μὲ κέντρον τὴν Νεάπολιν καὶ τὰ μέλη τῆς ἀνῆλθον τὸ 1820 εἰς 300 χιλιάδας. Ἄλλ' αἱ ἐπαναστάσεις, τὰς ὁποίας διωργάνωσαν κυρίως οἱ Καρμπονάροι εἰς τὴν Νεάπολιν

καὶ τὸ Πεδεμόντιον, κατεπνίγησαν εἰς τὸ αἶμα διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Μέττερνιχ, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλεν αὐστριακὸν στρατόν.

Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Οἱ Ἰσπανοὶ ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ ἡγεμόνος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπανάστασιν αὐτὴν κατέπνιξε γαλλικὸς στρατὸς εἰς τὸ αἶμα τῆς.

Ἡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν εἶχεν ἡ φιλελευθέρα κίνησις ἔξω τῆς Εὐρώπης. Γνωρίζομεν, ὅτι τὴν Ν. Ἀμερικὴν σχεδὸν ὀλόκληρον ἐκτὸς τῆς Βραζιλίας κατεῖχεν ἡ Ἰσπανία ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων. Ἄλλ' οἱ κάτοικοι ὑπὸ τὴν καταθλιπτικὴν κυβερνήσιν τῆς Ἰσπανίας εἶχον μείνει θλιβερῶς καθυστερημένοι μὲ ἀσημαντον μὀρφῶσιν.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῶν βορείων Ἀμερικανῶν καὶ τῶν ἰδεῶν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἤρχισεν ἡ πρώτη ἀφύπνισις τῶν ἀποίκων. Λόγοι ἠκούσθησαν, ἄρθρα ἐγράφησαν κατὰ τῶν μεθόδων τῆς διοικήσεως τῆς μητροπόλεως καὶ τέλος οἱ ἀποικοὶ ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς μητροπόλεως καὶ μετὰ μακρὸν καὶ σκληρὸν ἀγῶνα ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Κολομβία, Βολιβία, Χιλὴ, Ἀργεντινὴ, Παραγουάη κτλ. ὠργανώθησαν εἰς δημοκρατίας (1820), ἐνῶ ἡ Βραζιλία ἀπεσπάτο ἀπὸ τὴν Πορτογαλίαν καὶ ἀπετέλει συνταγματικὴν μοναρχίαν ὑπὸ τὸν Δὸν Πέτρον, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας (1822). Δὲν ἐπέτυχεν ὅμως ἡ προσπάθεια πολλῶν πατριωτῶν νὰ ἐνώσουν τὰς Νοτιοαμερικανικὰς δημοκρατίας εἰς Ὁμοσπονδίαν, κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς.

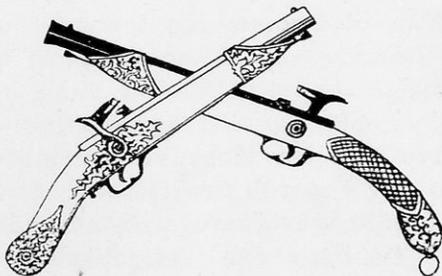

Μονρόε (1758—1831)

Πέμπτος Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ δύο κατὰ σειρὰν τετραετίας, 1816—1820 καὶ 1820—1824.

Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία καὶ ἡ Πενταπλῆ συνεζήτησαν σοβαρῶς τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν καὶ εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν. Ἀλλὰ τότε ἐπῆλθε τὸ πρῶτον ρῆγμα εἰς τὰς τάξεις της. Ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἐντελῶς ἀντίθετα συμφέροντα. Διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἠνοίγετο εὐρύτατον ἔδαφος εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον. Κυρίως ὅμως ὑπῆρξε σθεναρὰ ἡ στάσις τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν **Μονρόε** ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ν. Ἀμερικῆς (1822) καὶ διὰ προκηρύξεως, ἡ ὁποία ἔμεινεν ἱστορική, ἐδήλωσεν, ὅτι: 1) Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἡπειρον δι' ἀποικιακοὺς σκοποὺς. 2) Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς θὰ μείνουν μακρὰν τῶν πολέμων μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐκτὸς ἂν τὰ δικαιώματα αὐτῶν ἀπειληθοῦν σοβαρῶς καὶ 3) Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι δὲν θὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Τοῦτο ἐσήμαινεν, ὅτι πᾶσα εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις θὰ εὕρη ἀντιμετώπους τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Αὐτὸ εἶναι τὸ περιφημον **Δόγμα τοῦ Μονρόε**.

Ἀλλὰ τὴν πλήρη ἐξάρθρωσιν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ τῆς Πενταπλῆς ἐπέφερε κυρίως ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Μετὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἡ Ρωσσία ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Μέττερνιχ καὶ ἀκολουθεῖ ἰδίαν πολιτικὴν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων. Τοιοῦτοτρόπως ἡ δύναμις τοῦ Μέττερνιχ ἴσχυσεν ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη (1815—1823).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Η ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΝ

ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ἐνῶ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως εἶδομεν, εἶχον κατισχύσει οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας εἶχεν ἐπιβληθῆ τὸ σύστημα τοῦ Μέττερνιχ, εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσονήσον οἱ λαοὶ ἐστέναζον ὑπὸ ἀπολυταρχικὸν ζυγὸν ἀσυγκρίτως βαρύτερον, τὸν ζυγὸν τοῦ σουλτάνου. Ὁ σουλτάνος ἐκυβέρνηα κατὰ τὸ παλαιὸν μεσαιωνικὸν σύστημα καὶ κατέπνιγε πᾶσαν τάσιν πρὸς πρόοδον καὶ πᾶσαν κίνησιν πρὸς ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ὑποδοῦλων λαῶν.

Ἄλλ' ἤδη ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος ἐφάνη, ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἀπεράντους κατακτήσεις της. Ὁ σουλτάνος δὲν εἶχε χρήματα διὰ νὰ κινητοποιήσῃ τὸν στρατὸν του, τὸ δὲ παλαιὸν στρατιωτικὸν σύστημα τῶν Τούρκων εἶχε παραλύσει. Τὰ διαβόητα τάγματα τῶν Γενιτσάρων ἦσαν μᾶλλον πληγῆ διὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ οἱ στρατῶνες των διαρκῆς ἐστία στασιαστικῶν κινήματων.

Μερικοὶ σουλτάνοι ἐσκέφθησαν νὰ μεταρρυθμίσουν τὸ κράτος των εἰσάγοντες τὴν πεφωτισμένην δεσποτείαν κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Πρωσσίας καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ ἐπιφέροντες εὐρείας οἰκονομικὰς καὶ στρατιωτικὰς μεταρρυθμίσεις. Ἰδίως ἐπεθύμουν νὰ καταργήσουν τὰ ἀπειθάρχητα τάγματα τῶν Γενιτσάρων καὶ νὰ δημιουργήσουν νεώτερον στρατὸν καὶ διὰ ριζικῶν διοικητικῶν, δικαστικῶν καὶ οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων νὰ ἐξευρωπαϊῶσουν τὴν Τουρκίαν. Ἄλλὰ τὰς προσπάθειάς αὐτὰς ἐματαίωσαν οἱ παλαιότουρκοι, οἱ οὐλεμάδες (ἱερωμένοι) καὶ οἱ Γενίτσαροι. Συγχρόνως πολλοὶ ἰσχυροὶ σατράπαι ἐκμεταλλεζόμενοι τὴν ἀδυναμίαν τῆς Πύλης ἐπεχείρησαν νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸ κέντρον καὶ νὰ δημιουργήσουν ἰδικὰ των κράτη. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Ἄλη πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων,

ὁ Πεσβάνογλου, πασᾶς τοῦ Βιδινίου καὶ ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου.

Τοιοιουτρόπως ἐφαίνετο, ὅτι τὸ κράτος τοῦ σουλτάνου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ζήσῃ πολὺ καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης ἤρχισαν νὰ σκέπτονται νὰ ἐπωφεληθοῦν τὴν πλουσίαν κληρονομίαν.

Ἦρχισε λοιπὸν νὰ γίνεται ζωηρότερος ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν Εὐρωπαίων περὶ τὴν Τουρκίαν καὶ ἐκάστη Δύναμις ἐπέδιδε τὸ συμφέρον τῆς. Ἀλλ' ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν αὐτὸν προῆλθον δύο ἀντίθετα γεγονότα. Ἀφ' ἑνὸς παρετάθη ἡ ζωὴ τῆς Ὄθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀφ' ἑτέρου οἱ χριστιανικοὶ λαοί, οἱ ὑποδουλωμένοι εἰς τοὺς Τούρκους, ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

Πρῶτοι οἱ Ἕλληνες, καθὼς γνωρίζομεν, δι' ἐπανειλημμένων ἐξεγέρσεων κατὰ τοῦ σουλτάνου εἶχον προσπαθήσει νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Τὰ κινήματα ὁμως ἐκεῖνα, κακῶς παρασκευασθέντα καὶ γενόμενα ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἰσχυρῶν, δὲν ἐπέτυχον. Τοὺς Ἕλληνας ἠκολούθησαν οἱ Σέρβοι.

Οἱ Σέρβοι πιεζόμενοι ἀπὸ τὰς βιαιότητας τῶν Γενιτσάρων καὶ τῶν Ἀλβανῶν ἐξηγέρθησαν τὸ 1803. Ἀρχηγὸν εἶχον ἕνα εὐκατάστατον χωρικόν, πρῶν ὑπαξιωματικόν εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν, τραχὺν καὶ ἐνεργητικόν, μὲ γιγάντειον ἀνάστημα, ὀνομαστὸν διὰ τὴν σωματικὴν του δύναμιν καὶ τὸ θάρρος του, τὸν περίφημον **Καραγεώργην**. Ὁ Καραγεώργης εἶχε μεγάλας ἐπιτυχίας. Ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἐκυρίευσεν ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰ ὄχυρά, ἐξεδίωξε τοὺς Γενιτσάρους καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς των. Ἡ Τουρκία ἦτο ἀπησυχολημένη εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ δὲν διέθετε δυνάμεις, διὰ νὰ καταπνίξῃ τὸ κίνημα. Τὸ 1813 ὁμως τρεῖς τουρκικοὶ στρατοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Σερβίαν καὶ μετὰ αἱματηρότατον ἀγῶνα καὶ φοβερὰς βιαιοπραγίας οἱ Τούρκοι ὑπεχρέωσαν πάλιν τοὺς Σέρβους εἰς ὑποταγὴν. Ὁ Καραγεώργης μὲ πολλοὺς συμπολεμιστάς του κατέφυγεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν.

Αἱ τουρκικαὶ ἀγριότητες προεκάλεσαν νέαν ἐξεγερσιν τῶν

Σέρβων τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1815. Τώρα ἀρχηγὸς τῶν Σέρβων ἦτο ὁ Μίλος Ὀβρένοβιτς, πλούσιος ζωέμπορος, ἀντίπαλος τοῦ Καραγεώργη, πονηρὸς καὶ διπλωματικώτατος. Ἡ Σερβία πάλιν ἐντὸς ὀλίγου ἦτο ἐλευθέρη, ἡ δὲ Τουρκία φοβουμένη ἐπέμβασιν τῆς Ρωσσίας, ἐπροτίμησε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἐπαναστάτας. Ἀνεγνώρισε τὸν Ὀβρένοβιτς ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα τῶν Σέρβων καὶ ἐπέτρεψε νὰ κυβερνᾷ τὴν χώραν μὲ συμβούλιον ἀπὸ δέκα αἵρετοὺς προκρίτους.

Τέλος ἡ Τουρκία διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸ 1829, μετὰ τὸν νέον ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον ἀνεγνώρισε τὴν αὐτονομίαν τῆς Σερβίας. Ἀπὸ τότε ἡ Σερβία ἔγινεν ἡγεμονία, ὑποτελῆς εἰς τὸν σουλτάνον, ἀλλ' ἡ χώρα οὐσιαστικῶς εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἀνεξαρτησίαν της.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οἱ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸν ἀνθηρότερον πληθυσμὸν τῆς Βαλκανικῆς, τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μόρφωσιν των, οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ πιστεύουν εἰς τὴν ἐθνικὴν των ἀποκατάστασιν. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς τὴν ἐλευθερίαν των ἤλπισαν, ὅτι θὰ ἐπετύγχανον διὰ τῆς βοήθειας τῶν ξένων. Ὅταν ὅμως ἐπίσθησαν, ὅτι οἱ ξένοι μόνον εἰς τὰ συμφέροντά των ἀπέβλεπον καὶ μετεχειρίζοντο αὐτοὺς ὡς ὄργανα διὰ τοὺς σκοποὺς των, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιδιώξουν τὴν ἀπελευθέρωσιν των μὲ τὰς ἰδίας των δυνάμεις. Τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἐνίσχυσαν εἰς τὸ ὑποδουλωμένον γένος οἱ ἥρωικοὶ ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλή πασᾶ.

Διὰ τοῦτο ἤρχισε κίνησις ζωηροτάτη εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπόκεντρα, ἰδρύθη δέ, ὅπως γνωρίζομεν, ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πόθου τῶν Ἑλλήνων περὶ ἀνεξαρτησίας. Τὸ ἔθνος σύσσωμον ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ σουλτάνου καὶ νὰ ἀγωνισθῇ μόνον του διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἡ Ἐταιρεία κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ἀγῶνος εἶχε λάβει τεραστίας διαστάσεις καὶ ἠρίθμει μεταξὺ τῶν μελῶν της ὅ,τι ἐκλεκτὸν εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ τὸ ἔθνος.

‘Αλλ’ ἡ ‘Εταιρεία κατ’ οὐσίαν ἦτο ἀκέφαλος καὶ ὅταν πλέον εἶχεν ἐξαπλωθῆ παντοῦ, οἱ ἰδρυταὶ τῆς ἡσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναθέσουν τὴν ἀρχηγίαν εἰς ἄνθρωπον ἐμπνέοντα σεβασμὸν καὶ ἐμπιστοσύνην. Τὸ 1819 λοιπὸν ἔστειλαν εἰς τὴν Πετρούπολιν τὸν Ξάνθον, διὰ νὰ προσφέρῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ‘Εταιρείας εἰς τὸν Καποδίστριαν, τὸν Ἑλληνα ὑπουργὸν τοῦ τσάρου. Ἀλλ’ ἡ στιγμή ἦτο ἀκατάλληλος. Πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἐκραγῆ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἐλάμβανον μέτρα πρὸς κατάπνιξιν τοῦ φιλελευθέρου κινήματος. Ὁ Καποδίστριας δὲν ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς ‘Εταιρείας καὶ ὁ Ξάνθος ἐστράφη πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης (1792—1828) κατήγετο ἀπὸ ἀρχαίαν φαναριωτικὴν οἰκογένειαν, ἡ ὁποία ἀνήγε τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τοὺς

βυζαντινοὺς χρόνους. Ὁ πάππος του ἐχρημάτισε διερμηνεὺς τῆς Πύλης καὶ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ὁ δὲ πατὴρ του διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ὑψηλάντης ἐξυπηρέτησε τὰ ρωσικὰ συμφέροντα, ἐγίνεν ὑποπτος εἰς τὸν σουλτάνον, ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ καὶ μετὰ τὴν οἰκογένειάν του κατέφυγεν εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ὁ μεγαλύτερος υἱὸς του Ἀλέξανδρος διέπρεψεν εἰς τοὺς πολέμους τῆς Ρωσσίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ εἰς τὴν μάχην τῆς Λειψίας ἀπεκόπη ἡ δεξιὰ τοῦ χεῖρος. Ἐφερε τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, ἦτο δὲ ὑπασπιστὴς τοῦ τσάρου. Ὁ Ὑψηλάντης ἦτο ἀνδρείος καὶ ἰδεολόγος, ἀλλὰ εὐπιστος καὶ μετὰ ὀλίγην πείραν τοῦ κόσμου. Αἱ μεγάλαι ὑποσχέσεις τοῦ Ξάνθου καὶ ἡ φήμη τῆς ‘Εταιρείας ἐπεισαν τὸν πρίγκιπα, ὅτι ἐχρειάζετο μόνον δι-εὐθυνσις ἰσχυρὰ καὶ ἐνιαία, διὰ νὰ προέλθουν μεγάλα ἀποτελέσματα. Καὶ ὁ Καποδίστριας, τὸν ὁποῖον συνεβουλεύθη, ἦτο σύμφωνος εἰς αὐτό.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης
(1792—1828)

Ὁ Ὑψηλάντης, ἀφοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν, ἤρχισε νὰ ἐργάζεται μετὰ ζῆλον καὶ δραστηριότητα. Δὲν ἀντελήφθη ὅμως τὴν πραγματικὴν κατάστασιν, ὅτι δηλαδὴ καμμία σοβαρὰ προετοιμασία δὲν ὑπῆρχε διὰ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ μόνον ἀκράτητος ἐνθουσιασμός καὶ κινήσις ἰσχυρὰ ἀνά τὸ πανελληνιον καὶ ἀναμονή, ὅτι κάτι μέγα πρόκειται νὰ συμβῆ.

ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ

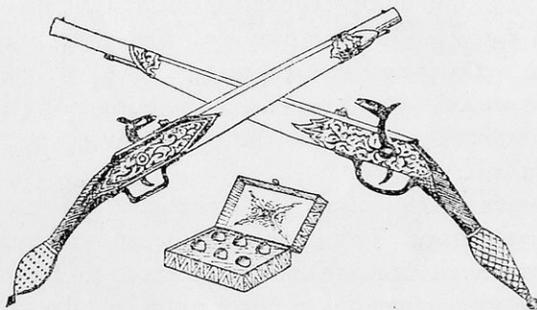
Μολονότι ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Τουρκίας εὐρίσκετο ἐν παραλύσει, τὸ πυροβολικόν τῆς ἦτο ὀλίγον καὶ κακόν, τὸ δὲ ἵππικόν ἦτο ἀκατάλληλον διὰ χώραν ὀρεινὴν ὅπως ἦτο ἡ Ἑλλάς, οἱ δὲ Γενίτσαροι δὲν ἦσαν πλέον οἱ φοβεροὶ πολεμισταὶ τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνος, ἡ Τουρκία ἐξηκολούθει νὰ εἶναι μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ αὐτοκρατορία καὶ ἠδύνατο νὰ κινητοποιήσῃ πολυαριθμώτατα στρατεύματα.

Μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν ἀγῶνα εἶχε τὸ μέγα πλῆθος τῶν φρουρίων, τὰ ὅποια οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ πάντα ἀνεξαιρέτως ἦσαν παρημελημένα καὶ δὲν εἶχον οὔτε πολεμεφόδια οὔτε τροφὰς ἀρκετάς. Ὁ στόλος ἀφ' ἐτέρου, ὁ ὅποιος ἀπετέλει δύναμιν ἀξιόλογον, καὶ αὐτὸς ἦτο παρημελημένος. Εἰς τὸν ναύσταθμον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρχε σημαντικὸς ἀριθμὸς πολεμικῶν πλοίων ὀπλισμένων μετὰ μέγαν ἀριθμὸν τηλεβόλων. Πλὴν τούτου ὁ σουλτάνος ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τὸ ναυτικόν τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Αἰγύπτου, τὸ ὅποιον ἦτο εἰς πολὺ καλυτέραν κατάστασιν. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ καλοὶ ναυτικοί. Τὰ πληρώματα ἀπετελοῦντο ἀπὸ ξένους τυχοδιώκτας, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὀλίγον ἡσκημένοι καὶ ἐχειρίζοντο τὰ πλοῖα κακῶς.

Οἱ Ἕλληνες διέθετον ἀσθενεστάτας δυνάμεις ἀπέναντι τοῦ τουρκικοῦ κολοσσοῦ. Τὸν πυρῆνα τῆς κατὰ ξηρὰν δυνάμεώς των ἀπετέλεσαν οἱ ἀρματολοὶ καὶ οἱ κλέφται. Τὰ ὅπλα τῶν πολεμιστῶν τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν ποικίλα. Τὸ συνηθέστερον ὄπλον ἦτο τὸ ἐφωδιασμένον μετὰ πυριτόλιθον (τσακμακόπετρα) καὶ εἶχε βραχεῖαν κάννην. Ἡ τακτικὴ τῶν κλεφτῶν διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν τακτικὴν τῶν εὐρωπαϊκῶν στρατευμάτων. Ὅταν προσήγγιζεν ὁ ἐχθρὸς, οἱ κλέφται διεσκορπίζοντο καὶ ὁ καθεὶς

ἐξ αὐτῶν ἐζήτει κρύπτῃν ἢ θάμνον ἢ βράχον ἢ ἄλλον κατάλληλον τόπον ἐνέδρας, ὁπόθεν ἐπυροβόλει κατὰ τῶν Τούρκων. Ὅπου ἔμενον πολλοί, κατεσκευάζον ἡμισεληνοειδῆ ὄχυράματα, τὰ λεγόμενα τ α μ π ο ὄ ρ ι α, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ἐκρύπτοντο, διὰ νὰ δεχθοῦν μὲ αἰφνιδιαστικὸν πῦρ τὸν πλησιάζοντα ἐχθρόν. Ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχεν ἓν σπουδαῖον ἐλάττωμα, τὴν ἔλλειψιν πειθαρχίας. Ἄλλ' ὁ στρατὸς αὐτὸς εἶχε μεγάλα προτερήματα, τὴν ἀντοχὴν καὶ ὀλιγάρκειαν καὶ πρὸ πάντων ἐνθουσιασμὸν καὶ αὐτοθυσίαν παραδειγματικὴν.

Κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου οἱ Ἕλληνες διέθετον μόνον τοὺς π ἄ ρ ω ν α ς τῆς Ὑδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν, δηλαδὴ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ ἐξωπλισμένα διὰ τηλεβόλων. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ εἶχον ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν Τούρκων, τὰ δὲ κατορθώματά των δύνανται νὰ συγκριθοῦν πρὸς τὰ ἥρωικὰ κατορθώματα τῶν προγόνων μας, οἱ ὁποῖοι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἱστορίας μας ἦσαν ἀσυναγώνιστοι ναυτικοί. Τὸ πυρπολικὸν ἦτο ἐπικίνδυνον ὄπλον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ ἔκαμαν ἀξιόλογον χρῆσιν τῶν πυρπολικῶν, ἐπροξένησαν μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ ἐχθρικά πλοῖα καὶ ἐτρομοκράτουν τὸν τουρκικὸν στόλον.

Πιστόλες καὶ σφαῖρες τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως.

2
επισημάνει
εις
Πικεβίλ = Γουαρί
Φ, Α - φων
Κόκινος
Χέρσοβιτς = Μάγδα
Καρολί

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

2610
* Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΛΑΧΙΑΝ ΚΑΙ ΜΟΛΔΑΒΙΑΝ

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία δὲν εἶχεν ὀρίσει τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἤρχιζεν ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ γεγονὸς μεγάλης σημασίας ἐπέσπευσε τὴν ἔκρηξιν αὐτῆς. Ὁ Ἀλῆς τῶν Ἰωαννίνων ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν σουλτάνον, ἐστάσισε καὶ ἐκάλεσε τοὺς Ἑλληνας εἰς βοήθειαν. Ἐκεῖνοι ὁμῶς ἐσκέφθησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν μόνον τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Μωαμεθανῶν. Τότε ὁ Ὑψηλάντης ἔλαβεν ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπὸ τὸν τσάρον, κατῆλθεν εἰς τὴν Ὀδησοῦν καὶ εἰς σύσκεψιν τῶν Φιλικῶν ἀπεφάσισαν νὰ ἀρχίσουν τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τὴν Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν.

Οἱ λόγοι τῆς προτιμῆσεως τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν ἦσαν οἱ ἑξῆς: Πρῶτον αἱ ἡγεμονίαι ἐθεωροῦντο ὡς ἄλλη Ἑλλάς, διότι ἡγεμόνες καὶ αὐλικοὶ ἦσαν Ἕλληνες, ἡ ἀνωτέρα κοινωνία ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ Ἑλληνας, οἱ δὲ κάτοικοι ὡς ὁμόδοξοι θὰ ὑπεστήριζον προθύμως τὸ κίνημα. Δεύτερον οἱ Φιλικοὶ εἶχον τὴν βεβαιότητα, ὅτι θὰ συνέπραττον οἱ μισθοφόροι στρατιῶται, οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἐντοπίων ἀρχόντων. Οὗτοι ἦσαν χριστιανοὶ διαφόρων ἐθνοτήτων, Σέρβοι, Βούλγαροι, Ἕλληνες, ὀνομαζόμενοι διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος Ἀ ρ β α ν ἱ τ α ι. Τρίτον δὲν ὑπῆρχε τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ κατὰ τὰς συνθήκας ἔπρεπεν ἡ Τουρκία, διὰ νὰ εἰσαγάγῃ στρατὸν εἰς αὐτάς, νὰ ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ρωσσίας. Τέταρτον ὁ τουρκικὸς στρατὸς θὰ συγκεντρῶντο εἰς τὸν Δούναβιν καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἦτο εὐκολωτέρα ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα.

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1821 ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης διέβη τὸν Προῦθον, παραπόταμον τοῦ Δουναβέως, συνοδευόμενος ὑπὸ 200 ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι εἶχον ὑπηρετήσει εἰς τὸν ρωσσικὸν στρατὸν, καὶ περὶ τὴν ἑσπέραν εἰσηλθεν εἰς Ἰά-

σιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας. Ὁ ἡγεμὼν **Μιχαήλ Σου-
τσος**, θερμὸς ὀπαδὸς τῆς Ἑταιρείας, ἐνισχύσας αὐτὴν καὶ διὰ
1821 χρημάτων, καθὼς καὶ οἱ κάτοικοι ἐδέχθησαν αὐτὸν μὲ μεγάλ-
λον ἐνθουσιασμόν. Οἱ ὀπλοφόροι Ἀρβανῖται τῆς πόλεως καὶ
ἡ φρουρὰ τοῦ ἡγεμόνος ἐτάχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψη-
λάντου. Ἐπίσης πολλοὶ μαθηταί, πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ προσ-
ῆλθον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ. Ἐκεῖθεν ὁ
Ὑψηλάντης ἐδημοσίευσε προκήρυξιν ἐνθουσιώδη πρὸς τοὺς Ἑλ-
ληνας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγε : «Κινηθῆτε, ἀδελφοί, καὶ θέλετε ἰδεῖ
μίαν κραταιὰν δύναμιν νὰ ὑπερασπισθῆ τὰ δίκαιά μας».

Ἀλλὰ δὲν ἤργησε νὰ ἀποδειχθῆ, ὅτι ἡ Μολδοβλαχία δὲν
ἦτο ὁ κατάλληλος τόπος διὰ τὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα. Οἱ κάτοι-
κοι ἐφάνησαν ἀδιάφοροι πρὸς τὸ ἐλληνικὸν κίνημα, ὁ δὲ στρα-
τὸς τῶν Ἀρβανιτῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ἡ Ἑταιρεία ἦτο
κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνοργάνωτος συρφετός, μὴ ἔχων ἀνώτερον
ἠθικὸν ἐλατήριον.

Ὁ Ὑψηλάντης ἐπροχώρησε βραδέως πρὸς τὴν Βλαχίαν.
Εἰς Φωξάνην, μεθοριακὴν πόλιν μετὰξὺ Βλαχίας καὶ Μολ-
δαβίας, ἡ δύναμις του ἐνισχύθη σημαντικῶς διὰ τῆς προσελεύ-
σεως νέων ὀπλαρχηγῶν. Ἐκεῖ κατηρτίσθη καὶ ὁ Ἱερός Λό-
χος. Πεντακόσιοι δηλαδὴ νέοι τῶν εὐγενεστάτων οἴκων, τῶν
ὁποίων πολλοὶ σπουδασταὶ εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων, ἀπε-
τέλεσαν ἰδιαίτερον σῶμα. Τὸ σῶμα τῶν διεκρίνετο διὰ τὴν πει-
θαρχίαν καὶ ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ τοῦ Ὑψηλάν-
του. Μετὰ τέσσαρας ἑβδομάδας ὁ Ὑψηλάντης εἰσῆλθεν εἰς τὸ
Β ο υ κ ο υ ρ ἔ σ τ ι ο ν (28 Μαρτίου).

19/12/1821
ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Ἡ αἴγλη, ἡ ὁποία περιέβαλε κατ' ἀρχὰς τὸ κίνημα τοῦ
πρίγκιπος, διελύετο ταχέως. Εἶχον παρέλθει πέντε ἑβδομάδες,
ἀφ' ὅτου ὁ Ὑψηλάντης διέβη τὸν Προῦθον, καὶ ἡ ρωσικὴ σύμ-
πραξις, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη, δὲν ἐπραγματοποιεῖτο. Ὡς κε-
ραυνὸς δὲ ἔπεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του δύο σημαντικὰ γεγο-
νότα, ἡ ἀποκρήρυξις τοῦ κινήματος ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καὶ
ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Πατριάρχου. Ὁ τσάρος δηλ. Ἀλέξανδρος,
διὰ νὰ δείξῃ τὴν πίστιν του εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς Συμμα-

χίας και διὰ τὴν διαψεύση τὴν κρατοῦσαν ὑποψίαν, ὅτι ἡ Ρωσσία ὑπέθαλπε τὸ κίνημα τοῦ Ἑψηλάντου, ἀπεκήρυξεν αὐτὸ ἐπίσημως, διέταξε νὰ διαγράψουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἑψηλάντου ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν Ρώσων ἀξιωματικῶν καὶ ἐδήλωσεν εἰς τὸ Διβάνιον διὰ τοῦ ἐν Κων/πόλει πρέσβεώς του, ὅτι ἡ ρωσικὴ

πολιτικὴ εἶναι ξένη πρὸς τὸ κίνημα τοῦ Ἑψηλάντου. Ἄφ' ἐτέρου ὁ Πατριάρχης πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἀφώρισε τὸν Ἑψηλάντην καὶ τὸν Ὄσποδάρων (ἡγεμόνα) τῆς Μολδαβίας Μιχ. Σουτσον.

Ἡ Ρωσσία ἐπέτρεψε τὴν εἴσοδον τουρκικῶν στρατευμάτων

εις τὰς ἡγεμονίας καὶ οἱ Τούρκοι εἰσῆλθον ἀπὸ τρία σημεῖα. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατέπνιξε τὸ κίνημα. Τὸν ἀγῶνα ἔκρινε τελικῶς ἡ μάχη παρὰ τὸ χωρίον Δραγασάνι. Οἱ ἱερολοχῖται ἠγωνίσθησαν μετ' ἡρωισμόν καὶ ἀνεκάλεσαν εἰς τὴν μνήμην τῶν Ἑλλήνων τὰ κατορθώματα τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τῶν Θηβαίων. Μετ' τὸ νεαρὸν αἷμα των, τὸ ὁποῖον ἐχύθη ἄφθονον κατὰ τὰ πρῶτα βήματα τοῦ Ἱεροῦ μας ἀγῶνος, ἔγραψαν λαμπρὰς σελίδας εἰς τὴν ἱστορίαν μας. Οἱ νεαροὶ ἱερολοχῖται ἦσαν ἄπειροι εἰς τὸν πόλεμον καὶ κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν ἡλιοκαῶν Τούρκων σπαχῆδων (ἰπέων). Διακόσιοι ἔπεσαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ 40 ἠχμαλωτίσθησαν (7 Ἰουνίου). Ἡ νεωτέρα ὁμῶς Ἑλλάς ἐτίμησε τοὺς ἥρωας αὐτοὺς τῆς ἐλευθερίας στήσασα πρὸς τιμὴν των μνημεῖον εἰς τὸ Πεδῖον τοῦ Ἄρεως εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ δὲ σπουδάζουσα νεολαία ἀποδίδουσα φόρον εὐγνωμοσύνης εἰς τοὺς νεαροὺς πολεμιστὰς τελεῖ κατ' ἔτος μνημόσυνον κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ στέφει μετ' δάφνινον στέφανον τὸ ἥρωον των.

Ὁ Ὑψηλάντης ὑπεχώρησεν εἰς τὰ αὐστριακὰ σύνορα, διέβη αὐτὰ καὶ παρεδόθη εἰς τὰς αὐστριακὰς ἀρχάς. Ὑπ' αὐτῶν ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον Μουγκάτς καὶ ἔμεινεν ἐπὶ ἕξ ἔτη, ἀπεφυλακίσθη δὲ μόνον διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ τσάρου. Τὸ 1828 ἀπέθανεν εἰς Βιέννην μόλις 36 ἐτῶν.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ὑψηλάντου οἱ Τούρκοι ἐξηφάνισαν ταχέως τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ τοῦ βοηθούμενου ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Ἄλλ' οἱ γενναῖοι ὀπλαρχηγοὶ Ἀθανάσιος Καρπενησιώτης, Γεωργάκης Ὀλύμπιος καὶ Φαρμάκης ἔδωκαν ἡρωικὴν λύσιν εἰς τὸ δράμα τῶν ἡγεμονιῶν. Ὁ μὲν πρῶτος ἔπεσεν ἡρωικῶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκουλενίου, οἱ δὲ ἄλλοι δύο ἐνῶ προσεπάθουν νὰ διανοίξουν διόδον πρὸς τὰ ρωσικὰ σύνορα, περιεπλανήθησαν εἰς τὰ Τρανσυλβανικὰ ὄρη καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐνεκλείσθησαν εἰς τὴν Μονήν τοῦ Σέκκου μετ' 350 ἀνδρας. Μετὰ πεισματώδη ἄμυναν ὁ μὲν Ὀλύμπιος ἀνετίναξε τὸ κωδωνοστάσιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε καταφύγει μετ' ὀλίγων ὀπαδῶν καὶ εὗρεν ἐνδοξον θάνατον, ὁ δὲ Φαρμάκης παραδοθεὶς ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπεκεφαλίσθη (μέσα Σεπτεμβρίου).

Ἡ ἐπανάστασις τῶν ἡγεμονιῶν ἀπέτυχεν, ὁ δὲ σουλτάνος δὲν διώρισε πλέον Ἑλληνας ἡγεμόνας εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν. Ἄλλ' ἡ ἀποτυχία αὐτὴ ἰσοδυναμεῖ πρὸς μεγάλην νίκην. Ὁ ἑλληνισμὸς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἐδέχθη τὸ κίνημα τῶν ἡγεμονιῶν μὲ παλλομένην καρδίαν, ἡ δὲ φήμη περὶ μεγάλων κατορθωμάτων τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ στρατοῦ του διέσχισε τὰ ὄρη καὶ τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας καὶ ἐπέσπευσε τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὅπου, ὅπως θὰ ἴδωμεν, τὸ κίνημα ἐντὸς ὀλίγου ἔλαβε τεραστίας διάσπασεις καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν κατάρθωσαν νὰ καταπνίξουν αὐτό.

ΑΝΑΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ

Εἰς τὴν Ἠπειρον ἐξηκολούθει ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀγὼν τοῦ Ἄλῃ κατὰ τοῦ σουλτανικοῦ στρατοῦ. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον τὴν ἔμπνευσιν νὰ καλέσουν τοὺς Σουλιώτας, οἱ ὅποιοι ἐπὶ 17 ἔτη ἔτρωγον τὸν ἄρτον τῆς ἐξορίας εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ μὲ βουρκομένα μάτια ἠτένιζον τὰ βουνὰ τῆς πατρίδος των, διὰ νὰ τοὺς ἀντιτάξουν κατὰ τοῦ παλαιοῦ των ἐχθροῦ. Οἱ Σουλιῶται ὅμως ἐπολιτεύθησαν διπλωματικώτατα. Ἄφησαν τοὺς Μωαμεθανοὺς νὰ λύσουν τὴν διαφορὰν των καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν παλαιάν των πατρίδα. Ὁ ἀρχηγὸς των Μᾶρκος Μπότσαρης ἦλθεν εἰς μυστικὴν συνεννόησιν μὲ τὸν Ἄλῃν καὶ ἐπέτυχεν νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Σουλιώτας εἰς τὴν πατρίδα των. Ὡστε ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1820 τὸ Σούλι ἀνέζησε καὶ ἐπὶ τῆς Κιάφας ἐκυμάτιζεν ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Πύλη ὑπώπτευετο ἐπαναστατικὴν κίνησιν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔστειλε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1820 ὡς διοικητὴν αὐτῆς τὸν πρῶν ἡμέγαν βεζύρην Μεχμέτ Χουρσίτ, ἄνδρα μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐπιβλητικόν. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἔδωκε σημασίαν εἰς τὰς διαδόσεις καὶ μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἠπειρον, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Ἄλῃ. Ἄφησεν εἰς τὴν Τρίπολιν ὡς εἰς μέρος ἀσφαλὲς τὸ πολυπληθὲς χαρέμιον καὶ τοὺς θησαυροὺς του καὶ ἐνίσχυσε τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως διὰ χιλίων ἀνδρῶν.

Κατὰ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1820 ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα **Παπαφλέσσας**, φέρων πύρινον ἐνθουσιασμὸν καὶ φλογεράς ὑποσχέσεις. Ὁ Παπαφλέσσας, ὀρμητικὸς καὶ δραστήριος ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀνὴρ ἐπιτηδειότατος νὰ πείθῃ τὰ πλήθη, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἄλεξ. Ὑψηλάντου, ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Ἑταιρείας, εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ κινήσῃ αὐτὴν εἰς ἐπανάστασιν, ἐνθαρρύνων καὶ ἐμψυχῶν κυρίως τοὺς προεστούς, οἱ ὅποιοι ἐνθουμούμενοι τὰ παθήματα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ παλαιότερα κινήματα, ἦσαν διστακτικοὶ καὶ ἀπρόθυμοι νὰ ἀρχίσουν τὸν ἀγῶνα ἄνευ σοβαρῶν ἐγγυήσεων. Οἱ Φιλικοὶ ἐφρόνουν ὅτι, ἂν ἡ ἔκρηξις τοῦ ἀγῶνος ἀνεβάλλετο, ὅπως ἐζήτην μερικοὶ, διὰ τὸν Μάϊον, καὶ ἐγένετο γνωστὴ ἡ ἀποκήρυξις τοῦ Ὑψηλάντου ὑπὸ τοῦ τσάρου καὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, ἀσφαλῶς ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἐξέγερσις θὰ ἐματαιοῦτο.

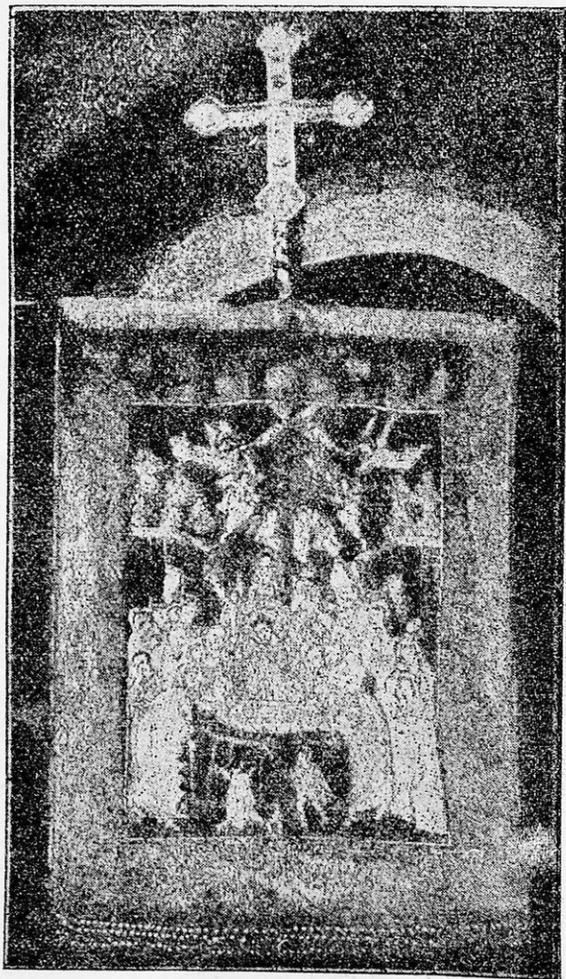
Χουραϊτ πασᾶς

Οἱ Τούρκοι ὁμως ἐταράχθησαν περισσότερο, ὅταν ἔμαθον, ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν Μάνην ὁ περιβόητος Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ ὅποιος ἀπὸ πολὺν καιρὸν ἦτο φυγάς καὶ κατεδιώκετο μέχρι θανάτου ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας. Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἠνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ λάβουν μέτρα προληπτικὰ καὶ ἐκάλεσαν διὰ τὴν ἐτησίαν συνέλευσιν εἰς τὴν Τρίπολιν τοὺς προκρίτους καὶ ἀρχιερεῖς μὲ σκοπὸν νὰ κρατήσουν αὐτοὺς ὡς ὀμήρους. Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων προυχόντων ἠρνήθησαν νὰ μεταβοῦν καὶ τοιουτοτρόπως εὐρεθέντες ἐκτεθειμένοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐπισπεύσουν τὸ κίνημα. Μετὰ τινὰς ἐπιθέσεις καὶ μικροσυμπλοκάς ἐξέσπασεν ἡ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκεῖ-

νης συγκρατουμένη ὀρμή καὶ τὴν 21 Μαρτίου ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς Χερσονήσου ἠγέρθη ἔνοπλος ὡς εἰς ἄνθρωπος καὶ ἐπέπεσε μετὰ πάθους συγκρατουμένου ἀπὸ αἰῶνων κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν, ὡς νὰ ἤθελεν εἰς μίαν ἡμέραν νὰ ἐκδικηθῆ δεινοπαθήματα αἰῶνων. Τὸ σύνθημα ἦτο Τοῦρκος νὰ μὴ μείνη στὸ Μοριά μῆτε στὸν κόσμον ὅλον.

Τότε ἐπῆθλον τὰ γεγονότα ραγδαῖα. Τὴν 13ην Μαρτίου οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας παρηκολούθησαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγίας Λαύρας τὴν θείαν λειτουργίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἠύλῳγησε καὶ ὕψωσεν ὡς σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τὸ περίφημον Λάβρον, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. Ἐκεῖθεν οἱ πρόκριτοι ἐν μέσῳ ἐνθουσιασμοῦ καὶ

πυροβολισμῶν ἐξεχύθησαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρῦτων, διὰ νὰ διαδώσουν τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως. Ὁ μπῆς τῆς Μάνης Πετρόμπης Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Κολοκοτρῶνης μετὰ τῶν

Τὸ λάβρον τῆς Ἐπαναστάσεως.

Τὸ λάβρον εἶναι ἱερὰ σημαία, ἡ ὁποία παρίστανε τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἀγίας Λαύρας εἰς τὰ Καλάβρυτα.

Μανιατών κατήλθον τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ταυγέτου καὶ τὴν 25 Μαρτίου εἰσήλθον θριαμβευτικῶς εἰς τὰς Κ α λ α μ α ς. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐξηγέρθησαν αἱ Π ά τ ρ α ι. Οἱ χωρικοὶ τῶν περιχώρων ἔσπευσαν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Π. Πατρῶν Γερμανοῦ, τοῦ Λόντου, προεστοῦ τοῦ Αἰγίου, τοῦ Ἀσημάκη Ζαΐμη, προεστοῦ τῶν Καλαβρῦτων κ. ἄ., οἱ ὅποιοι ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος, καὶ τὴν 25 Μ α ρ τ ί ο υ ὁ Π. Πατρῶν ἔστησεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ἦτο ἐρυθρὰ μὲ μαῦρον σταυρὸν εἰς τὸ μέσον. Ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας χρονολογοῦμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως.

Συγχρόνως οἱ ἀρχηγοὶ συνέταξαν καὶ ἐπέδωκαν εἰς τοὺς ξένους προξένους τῶν Πατρῶν τὴν ἀκόλουθον ἐγκύκλιον :

«Ἡμεῖς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τῶν Χριστιανῶν, βλέποντες ὅτι μᾶς καταφρονεῖ τὸ Ὀθωμανικὸν γένος, καὶ σκοπεύει ὕλεθρον ἐναντίον μας πότε μ' ἓνα πότε μ' ἄλλον τρόπον, ἀπεφασίσαμεν σταθερῶς ἢ νὰ ἀποθάνωμεν ὅλοι ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν, καὶ τούτου ἕνεκα βαστοῦμεν τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας ζητοῦντες τὰ δικαιώματά μας. Ὅντες λοιπὸν βέβαιοι, ὅτι ὅλα τὰ χριστιανικὰ βασίλεια γνωρίζουν τὰ δίκαιά μας, καὶ ὄχι μόνον δὲν θέλουν μᾶς ἐναντιωθῆ, ἀλλὰ καὶ θέλουν μᾶς συνδράμει, καὶ ὅτι ἔχουν εἰς μνήμην, ὅτι οἱ ἔνδοξοι πρόγονοί μας ἐφάνησάν ποτε ὠφέλιμοι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τοῦτο εἰδοποιούμεν τὴν ἐκλαμπρότητά σας καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ προσπαθήσετε νὰ εἴμεθα ὑπὸ τὴν εὐνοίαν καὶ προστασίαν τοῦ μεγάλου κράτους τούτου».

Οἱ ἐπαναστάται ἤρχισαν νὰ πολιορκοῦν τὰ φρούρια, ἀλλ' ἐνήργουν χωρισμένοι. Ἡ προσοχὴ ὁ-

Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς
(1771—1826).

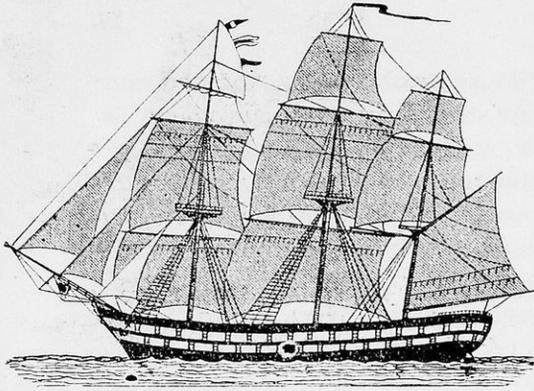
μως τῶν ἀνωτέρων ὄπλων καὶ πολιτικῶν ἐστρέφετο πρὸς τὴν Τριπολιτσάν, τὸ κεντρικὸν φρούριον καὶ ὄρμητῆριον τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Τότε ἤρχισε γενικὴ μετακίνησις τῶν Τούρκων. Οἱ κατοικοῦντες τὴν ὑπαιθρον χώραν καὶ τὰς ἀνοχυρώτους πόλεις κατέφυγον εἰς τὰ φρούρια. Πανικὸς κατέλαβεν αὐτούς, ὅταν διεδόθη ἡ φήμη, ὅτι ἔρχεται εὐρωπαϊκὸς στρατὸς εἰς βοήθειαν τῶν ραγιαδῶν, καὶ οἱ πυροβολισμοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ αἱ φωναὶ Μοσκοβιά καὶ Φραγκιά ἔτρεπον αὐτούς εἰς φυγὴν. Μακρὰ συνοδεῖται μωαμεθανῶν ἐκινουῦντο ἰδίως πρὸς τὴν Τριπολίτιν, τὸ κεντρικὸν φρούριον τῆς Πελοποννήσου, προσβαλλόμεναι καὶ δεκατιζόμεναι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. > 18/10 * 19/12/69

20/10
Τ
ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ * 21/12/69

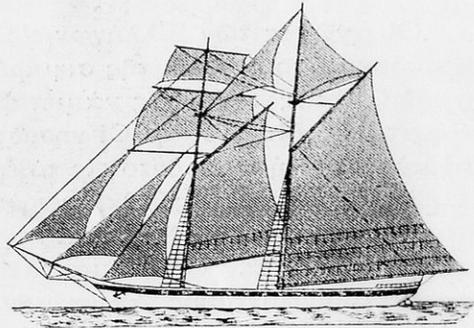
Οἱ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ξηρὰν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐδοκίμησούν ἄνευ τῆς συμπράξεως ναυτικοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἠμπόδιζε τοὺς Τούρκους νὰ μεταβιβάσουν διὰ θαλάσσης στρατεύματα ἐκ Μ. Ἀσίας. Οἱ νησιῶται ἦσαν ἄνθρωποι φιλήσυχοι καὶ μὲ ζῆλον ἠσχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' αἱ περιστάσεις μετέβαλον αὐτούς εἰς θαλασσινοὺς ἥρωας. Εἰς τὸν ἀγῶνα ἐπρωτοστάτησαν αἱ τρεῖς ναυτικαὶ λεγόμεναι νῆσοι Ὑδρα, Σπέτσιαι, Ψαρά. Τὰ ἀσήμαντα αὐτὰ νησίδια, τὰ σχεδὸν ἄγνωστα εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἀπέκτησαν σπουδαιότητα κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἡ ἐπ' αὐτῶν τουρκικὴ ἐξουσία ἦτο ἐλαφρὰ ἐπικυριαρχία. Ἐξηρτῶντο ἀπὸ τοῦ Καπετάν-πασᾶ, κατέβαλλον ἐτήσιόν τινα φόρον καὶ ἀπέστελλον κατ' ἔτος μικρὸν ἀριθμὸν ναυτῶν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σουλτανικοῦ ναυτικοῦ, ἐνῶ κατὰ τὰ ἄλλα ἦσαν αὐτόνομα καὶ αὐτοδιοίκητα, διότι δὲν εἶχον οὔτε τούρκους κατοίκους οὔτε τουρκικὸν διοικητήν. Ἐκυβερνῶντο ὀλιγαρχικῶς ὑπὸ τῆς τάξεως τῶν πλουσίων ναυτικῶν, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον Νοικοκυραῖοι.

Ἐπειδὴ αἱ συνθηκαὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἰδίως δὲ ὁ ἀγγλικὸς καὶ ὁ ναπολεόντειος ἀποκλεισμός, καθίστων κοπιώδη καὶ ἐπικίνδυνον τὴν θαλασσοπορίαν, οἱ Νοικοκυραῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ προβοῦν εἰς μεγάλας παρα-

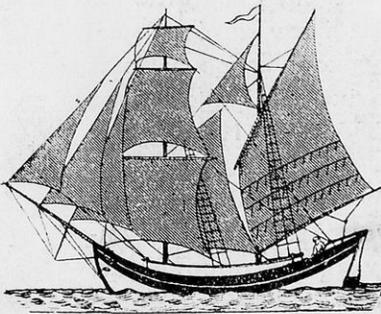

1. **Δίκροτον.** Τρίστηλον με τετράγωνα ιστία εις ὄλους τοὺς ἰστούς καὶ δύο σειρὰς πυροβόλων εἰς τὰς πλευρὰς ἐντὸς τετραγώνων θυρίδων. Τὸ δίκροτον, ὡς καὶ τὸ τρίκροτον, ἦσαν τὰ μεγαλύτερα πλοῖα, ὠνομάζοντο συνήθως «πλοῖα τῆς γραμμῆς» καὶ ἐχρησίμευον ὡς ναυαρχίδες. Οἱ Ἕλληνες τὰ ὠνόμαζον «ντελίνια».

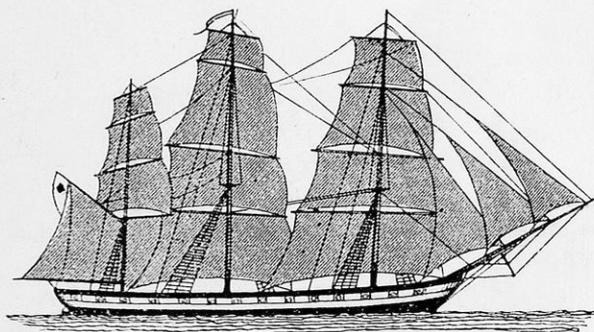
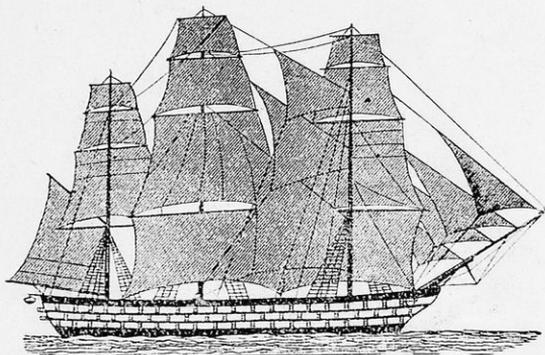
2. **Γολέττα.** Εἶναι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἡμιολία, με δύο ἰστούς κλίνοντας ὀλίγον πρὸς τὴν πρῶμην.

3. **Σκούνα.** Ἰστιοφόρον δίστηλον ἐμπορικὸν μέχρι τὸ πολὺ 500 τόνων με ὑψηλοὺς ἰστούς καὶ κλίνοντας ὀλίγον πρὸς τὴν πρῶμην.

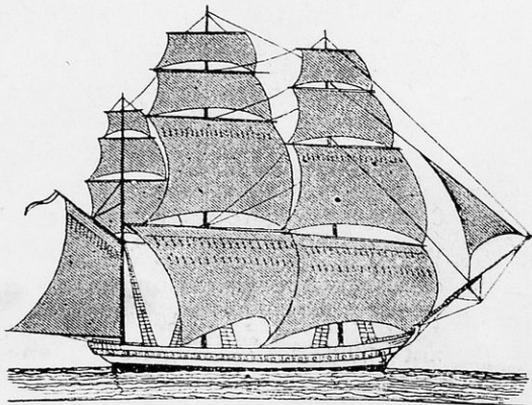

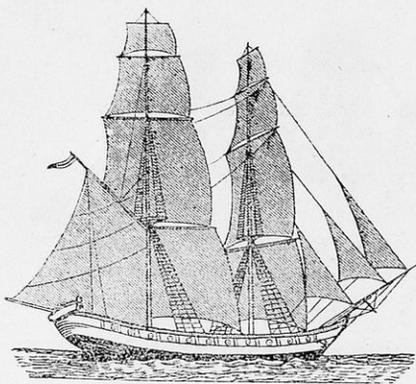
4. Τρίκροτον. Μὲ τρεῖς ἴστούς καὶ τρεῖς σειρὰς πυροβόλων εἰς τὰς πλευράς.

5. Κορβέττα. Ὁ ἐλληνικὸς δρόμων, μὲ τρεῖς ἴστούς καὶ σταυρωτὰς κεραίας. Τὰ πυροβόλα ἦσαν εἰς τὰς δύο πλευράς τοῦ καταστρώματος.

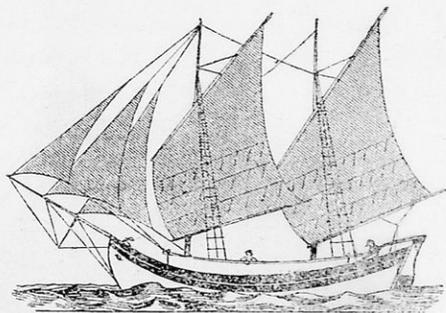
6. Φρεγάτα. Πολεμικὸν τρίστηλον. Αἱ διαστάσεις της ἦσαν ποικίλαι καὶ ἐγνωρίζοντο ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν πυροβόλων. Τὸν 19ον αἰῶνα ὑπῆρχον τρεῖς τύποι, τῶν 40, τῶν 30 καὶ τῶν 20 πυροβόλων.

7. Βρίκιον, τὸ κοινῶς μὲν πρίκι, ὁ ἀρχαῖος πάρων. Δίστηλον ἰστιοφόρον μὲ σταυρωτάς κεραίας καὶ τετράγωνα ἱστία.

8. Βρατσέρα. Ἰστιοφόρον μικροῦ ἔκτοπίσματος, ὄχι ἄνω τῶν 100 τόν. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικῆς ἐμπνεύσεως πλοῖον, γνωστὸν μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου. Ἴσως εἶναι ἐξέλιξις τῆς παλαιᾶς ὀκκάδος.

χωρήσεις εἰς τὰ πληρώματα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ πλοιάρχου μέχρι τοῦ ναυτοπαιδὸς εἶχον μερίδιον ἐπὶ τοῦ κέρδους. Τοῦτο, καθὼς καὶ οἱ πόλεμοι τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Ναπολέοντος, προήγαγον τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν τῶν νήσων. Πλὴν τῶν τριῶν νήσων ναυτικὸν εἶχον τὸ Γαλαξειδί εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἡ Κάσσορ, ἡ Μύκονορ καθὼς καὶ ἄλλαι νῆσοι καὶ πόλεις τοῦ Αἰγαίου. Ὑπολογίζουσι, ὅτι εἰς στρογγυλὸν ἀριθμὸν ἡ Ἑλλάς εἶχε 500 πλοῖα 130 χιλ. τόννων μὲ 15 χιλ. ναύτας καὶ 5 χιλ. κανόνια.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Πελοποννήσιοι ἀπηθύνθησαν εἰς τοὺς νησιώτας δι' ἐπιστολῶν καὶ πρέσβειων, διηγούμενοι τοὺς θριάμβους των καὶ προσπαθοῦντες νὰ πείσουν αὐτοὺς νὰ ἔλθουν βοηθοὶ τοῦ ἀγῶνος. Κάποια ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Σπετσιώτας ἔλεγεν: «... ἂν δὲν ταχύνετε τὸν ἐρχομὸν σας καὶ πηγαίνει τὸ πρᾶγμα εἰς μᾶκρος, ἡμπορεῖ νὰ μᾶς λείψη καὶ ἡμᾶς

τὸ θάρος καὶ πλέον νεκρῶνει τὸ πρῶγμα καὶ φαίνεται, ὅτι εἶσθε οἱ αἵτιοι ὄλου τοῦ γένους καὶ ὄψεσθε».

Πρώτη ἐκ τῶν νήσων ἐπανεστάτησαν αἱ **Σπέτσαι** (26 Μαρτίου). Οἱ Σπετσιῶται ὤπλισαν 53 πλοῖα καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἡ χήρα σπετσιώτισσα Μπουμπουλίνα ἐξώπλισεν ἰδίαις δαπάναις στολίσκον καὶ ἐπιβῆσα καὶ αὐτὴ ἀπέκλεισε τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου. Οἱ Πελοποννήσιοι ἔγραψαν τότε μὲ ἀνακούφισιν : «Δόξα εἰς ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι ἠγέρθητε πρῶτοι. Πρῶτοι κατὰ τὴν προσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, πρῶτοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ, πρῶτοι ἐν τῇ ἀθανασίᾳ».

Τὰς Σπέτσας ἠκολούθησαν τὰ **Ψαρά**. Ὅτε τὴν 12 Ἀπριλίου ἐφάνη πρὸ τῆς νήσου σπετσιωτικὸν πλοῖον φέρον τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ λαὸς ἔσχισε τὴν τουρκικὴν σημαίαν καὶ εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Πάσχα Χριστοῦ Ἀνέστη ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν ψαριανῶν : Καὶ ἡ Ἑλλάς ἀνέστη. Μολοντί δὲ ἦσαν περισσότερον ἐκτεθειμένοι, διότι εὐρίσκοντο πλησιέστερον εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν, ἔδειξαν ἐξαιρετικὸν ζῆλον.

Ἡ **Υδρα**, ἡ μεγαλυτέρα τῶν τριῶν νήσων, ἐξηγέρθη τελευταία, διότι οἱ πλούσιοι Νοικοκυραῖοι ἦσαν διστακτικοί. Ἄλλ' ὁ τολμηρὸς πλοίαρχος **Οἰκονόμου** ἐξήγειρε τὸν λαὸν καὶ παρῆκε τὸς ναύτας νὰ ὀπλίσουν τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα. Οἱ πρόκριτοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Αἱ περισσότεραι Κυκλάδες ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τῶν τριῶν νήσων. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ ἐπανεστάτησεν ἡ **Σάμος**, ἠτοιμάζοντο δὲ νὰ ἐξεγερθοῦν ἡ **Ρόδος** καὶ ἡ **Κύπρος**, μολοντί εἶχον πολλοὺς μωαμεθανοὺς κατοικοὺς. Δὲν ἤργησε δὲ νὰ ἐξεγερθῇ καὶ ἡ μεγαλόνησος **Κρήτη**, μολοντί διέθετεν ἐλάχιστα πολεμικὰ μέσα καὶ οἱ ἐντόπιοι μωαμεθανοὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀγριότητά των.

Οἱ νησιῶται ὥρισαν σὺστημα καταδρομικὸν καὶ ἐκανόνισαν τὴν διανομὴν τῆς λείας ὀρίσαντες, ὅπως μέρος αὐτῆς κατατίθεται εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον. Τὰ πλοῖα τῶν οὐδετέρων ἔπρεπε νὰ τύχουν σεβασμοῦ, «ὁσάκις δὲν ἦσαν ναυλωμένα ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ δὲν ἔφερον πολεμικάτα καὶ στρατεύματα».

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐφάνη, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀξίαν λόγου μαχητικὴν δύναμιν εἰς τὴν θάλασσαν, διότι τὰ πλοῖα τῶν νησιωτῶν μεταβληθέντα εἰς πολεμικὰ ἐκυριάρχουν τοῦ Αἰγαίου, μετέδιδον τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐνίσχουν τοὺς διστακτικούς. > 39/10

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οἱ Στερεοελλαδίται εἶχον ἐστραμμένα τὰ βλέμματα εἰς τὴν διεξαγομένην περὶ τὰ Ἰωάννινα πάλην μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ Ἀλῆς εἶχε καλέσει τοὺς Ἕλληνας εἰς βοήθειαν κατὰ τοῦ σουλτάνου. Ἄλλ' ἐπίσης ἦτο γνωστόν, ὅτι κατήγγειλε τὰ σχέδια τῆς Ἐταιρείας εἰς τὸν σουλτάνον, ὑποσχεθείς, ὅτι ἂν ἀμνηστευθῆ, θὰ καταπνίξῃ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ἑλληνικὴν ἐξέγερσιν. Ἐν τούτοις ἡ Στερεὰ Ἑλλάς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀμέτοχος θεατῆς τῶν μεγάλων γεγονότων τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ ἐπανάστασις μετεδόθη ἀπὸ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν. Ὁ ἀρματολὸς τῶν Σαλῶνων Πανουργιάς ἐπανεστάτησε τὰ Σάλαωνα (Ἀμφισσαν), ἐνῶ ὁ ἐξάδελφός του Γιάννης Γκούρας, ἐξήγειρε τοὺς ἀπὸ μακροῦ ἀνυπομονοῦντας Γαλαξειδιῶτας. Ὁ Πανουργιάς ἐπολιόρκησε τοὺς καταφυγόντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Σαλῶνων Τούρκους καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ παραδοθοῦν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν αὐτὴν ἐβοήθησαν τὸν Πανουργιᾶν οἱ Γαλαξειδιῶται, οἱ ὁποῖοι ἔσυραν εἰς τὴν ξηρὰν τὰ τηλεβόλα τῶν πλοίων καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ παραδοθοῦν (18 Ἀπριλίου).

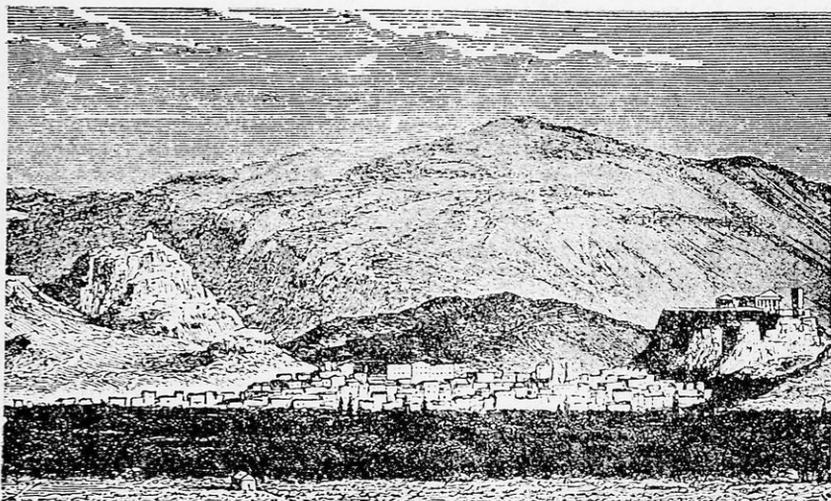
Τὸ κίνημα ἐξηπλώθη μετὰ ταῦτα εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τῆς Φωκίδος καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανεστάτησεν ἡ Βοιωτία. Ἐνταῦθα ὁ Ἀθανάσιος Διάκος κατέλαβε τὴν Λεβείδιαν καὶ ἠνάγκασε τοὺς εἰς τὸ φρούριον καταφυγόντας τούρκους καὶ ἀλβανοὺς νὰ παραδοθοῦν. Κατόπιν ἐτράπη μετὰ 600 ἀνδρῶν εἰς τὰς Θερμοπύλας, διότι ἐψιθυρίζετο, ὅτι τουρκικὸς στρατὸς συναθροίζεται εἰς τὸ Ζητοῦνι (Λαμία).

Ὀλίγον βραδύτερον ἐπανεστάτησεν ἡ Ἀττικὴ. Οἱ ἀγρόται τῆς Πάρνηθος ἐκυρίευσαν τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν τότε μικρὰ κωμόπολις μὲ 10.000 κατοίκους καὶ 1235 πενιχρὰς

οίκιας (28 Ἀπριλίου). Οἱ τούρκοι κάτοικοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῶν πέριξ χωρίων, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυσαν ἀρκετοὶ Αἰγινῖται, Κεῖτοι καὶ Ὑδραῖοι. Ἦλθον ἐπίσης καὶ ὀλίγοι Κεφαλλῆνες, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν κανόνια, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιορκητῶν ἀνήλθεν εἰς 3 χιλιάδας.

ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ ἐπανάστασις μετεδόθη εἰς τὰ πλούσια

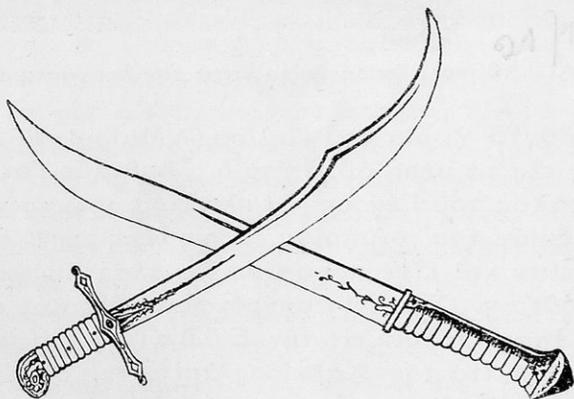
Αἱ Ἀθῆναι, ὅπως ἦσαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν.

καὶ εὐημεροῦντα χωρία τοῦ Πηλίου (7 Μαΐου). Ψυχὴ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἦτο ὁ ἄνθρωπος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ κληρικός, γνωστὸς ἀπὸ τὸ περίφημον λεξικόν του, ὁ ὁποῖος ἐνωρὶς εἶχε μνηθῆ εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν καὶ εἶχε προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν. Σχεδὸν συγχρόνως τὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα μετέδωκαν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Ἑβροῖαν. Ἡ ἐπίθεσις τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τῆς Χαλκίδος ἀπέτυχεν, ἀλλ' ἡ ὑπαιθρος

ὄλη ἐπανεστάτησε καὶ μόνον ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Κάρυστος ἔμειναν τὰ κέντρα τῆς τουρκικῆς ἀντιστάσεως. Μετὰ τὴν προσχώρησιν τῆς Εὐβοίας εἰς τὸ κίνημα ὄλη ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς εὐρέθη ἐν πλήρει ἐπαναστάσει.

Ἐκ τοῦ Πηλίου ἡ φλόξ τῆς ἐπαναστάσεως μετεδόθη βορειότερον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία εἶχεν ἐργασθῆ δραστηρίως ἐκεῖ. Ὅταν δὲ διεδόθη, ὅτι ὁ Ὑψηλάντης εἶχε προχωρήσει νικηφόρως μέχρι τῶν προθύρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξηγέρθησαν ὁ Πολύγυρος καὶ ἡ χερσόνησος τῆς Κασάνδρας, ἡ Νάουσα καὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους (Μαΐος).

Ἡ Αἰτωλοακαρνανία καὶ ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς ἐξηγέρθησαν βραδύτερον. Τὸ σύνθημα ἔδωκεν ὁ ἀρματολὸς τοῦ Ζυγοῦ **Δημήτριος Μακρῆς**, ὁ ὁποῖος περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου προσέβαλε τοὺς κομιστὰς τοῦ ἐτησίου φόρου, ἐνῶ μετέβαινον ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον εἰς Ναύπακτον. Τέλος ὅταν περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου ἐνεφανίσθησαν ὑδραϊκὰ πλοῖα εἰς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν, τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὸ Αἰτωλικὸν ἀνεπέτασαν τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν. Οἱ τοῦρκοι κάτοικοι μετὰ τοῦ ὀλιγαρίθμου τουρκικοῦ στρατοῦ ἀπεσύρθησαν βορειότερον εἰς τὸ Βραχῶρι (Ἀγρίνιον). Ἐντὸς ὀλίγου ὄλη ἡ Αἰτωλοακαρνανία, ἡ Νάυπακτος, ἡ Εὐρυτανία καὶ τὰ Ἄγραφα ἐπανεστάτησαν. Ἡ θέσις τῶν ἐπαναστατῶν ἐνίσχυθη, διότι κατέλαβον μετ' ὀλίγον καὶ τὸ Βραχῶρι.

Μαχαίρα—Γιαταγάνι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ. - Η ΠΑΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΟΥΛΤΑΝΟΝ

Ι. ΕΔΡΑΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΒΙΑΙΟΠΡΑΓΙΑΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Ὁ σουλτάνος **Μαχμούτ ὁ Β΄** (1808—1839) ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς συνήθους τουρκικῆς μεθόδου, δηλαδή διὰ τῆς ἀθρόας σφαγῆς, πρὸς ἐκφοβισμόν καὶ πρόληψιν ἐξαπλώσεως τοῦ κινήματος. Ἡ πύλη ὑποπτευθεῖσα ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας εἶχε προβῆ ἤδη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως εἰς συλλήψεις, κατ' οἶκον ἐρεύνας καὶ εἰς μεμονωμένας θανατώσεις. Ὅταν δὲ ἔφθασεν ἡ εἰδησις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὑψηλάντου, ὁ σουλτάνος ἐζήτησε διὰ παντὸς μέσου νὰ ἀφυπνίσῃ τὸν μωαμεθανικὸν φανατισμόν.

Τὴν 9 Μαρτίου ὁ σουλτάνος ἐζήτησε παρὰ τοῦ Πατριάρχου ὀκτῶ ἀρχιερεῖς, τοὺς ὁποίους ἐκράτησεν ὡς ὀμήρους, καὶ ἔφερε πλῆθος ἀσιατῶν στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι μετὰ τοῦ ὀπλισθέντος ὄχλου τῆς πρωτευούσης ἐξετράπησαν εἰς σφαγὴν καὶ λεηλασίαν τῶν Ἑλλήνων. Τὴν δὲ 26 Μαρτίου ὁ σουλτάνος ἐφόνευσε πολλοὺς σημαίνοντας Ἑλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συγγενεῖς ἢ γνωρίμους τῶν ἐν Μολδαβίᾳ προυχόντων ὁμογενῶν.

Ἄλλ' ἡ τουρκικὴ μανία ἐκορυφώθη, ὅταν τὴν 3 Ἀπριλίου ἔφθασε ταχυδρόμος ἐξ Ἀθηνῶν ἀγγέλλων τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου. Λέγεται, ὅτι ὁ σουλτάνος ἐρρίφθη εἰς τὸ ἔδαφος ἀφρίζων ἐκ παραφορᾶς καὶ φωνάζων ἐκδίκησιν. Ἡ δὲ διαβεβαίωσις τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας, ὅτι ὁ τσάρος δὲν ἐνεθάρρυνε τὰς ταραχὰς τῶν ἡγεμονιῶν, ἀπεθράσυνε τοὺς Τούρκους περισσότερον. Ὁ διερμηνεὺς τῆς πύλης **Κωστάκης Μουρούζης**, ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τὴν μεγάλην Πύλιν τῶν Ἀνακτόρων, φορῶν τὴν ἐπίσημον στολὴν του, παρουσίᾳ τοῦ Μαχμούτ, διότι ἡ Πύλη εἶχε συλλάβει ἐπιστολὴν τοῦ Ὑψηλάντου

ἀπευθυνομένην πρὸς αὐτόν. Ἄνευ φανεράς αἰτίας οἱ Τοῦρκοι ἀπεκεφάλισαν ἢ ἐκρέμασαν ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας των συγγενεῖς τραπεζίτας ἢ ἱατροὺς τῶν ἄλλοτε ὀσποδάρων ἢ μεγάλων διερμηνέων. Τὸ δὲ Μέγα Σάββατον (9 Ἀπριλίου) ἀπεκεφάλισαν δύο ἐφημερίους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, διότι ἡ φρουρούμενη ὑπ' αὐτῶν **Εὐφροσύνη Μουρούζη** ἐδραπέτευσεν.

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου) μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἀφοῦ εἶχε διαλυθῆ τὸ ἀραιὸν καὶ περίτρομον ἐκκλησιασμα, ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης συναθροίσας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἀρχηγούς τῶν συντεχνιῶν ἀνέγνωσε φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποίου καθρεῖτο ὁ Πατριάρχης. «Ἐπειδὴ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ἐφάνη ἀνάξιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀχάριστος καὶ ἄπιστος πρὸς τὴν Πύλην καὶ ραδιοῦργος, γίνεται ἔκπτωτος τῆς θέσεώς του». Ἐτερον δὲ φερμάνιον διέτασσε τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν νέου Πατριάρχου.

Ὁ Γρηγόριος περιῦβρίσθη καὶ ἐφυλακίσθη καὶ μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐξήχθη ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ, ἀφοῦ ἐκακοποιήθη, ἐκρεμάσθη εἰς τὴν μεσαιάν θύραν τοῦ Πατριαρχείου. Τρεῖς ἡμέρας ἔμεινε τὸ λειψανὸν ἐπὶ τῆς ἀγχόνης καὶ τὴν τρίτην παρεδόθη εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὁποῖοι τὸ ἔσυραν διὰ τῶν ὁδῶν τοῦ Φαναρίου χλευάζοντες καὶ βλασφημοῦντες καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ Γρηγόριος Ε΄ (1749—1821) ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν ὄνομα Γεώργιος Ἀγγελόπουλος κατήγετο ἐκ Δημητσάνης τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἀνῆλθε διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς αὐστηρότητός του τὰ ὑπάτα ἀξιώματα τῆς ἐκκλησίας. Μητροπολίτης Σμύρνης τὸ 1784, ἀνῆλθε τὸ 1798 τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, δις ἐξωρίσθη εἰς τὸν Ἄθω καὶ τὸ 1819 ἐκλήθη τὸ τρίτον εἰς τὸν θρόνον. Ἦτο

Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄
(1749—1821)

70τούτης, ὅτε ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Διεκρίθη διὰ τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἤθους καὶ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὰ ἰδεώδη τοῦ ἔθνους μας.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ σουλτάνος ἐκρέμασε καὶ τρεῖς ἐκ τῶν φυλακισθέντων ἀρχιερέων, ὁ δὲ ὄχλος ἐξετράπη εἰς πᾶν εἶδος ἀκολασίας. Ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως, ἐβεβήλωσε καὶ ἐσύλησεν αὐτάς. Τὸ τέλος Ἀπριλίου ὁ σουλτάνος διέταξε νὰ ἀπαγχονισθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς φυλακισθέντες ἀρχιερεῖς. Ὁ δῆμιος εἰσήγαγεν αὐτοὺς ἐντὸς πλοιαρίου, ἀνέπλευσε τὸν Βόσπορον καὶ ἐκρέμασεν αὐτοὺς εἰς τὰ τρία πολυαριθμότερα ἑλληνικὰ προάστεια τοῦ Βοσπόρου. Κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἐξηκολούθησεν ἡ μανία τῶν Τούρκων καὶ εἰς 10 χιλ. ὑπολογίζονται τὰ θύματα τῆς τουρκικῆς ἀγριότητος μόνον εἰς τὴν Κων/πολιν. Ὅμοιαι σκηναὶ βαρβαρότητος συνέβησαν εἰς τὴν Σμύρνην, Ἀδριανούπολιν, Αἴνον καὶ ἄλλαχοῦ.

Διὰ τῶν ἀγριότητων τούτων ἠθέλησεν ἡ Πύλη νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς ραγιαδες. Ἐταράχθη ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητον ἐξεγερσιν καὶ ἐξετράπη κατὰ τῶν εἰρηνικῶν Ἑλλήνων τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ μετὰ τὰς αἱματηρὰς βιαιότητας ἄρχοντες καὶ λαὸς ἐκόρεσαν τὸ πάθος των καὶ ἐνόμισαν, ὅτι ἐξετέλεσαν τὸ καθῆκόν των. Ἄλλ' ἡ τρομοκρατικὴ μέθοδος ἐξῆψε περισσότερον τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ πόλεμος ἔλαβε χαρακτήρα θρησκευτικόν, ἄγριον καὶ ἐξοντωτικόν μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν. Ἀγανάκτησιν ἐπίσης ἐπροκάλεσεν ἡ διαγωγή τοῦ σουλτάνου καὶ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Πρὸ πάντων ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ Πατριάρχου προεκάλεσε βαθεῖαν αἴσθησιν εἰς τὸν ὁμόδοξον ρωσικὸν λαὸν καὶ ἀπὸ τότε προεκλήθη ἡ δυσαρέσκεια τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως.

Αἱ Δυσχερεῖαι τοῦ Ἄγνου

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐπῆλθε μετὰ δυνάμεως καὶ ταχύτητος φυσικοῦ φαινομένου. Ἐντὸς ὀλίγου τὰ κύματά της ἐχειλίσαντα ἐκ τῆς Πελοποννήσου κατέκλυσαν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους καὶ ἐξηπλώθησαν μέχρι τῆς Μακεδονίας.

Ἄλλ' ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν ἔμελλε νὰ διέλθῃ μακρὰν δοκιμασίαν, διότι εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἰσχυρὰν αὐτοκρατορίαν. Οἱ

*Ελλην πολεμιστής τῆς ξηρᾶς

ρουσιάζετο ὁ ἐχθρός. Τοιοῦτοτρόπως, ὅταν ὁ Κολοκοτρῶνης ἐπολιόρκει τὴν Κ α ρ ὕ τ α ι ν α ν καὶ ἐνεφανίσθη τουρκικὸς στρατός, οἱ Ἕλληνες διεσκορπίσθησαν. Ὁ Κολοκοτρῶνης συνήθροισε νέους πολεμιστὰς καὶ ἐγκαταστήσας αὐτοὺς εἰς στρατόπεδον ἤρχισε νὰ τοὺς γυμνάζη καὶ νὰ τοὺς διοργανώνη. Ἀλλὰ καὶ οἱ νεοσύλλεκτοὶ ἐγκατέλειψαν τὸν ἀρχηγόν των, μόλις ἐνεφανίσθη τουρκικὸς στρατός.

392 ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ - ΜΑΧΗ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ

Ἐν μέσῳ τῶν ἀπογοητεύσεων τούτων ὁ Κολοκοτρῶνης ἔμενεν ἀκλόνητος, ἦλθε μάλιστα εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς, οἱ ὅποιοι ἐπρότειναν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Τέλος κατῶρθωσε νὰ ἐπιβάλη τὴν γνώμην του εἰς τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς, οἱ ὅποιοι ἀνέδειξαν **Νησιώτης πολεμιστής**

τὸν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου, ἀναθέσαντες εἰς αὐτὸν τὴν στρατολογίαν καὶ τροφοδοσίαν καὶ ἐδέχθησαν τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης (1765—1848) ἦτο παῖς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770, ὅπότε τουρκικὴ βόμβα ἐκραγεῖσα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μελιπύργου ἐφόνευσε πάντας τοὺς ὑπερασπιστάς του, πλὴν αὐτοῦ καὶ τινος ἄλλου. Ἄνδρωθεὶς κατέλαβε σχεδὸν μο-

Σουλιώτης πολεμιστῆς

ναρχικὴν θέσιν εἰς τὴν Μάνην καὶ ὅλοι ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς τὸν ἐνδεδειγμένον ἀρχηγὸν τοῦ μέλλοντος κινήματος. Ἡ ἐπιβολή, αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του ἦτο μεγάλη ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων. Αἱ τιμαὶ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια ἔθελγον αὐτὸν καὶ ἤσθάνετο ζωηροτάτην χαρὰν νὰ παρέχη ἡγεμονικὰ δῶρα εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του καὶ νὰ μετριάζῃ τὴν πενίαν τῶν Μανιατῶν του. Κατὰ βάθος ἦτο πολὺ περισκεμμένος καὶ δὲν ἀνελάμβανεν ἐπιχείρησιν, ἐὰν δὲν εἶχε βεβαιότητα περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς.

Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης (1765—1848)

Τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο τὸ ἐξῆς : Ὁ περίφημος

πολεμιστής ἐφρόνει, ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν ἦτο ἀσφαλής, ἐφόσον ἔμενε τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὴν καρδίαν τῆς Πελοποννήσου. Ἔπρεπε λοιπὸν πάση θυσίᾳ νὰ κυριευθῇ ἡ Τρίπολις. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ κυριεύσουν αὐτὴν δι' ἐπιθέσεως, ὁ Κολοκοτρῶνης ἐσκέφθη νὰ περιβάλη

Π. Μαυρομιχάλη

Ἡ ὑπογραφή τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη.

τὴν πόλιν διὰ ζώνης πολιορκητικῆς, ἡ ὁποία νὰ διακόψῃ τὰς ἔξωθεν συγκοινωνίας καὶ διαρκῶς περισφιγγομένη νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς παράδοσιν τὸ φρούριον. Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ τὰ ἑλληνικὰ σώματα κατέλαβον τὰς πρὸς δυσμᾶς, βορρᾶν καὶ μεσημβρίαν παρόδους καὶ ὁ Κολοκοτρῶνης ἐτάχθη μεσημβρινοδυτικῶς παρὰ τὸ Βαλτέτσι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Μαινάλου, διὰ νὰ ἐπισκοπῇ ἀφ' ἑνὸς τὸ ὄροπέδιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖ-

Ἑλληνικὴ ἐνδυμασία
Ἀθηνῶν (χρόνων ἐπαναστάσεως).

ται ἡ Τρίπολις, ἀφ' ἑτέρου τὰς κοιλάδας τῆς Μάνης καὶ τῆς Μεσσηνίας.

Πράγματι ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων κατέστη δυσχερής. Ἄλλὰ τὸ θάρρος τῶν ἐπαναστατῶν παρέλυσε σημαντικὴ ἐπικουρία, ἡ ὁποία ἔφθασεν εἰς τὴν Τρίπολιν. Ὁ Χουρσίτ πασᾶς δηλονότι ἀνησυχῶν διὰ τὰς γυναῖκας τοῦ χαρμελίου του καὶ τοὺς θησαυροὺς του ἀπέσπασε 3500 Ἀλβανοὺς ἐκ τοῦ πρὸ τῶν Ἰωαννίνων στρατοπέδου καὶ ἔστειλεν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τοῦ ἐμπειροπολέμου καὶ ἱκανοῦ Μουσταφάμπεη, ὁ ὁποῖος διαπραιωθεὶς εἰς τὰς Πάτρας ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ τοῦ Ναυπλίου καὶ τὴν 30 Ἀπριλίου εἰσῆλθεν εἰς Τρίπολιν.

Ὁ Μουσταφάμπεης προσέβαλε τὸ ἐν Βαλτετσιῷ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων θέλων νὰ ἐπωφεληθῇ τὸν τρόπον, τὸν ὁ-

ποῖον ἐνέπνευσεν ἡ ἐμφάνισίς του. Ἄλλ' οἱ κατέχοντες τὸ χωρίον Μανιάται, χίλιοι περίπου τὸν ἀριθμὸν, ὑπὸ τοὺς Μαυρομιχαλαίους Ἕλιαν καὶ Κυριακούλην, ἐκράτησαν τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας κατεῖχον ὀπισθεν τεσσάρων λιθοκτίστων ἡμικυκλικῶν ταμπουριῶν. Ἐνισχυθέντες δὲ τὴν νύκτα διὰ τοῦ σώματος τοῦ Πλαπούτα, τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλων ἐπικουριῶν τὴν ἐπομένην ἐπετέθησαν καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Ἀλβανούς, οἱ ὅποιοι ἐγκατέλειψαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ δύο κανόνια. Ἐφονεύθησαν 600 Τούρκοι καὶ 150 Ἕλληνες καὶ τὴν ἐπαύριον οἱ Ἕλληνες ἔστησαν τρόπαιον ἐκ 400 ἐχθρικῶν κεφαλῶν (12—13 Μαΐου).

Ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου ἔκρινε τὴν τύχην τῆς Τριπόλεως, διότι, ἀφοῦ ἀπέτυχε καὶ ἡ

ἀπόπειρα τοῦ Μουσταφάμπεηκατὰ τοῦ

ἐν Βερβένοις ἑλληνικοῦ στρατο-

πέδου, ὁ περὶ τὴν πόλιν κρίκος ἐσφίγγετο ὀλονὲν στενότερον. Πλὴν τούτου αἱ μάχαι αὐταὶ εἶχον με-

γάλην σημασίαν εἰς τὴν πορείαν τοῦ ἀγώνος, διότι ἡ νίκη ἐνέπνευσεν αὐτοπε-

ποιθήσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι μετὰ θάρρους ἀντιμετώπιζον εἰς τὸ

ἔξης τοὺς Τούρκους.

ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΑΛΑΜΑΝΑΣ

Ἐνῶ οἱ Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου ἠγωνίζοντο

Ἐνδυμασία περιχώρων Ἀθηνῶν

Ὁ Ὅμηρ Βρωῶνης

πέριξ τῆς Τριπόλεως καὶ περιέσφιγγον καθήμερινῶς περισσότερον τοὺς πολιορκουμένους, οἱ ὅπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς παρεκώλυσαν τὴν διέλευσιν νέας ἐπικουρίας πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως.

Δύο τοῦρκοι πασάδες, ὁ **Κιοσὲ Μεχμέτ** καὶ ὁ **Ὁμέρ Βρυώνης**, κατὰ διαταγὴν τοῦ Χουρσίτ παρεσκεύασαν σημαντικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Λαμίαν, διὰ νὰ καταπνίξουν τὰς ἐν Ἑλλάδι ταραχάς. Οἱ ὅπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς Δυοβουνιώτης, Πανουργιάς καὶ Διάκος προσεπάθησαν νὰ ἀναχαιτίσουν αὐτούς. Ἄλλὰ κατὰ τὸ περίφημον στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, τὸ ὁποῖον ἐδόξασεν ἡ ἀνδρεία τῶν Σπαρτιατῶν τοῦ Λεωνίδου, ἐθυσιάσθη ὁ νεαρὸς ἦρωρ τοῦ ἀγῶνος Ἄθανάσιος Διάκος.

Ὁ Ἄθανάσιος Διάκος (1788—1821), ρωμαλέος καὶ εὐμορφος υἱὸς χωρικοῦ, κατήγετο ἐκ Μουσουνίτης (Παρνασσίδος). Ἡ οἰκογένειά του προώριζεν αὐτὸν διὰ τὸ ἱερατικὸν στάδιον καὶ μειράκιον εἰσηλθεν εἰς μοναστήριον.

Ἄλλ' ὁ ἀῆρ τῶν ὁρέων ὑπῆρξε πάντοτε θελκτικώτερος δι' αὐτὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν. Ἐφυγεν ἀπὸ τὸ μοναστήριον καὶ εἰς ἦλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ καὶ κατὰ τὸν πρὸς τὴν Πύλην πόλεμον ἐκεῖνον ἐτάχθη ὡς ὑπασπιστῆς τοῦ ὀνομαστοῦ κλέφτου Ὀδυσσέως νὰ υπερασπίσῃ τὰς μεταξὺ Ἀμφίσσης καὶ Δελφῶν ὁδοῦς. Ἄλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς ἐδραπέτευσεν εἰς τὰς Ἴονιους νήσους, ἀμα ἐπλησίασαν τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα, ὁ δὲ Διάκος ἔμενεν ἔκτοτε ὡς ἰδιώτης εἰς τὴν Λεβάδειαν.

Ὁ Διάκος
(1788—1821)

Πρὸ τῶν ὑπερτέρων καὶ καλύτερον ὠπλισμένων δυνάμεων τῶν Τούρκων (9 χιλιάδες πεζοὶ καὶ ἵππεις) ὑπεχώρησαν οἱ ἄλλοι ὅπλαρχηγοί. Ὁ Διάκος ταχθεὶς μὲ ὀλίγους ἐκλεκτοὺς συντρόφους νὰ προστατεύσῃ τὸ ἐπικαιρότερον σημεῖον τῆς διαβάσεως τῶν Τούρκων, τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ γέφυραν τῆς Ἀ-

Ἡ ἐπιχείρησις ἦτο ἐπικίνδυνος. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκάλεσεν ὄσους ἀπὸ τοὺς συντρόφους του ἤθελον νὰ θυσιασθοῦν μαζί του, νὰ πιασθοῦν εἰς τὸν χορὸν, τὸν ὁποῖον πρῶτος ἔσυρεν αὐτός. Τοιουτοτρόπως τὰ παληκάρια ἐν χορῷ καὶ μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον ἠκολούθησαν τὸν ἀρχηγὸν των καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ μικρὸν χάνι, τοῦ ὁποῖου ἔκλεισαν ὄλα τὰ ἀνοίγματα καὶ ἤνοιξαν πολεμίστρες.

Οἱ Τοῦρκοι ἀνύποπτοι ἐδέχθησαν ὁμοβροντίας καὶ ἐκάλυψαν τὸν γύρω χώρον μὲ σωρούς πτωμάτων. Αἱ ἐπανειλημμένοι καὶ λυσσώδεις ἐπιθέσεις τῶν Ἀλβανῶν δὲν κατῴρθωσαν τίποτε καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ὁμέρ διέκοψε τὴν μάχην καὶ ἔστειλε νὰ φέρῃ τηλεβόλα ἀπὸ τὴν Λαμίαν. Ἄλλ' οἱ περὶ τὸν Ὀδυσσεῖα διὰ τολμηρᾶς νυκτερινῆς ἐξόδου ἐτράπησαν εἰς τὰ ὄρη, ἀφοῦ ἔχασαν δύο μόνον συντρόφους (8 Μαΐου).

Ἡ παράτολμος αὕτη ἀντίστασις ὀλίγων ἀνδρῶν, ἡ ὁποία ἐσταμάτησεν ὀλόκληρον ἡμέραν τὸν τουρκικὸν στρατὸν, ἀνεπτέρωσε τὸ καταπεσὸν μετὰ τὸ ἀτύχημα τῆς Ἀλαμάνας φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ὄνομα τοῦ Ὀδυσσεῶς, ὁ ὁποῖος ἀπέβη ὁ Κολοκοτρῶνης τῆς Στερεᾶς.

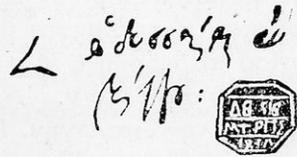

Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσὸς (1770—1824)

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσὸς ἦτο υἱὸς τοῦ περιφήμου κλέφτου τοῦ 18ου αἰῶνος Ἀνδρίτσου. Ἐλαβε τὸ ὄνομα τοῦ ὁμηρικοῦ ἥρωος, διότι ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Ἰθάκην (1770). Ἀπορφάνισθεις εἰς παιδικὴν ἡλικίαν, προσελήφθη δεκαπενταετῆς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ, ὁ ὁποῖος ἐξετίμησε τὸν θαρραλέον καὶ ἐριστικὸν νεανίαν καὶ διώρισεν αὐτὸν γενικὸν ἀρματολὸν τῆς Βοιωτίας, Φωκίδος καὶ Δωρίδος. Τὸ 1818 ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Ὄταν ὁ Ἀλῆς ἐκηρύχθη ἀποστάτης, ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπεκρίθη τὸν πιστὸν σύμμαχον τοῦ σατράπου, ἀλλ' ὑπε-

χώρησε πρὸ τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων καὶ κατέφυγεν εἰς τὰς Ἰουλοὺς νήσους.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Ὀδυσσέως ἠμπόδισε τὸν Βρυώνην νὰ διαβῆ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, διότι ὁ τοῦρκος πασᾶς δὲν ἔκρινεν ὀρθὸν νὰ προχωρήσῃ, πρὶν καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Διέμεινεν ἀκόμη ὀκτῶ ἡμέρας παρὰ τὸ Χάνι καὶ κατόπιν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ κατέλαβε τὴν Λεβάδειαν, τὴν ὁποίαν διήρπασαν οἱ Ἀλβανοὶ του. Ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἄλλοι ὄπλαρχηγοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος παρηκολούθησαν αὐτὸν ἐνοχλοῦντες. Ὁ Βρυώνης κατέλαβε κατόπιν τὰς Θήβας καὶ προήλασε πρὸς τὴν Εὐβοίαν προσπαθῶν νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἑλληνας μὲ φιλάνθρωπον τρόπον.

Ἡ ὑπογραφή καὶ ἡ σφραγίς τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου

Εἰς τὴν Εὐβοίαν προσέκρουσεν εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν παρὰ τὴν θέσιν Β ρ υ σ ἄ κ ι α (15 Ἰουλίου) καὶ προχωρήσας ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, τὴν ὁποίαν, ὅπως εἶδομεν, εἶχον ἀποκλείσει οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν περιχώρων, καὶ ἔσωσε τοὺς δεινῶς κατατρυχομένους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν Τούρκους (πρώτη πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως, 23 Ἀπριλίου—20 Ἰουλίου). Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, διότι οἱ πελοποννήσιοι ἀρχηγοί, ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Παπαφλέσσας, ὁ Σουλιώτης καὶ ὁ Ἀντώνιος Μαυρομιχάλης κατέλαβον τὸν Ἴσθμόν, οἱ δὲ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς ἠπειλοῦν νὰ διακόψουν τὰς συγκοινωνίας του.

Ἐν τῷ μεταξύ νέα δύναμις τουρκικὴ, 8 χιλ. περίπου ἄνδρες, προερχομένη ἐκ Μακεδονίας εἶχε φθάσει μέχρι Λαμίας καὶ προήλαυε πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Βρυώνη. Ἄλλ' οἱ ὄπλαρχηγοὶ Δουβουνιώτης, Πανουργιάς καὶ Γκούρας προσέβαλον αὐτὴν παρὰ τὰ Β α σ ι λ ι κ ἄ, ἐπὶ τῆς Λεωφόρου, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ ἀπὸ Λαμίας εἰς Ἀταλάντην, καὶ ἐνίκησαν εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην (25 Αὐγούστου). Ἡ νίκη τῶν Βασιλικῶν ἔχει μεγάλην

σημασίαν, διότι έματαιώσεν όριστικώς τὰ σχέδια τών Τούρκων νά προχωρήσουν πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ δύο πασάδες ἀπειλούμενοι ἀπὸ τὰ ἑλληνικά σώματα καὶ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα ἐγκατέλειψαν τὴν Στερεάν τὸν Ὀκτώβριον καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἡπειρον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ πρώτη ἐκστρατεία τών Τούρκων κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἀπέτυχεν. >

ΑΛΩΣΙΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκρίνετο ἡ τύχη τῆς Τριπόλεως, ἀφοῦ προηγουμένως περιήλθον εἰς χεῖρας τών Ἑλλήνων ἄλλαι ὑπὸ τών Τούρκων κατεχόμεναι θέσεις εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὴν 25 Ἰουνίου παρεδόθη ἡ Μονεμβασία καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸ Ναυαρίνον. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ Ἕλληνες δὲν ἔδειξαν πολὺ καλὴν διαγωγὴν. Παρὰ τὰς συνθήκας, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ παραδοθέντες Τούρκοι ἔπρεπε μετὰ τών περιουσιῶν των νά διαβιβασθοῦν εἰς ἀσφαλὲς μέρος, κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς μὲν Μονεμβασίας διηρπάγησαν ὅλα τὰ πράγματα τών πολιορκημένων, τοῦ δὲ Νεοκάστρου καὶ τὰ πράγματα διηρπάγησαν καὶ οἱ ἄνδρες ἐσφάγησαν. Δουλεῖα αἰῶνων εἶχε σκληρύνει τὴν καρδίαν τών Ἑλλήνων μαχητῶν καὶ κατέστησε τὸ μῖσος κατὰ τών Τούρκων ἀδιάλλακτον. Τοῦτο ἐξώθει αὐτοὺς εἰς ἀντιπειθαρχικὰς πράξεις καὶ εἰς ἔλλειψιν σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἀρχηγούς. Πρὸ μικροῦ εἶχε φθάσει εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχῆς καὶ κατέβαλε μεγάλας προσπάθειας, διὰ νά ἐπιβάλη τάξιν καὶ πειθαρχίαν.

Ἐν τούτοις ἐπλησίαζον αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Τριπόλεως. Ἐντὸς τοῦ στενοῦ καὶ πετρώδους χώρου, ὅπου εἶχον συσσωρευθῆ ὑπὲρ τὰς 30 χιλ. ψυχαί, ἐτελεῖτο φρικιαστικὴ τραγωδία. Ἡ πείνα, ἡ δίψα καὶ αἱ νόσοι ἐθέριζον τοὺς πολιορκουμένους. Οἱ Τούρκοι εἶχον κλείσει 38 ἄτομα, ἀρχιερεῖς καὶ προκρίτους, ἐντὸς τῆς ὑγρᾶς φυλακῆς τών κακούργων, ὅπου ἐσήποντο ρακένδυτοι, φθειριῶντες καὶ ἡμιθανεῖς ἐκ τῆς ἀσιτίας καὶ κακουχίας. Πολλοὶ ἀπέθανον, ἄλλους δὲ ἀπεκεφάλισαν ὑπὸ διαφόρους προφάσεις.

Ἀλλὰ οἱ Τούρκοι ἀναγκαζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν

ήρχισαν διαπραγματεύσεις μετά του έλληνικού στρατού, αί όποται όμως έναυάγησαν. Κατόπιν αύτου οί στρατιώται άνέβησαν τά τείχη και έκυρίευσαν την πόλιν (23 Σεπτεμβρίου 1821).

Διά της άλώσεως της Τριπόλεως επαγιώθη ή έπανάστασις, διότι τό έσωτερικόν της Πελοποννήσου ήτο τελείως ελεύθερον. Οί όπλαρχηγοί με τά πλούσια λάφυρα όπλισαν καλώς τούς άνδρας των και οί χωρικοί άφησαν τάς μαχαίρας και τάς σφενδόνας. Τό ήθικόν του στρατού έξυψώθη άκόμη περισσότερον.

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

Τοιουτοτρόπως τό σχέδιον του Κολοκοτρώνη έθριάμβευσε διά της πτώσεως της Τριπόλεως, ό δε γέρος του Μοριά, όπως συνήθως τόν άπεκάλουν, άνεδείχθη ό στρατηγικώτερος έκ τών άρχηγών της Πελοποννήσου.

‘Ο Κολοκοτρώνης κατήγετο από παλαιάν οικόγενειαν κλεφτών, ή όποία προήρχετο έκ Λεονταρίου της Μεγαλοπόλεως (Άρκαδία). Τό όνομα Κολοκοτρώνης ήτο γνωστόν και περιβόητον ήδη τόν 18ον αιώνα και τά δημοτικά ξςματα ύμνησαν τά κατορθώματα και τάς περιπετείας τών Κολοκοτρωναίων. Ούδεις έκ της οικογενείας του, καθόσον ένεθυμείτο, είχεν άποθάνει έκ φυσικού θανάτου. ‘Ο ίδιος δε έγεννήθη έν μέσφ του τρόμου της έπαναστάσεως του 1770 επί τινος όρους ύποκάτω δένδρου, διότι όλοι είχον καταφύγει εις τά όρη. ‘Ο πατήρ του έπεσε θύμα της δολιότητος του Καπετάν Πασά κατά την έπανάστασιν του 1769. ‘Ο Θεόδωρος, νέος ξτι, έπεδόθη εις τό στάδιον τών όπλων και διωχθείς ύπό τών Τούρκων κατέφυγεν εις τάς ‘Ιονίους νήσους. Κατά τόν ρωσσοτουρκικόν πόλεμον του 1806 έχρημάτισε πειρατής και τό 1810 εισήλθεν εις τόν άγγλικόν στρατόν τών ‘Ιονίων νήσων και προήχθη μέχρι του βαθμού του ταγματάρχου.

‘Ο Κολοκοτρώνης ήτο γνήσιος τύ-

‘Ο Θ. Κολοκοτρώνης
(1770—1843)

πος κλέφτου. Ἡ μεγάλη κεφαλή του, περιβεβλημένη μακράν κόμην, ἐπεκάθητο ὑπερηφάνως ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν ὤμων του, τὸ μέτωπόν του ἦτο εὐρύ, τὸ πρόσωπόν του μελαψόν καὶ τὸ βλέμμα του, καλυπτόμενον ὑπὸ πυκνῶν ὄφρῶν, εἶχε κάτι τὸ ἄτρομον καὶ ἐπιβλητικόν. Ἡ βροντώδης φωνή του ἦτο ἐνθαρρυντικὴ διὰ τοὺς πο-

Ἡ σφραγίς
τοῦ Κολοκοτρώνη

λεμιστὰς καὶ ἡ περίφημος λοφωτὴ περικεφαλαία του, τὴν ὅποیان ἔφερεν ὡς ἄγγλος ἀξιωματικός, ἠῤῥεξε τὴν ἐπιβλητικότητά του. Ὁ Κολοκοτρώνης συνήγωνε σπανίαν πείραν τοῦ κόσμου καὶ φωτεινὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων. Ἐπίστευεν εἰς τὴν τελειωτικὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν πίστιν αὐτὴν μετέδιδε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ἀπευθύνων εἰς τὸν στρατόν, ὁσάκις παρουσιάζετο εὐκαιρία, λόγους θερμούς, ἀπλοῦς καὶ πειστικούς. Συνήθιζε δὲ νὰ λέγη, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπέγραψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἀνακαλεῖ τὴν ὑπογραφήν του.

Ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἐξεχούσας φυσιογνωμίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε σημαντικωτάτη ἡ ἐπίδρασις του, καὶ συγχρόνως εἰς τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν τύπων τοῦ νεωτέρου Ἑλληνος.

Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑΝ ΔΡΟΝ

Ἐνῶ βραδέως ἐδημιουργεῖτο ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, ἡ ἐπανάστασις ἀπέκτησεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀξιόλογον πολεμικόν ὄπλον ἐπὶ τῆς θαλάσσης διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τῶν νησιωτῶν εἰς πολεμικά. Ἐνῶ δὲ οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς, ἰδίως διὰ τῆς νίκης τῶν Βασιλικῶν, ἀνεχαιτίζον τὴν προέλασιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἠμπόδισε τὴν μεταφορὰν τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην.

Οἱ Ἕλληνες ἐπληροφορήθησαν, ὅτι ἡ ἀρμάδα ἠτοιμάζετο νὰ ἐκπλεύσῃ ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον. Πράγματι, περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου ὁ τουρκικὸς στόλος ἐφάνη εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀποτελούμενος ἀπὸ ἓν πλοῖον τῆς γραμμῆς, τρεῖς φρεγάτας, τρεῖς κορβέτας καὶ πολλὰ μικρότερα. Τότε οἱ τολμηροὶ τῶν Ψαρῶν ναυ-

Ἐνδυμασία Σαλαμίνος

τικοί κατώρθωσαν νά συγκεντρώσουν τὸν στόλον τῶν ἀδελφῶν νήσων καὶ τὴν 18 Μαΐου ἐξέπλευσεν ὁ ἠνωμένος στόλος πρὸς βορρᾶν, ἀποτελούμενος ἀπὸ 50 μεγάλα καὶ 15 μικρὰ πλοῖα. Τὴν ἐπομένην οἱ Ἕλληνες διέκριναν κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν ἄκραν τῆς Μυτιλήνης μίαν φρεγάταν τῶν 48 τηλεβόλων, προφυλακίδα τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου. Μερικὰ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πλοίων ἐπλησίασαν αὐτὴν καὶ ἐκανονιοβόλησαν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν διὰ τῶν ἀδυνάτων τηλεβόλων τῶν καὶ ἡ φρεγάτα κατέφυγεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσσοῦ. Ὁ πλοίαρχός της φοβούμενος νυκτερινὴν ἐπίθεσιν ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ σκάφους ἀρκετοὺς στρατιώτας ἐκ τῆς ξηρᾶς.

Οἱ Ἕλληνες πλοίαρχοι εὕρισκόμενοι εἰς ἀδυναμίαν νά βλάψουν τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον ἐσκέφθησαν νά τὸ πυρπολήσουν. Τότε ὁ πρακτικὸς διδάσκαλος τῆς ναυτικῆς Ἰωάννης Πάργιος, ἐπονομαζόμενος Π α τ α τ ο ὕ κ ο ς, μετέβαλε προχείρως δύο ἀπὸ τὰ μικρότερα πλοῖα εἰς πυρπολικά, ἄλλα δὲ παρήγγειλαν εἰς τὰ Ψαρά.

Τὸ πυρπολικὸν (brulot, κοινῶς μπουρλότο) εἶναι πολεμικὸν ὄπλον γνωστὸν εἰς παλαιότερους χρόνους. Χρῆσιν αὐτοῦ ἰδίως ἔκαμαν οἱ Ἕλληες κατὰ τῆς ἀρμάδας τοῦ Φιλίππου Β' καὶ κατὰ τοῦ ὀλλανδικοῦ καὶ γαλλικοῦ ναυτικοῦ. Ἡ τελειοποίησις τῶν πολεμικῶν πλοίων ἔθεσε κατόπιν εἰς ἀχρησίαν τὸ πυρπολικὸν, ἀλλὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἀπέβη ὄπλον τρομερόν. Τὸ ἑλληνικὸν πυρπολικὸν ἦτο συνήθως μικρὸν πλοῖον μὲ δύο πατώματα. Ἐπὶ τοῦ κάτω πατώματος ἐτίθεντο βαρέλια πληρούμενα μὲ εὐφλέκτους ὕλας, πυρίτιδα, οἰνόπνευμα, νάφθην, θεῖον, κληματάνθρακας, πίσσαν, ρητίνην κλπ. Τὰ βαρέλια συνεδέοντο διὰ σωλήνων, ἄνωθεν δὲ αὐτῶν ἠνοίγοντο ὄπαί ἐπὶ τοῦ ἄνω πατώματος. Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐποθετοῦντο ἄσκοι πλήρεις πίσης καὶ ρητίνης καὶ ἀγγεῖα πλήρη οἰνοπνεύματος καὶ νάφθης, ὀλόκληρον δὲ τὸ πλοῖον ἠλείφετο ἔξωθεν διὰ τῶν αὐτῶν εὐφλέκτων ὕλων. Τὸ πυρπολικὸν ἔσυρε πάντοτε λέμβον, καλουμένην ἐ φ ὀ λ κ ι ο ν, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐσφῶζοντο οἱ ναῦται.

Ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἀπέτυχε, διότι οἱ Τούρκοι ἠγρύπνουν, καὶ τὸ πυρπολικὸν ἐκάη ἄνωφελῶς. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας ὁ τολμηρὸς ψαριανὸς πηδαλιούχος Παπανικολῆς, ἐξησκημένος ἤδη ἐκ τῶν συγκρούσεων πρὸς τοὺς ἀλγερινοὺς πειρατὰς, κατώρθωσε σφοδρῶς πυροβολούμενος νά προσκολλήσῃ τὸ πυρπο-

λικόν του εις τὴν πρῶραν τῶν ἐχθρικοῦ πλοίου. Ἡ φρεγάτα ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν οἱ περισσότεροι ἐφο-νεύθησαν.

Τὸ παρά τὴν Ἐρεσσὸν κατόρθωμα ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὰ Ψαρά ἐτελέσθη πανηγυρική δοξολογία καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος τόσον ἐξεπλάγη ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου παθήματος, ὥστε ἐτράπη εἰς Ἑλλήσποντον καὶ ἐζήτησεν ἀσφάλειαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τηλεβόλων. Ἀλλὰ τὸ πάθημα τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐπλήρωσαν οἱ ἄθωοι ραγιαδες. Οἱ κάτοικοι τῆς Μυτιλήνης ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς, δεινὴν δὲ καταστροφὴν ὑπέστη ἡ ἀνθοῦσα πόλις τῶν Κυδωνιῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν Μοσχονησιῶν ἐξεπατρίσθησαν. Πολλοὶ ἐκ τῶν κατοικούντων τὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας Ἑλλήνων κατῆλθον εἰς τὰ παράλια καὶ διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ προσδραμὼν εἰς βοήθειαν ἑλληνικὸς στόλος ἀπέπλευσε μεταφέρων χιλιάδας προσφύγων, οἱ ὅποιοι διεσπάρησαν εἰς διαφόρους νήσους καὶ ἐζήσαν βίον ἄθλιον. > 11/1/50

3/11/47 < Π. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ

οχι → Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ ἑλληνικωτάτη αὐτὴ χώρα τῆς Βαλκανικῆς ἔνεκα τῆς εὐφορίας τῆς εἶχεν ἐλκύσει τὰ βλέμματα τοῦ κατακτητοῦ, ἰσχυροὶ ἀγάδες εἶχον ἐγκατασταθῆ ἀπὸ τῆς κατακτῆσεως εἰς τὰ εὐφορώτερα μέρη τῆς χώρας καὶ ἐξεμεταλλεύοντο τὰ πλοῦτη αὐτῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν ἠμπόδισε νὰ δημιουργηθοῦν κέντρα ἐλλητικώτατα, τὰ ὅποια ἤκμασαν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὸν πλοῦτον γενικῶς καὶ εἰς τὰ γράμματα, ὅπως ἡ Θεσσαλονίκη, τὸ Μοναστήριον, αἱ Σέρραι, ἡ Σιάτιστα, ἡ Κοζάνη, ἡ Καστοριά κτλ. Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία εἶχεν ἐξαπλώσει παντοῦ τοὺς πλοκάμους τῆς εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ οἱ ἄριστοι τῶν Μακεδόνων πολεμιστῶν, ἐμπόρων, διδασκάλων, ἱερέων καὶ προκρίτων εἶχον μυηθῆ εἰς τὰ μυστικά τῆς, οἱ δὲ Φιλικοὶ ἐθεώρουν τὴν Μακεδονίαν ὡς μίαν ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ἐστίας τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος.

Ἐπειδὴ ἡ Μακεδονία κατεῖχε θέσιν κεντρικὴν εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ οἱ Τοῦρκοι τὴν ἐθεώρουν ὡς γέφυραν, ἡ ὅποια συ-

νέδεε τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα, εἶχον δημιουργήσει εἰς αὐτὴν δύο ἰσχυρὰ στρατιωτικὰ κέντρα, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὸ Μοναστήριον, καὶ πλεῖστα ἄλλα μικρότερα, εἰς τὰ ὁποῖα διετήρουν ἰσχυρὰς φρουρὰς καὶ στρατιωτικὰ ἐφόδια. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Μακεδονίαν ψυχικῶς εἶχεν ὠριμάσει περισσότερο ἴσως ἀπὸ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, στρατιωτικῶς ἐφαίνετο, ὅτι ἦτο ἔργον δυσκολώτατον ἄνευ τῆς βοήθειας τῆς νοτίου Ἑλλάδος. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ἡ Μακεδονία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐξηγέρθη, ἠγωνίσθη ἥρωικῶς καὶ ἔδωκεν ἀρκετὰ δείγματα αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας, τὰ ὁποῖα, ἂν δὲν ὠφέλησαν σπουδαίως τὸν ἀγῶνα ἐν τῷ συνόλω, ἔγραψαν σελίδας ἀθανάτους εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν μας. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασιν.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν Φιλικῶν ὁ ἀγὼν τῆς Μακεδονίας εἶχε μεγάλην σημασίαν, διότι ἦτο δυνατὸν νὰ διακόψῃ τὴν συγκοινωνίαν τοῦ κέντρου τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο εὐκολώτερον νὰ ἐδραιωθῇ ἡ ἐπανάστασις, διότι δὲν ὑπῆρχε πολὺς τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰ μέρη αὐτά. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, ὁ ὁποῖος εἶχε κατέλθει, ὅπως εἶδομεν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀρχῆς, δηλαδὴ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξάνδρου, μετ' ἄλλων Μακεδόνων ὀπλαρχηγῶν, ἐκ τῶν ὁποίων περίφημος ἦτο ὁ **Νικόλαος Κασομούλης**, ἐκ Σιατίστης, ὁ ὁποῖος ἔγραψε καὶ ἀξιόλογον ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως, κατήρτισαν τὸ ἐξῆς ἐπαναστατικὸν σχέδιον τῆς Μακεδονίας : Θὰ ἐξηγείρετο κατ' ἀρχὰς ὁ Ὀλυμπος, ὁ ὁποῖος μὲ τὰς ἀπροσίτους κορυφὰς του θὰ ἀπετέλει τὸ κέντρον τοῦ ἀγῶνος. Κατόπιν θὰ ἐπανεστάτου ἡ Χαλκιδικὴ καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἡ Νάουσα εἰς τὴν Δυτικὴν. Συγχρόνως θὰ κατελαμβάνοντο ἡ διάβασις τοῦ Ἀξιοῦ, τὰ Τέμπη, τὰ στενὰ τῆς Καστοριάς καὶ αἱ φύσει ὄχυραὶ τοποθεσίαι, Καστανιά ἐπὶ τοῦ Βερμίου καὶ Σιατίστα. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ἰσχυρότατον στρατιωτικὸν κέν-

τρον τῆς Μακεδονίας, ἡ Θεσσαλονίκη, θὰ ἠπειλεῖτο ἐκ πολλῶν σημείων καὶ θὰ ὑπέκυπτεν.

Τὸ σχέδιον ὅμως αὐτὸ δὲν ἐξετελέσθη μὲ ἀκρίβειαν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Ὀλύμπου, οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ κινηθοῦν πρῶτοι, ἐφάνησαν διστακτικοὶ καὶ ἀνέμενον βοήθειαν καὶ ἐφόδια ἀπὸ τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα. Ἡ ἐπανάστασις ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Χαλκιδικήν, πρωτεργάτης δὲ αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς, μίᾳ ἀπὸ τὰς ἐξεχούσας μορφὰς τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, κατήγετο ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τῶν Σερρῶν, ἀλλ' ἔζησε καὶ ἔδρασεν ἐντὸς τῆς μεγαλοπόλεως αὐτῆς, ὅπου μὲ τὴν τιμίαν καὶ εὐσυνείδητον ἐργασίαν του ἔγινε κάτοχος σημαντικωτάτης περιουσίας, τὴν ὅποιαν διέθεσε καὶ δι' ἄλλους ἀγαθοεργοὺς σκοποῦς, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὸν ἀγῶνα. Ὁ Παπᾶς ἦτο προσωπικὸς φίλος τοῦ Ἄλ. Ὑψηλάντου, εἶχεν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Δημ. Ὑψηλάντην καὶ ἀνεγνωρίσθη παρ' αὐτοῦ «ὡς πληρεξούσιος ἀρχηγὸς καὶ διοικητῆς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τῆς Κασσάνδρας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης». Λόγῳ τοῦ πλοῦτου, τῶν ἀγαθοεργιῶν καὶ τῶν ἄλλων του μεγάλων προσόντων ὁ Παπᾶς ἀπέκτησε μέγα γόητρον καὶ κύρος καὶ εἶχε τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην ἐξίσου χριστιανῶν καὶ τούρκων. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὄλοι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἀπέβλεπον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Παπᾶ, ὡς τοῦ ἐνδεδειγμένου ἀρχηγοῦ αὐτῆς. Ἀτυχῶς ὁ Παπᾶς ἐστερεῖτο στρατιωτικῶν προσόντων.

Τὴν 23 Μαρτίου 1821 ὁ Παπᾶς πληρώσας ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων πλοῖον εἰς τὴν Λήμνον καὶ συμπαραλαβὼν ὄλην τὴν κινητὴν περιουσίαν του ἀπέπλευσεν εἰς τὸν Ἄθωνα. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν καὶ ἐδέχθησαν μὲ συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμόν τὸν Παπᾶν. Εἰς γενικὴν συνέλευσιν οἱ Ἠγούμενοι τῶν Μονῶν, πολλοὶ ἐπίσημοι μοναχοὶ καὶ ὁ Παπᾶς ἀπεφάσισαν μυστικῶς τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν καὶ ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται. Συγχρόνως ὁ Παπᾶς διέταξε τὴν στρατολογίαν τῶν δυναμένων νὰ φέρουν ὄπλα μοναχῶν καὶ τῶν κατοίκων τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου.

Ὁ διοικητῆς τῆς Θεσσαλονίκης εἶτε πληροφορηθεὶς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν εἶτε διὰ λόγους προνοίας ἀπέστειλε ση-

μαντικήν στρατιωτικήν δύναμιν εἰς τὴν Χαλκιδικήν. Ἡ προκλη-
 τικότης ὅμως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος εἰσῆλθεν εἰς τὴν
 Χαλκιδικὴν καὶ ἠπείλει γενικὴν σφαγὴν τῶν γκιαούρηδων, ἐπέ-
 σπευσε τὰ πράγματα. Περὶ τὰ μέσα Μαΐου 1821 οἱ κάτοικοι
 τοῦ Πολυγύρου ὀπλισθέντες ὀρκίζονται εἰς τὸν Σταυρὸν
 καὶ κηρύττουν τὴν ἐπανάστασιν. Ἀφοῦ ἐξώντωσαν τὴν ἐξ ὀλί-
 γων ἀνδρῶν φρουρὰν τῆς πόλεως τῶν, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ
 τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐνῶ δὲ
 μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ τοῦρκος διοι-
 κητῆς ἀπεκεφάλιζε πολλοὺς σημαίνοντας προκρίτους καὶ τὸν
 ἐπίσκοπον Κίτρους, εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁ Παπᾶς ἐν γενικῇ
 συνελεύσει εἰς τὰς Καρυὰς ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν. Συγχρό-
 νως ἐπανεστάτησεν ἡ Κασσάνδρα, τὰ Μαδεμοχώρια καὶ γε-
 νικὴ ἐξέγερσις ἐσημειώθη εἰς ὅλην τὴν Χαλκιδικήν.

Τὰς πρώτας, οὐχὶ πολὺ σημαντικὰς, ἐπιτυχίας τῶν ἐπανα-
 στατῶν ἐπηκολούθησεν ἀπογοήτευσις. Οἱ ἐπαναστάται πρὸ τοῦ
 ὄγκου τοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ἐκίνητοποίησαν οἱ Τοῦρκοι ἐκ
 Θεσσαλονίκης, ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἔξω βοηθείας. Αἱ
 ἀνθηραὶ κωμοπόλεις τῆς Χαλκιδικῆς, Πολύγυρος, Βα-
 σιλικά, Γαλάτιστα, παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ, οἱ δὲ ἐ-
 παναστάται ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν, ἄλλοι μὲν εἰς τὴν
 Κασσάνδραν, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου εἶχον συγ-
 κεντρωθῆ καὶ 5 χιλ. πρόσφυγες ἐκ Χαλκιδικῆς. Ὄταν δὲ ὁ σουλ-
 τάνος ἐπληροφόρηθῃ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐξέγερσιν, τὸσον ἐτα-
 ράχθη, ὥστε ἔστειλε διοικητὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἄνδρα ἐξαι-
 ρετικόν, τὸν Ἀμποῦλ Ἀβούδ, μὲ τὴν διαταγὴν νὰ ἐξοντώσῃ
 τοὺς ἐπαναστάτας. Πράγματι ὁ Ἀμποῦλ Ἀβούδ ὀδηγῶν στρα-
 τὸν ἐκ 14 χιλ. ἐξεστράτευσεν περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου κατὰ τῆς
 Χαλκιδικῆς καὶ κατέπνιξεν εἰς τὸ αἶμα τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς
 ἐπαναστάσεως.

Ὁ Παπᾶς, καταναλώσας ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του
 εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος καὶ οἰκτρῶς ἀπογοητευμένος ἀπὸ
 τὴν ἀποτυχίαν, μόλις κατῴρθωσε νὰ ἐπιβιβασθῆ εἰς ψαριανὸν
 πλοῖον καὶ ἀνεχώρησε κατευθυνόμενος πρὸς τὴν Ὑδραν, σκο-
 πὸν ἔχων μὲ νέας βοηθείας νὰ ἀρχίσῃ τὸν ἀγῶνα εἰς ἄλλο ση-
 μεῖον τῆς Μακεδονίας. Περιπλέων ὅμως τὸν Καφηρέα ἀπέθα-

νεν αίφνιδίως, ὁ δὲ νεκρὸς του μετεφέρθη εἰς τὴν Ὑδραν, ὅπου ἐτάφη μὲ τιμὰς ἀρχιστρατήγου.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ (ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1822)

Ἡ Δ. Μακεδονία, ἡ ὁποία δὲν ἐκινήθη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, ἐξηγέρθη τὸ 1822, μὲ κέντρον τὴν ἡρωικὴν Νάουσαν, εἰς τὰς βορεινὰς ὑπωρείας τοῦ Βερμίου. Ἡ ἐπανάστασις διεξήχθη ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας :

Ὁ Ἄμπουλ Ἀβουδ ἀφοῦ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς, ἔλαβε σύντονα καὶ αὐστηρὰ μέτρα, διὰ νὰ προλάβῃ ὁμοίως ἐπαναστατικὰς ἐκδηλώσεις εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν. Ἐκάλεσε νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἢ εἰς τὰς κατὰ τόπους τουρκικὰς ἀρχὰς οἱ ἐπιφανέστεροι πρόκριτοι καὶ ὄπλαρχηγοὶ τῶν πόλεων Βεροίας, Ναούσης, Σιατίστης, Κοζάνης, Μοναστηρίου, Καστοριάς, Κλεισούρας κ. ἄ. Ἰδιαιτέρως διέταξε νὰ παρουσιασθοῦν ἐνώπιόν του οἱ ὄπλαρχηγοὶ Διαμαντῆς Νικολάου καὶ Γούλας Δράσκος ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον, ὁ Ζαφειράκης ἀπὸ τὴν Νάουσαν, ὁ Καρατάσος ἀπὸ τὴν Βέροϊαν καὶ ὁ Γάτσος ἀπὸ τὰ Βοδενὰ (Ἔδεσσαν). Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐκλείσθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ἄλλοι ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσουν. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ὁ Ζαφειράκης, ὁ Καρατάσος καὶ ὁ Γάτσος, οἱ ὁποῖοι ἀπεφάσισαν νὰ ἀρχίσουν τὸν ἀγῶνα καὶ ἔγιναν ἡ ψυχὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν.

Ὁ Ζαφειράκης Θεοδοσίου ἦ, ὅπως συνήθως ὠνομάζετο, ἀπλῶς Ζαφειράκης, ἐγεννήθη εἰς τὴν Νάουσαν τὸ 1773 καὶ διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῆς τιμιότητός του ἀπέκτησεν εἰς τὴν πατρίδα του ὁποίαν θέσιν καὶ ὁ Παπᾶς εἰς τὰς Σέρρας. Εἶχε σχεδὸν ἡγεμονικὴν δύναμιν μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του, ἐμυήθη ἐνωρὶς εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἐνδεδειγμένος ἀρχηγὸς τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

Ὁ Καρατάσος καὶ ὁ Γάτσος, ὁ πρῶτος ἐκ Βεροίας καὶ ὁ δεῦτερος ἐξ Ἐδέσσης, ἦσαν ὑπερπεντηκοντούταις, ὅταν ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις. Καὶ οἱ δύο, παλαιοὶ πολεμισταὶ καὶ διάσημοι κλέφται, εἶχον μακρὰν πολεμικὴν πείραν, μεγάλην ἐπιβολὴν εἰς τὰ ὑπ' αὐτοὺς ἀτίθασσα στρατιωτικὰ σώματα καὶ ἐγνώριζον καλὰ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ τεχνάσματα τῶν Τούρκων. Πρωτόγονοι εἰς τοὺς τρόπους τῶν καὶ

ἀτρόμητοι εἰς τοὺς κινδύνους πολλακίς μέχρι ἀγριότητος, ἦσαν ἀπαράμιλλοι ἀρχηγοὶ ἀτάκτων σωμάτων καὶ σπουδαῖοι ἐπαναστατικοὶ παράγοντες.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1822 οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἀρχηγοί, μερικοὶ ὄπλαρχηγοὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ πρόκριτοι διαφόρων πόλεων, ὁ Βαρβαρέσος ἀπὸ τὴν Καστοριαν, ὁ Νιόπλιος ἀπὸ τὴν Σιάτισταν, ὁ Ναοὺμ ἀπὸ τὴν Ἑδεεσσαν κ. ἄ., συνῆλθον εἰς τὴν Μονὴν τῆς Παναγίας εἰς Δοβρᾶ, μεταξὺ Βεροίας καὶ Ναούσης. Ἐκεῖ ἐλήφθησαν σοβαραὶ ἀποφάσεις, νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ ἐπανάστασις χωρὶς νὰ περιμένουν βοήθειαν ἐκ τῆς νοτίου Ἑλλάδος καὶ νὰ προσβληθῇ τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν Νάουσαν στρατιωτικὸν κέντρον τῶν Τούρκων, ἡ Βέροια. Τὴν 22 λοιπὸν Φεβρουαρίου 1822 συνελήφθη ἡ μικρὰ φρουρὰ τῆς Ναούσης καὶ ὑψώθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως. Τὴν ἐπομένην οἱ ὄπλαρχηγοὶ

Καρατάσος καὶ Γάτσος μὲ 1800 πολεμιστὰς προσέβαλον τὴν Βέροϊαν. Οἱ δύο ὄπλαρχηγοὶ δὲν ὑπῆρξαν πολὺ εὐτυχεῖς εἰς τὴν νυκτερινὴν καὶ αἰφνιδιαστικὴν ἀπόπειράν των, οἱ δὲ Ὀλύμπιοι ἀρχηγοί, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχον συνεννοηθῆ νὰ συγχρονίσουν τὴν ἐπίθεσιν, δὲν ἐφάνησαν. Εὐτυχέστεροι ὑπῆρξαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας (12 Μαρτίου), ὅτε καὶ μετὰ ἐνισχύσεως ὑπὸ τὸν Ζαφειράκην ὀχυρωθέντες εἰς τὴν ἱστορικὴν Μονὴν Δοβρᾶ ἀπέκρουσαν τὴν ἐπίθεσιν 4 χιλ. Τούρκων ἐκ Βεροίας ὑπὸ τὸν Κεχαγιᾶ μπεην, ἀφοῦ ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς σημαντικὰς ζημίας φονεύσαντες καὶ 1500 περίπου.

Ὁ τοῦρκος πασᾶς τῆς Θεσσαλονίκης ἐξεμάνη διὰ τὸ κατόρθωμα τῶν γκιαούρηδων εἰς Δοβρᾶ καὶ τὴν 14 Μαρτίου ἐνεφανίσθη εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ναούσης μὲ μεγάλας δυνάμεις, 16 χιλ. μαχητῶν, ἵππικὸν καὶ 10 κανόνια. Εἰς τὰ τεῖχη καὶ τοὺς προμαχῶνας τῆς Ναούσης ἔλαβον χώραν συγκρούσεις καὶ διεδραματίσθησαν ἥρωικὰ κατορθώματα ὑπενθυμίζοντα τὸ Σουλι καὶ τοὺς ἀγῶνας του. Ἡ πόλις ἀντεστάθη ἐπὶ ἓνα περίπου μῆνα. Τὴν 6 Ἀπριλίου, ἡμέραν Πέμπτην τῆς Διακαινησίμου, οἱ Τοῦρ-

Ἐνδυμασία Πόρου—
Υδρας

κοι παρεβίασαν τὰς πύλας τοῦ τείχους καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ἡ ὁποία παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ, τὴν σφαγὴν καὶ τὴν λεηλασίαν. Εἰς τὴν Νάουσαν, ὡς εἰς τόπον ἀσφαλῆ, εἶχον συρρεύσει πολλὰ χιλιάδες ἀμάχου πληθυσμοῦ ἐκ τῶν περιχώρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αἱ οἰκογένειαι τοῦ Καρατάσου καὶ τοῦ Γάτσου. Ὅσοι δὲν ἐσφάγησαν ἢ δὲν κατῶρθωσαν κατὰ τινὰ τρόπον νὰ διαφύγουν, ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου.

Τὸν ἐπομένην, 7 Ἀπριλίου, ἔπεσε καὶ ὁ πύργος τοῦ Ζαφειράκη, ἀφοῦ διὰ τοῦ ἥρωικοῦ ἀντιπερισπασμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν εἰς τοὺς Τούρκους, ἔδωκε καιρὸν εἰς πολλοὺς νὰ σωθοῦν. Πλήθος ὅμως γυναικοπαίδων, τὰ ὁποῖα εἶχον ¹⁸²² συγκεντρωθῆ εἰς μικρὸν ὄχυρον πλησίον τοῦ πύργου τοῦ Ζαφειράκη, δὲν ἐπρόλαβον νὰ σωθοῦν καί, ἀντὶ νὰ παράδοθοῦν εἰς εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὅπου δὲν τοὺς ἀνέμενε τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐξευτελισμὸς καὶ ἀτίμωσις, ἐπροτίμησαν νὰ κρημνισθοῦν ἀπὸ ἓνα ὕψωμα εἰς τὸν καταρακτώδη ποταμὸν Ἀραπίτσα καὶ ἐπνίγησαν εἰς τὰ ἀφρίζοντα νερά. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τὴν θλιβεράν καὶ ὄλοσχερῆ καταστροφὴν τῆς Ναούσης δὲν ἔλειψε καὶ τὸ ἥρωικὸν Ζάλογγον.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἡ πτώσις καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς Ναούσης ἐσημαινε τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν. Οἱ ἀρχηγοὶ Ζαφειράκης, Καρατάσος καὶ Γάτσος, διαφυγόντες τὴν σύλληψιν, προσεπάθησαν μὲ ὀλίγους ἀνδρας νὰ καταφύγουν εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα, διὰ νὰ συνεχίσουν ἐκεῖ τοὺς ἥρωικοὺς τῶν ἀγῶνας. Ἐκ τούτων οἱ μὲν Καρατάσος καὶ Γάτσος μὲ 300 Μακεδόνας, μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ κινδύνους ἀνὰ τὴν Δ. Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν ἔφθασαν εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου. Ὁ Ζαφειράκης ὅμως μὲ ἓνα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Καρατάσου καὶ δώδεκα ἄλλους ὁπαδοὺς προ-

Ἐνδυμασία Μυκόνου

δοθέντες περιεκυκλώθησαν ὑπὸ τουρκικοῦ ἀποσπάσματος καὶ ἐφονεύθησαν ὅλοι παρὰ τὴν Βέροιαν μετὰ ἥρωικὴν ἀντίστασιν. Αἱ κεφαλαὶ τοῦ Ζαφειράκη καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Καρατάσου ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Ἀμποῦλ Ἀβουδ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐξετέθησαν πρὸς κοινὴν θέαν.

Μόλις τὴν 22 Μαρτίου 1822 ἔφθασεν εἰς τὸν Ὀλυμπον ἡ ἀπὸ πολλοῦ ἀναμενομένη ἐκ μέρους τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου βοήθεια. Ἄν καὶ ἡ βοήθεια ἦτο ἀσήμαντος, οἱ ὄπλαρχηγοὶ τοῦ Ὀλύμπου ἐκινήθησαν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Οἱ Τοῦρκοι ἀνέπτυξαν μεγάλην δραστηριότητα καὶ κατέπνιξαν τὸ κίνημα ἐν τῇ γενέσει του. Τοιοῦτοτρόπως μὲ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Ὀλυμπον ἔσβησε καὶ ἡ τελευταία ἐστία ἀντιστάσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν. Πολλοὶ Μακεδόνες καταφυγόντες εἰς τὴν Νότιον Ἑλλάδα ἐπολέμησαν ὑπὸ τοὺς διαφόρους ἀρχηγοὺς γενναϊότατα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος. Παρ' ὅλην τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Μακεδόνων, ἡ ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ ἕνεκα τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας διέθετον οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν χώραν ταύτην. Ἡ μακεδονικὴ γῆ πρώτη ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν τοῦ πολυαρίθμου ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον ἔφθειρε καὶ ἀπησχόλησεν ἐπὶ 15 συνεχεῖς μῆνας καὶ ἐν τέλει προσεφέρθη ὡς ἱερὰ θυσία διὰ τὸ μετέπειτα κέρδος τοῦ ἀγῶνος.

III. Η ΑΠΟΚΡΟΥΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

Τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο κρίσιμον διὰ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, διότι ὁ σουλτάνος καὶ οἱ πασάδες του κατέβαλον ἐντατικὴν προσπάθειαν, διὰ νὰ πλῆξουν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ συγχρόνως ἦτο τὸ πλέον ἔνδοξον ἔτος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ τὸ πλουσιώτερον εἰς ἥρωικά κατορθώματα τῶν ἀγωνιστῶν μας. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἐπανάστασις εἶχε καταπνιγῆ εἰς τὰ βορειότερα τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν Στερεὰν ὅμως, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους εἶχεν ὀριστικῶς στερεωθῆ καὶ τοῦτο ἀνησύχει τὴν Πύλην. Διὰ τοῦτο

τὸ Διβάνιον παρακινούμενον ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς διπλωματίας καὶ τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ περὶ συνδι-
αλλαγῆς πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας. Ἀπεφάσισε διὰ συντόνου
ἐνεργείας νὰ συντρίψῃ τὴν ἐπανάστασιν.

Τὰ πράγματα ἐφαίνοντο εὐνοϊκὰ διὰ τοὺς Τούρκους. Εἰς
τὰς 24 Ἰανουαρίου 1822 κατεβλήθη τελικῶς ἡ ἀντίστασις τοῦ
Ἄλῃ. Ὁ νικητὴς Χουρσίτ, ἀφοῦ δι' ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων καὶ
περιποιήσεων ἐπέτυχε πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμει παρὰ τοῦ γηραιοῦ σα-
τράπου, ἀπεκεφάλισεν αὐτόν καὶ ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινού-
πολιν τὴν κεφαλὴν του μετὰ τῶν κεφαλῶν τῶν τριῶν υἱῶν του
καὶ τῶν ἐγγόνων του. Συνεπῶς τὸ πολιορκητικὸν σῶμα ἔμενε
ἐλεύθερον, ἀνετέθη δὲ εἰς τὸν νικητὴν νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν Ἑλ-
λάδα.

Οἱ Τούρκοι πασάδες κατέστρωσαν τὸ ἐξῆς σχέδιον: Ὁ
Χουρσίτ μετὰ τὸν στρατὸν τῆς Ἡπείρου θὰ ἐβάδιζε κατὰ τῆς Αἰ-
τωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ διερχόμενος διὰ τῶν στενῶν τοῦ
Μακρυνόρους θὰ ὑπέτασσε τὴν χώραν μέχρι τοῦ κόλπου τῆς
Ναυπάκτου. Κατόπιν θὰ διεπεραιώνετο ἐκ τοῦ Ρίου εἰς τὴν Πε-
λοπόννησον. Δεύτερος τουρκικὸς στρατὸς βαδίζων διὰ τῆς Ἀ-
νατολικῆς Ἑλλάδος ἔμελλε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον
διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ. Οἱ δύο στρατοὶ ἐνούμενοι ἔμελλον νὰ κατα-
πνίξουν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν κοιτίδα της. Τὴν δρᾶσιν τοῦ
κατὰ ξηρὰν στρατοῦ ἐπρόκειτο νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ τουρκικὸς στό-
λος, συντρίβων τὴν θαλασσίαν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων καὶ μετα-
φέρων τὸν στρατὸν τῆς Δυτ. Ἑλλάδος εἰς τὴν Πελοπόννησον.
Τὴν πεποίθησιν τῶν τούρκων στρατηγῶν συνεμερίζοντο καὶ οἱ
φίλοι τῆς Τουρκίας διπλωμάται τῆς Εὐρώπης καὶ μετὰ θριάμ-
βου ἀνήγγελλον, ὅτι ἐπλησίαζεν ἡ καταστροφή τῶν Ἑλλήνων.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Ἐκ τῶν τριῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς ὁποίας διελάμβανε τὸ
τουρκικὸν σχέδιον, προηγῆθη ἡ κατὰ θάλασσαν. Ἡ Χίος, ἡ
πλουσιωτάτη καὶ εἰρηνικωτάτη ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, εἶχε
προσχωρήσει εἰς τὸ κίνημα, ὑποκινηθεῖσα ἀπὸ τολμηροὺς ἄν-
δρας, οἱ ὅποιοι ἦλθον ἔξωθεν. Ὁ ριψοκίνδυνος δηλαδὴ ἀρχη-
γὸς τῶν Σαμίων ἐπαναστατῶν Λογοθέτης Λυκοῦργος, συνεν-

νοηθείς μετά τοῦ Χίου ἐμπόρου Ράλλη ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον μετὰ 1500 ἀνδρῶν τὴν 10 Μαρτίου. Ἡ τουρκικὴ φρουρὰ αἰφνιδιασθεῖσα ἀπεσύρθη εἰς τὸ φρούριον τῆς πόλεως καὶ ἡ νῆσος παρεδόθη εἰς τοὺς Σαμίους ἐλευθέρωτάς, οἱ ὅποιοι εἰσέβαλον εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ κατέλαβον αὐτήν. Δὲν κατώρθωσαν ὁμῶς νὰ ἐκπορθήσουν τὸ φρούριον.

Τὸ τόλμημα τῆς Χίου προεκάλεσε κατάπληξιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ σουλτάνος ἐθεώρησεν αὐτὸ ὡς προσωπικὴν προσβολὴν καὶ αἱ γυναῖκες τοῦ χαρεμίου ἐζήτουν διὰ φωνῶν τὴν τιμωρίαν τῶν στασιαστῶν, διότι τὴν Χίον εἶχε παραχωρήσει ὁ σουλτάνος εἰς τὴν ἀδελφὴν του πρὸς κάρπωσιν τοῦ ἐκτῶν μαστιχοδένδρων φόρου. Ἡ Πύλη ἐφυλάκισεν ἀμέσως τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Χίους καὶ ἀπεκεφάλισεν 60 ἐξ αὐτῶν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ Μαρτίου ὁ Καπετὰν πασᾶς **Καρὰ Ἀλῆς**, ἐνεφανίσθη μετὰ 46 πλοίων εἰς τὸ βόρειον στόμιον, τοῦ

μεταξὺ τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς νήσου στενοῦ, καὶ μετὰ ἰσχυρὸν βομβαρδισμὸν ἀπεβίβασεν 7 χιλ. στρατιώτας εἰς τὴν νότιον τῆς νήσου ἀκτὴν (30 Μαρτίου), συγχρόνως δὲ ἐπετίθετο ἐκ τοῦ φρουρίου κατὰ τῆς πόλεως καὶ ἡ τουρκικὴ φρουρὰ. Ἡ πόλις καὶ τὰ περίχωρα παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ, ἐνῶ οἱ Σάμιοι μετὰ βραχεῖαν, ἀλλὰ κραταιὰν ἀντίστασιν ἐσώθησαν ἐπὶ τινῶν ψαριανῶν πλοίων ἐγκαταλείψαντες τὴν νῆσον εἰς τὴν τύχην τῆς. Εὐθὺς ἀμέσως διεπεραιώθησαν τὰ ἀσιατικὰ στίφη, τὰ ὅποια εἶχον συναθροισθῆ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι παραλίας κεντριζόμενα ὑπὸ τῆς δίψης τῆς λείας καὶ τῆς παροτρύνσεως τῶν δερβισῶν καὶ ἤρχισαν δεινὴν σφαγὴν τῶν χριστιανῶν. Μετ' ὀλίγον τεσσαράκοντα

Ὁ Καρὰ Ἀλῆς

καπνίζοντα χωρία μετά της πόλεως και σωρεία πτωμάτων ήσαν τὰ θύματα της τουρκικής μανίας.

Οὕτω τὸ Πάσχα τοῦ 1822 ἐβάφη εἰς τὸ αἷμα τῶν Χίων, ὅπως εἶχε βαφῆ τὸ Πάσχα τοῦ 1821 εἰς τὸ αἷμα τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν θυμάτων της Κων/πόλεως. Χιλιάδες Χίων ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς τὰς ἀγορὰς της Ἀλεξανδρείας καὶ της Τύνιδος καὶ ἄλλαι χιλιάδες διεσπάρησαν εἰς τοὺς τέσσα- 1822
σaras ἀνέμους. Εἰς ἐλαχίστους ἐκ τῶν ἐπιζώντων ἐχάρισαν τὴν ζωὴν οἱ Τοῦρκοι, διὰ νὰ περιποιῶνται τοὺς περιφήμους κήπους τῶν μαστιχοδένδρων. Ὑπολογίζουν, ὅτι ἐκ τῶν 100 χιλιάδων κατοίκων της νήσου 23 χιλιάδες ἐσφάγησαν καὶ 47 χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν.

Ἡ αἵματηρὰ τραγῳδία της Χίου ἔδωκε νέαν ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ ὀσμανικὴ φυλὴ ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸν ἀνθρωπισμὸν της Εὐρώπης καὶ ἐβεβαίωσε τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν Ρώσων, ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνυπάρχουν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ τῶν χριστιανικῶν φυλῶν, ἐνῶ τουναντίον ἐξησφάλιζε τὴν συμπάθειαν τῶν Εὐρωπαίων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ δημοσιογράφοι ἔδωκαν φρικιαστικὰς περιγραφὰς τῶν σφαγῶν της Χίου. Ζωγράφοι ἀπεικόνισαν αὐτὰς καὶ ποιηταὶ της περιωπῆς τοῦ Οὐγκῶ ἔψαλαν τὴν θλιβεράν καταστροφὴν.

ΑΠΟΚΡΟΥΣΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ἄλλὰ τὸ τουρκικὸν κακούργημα δὲν ἐπρόκειτο νὰ μείνῃ ἀτιμώρητον. Ὁ ἀγνωρίζομενος ἑλληνισμὸς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἐζήτηει ἐκδίκησιν διὰ τὴν καταστροφὴν της ὠραίας νήσου. Ἐντὸς ὀλίγου ἐκινήθη ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἐνεφανίσθη εἰς τὰ ὕδατα της Χίου ἀποτελούμενος ἐκ 56 πλοίων. Οἱ Ἕλληνες πλοίαρχοι συσκεφθέντες ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλουν τὸν τουρκικὸν στόλον διὰ πυρπολικῶν. Τὴν τολμηρὰν ἐπιχείρησιν ἀνέλαβεν ὁ ὕδραϊος **Πιπῖνος** καὶ ὁ ψαριανὸς **Κωνστ. Κανάρης**. Οἱ δύο ναυτικοὶ πλεύσαντες βραδέως ἕνεκα της ἐπικρατοῦσης νηνεμίας ἔφθασαν εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ της Χίου καὶ της μικρασιατικῆς παραλίας καὶ τὴν νύκτα της 6 πρὸς τὴν 7 Ἰουνίου διωλίσθησαν ὡς σκιαὶ εἰς τὸν λιμένα, ὅπου ἐναυλόχει ὁ τουρκικὸς στόλος.

Ἦτο ἡ τελευταία νύξ τοῦ Ραμαζανίου, τὰ πλοῖα ἦσαν φωταγωγημένα καὶ οἱ Τούρκοι ἦσαν παραδεδομένοι εἰς τὴν διασκέδασιν. Ὁ Καρὰ Ἀλῆς εἶχε προσκαλέσει εἰς δεῖπνον τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς ξηρᾶς, ἡ ναυαρχίς του ἤστραπτεν ἀπὸ πολύχρωμα φῶτα καὶ ἀντήχει ἀπὸ φωνᾶς καὶ εὐθυμίας, ἐνῶ ἀπὸ τῆς πρύμνης ἐκρέματο ἡ αἰμοσταγῆς κεφαλὴ καὶ αἱ ἀποκεκομμένα χεῖρες Ἑλληνος ἀξιωματικοῦ. Ὁ Κανάρης ἐκόλλησε τὸ πυρπολικόν του εἰς τὴν πλευρὰν τῆς ναυαρχίδος καί, πρὶν ἢ ἀντιληφθῶν οἱ Τούρκοι, ἦναψεν αὐτό. Αἱ φλόγες μετεδόθησαν εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἡ ὁποία ἐπυρπολήθη καὶ ἀνετινάχθη μετ' ὀλίγον, ὅταν αἱ φλόγες ἔφθασαν εἰς τὴν πυριταποθήκην. Ὑπὲρ τὰς 2 χιλ. Τούρκοι εὗρον τὸν θάνατον καὶ αὐτὸς ὁ αἰμοσταγῆς Καρὰ Ἀλῆς ἐπιβιβαζόμενος εἰς λέμβον ἐπληγώθη θανασίμως ἐξ ἀνημμένης κεραίας, ἡ ὁποία ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ μετακομισθεὶς εἰς τὴν ἀκτὴν ἐξέπνευσεν ἐκεῖ, ὅπου πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀπαγχονίσει τοὺς ὁμήρους τῶν Χίων. Ὁ Πιπίνος δὲν ἐπέτυχεν εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν του, διότι οἱ Τούρκοι κατώρθωσαν νὰ ἀπομακρύνουν τὸ πυρπολικόν.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Κανάρη παρήγαγε κατάπληξιν εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι μὴ θεωροῦντες ἀσφαλῆ τὰ ὕδατα τῆς Χίου ἀπέπλευσαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀφοῦ ἡ ἀτυχῆς νῆσος ἐδοκίμασε καὶ πάλιν τὴν μανίαν των, διότι ἐκδικούμενοι τὴν ἀπώλειαν τῆς ναυαρχίδος κατέστρεψαν τὰ μαστιχοχώρια. Ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης ἐξησφαλίσθη καὶ πάλιν διὰ τοὺς Ἑλληνας, ὁσάκις δὲ ὁ τουρκικὸς στόλος πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐξήρχετο τοῦ Ἑλλησπόντου, ὁ φόβος τοῦ πυρπολικοῦ παρηκολούθει αὐτὸν πανταχοῦ. Οἱ Ἕλληνες πυρποληταὶ μαυρισμένοι καὶ ἀσκεπεῖς μὲ ἐπὶ

Κωνσταντῖνος Κανάρης (1790;—1877)

κεφαλῆς τὸν ἔνδοξον Κανάρην ἔφθασαν εἰς τὰ Ψαρά καὶ διη-
θύνθησαν ἀμέσως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου ἀνέπεμψαν εὐχαρι-
στήριον δέησιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν σωτηρίαν των. Ὁ δὲ
ἑλληνικὸς λαὸς μὲ ἀνακούφισιν καὶ ἱκανοποίησιν ἐπληροφορήθη
τὸ κατόρθωμα τοῦ τολμηροῦ πυρπολητοῦ.

Ὁ **Κωνστ. Κανάρης** (1790—1877), ὁ διασημότετος τῶν Ἑλλήνων
πυρπολητῶν, ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρά. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο
κυβερνήτης μικροῦ ἐμπορικοῦ πλοίου καὶ ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων
νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν μεταβληθεὶς ἀπὸ ἐμπορο-
πλοίαρχον εἰς καταδρομέα καὶ πυρπολητὴν. Αἱ μεγάλαι περιστά-
σεις ἀνέδειξαν αὐτὸν τολμηρὸν καὶ ἐπιτήδειον ναυτικὸν καὶ συγ-
χρόνως συνετέλεσαν εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν του, ὥστε
βραδύτερον ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινε πρωθυπουργὸς
τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΤΑ

Εἰς τὴν ξηρὰν τὰ πράγματα δὲν ἦσαν πολὺ εὐχάριστα διὰ
τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Τούρκοι παρεσκευάζον μεγάλην ἐπίθεσιν,
ἐνῶ ἡ ἐπανάστασις ὑπέστη εἰς πολλὰ σημεῖα πλήγματα. Οἱ
Τούρκοι κατέπνιξαν, ὅπως εἶδομεν, εἰς τὸ αἶμα τὴν ἐξέγερσιν
τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Ὀλύμπου. Ἐπίσης ἐξέπνευσεν ἡ ἐπα-
νάστασις εἰς τὴν Εὐβοίαν, ἀφοῦ ἐφονεύθη ὁ γενναῖος ὑπερα-
σπιστὴς τῶν Βρυσακίων **Ἀγγελῆς** καὶ ὁ ἐλθὼν εἰς ἐπικουρίαν
αὐτοῦ υἱὸς τοῦ Μπέη τῆς Μάνης **Ἡλίας Μαυρομιχάλης**. Ση-
μαντικὴν ἐπιτυχίαν εἶχεν ὁ Ὑψηλάντης, ὁ ὁποῖος ἐξεστράτευ-
σεν εἰς τὴν Ἀνατολ. Ἑλλάδα, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπανά-
στασιν τῆς Θεσσαλίας, καὶ κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀ-
θηνῶν (9 Ἰουνίου 1822).⁹

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ κύριον ἐνδιαφέρον ἐστρέφετο πρὸς
τὴν Δυτ. Ἑλλάδα. Ὁ ἐλευθερωθεὶς διὰ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰω-
αννίνων τρουρκικὸς στρατὸς ἦτο ἔτοιμος νὰ δράσῃ. Προσέβαλε
τὸν προμαχῶνα τῆς Δυτ. Ἑλλάδος, τὸ Σούλι, καὶ διὰ σημαν-
τικῶν δυνάμεων ἤρχισε τὴν προέλασιν πρὸς τὴν Δυτ. Ἑλλάδα.
Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἦτο εἷς ἐκ τῶν δραστηρι-
ωτάτων Τούρκων στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς, ὁ **Μεχμέτ Ρεσίτ**
Πασσας, ἐξωμότης, υἱὸς ἱερέως ἀπὸ τὴν Γεωργίαν, τὸν ὁποῖον
οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουν **Κιουταχῆν**. Συμφέρον τῆς ὅλης ἑλλη-

νικής υποθέσεως ἦτο νά μὴ συντριβῆ ὁ ἀνδρείος ὀρεινὸς λαὸς τοῦ Σουλίου, ὁ ἀποτελῶν τὴν προφυλακὴν τῆς Ἡπείρου, καὶ νά ἀναχαιτισθῆ ἡ τουρκικὴ προέλασις.

Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ φαναριωτικῆς καταγωγῆς πολιτευόμενος, ὁ ὁποῖος εἶχε καταλάβει ἤδη τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, προπαρεσκεύασε μίαν ἀπὸ τὰς ἀξιολογωτέρας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀγῶνος. Κατήρτισεν εἰς τὰς Πάτρας ἐκστρατευτικὸν σῶμα πρὸ πάντων ἀπὸ εὐρωπαϊκῶς ἡσκημένους στρατιώτας καὶ τὸ τάγμα τῶν φιλελλήνων, τὸ ὁποῖον ἀπετέλουν εὐρωπαῖοι ἀξιωματικοί, Γάλλοι, Γερμανοί, Ἴταλοί, Πολωνοί. Τὴν δύναμιν αὐτὴν ἐνίσχυσαν 1000 περίπου Μανιάται ὑπὸ τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος ἔκαμε τὸ σφάλμα νά ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρατείας. Διεπεραίωσε τὸν στρατὸν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὅπου διὰ τῆς προσελεύσεως νέων στρατιωτῶν τὸ ἐκστρατευτικὸν σῶμα ἀνῆλθεν εἰς 4 χιλ. ἀνδρας.

Ὁ Μαυροκορδάτος ὅμως διέσπασε τὴν δύναμιν αὐτὴν, διότι ἔστειλε κατ' ἀρχὰς 500 Μανιάτας ὑπὸ τὸν ἀνδρείον ὑπερασπιστὴν τοῦ Βαλτετσίου Κυριακούλην Μαυρομιχάλην εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἡπείρου Φανάρι, ἀπέχοντα ἐπτὰ ὥρας ἀπὸ τὴν Κιάφαν. Τὸ κύριον σῶμα ἐβάδιζε βραδέως διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελῷου. Παρὰ τὸ Κομπότι οἱ φιλέλληνες γερμανοὶ ἐθελονταὶ ὑπὸ τὸν βυρτεμβέργιον Νόρμαν εἶχον σημαντικὴν ἐπιτυχίαν κατὰ συντάγματος τουρκικοῦ ἵππικοῦ. Ἐνθαρρυνθεὶς ὑπερβολικὰ ὁ Μαυροκορδάτος ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν διέσπασεν ἐκ νέου τὰς δυνάμεις του καὶ μέρος αὐτῶν ἔστειλεν ὑπὸ τὸν Μάρκον Μπότσαρην εἰς τὴν Κιάφαν διὰ τῶν Πέντε Πηγαδιῶν, ὁ ἴδιος δὲ ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ ὑπολοῖπου στρατοῦ πρὸς τὸ Πέτα βορειοανατολικῶς τῆς Ἄρτης, τὴν ὁποίαν κατεῖχε μὲ ἰσχυρὰν δύναμιν ὁ Κιουταχῆς.

Ἡ ἐκστρατεία ἀπέτυχεν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης συνήντησεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν εἰς τὰ Πέντε Πηγάδια, ἀπεκρούσθη καὶ ὑπεχρεώθη νά ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ Πέτα. Οἱ Μανιάται προσεβλήθησαν ἀπὸ ἀνωτέρας δυνάμεις εἰς τὸ Φανάρι, ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπώλειας καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Κυρια-

κούλης έφονεύθη, ή δέ έπιχείρησις του Μαυροκορδάτου κατέληξεν εις πραγματικην καταστροφήν. 'Ο Κιουταχής με 6 χιλ. συνέτριψε την έλληνικην δύναμιν εις τὸ Πέτα. Οί φιλέλληνες διά τῆς άνδρείας των άνεκάλεσαν εις την μνήμην τούς ναπολεοντείους πολέμους, άλλ' οὐδέν άλλο κατώρθωσαν ή νά χύσουν τὸ αίμα των υπέρ τῆς 'Ελλάδος. Μόλις 25 έξ αὐτῶν διήνοιξαν ὁδόν διά τῶν τουρκικῶν τάξεων πρὸς τὸ Μεσολόγγιον. "Άλλοι 400 από τούς καλύτερους πολεμιστάς τῆς 'Ελλάδος έκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης. Οί Τουρκοί έπανηγύρισαν την νικην εις την "Αρταν με κανονιοβολισμούς και την σφαγήν τῶν ὀλίγων αίχμαλώτων (4 'Ιουλίου 1822).

'Η παρά τὸ Πέτα καταστροφή εἶχε σημαντικὰς συνεπειὰς. Οί Σουλιῶται ἀφοῦ ἀντέστησαν μέχρι Σεπτεμβρίου, έσυνθηκολόγησαν και ἀπήλθον πάλιν εις τὰς 'Ιονίους νήσους. "Ολη δέ ή Δυτ. 'Ελλάς έφαινέτο στρατιωτικῶς χαμένη.

✧ ΠΡΩΤΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Οί δύο τουρκοί πασάδες, Βρυώνης και Κιουταχής, χωρὶς νά συναντήσουν αντίστασιν, απέκλεισαν τὸ Μεσολόγγιον από ξηρᾶς, ένῶ συγχρόνως στόλος τουρκικός απέκλειεν αὐτὸ από θαλάσσης. Αὐτὴ εἶναι ή πρώτη πολιορκία του Μεσολογγίου (Νοέμβριος 1822).

'Ο Μαυροκορδάτος και ὁ Μάρκος Μπότσαρης με τὰ λείψανα τῆς καταστροφῆς του Πέτα, 60 περίπου ὄπλοφόρους, εἶχον καταφύγει εις τὸ Μεσολόγγιον και προβλέποντες την τουρκικην έπιθεσιν απέστειλαν τὸν περισσότερον ἄμαχον πληθυσμὸν εις την 'Επτάνησον, έστρατολόγησαν τούς δυναμένους νά φέρουν ὄπλα και ηὔξησαν τούς μαχητάς εις 360. Με τούς ὀλίγους αὐτούς ἄνδρας κατώρθωσαν νά ἀποκρούσουν τὰς πρώτας έπιθέσεις του έχθρου. Οί Τουρκοί ὅμως ἀρχηγοί δέν ἦσαν σύμφωνοι. 'Ο Κιουταχής και ὁ ἀρχηγὸς του στόλου Γιουσούφ ἦσαν τῆς γνώμης νά προσβάλουν τὸ σαθρὸν τεῖχος και δι' ἰσχυρᾶς ἐφόδου νά γίνουν κύριοι τῆς πόλεως. 'Ο Βρυώνης ἀντιθέτως έφρόνει, ὅτι μέσα εις την γενικην έρήμωσιν τῆς Αἰτωλοακαρνανίας ἦτο συμφέρον νά διατηρηθῆ ή πόλις εκείνη διά

τάς ανάγκας τοῦ στρατοπέδου καὶ ἦτο τῆς γνώμης νὰ καταλάβουν τὸ Μεσολόγγιον διὰ συμβιβασμοῦ.

Οἱ πολιορκούμενοι ἐξεμεταλλεύθησαν ἐπιτηδείως τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν Τούρκων πασάδων καὶ ἤρχισαν μακρὰς διαπραγματεύσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἐκέρδισαν καιρόν. Ἐν τῷ μεταξύ ἐφάνη ὁ Μιαούλης μὲ ἑπτὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα καὶ τέσσαρα σπεισιώτικα, τὰ ὁποῖα διεσκόρπισαν τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἔφεραν τροφάς, πολεμεφόδια καὶ ἐνισχύσεις ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ δύναμις τοῦ Μεσολογγίου ηὔξήθη εἰς 2500 ἄνδρας. Αἱ διαπραγματεύσεις τότε διεκόπησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ὄπλαρχηγοὶ παρήγγειλαν εἰς τοὺς Τούρκους, «ἂν θέλετε τὸν τόπον μας, ἔλατε νὰ τὸν πάρετε».

Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ ἔχασαν πολῦτιμον καιρόν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθοῦν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων (24—25 Δεκεμβρίου 1822). Τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ τῶν εἶχε πολὺ καταπέσει, διότι ἐγνώσθη ἡ καταστροφὴ τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη, συγχρόνως δὲ ὁ χειμὼν ἐπροχώρει καὶ ἐστενοχώρει αὐτούς, αἱ τροφαὶ ἐσπίνιζον, βροχαὶ συνεχεῖς καὶ ραγδαῖαι ἔπιπτον καὶ ἀσθένειαι ἐμάστιζον τὸ στρατόπεδον. Τὸ σχέδιον τῶν Τούρκων ἔγινε γνωστὸν καὶ ἡ ἐπίθεσις κατέληξεν εἰς καταστροφὴν. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν μὲ μεγάλην σπουδὴν καὶ ἐν πανικῷ νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἐγκάτελειψαν 10 κανόνια, τὰς σημαίας τῶν καὶ ὄλα τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Μεγαλυτέραν καταστροφὴν ὑπέστησαν κατὰ τὴν διὰβασιν τοῦ Ἀχελῷου, ἐνῶ ὑπεχώρουν πρὸς τὴν Πρέβεζαν. Πολλοὶ ἐπνίγησαν εἰς τὸν πλημμυρίσαντα ποταμόν, οἱ δὲ λοιποὶ, ἄοπλοι καὶ κακῶς ἔχοντες, ἔφθασαν εἰς τὸν Κραβασαράν καὶ διέπλευσαν εἰς τὴν Πρέβεζαν (21 Φεβρουαρίου 1823). Ἐκ τῶν 11 χιλιάδων, ὅσοι εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ὀλίγοι ἐσώθησαν.

Τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ τουρκικοῦ σχεδίου, ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Δ. Ἑλλάδος, παρὰ τὰ πρῶτα ἀτυχήματα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Πέτα, κατέληξεν εἰς ἀποτυχίαν. Ἀπομένει νὰ ἴδωμεν τὸ τρίτον μέρος τοῦ σχεδίου, τὸ σπουδαιότερον, τὴν τύχην δηλαδὴ τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου.

Αί σημαντικώτεροι τῶν τουρκικῶν δυνάμεων, αἱ διαθέσιμοι μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἰωαννίνων, συγκεντρώθησαν περὶ τὴν Λάρισαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1822 εἶχε γίνει ἀξία λόγου προετοιμασία διὰ τὴν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείαν. Ἡ ἀρχηγία τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως δὲν ἐδόθη εἰς τὸν δαμαστὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Χουρσίτ, ἀλλ' εἰς τὸν **Μεχμέτ πασᾶν Δράμαλην**, ὁ ὁποῖος εἶχε καταστῆ περιφανής, διότι κατέπνιξε μὲ ἀσυνήθη εἰς τοὺς Τούρκους δραστηριότητα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πηλίου. Ὁ σουλτάνος ἀνύψωσεν αὐτὸν εἰς **σε ρ α σ κ έ ρ η ν** (στρατάρχη) καὶ τὸν περιέβαλε διὰ μεγάλης ἐμπιστοσύνης, τὸ ὅποιον ὁ Χουρσίτ εἶδε μετὰ δυσφορίας.

Ὁ Δράμαλης

Κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη, 24 χιλ. πεζοὶ καὶ 8 χιλιάδες ἵππεις, ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λαμίαν μετὰ σημαντικοῦ πυροβολικοῦ. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὴν παρέλασιν τόσον σημαντικῶν δυνάμεων. Οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος δὲν κατώρθωσαν νὰ σταματήσουν τὸ κύμα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη, ἀφοῦ ἐλεηλάτησε τὴν περὶ τὴν Κωπαΐδα πεδιάδα, ἐξεχύθη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ δὲν ἐπρόφθασε μὲν νὰ σώσῃ τὴν Ἀκρόπολιν, ἡ ὁποία εἶχε παραδοθῆ, καθὼς εἶδομεν, εἰς τὸν Ὑψηλάντην τὴν 9 Ἰουνίου, ἀλλ' ἐξετράπη εἰς φοβερὰς σφαγὰς κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Δράμαλης διήλθεν ἀκωλύτως τὸν Ἴσθμόν, τὸν ὁποῖον εἶχον ἐγκαταλείψει οἱ Ἕλληνες, καὶ τὴν 5 Ἰουλίου ἔστησε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ δραστήριος πασᾶς τῶν Πατρῶν **Γιουσοῦφ** καὶ οἱ γνωρίζοντες καλύτερον τὴν Πελοπόννησον συνεβούλευσαν αὐτὸν νὰ καταστήσῃ μόνιμον στρατη-

γείον την Κόρινθον και άποταμιεύων έκει τροφάς και πολεμοφόδια να έξαναγκάση διά συντόνου πολεμικής ένεργείας τά κέντρα της έν Πελοποννήσῳ έπανάστάσεως εις ειρήνευσιν. 'Αλλ' ό Δράμαλης μεγαλοφρονών διά τόν διορισμόν εις στρατάρχην και τās μέχρι τούδε έπιτυχίας του άπέκρουσε την βραδείαν εκείνην τακτικήν και πεπεισμένος περι της πολεμικής άνικανότητας τών ραγιαδών, διέταξε τόν στρατόν να προελάση εις Ναύπλιον, διά να λύση την πολιορκίαν του και να ένωθῆ μετά του τουρκικού στόλου, ό όποίος ξεμελλε να καταπλεύση έκει.

Οί 'Ελληνες δέν κατώρθωσαν να ύπερασπίσουν τās μεταξύ Κορίνθου και 'Αργους στενοπορίας. 'Οθεν ό σερασκέρης προελάσας άμαχητι έφθασεν εις τό 'Αργος την 12 'Ιουλίου. 'Η προφυλακή του φθάσασα έγκαίρως εις Ναύπλιον ήκύρωσε την συναφθείσαν μεταξύ της φρουράς και τών 'Ελλήνων περι παραδόσεως συνθήκην και ένίσχυσε τούς ύπερασπιστάς τών φρουρών, μόνον δέ ό λεγόμενος **Θ α λ α σ σ ό π υ ρ γ ο ς**, παραδο-

θεις εις τούς 'Ελληνας ώς ένέχυρον, ξεμεινεν εις τās χειράς των.

'Η μεγάλη στρατιά του Δράμαλη και ή προπορευομένη αυτής φήμη διέσπειρε τόν τρόπον εις την Πελοπόννησον, έπεκράτει δέ μεγάλη σύγχυσις εις τό 'Αργος, όπου ειχε μετατεθῆ από της Κορίνθου ή έδρα της Κυβερνήσεως. Οί 'Υπουργοί, οί Γερουσιασται και οί κυβερνητικοί ύπάλληλοι έφυγον. 'Επι της όδοϋ της άγούσης εκ Λέρνης εις Τρίπολιν συνωθοϋντο πλήθη φυγάδων, μεταξύ τών όποιών ησαν και οί εκ Σμύρνης και Μ. 'Ασίας πρόσφυγες. 'Η κυβέρνησις και οί βουλευται κατέφυγον επί δύο πλοίων έντός του 'Αργολικού κόλπου.

'Εν τῷ μέσῳ της γενικής καταπλήξεως και συγχύσεως ό 'Υψη-

Γιουσούφ πασάς

λάντης και ὁ Κολοκοτρώνης διετήρησαν τὸ θάρρος καὶ τὴν ψυχραιμίαν. Ὁ Ὑψηλάντης μετὰ 700 ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὄχυρόν φρούριον τοῦ Ἄργους Λάρισαν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπερασπίσει μὲ ἥρωικὴν τόλμην ὁ μανιάτης Καραγιάννης μὲ ὀλίγους ὄπαδούς. Ὁ Δράμαλης κατανοῶν τὴν σημασίαν τοῦ ἀπεγνωσμένου ἀντιπερισπασμοῦ συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Γέρος τοῦ Μωριά ἔλαβε καιρὸν νὰ συναθροίσῃ στρατὸν καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν θάρρος. Μετέβη εἰς Τρίπολιν καὶ συνεννοηθεὶς μὲ τοὺς προκρίτους ἐξέδωκε κοινὴν μετ' αὐτῶν προκήρυξιν, ὅτι πᾶς Πελοποννήσιος ἐπὶ ποινῇ τουφεκισμοῦ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὰ ὄπλα.

Ὅπως τὰ ρυάκια ἀπὸ διάφορα σημεῖα χύνονται ὀρμητικὰ εἰς τὸν ποταμόν, τὸν ὁποῖον διαρκῶς μεγαλώνουν, τοιοῦτοτρόπως οἱ πολεμισταὶ τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ διαφόρους δρόμους συνέρρεον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κολοκοτρώνη, τὸ ὁποῖον καθημερινῶς ἐνισχύετο. Προελάσας ὁ Κολοκοτρώνης ἐκ Τριπόλεως μετὰ τοῦ συναθροισθέντος στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἠϋξάνετο καθ' ὁδόν, ἴδρυσεν τὸ στρατόπεδόν του εἰς τοὺς Μύλους τῆς Λέρνης, παραθαλάσσιον χωρίον κείμενον νοτίως τοῦ Ἄργους, ὁπόθεν ἠδύνατο νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν δεινῶς πιεζομένην Λάρισαν. Πράγματι ἡ φρουρὰ τῆς διέρρευσε βαθμηδὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀφοῦ εἶχεν ἐκτελέσει τὸν σκοπὸν τῆς δεσμεύσασα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὰς δυνάμεις τοῦ Δράμαλη.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

Καὶ ἤδη ἤρχισε νὰ στρέφεται ἡ τύχη τῶν τουρκικῶν ὀπλων. Τὸ Διβάνιον εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἀρμονικὴν συνεργασίαν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ἄλλ' ἡ ἀρμάδα κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίστασιν ἔδωκε χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τουρκικῆς ἀπειθαρχίας καὶ ἀμεριμνησίας, διότι ἐπεφάνη, παρέπλευσεν ἀδιάφορος πρὸ τοῦ Ναυπλίου καὶ περιπλεύσασα τὴν Πελοπόννησον ἐτράπη πρὸς τὰς Πάτρας. Ἡ θέσις τοῦ Δράμαλη ἦτο δυσχερεστάτη, διότι ἐντὸς ὀλίγου ἐστερήθη τροφῶν, ἵπποι δὲ καὶ ὑποζύγια ἀπέθνησκον ἐξ ἐλλείψεως χόρτου, ἐπειδὴ τὸ θέρος ἦτο ξηρόν. Οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Κόρινθον.

Ὁ Κολοκοτρώνης κατενόησε τὸ σχέδιον τοῦ τούρκου στρατάρχου καὶ παρὰ τὴν γνώμην τῶν προκρίτων καὶ μετὰ σφοδρὰν λογομαχίαν μετὰ τοῦ Πετρόμπεη ἀπέσπασε μικρὸν μέρος τοῦ στρατοπέδου, περὶ τὰς 2 ¹/₂ χιλιάδας ἄνδρας, μετὰ τῶν ὁποίων κατέλαβε τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, ὁπόθεν διέρχεται σήμερον ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Ἄργους.

Τὴν 25 Ἰουλίου ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἤρχισε τὴν ὑποχώρησιν, ἀλλ' ἡ πρωτοπορία του προσεβλήθη ὑπὸ τῶν ἐμπειροπολέμων ἀνδρῶν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀπεκόπη ἀπὸ τὸ κύριον 1822 σῶμα ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Νικήτα, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχον ἐνωθῆ ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Παπαφλέσσας, καὶ ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὴν μάχην τῶν **Δερβενακίων** (26 Ἰουλίου 1822). Μόνον χάρις εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν Ἑλλήνων διέφυγε τὴν τελείαν καταστροφὴν ὁ Δράμαλης, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς Κόρινθον σύρων ὀπισθεν τὰ ράκη τοῦ λαμπροῦ στρατεύματός του, ἀφοῦ ἔχασεν ἀποσκευάς, ἡμιόνους καὶ πυροβολικόν.

Τοιουτοτρόπως ἐθριάμβευσε τὸ σχέδιον καὶ ἡ τακτικὴ τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἡ Κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου κατ' ἀπαίτησιν τῶν ὀπλαρχηγῶν, ἐκεῖνος δὲ ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς τελειωτικὴν ἐξόντωσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Δράμαλη. Καθ' ὑπόδειξιν αὐτοῦ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσοῦς κατέλαβε τὰ στενὰ τῆς Μεγαριδος, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν εἰς Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ὑποχώρησίν του, αὐτὸς δὲ κατέλαβε θέσιν κατάλληλον, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν μεταξὺ Πατρῶν καὶ Κορίνθου συκοινωνίαν.

Μετ' ὀλίγον στερήσεις καὶ νόσοι ἤρχισαν νὰ ἀποδεκατίζουσι τὸν τουρκικὸν στρατὸν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δράμαλης ἀπέθανεν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὀκτωβρίου. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπανέλαβον τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων κατέστη δεινὴ ἔνεκα ἐλλείψεως τροφῶν, οἱ δὲ πολιορκηταὶ διὰ κλιμάκων ἀναβάντες κατέλαβον τὸ ἀφρούρητον Π α λ α μ ῆ δ ι καὶ ἠνάγκασαν τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως νὰ συνθηκολογήσῃ.

Ὅχι μόνον ὁ τουρκικὸς στόλος, ἀλλὰ καὶ οἱ τούρκοι ἀρχηγοὶ τῆς βορείου Ἑλλάδος, ὁ ἴδιος ὁ σερασκέρης Χουρσίτ, ἐφάνησαν ἀδιάφοροι διὰ τὴν τύχην τοῦ Δράμαλη, ὁ τελευταῖος

μάλιστα ἐκ προσωπικῆς ἀντιζηλίας. Ὁ Χουρσίτ ἠρκέσθη μόνον νὰ στείλῃ τὸν Μεχμέτ πασᾶν μὲ 8 χιλιάδας ἄνδρας, ὁ ὁποῖος προήλασε μέχρις Ἀμφίσσης καὶ παρὰ τὴν Γραβιὰν ἐνίκησε τὸν Ὀδυσσεά, τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἀνακηρύξει ἀρχιστράτηγον (1 Νοεμβρίου). Ὁ Ὀδυσσεὺς μόλις διεσώθη διὰ τῆς ταχυποδίας του εἰς Ἀράχωβαν διολισθῆσας ὡς ἄλβανὸς διὰ τῶν τουρκικῶν ταγμάτων, ἐκεῖθεν δὲ ἤρχισε μυστικὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ τούρκου ἀρχηγοῦ. Ἡ πρόθεσις τοῦ Ὀδυσσεῶς δὲν ἦτο πολὺ σαφής, ἀλλ' αἱ συνεννοήσεις ἐκεῖναι ἐβράδυναν τὴν πορείαν τοῦ τούρκου ἀρχηγοῦ.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐκρίθη ἡ τύχη τῶν λειψάνων τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη. Ἐνῶ δηλαδὴ οἱ περισωθέντες 2 χιλ. ἄνδρες προσεπάθουν νὰ φθάσουν εἰς Πάτρας, προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν προκρίτων τῆς Ἀχαΐας καὶ ὑπέστησαν μεγάλην καταστροφήν, ὅποτε ἐφάνη ὁ Γιουσοῦφ πασᾶς τῶν Πατρῶν, ὁ ὁποῖος ἔσωσεν ὀλίγους ἐπιβιβάσας εἰς τὰ πλοῖα. Ὁ Χουρσίτ ἔθεωρήθη ὑπεύθυνος τῆς καταστροφῆς τοῦ Δράμαλη καί, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν σουλτανικὴν ὀργήν, ηὔτοκτόνησεν.

Τοιουτοτρόπως ἡ τουρκικὴ ἐπίθεσις τοῦ 1822 ἀπέτυχεν ὀλοκληρωτικῶς. Οἱ κυριώτατοι ἀρχηγοὶ αὐτῆς, ὁ Δράμαλης, ὁ Χουρσίτ καὶ ὁ Καρὰ Ἀλῆς, ἦσαν νεκροί, αἱ δὲ ἐλπίδες τοῦ Διβανίου καὶ τοῦ Μέττερνιχ διεψεύσθησαν. Ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν μετὰ τὰς θριαμβευτικὰς αὐτὰς ἐπιτυχίας καὶ τὰς ἥρωικὰς θυσίας τῶν προμάχων τῆς ἐλευθερίας ἐστερεώθη εἰς ἰσχυρὰ θεμέλια καὶ ἤρχισε νὰ φαίνεται πλέον καθαρά, ὅτι θὰ ἔφθανεν εἰς αἴσιον τέλος.

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 1823

Αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἦσαν τόσοσιν σημαντικά. Οἱ Τούρκοι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἠκολούθησαν τὸ σχέδιον τῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὴν φορὰν αὐτὴν χωρισταὶ στρατιαὶ βαδίζουσαι διὰ τῆς Δυτικῆς καὶ διὰ τῆς Ἀνατ. Ἑλλάδος ἔμελλον νὰ συναντηθοῦν εἰς τὴν Ναύπακτον καὶ διὰ πλοίων νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἡ ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀν. Ἑλλάδα ἦτο βραχείας διαρκείας, διότι ὁ προελάσας μέχρις Ἀττικῆς στρατὸς ἠναγκά-

Μάρκος Μπότσαρης (1790—1823)

άντιζηλίας. Οί όπλαρχηγοί είχον παραμελήσει τόν στρατόν και έφιλονίκιον μεταξύ των περι πρωτείων. 'Η κυβέρνησις, διά να κατασιγάση τά πάθη, έστειλε διπλώματα άρχιστρατηγίας εις όλους τους όπλαρχηγούς. 'Αλλά τοϋτο έθιξε τόν περίφημον σουλιώτην όπλαρχηγόν **Μάρκον Μπότσαρη**, ό όποίος έφάνη άνώτερος των μικροτήτων εκείνων και, άφοϋ έσχισε τó δίπλωμα άρχιστρατηγίας, τó όποίον τοϋ είχε στείλει ή κυβέρνησις, είπε τó περίφημον: «'Οποιος είναι άξιος λαμβάνει δίπλωμα μεθαύριον ένώπιον τοϋ έχθροϋ». 'Ο Μπότσαρης προσέβαλε τó στρατόπεδον τής υπό τόν Τζελαεδήμπεην έμπροσθοφυλακής παρά τó **Καρπενήσιον** μετ' όλιγων άνδρείων τήν νύκτα τής 11 Αϋγουστού 1823 και έπροξένησε μεγάλην σύγχυσιν. 'Αλλά βληθείς διά σφαίρας εις τó μέτωπον έξέπνευσε και μετεκομίσθη υπό των όπαδών του εις Μεσολόγγιον, όπου έτάφη έν μέσφ γενικού πένθους. 'Ολόκληρος ή 'Ελλάς έθρήνησε τόν ήρωικόν σουλιώτην, ό όποίος ύπήρξε παράδειγμα άνδρείας και αϋτοθυσίας.

ο γώσος
Μάρκο
Μπότσαρη

'Η υπογραφή τοϋ
Μάρκου Μπότσαρη

10/1/42
#21/15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ - ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΕΡΙΔΕΣ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΝ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ

Ἐνῶ μὲ τὰ κατορθώματα τῆς ξηρᾶς καὶ τοὺς ἥρωισμοὺς τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ ἢ ἐπανάστασις ἐστερεώοντο κάθε ἡμέραν καὶ περισσότερον καὶ ἐκίνει τὸν θαυμασμὸν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος μὲ ἔκπληξιν ἐβλεπεν, ὅτι τὸ μικρὸν ἑλληνικὸν ἔθνος ἐστάθη ἰκανὸν μὲ τὰς ἰδίας του δυνάμεις ν' ἀντιμετώπιση τὴν ἰσχυρὰν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ἥρχισεν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ νὰ εἰσχωρῇ τὸ μικρόβιον τῆς διχονοίας. Ἡ διχονοία αὕτῃ ὠδήγησε τοὺς ἀγωνιστὰς εἰς μερικὰ θλιβερά γεγονότα, τὰ ὁποῖα παρ' ὀλίγον νὰ στοιχίσουν τὴν καταστροφὴν ὅλης τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως. Τὰ γεγονότα αὐτά, ὅσον καὶ ἂν εἶναι λυπηρά, πρόκειται νὰ γνωρίσωμεν εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτό.

Ὅταν ἥρχισεν ἡ ἐπανάστασις, δὲν ὑπῆρχε μίᾳ κεντρικῇ διοίκησις, τὰς κοινότητας ἐξηκολούθουν, ὅπως ἐπὶ τουρκοκρατίας, νὰ κυβερνοῦν οἱ δημογέροντες, οἱ ὁποῖοι εἰσέπραττον καὶ τοὺς φόρους. Ἄλλ' ἡ ἐπανάστασις ἐδημιούργησε νέους ἄρχοντας, τοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχηγούς. Εὐθύς μετὰ τὰς πρώτας ἐπιχειρήσεις, ὅπως γνωρίζομεν, ἀρχιστράτηγος εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὁ μπέης τῆς Μάνης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ἀλλὰ βραδύτερον ὡς οὐσιαστικὸς ἀρχιστράτηγος ἐπεβλήθη ὁ Κολοκοτρώνης. Ἦρχισε τότε νὰ δημιουργεῖται ἡ πρώτη ἀντιζηλία μεταξὺ δημογερόντων καὶ στρατιωτικῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν διαχείρισιν τῶν δημογερόντων. Ἐπίσης καὶ ὁ λαὸς καὶ ὁ ἀγωνιζόμενος στρατὸς ἦτο δυσηρεστημένος μὲ τοὺς δημογέροντας καὶ ἐζήτουν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Τὴν κυβέρνησιν ὅμως αὐτὴν δὲν ἤθελον ἀριστοκρατικὴν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ ἐλευθέρως ὁ λαός. Τοιοῦτοτρόπως ὠρίμασεν ἡ ἰδέα τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς κεντρικῆς ἐξουσίας.

Συνήλθον λοιπόν οί πρόκριτοι και οί άρχιερείς εις την Μο- νην Καλτετζών, παρά τά σύνορα τής Άρκαδίας και τής Λακε- δαίμονος και διώρισαν έπιτροπήν από προκρίτους, ή όποία ώνο- μάσθη Γ ε ρ ο υ σ ί α και άνέλαβε μετά του άρχιστρατήγου Πε- τρόμπετη νά φροντίζη διά τας άνάγκας του άγώνος (26 Μαΐου 1821). Οί πρόκριτοι εις την άπόφασιν των αύτήν δέν ήρώτησαν τόν λαόν και κατ' άκολουθίαν ή κεντρική αύτή διοίκησης τής Πε- λοποννήσου ήτο όλιγαρχική. Ή κοινοτική διοίκησης έξηκο- λούθησεν όπως και επί Τουρκοκρατίας και οί φόροι ώρίσθη νά παραδίδωνται εις την Γερουσίαν. Άλλ' έδηλώθη σαφώς, ότι ή νέα κυβέρνησις θά ήτο μόνον διά την Πελοπόννησον και θά ίσχυε μέχρι τής άλώσεως τής Τριπολιτσάς, όποτε θά διοργα- νώνετο ένιαία διοίκησης δι' όλην την έπαναστατημένην Ελλάδα.

Όλίγας ήμέρας μετά την πρᾶξιν των Καλτετζών έφθασεν

εις την Πελοπόννησον ό Δημήτρι- ος Ύψηλάντης, νεώτερος άδελ- φός του Ύψηλάντου. Ο Ύψηλάν- τής δέν άνεγνώρισε την πρᾶξιν των Καλτετζών, οί δέ πρόκριτοι έ- ξηγέρθησαν έναντίον του και ήπεί- λησαν νά τόν έκδιώξουν από την Πελοπόννησον. Οί στρατιωτικοί ό- μως και ό λαός έτάχθησαν με τό μέρος του και ό Ύψηλάντης άνέ- λαβε την άρχηγίαν του πολιορκού- ντος την Τρίπολιν στρατού ως άντι- πρόσωπος του άδελφού του. Ή πα- ρουσία του Ύψηλάντου ένέπνευσε θάρρος εις τούς Έλληνας και φό- βον εις τούς Τούρκους, οί όποιοι έ- βλεπον, ότι οί ραγιαδες απέκτησαν άρχηγόν με πριγκιπικόν όνομα.

Ο Δημήτριος Ύψηλάντης (1793— 1832) είναι από τας συμπαθεστέρας μορ- φάς τής έπαναστάσεως και ίσως ό ειλι-

Δημήτριος Ύψηλάντης (1793—1832)

κρινέστερος και ήθικώτερος άνθρωπος τής ταραχώδους εκείνης εποχής. Το έξωτερικόν του δέν ειχεν επιβάλλον, διότι ήτο ισχνός και φαλακρός και μόλις ήτο τριάκοντα έτων, όταν κατήλθεν εις την Πελοπόννησον. 'Αλλ' εις το καχεκτικόν αυτό σωμα κατώκει ψυχή ισχυρά και θερμουργός. Ήτο άτρόμητος εις το πεδίον τής μάχης, περιεφρόνει τόν θάνατον και συγχρόνως ειχε βαθύ αίσθημα φιλοπατρίας, άφιλοκέρδειαν, πίστιν και άκαμπτον έπιμονήν εις το έπιχειρούμενον. Ήτο φειδωλός εις τούς λόγους και έμίσει τας ραδιοιουργίας προτιμών να υποχωρή παρά να καταφεύγη εις ευτελή μέσα.

Αί προστριβαί αυτάι μεταξύ προκρίτων και του 'Υψηλάντου ήσαν ή άρχή όλεθρίων έρίδων. Τά μιση καθημερινώς ώξύνοντο και τοιουτοτρόπως έδημιουργήθησαν εις την άγωνιζομένην χώραν μας τά πρώτα πολιτικά κόμματα, οί πολιτικοί και οί στρατιωτικοί.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Αφοϋ οί στρατιωτικοί προσείλκυσαν προς την μερίδα των τόν 'Υψηλάντην, οί πρόκριτοι κατώρθωσαν να προσεταιρισθοϋν δύο άλλους άνδρας, οί όποιοι έφερον έπίσης μεγάλα όνόματα και κατήλθον εις την άγωνιζομένην πατρίδα μας, δια να προσφέρουν τας υπηρεσίας των εις τόν άγώνα. Οί άνδρες αυτοί ήσαν ό Μαυροκορδάτος και ό Θεόδωρος Νέγρης.

'Ο 'Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος κατήγετο από την μεγάλην και γνωστήν φαναριωτικήν οικογένειαν των Μαυροκορδάτων, τής όποιας πολλά μέλη ειχον διαπρέπει εις τά γράμματα και καταλάβει μεγάλας πολιτικές θέσεις. 'Εγεννήθη τό 1791, έσπούδασεν εις την Ευρώπην και τόν περισσότερον καιρόν διέτριβεν εις την 'Ιταλίαν. Ήτο άνθρωπος θετικός και έγνώριζε να ενεργή δραστηρίως και ειργάσθη εις την 'Ελλάδα όσον όλιγοι δια τόν έκπολιτισμόν αυτής.

'Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος
(1791—1865)

Όταν ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις, ὁ Μαυροκορδάτος κατέπλευσεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον (20 Ἰουλίου 1821) καὶ δι' ἐπιστολῆς του παρεκάλεσε τὸν Ὑψηλάντην νὰ τὸν δεχθῆ συναγωνιστὴν εἰς τὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα. Ἄπ' ἐκεῖ κατῆλθεν εἰς Πάτρας, ὅπου οἱ πρόκριτοι ἀπὸ ἀντίδρασιν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην τὸν περιποιήθησαν πολὺ καὶ τὸν προσεῖλκυσαν πρὸς τὴν μερίδα τῶν. Ἐκεῖ ὁ Μαυροκορδάτος συνητητήθη μὲ τὸν Θεόδωρον Νέγρην, υἱὸν τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας. Ὁ Νέγρης ἦτο γραμματεὺς τῆς τουρκικῆς πρεσβείας εἰς Παρισίους καὶ, μόλις ἔμαθε τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως, κατηθύνθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα.

Ὁ Ὑψηλάντης ἐδέχθη μὲ εἰλικρίνειαν τοὺς δύο Φαναριώτας καὶ ἀνέθεσε μάλιστα εἰς τὸν Μαυροκορδάτον νὰ ὀργανώσῃ πολιτικῶς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Ὁ Μαυροκορδάτος παρέλαβε μαζί του τὸν Νέγρην καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς μὲν νὰ ὀργανώσῃ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μὲ πρωτεύουσαν τὸ Μεσολόγγιον,

Σφραγὶς τῆς Γερουσίας
Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος

ὁ δὲ Νέγρης τὴν Ἀνατολικὴν μὲ ἔδραν τὴν Ἄμφισσαν. Τοιοῦτοτρόπως κατηρτίσθησαν δύο νέαι τοπικαὶ ἐξουσίαι ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ἡ Γερουσία τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἦτο δεκαμελὲς συμβούλιον ἀπὸ προκρίτους καὶ ὀπλαρχηγούς καὶ εἶχε τὴν φροντίδα νὰ διατηρῆ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, νὰ ἐνισχύῃ τὸν ἀγῶνα καὶ διαχειρίζεται τὰ δημόσια εἰσοδήματα, καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἀποτελούμενος ἀπὸ δώδεκα μέλη. Καὶ αἱ δύο αὐταὶ ὀργανώσεις παρέδιδον τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων εἰς τοὺς πολιτικούς, ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ κύρους τοῦ Ὑψηλάντου καὶ ἔγιναν αἰτία νὰ κατατμηθῆ τὸ ἔθνος, ὑποθάλλουσαι τὸν τοπικὸν πατριωτισμὸν.

Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν πλέον νὰ κατανοοῦν τὴν ἀνάγκη νὰ δημιουργήσουν μίαν κεντρικὴν ἐξουσίαν δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὥστε νὰ παύσῃ ὁ διχασμὸς. Διὰ τοῦτο εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως (23 Σεπτεμβρίου) ὁ Ὑψηλάντης διὰ προκηρύξεως ἐκάλεσε τὸν λαὸν νὰ ἐκλέξῃ ἀντιπροσώπους διὰ τὴν ἔθνοσυνέλευσιν. Πραγματικῶς τὴν 14 Δεκεμβρίου 1821 συνήλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν εἰς τὸ Ἄργος καὶ ὠρκίσθησαν πίστιν εἰς τὴν πατρίδα.

Ἄλλ' εὐθὺς εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐπεκράτησαν οἱ πρόκριτοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Νέγρης. Ὁ Ὑψηλάντης ἀηδιάσας ἀπὸ τοὺς τρόπους καὶ τὰ μέσα τῶν ἀντιπάλων του ἐγκατέλειπε τὸ Ἄργος μαζί μὲ τὸν Κολοκοτρώνην. Τοιοῦτοτρόπως ἡ μερίς τῶν πολιτικῶν ἔμεινε κυρία τῆς καταστάσεως. Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Πελοποννήσου ἴδρυσαν τότε τοπικὴν κυβέρνησιν κατ' ἀπομίμησιν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Π ε λ ο π ο ν ν η σ ι α κ ῆ ν Γ ε ρ ο υ σ ι ἄ ν, ἐφ' ὅσον ἡ συσταθεῖσα γερούσια τῶν Καλτετζῶν ἦτο προσωρινή, μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπολιτσᾶς. Συγχρόνως οἱ πολιτικοὶ μὴ θεωροῦντες τὸ Ἄργος τόπον ἀσφαλῆ, διότι ὑπῆρχε πολὺς ἐπαναστατικὸς στρατός, μετέθεσαν τὴν ἔδραν τῆς Συνελεύσεως εἰς τὴν νέαν Ἐπίδαυρον, σήμερον Πιάδαν, κειμένην πλησίον τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, ὄχι μακρὰν τῆς ἀρχαίας Ἐπιδάουρου. Ἐκεῖ ἤρχισε τὰς ἐργασίας τῆς ἡ Πρώτη τῶν Ἑλλήνων Ἐθνοσυνέλευσις, ὀνομασθεῖσα Σ υ ν ἔ λ ε υ σ ι ς τ ῆ ς Ἐ π ι δ α ὄ ρ ο υ (20 Δεκεμβρίου 1821).

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἐπιδάουρου, τῆς ὁποίας τὰς ἐργασίας διηύθυνεν ὁ Μαυροκορδάτος, τὴν 1 Ἰανουαρίου 1822 ἐξέ-

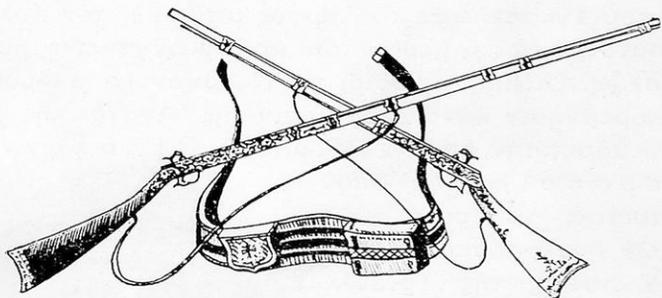

Σφραγίς τῆς Πελοποννησιακῆς Γερούσιας

δωκε πανηγυρικὸν κήρυγμα τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸ ἐξῆς :

Ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος : Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὑπὸ τὴν φρικώδη ὀθωμανικὴν δυναστείαν, μὴ δυνάμενον νὰ φέρῃ τὸν βαρύτετον καὶ ἀπαραδειγμάτιστον ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ ἀποσεῖσαν αὐτὸν μὲ μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων παραστατῶν του, εἰς ἔθνικὴν συνηγμένων συνέλευσιν, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν.

Κατόπιν ἡ Συνέλευσις ἐψήφισε τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν σύνταγμα, τὸ Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἐπιδιὰ-

Καριοφίλια καὶ παλάσκα

ρο υ, ὅπως ὠνομάσθη (1 Ἰανουαρίου 1822). Τὸ σύνταγμα αὐτὸ καθιέρωσε τρεῖς ἐξουσίας, τὸ Νομοτελεστικὸν (ἐκτελεστικὴ ἐξουσία), τὸ Βουλευτικὸν (νομοθετικὴ ἐξουσία, βουλή) καὶ τὴν Δικαστικὴν ἐξουσίαν. Τὸ Νομοτελεστικόν, τὸ ὁποῖον ἀπετέλουν πέντε μέλη ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῆς Βουλῆς, διηύθυνε τὴν διοίκησιν, διώριζε τοὺς ὑπουργούς, ἐφρόντιζε διὰ τὴν ὀργάνωσιν στρατοῦ καὶ στόλου καὶ ὑπέβαλλεν εἰς τὴν Βουλὴν τοὺς νόμους πρὸς ψήφισιν. Τὸ Βουλευτικόν, τὸ ὁποῖον ἀπετέλουν 70 πληρεξούσιοι τῶν ἐπαρχιῶν, ἐπέβαλλε φόρους καὶ ἐψήφισεν ἢ ἀπέρριπτε τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ὑπέβαλλε τὸ Νομοτελεστικόν. Καὶ τὰ δύο σώματα εἶχον διάρκειαν ἑνὸς ἔτους.

Πρόεδρος τοῦ Νομοτελεστικοῦ ἐξελέγη ὁ Μαυροκορδάτος,

τοῦ δὲ Βουλευτικοῦ ὁ Ὑψηλάντης. Ἡ τύχη ἐφάνη εὐνοϊκὴ εἰς τὴν Πρώτην Συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων, διότι εἰς τὰς 12 Ἰανουαρίου τοῦ 1822 ἐκυριεύθη ὁ Ἀκροκόρινθος καὶ ἡ Κόρινθος ἔγινεν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Εἰς τὰς 16 Ἰανουαρίου ἡ Συνέλευσις διελύθη, ἀφοῦ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐξέδωκε διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἡ ὁποία ἀπηυθύνετο κυρίως πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ προσεπάθει νὰ δεῖξη εἰς τοὺς Εὐρωπαίους τὴν διαφορὰν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τὰ ἐν Εὐρώπῃ στασιαστικὰ κινήματα. Ἡ διακήρυξις ἔλεγε μεταξύ τῶν ἄλλων :

«Ὁ κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμος ἡμῶν μακρὰν τοῦ νὰ στηρίζεται εἰς ἀρχὰς τινὰς δημαγωγικὰς καὶ στασιώδεις ἢ ἰδιωφελεῖς μέρους τινὸς τοῦ σύμπαντος ἑλληνικοῦ ἔθνους σκοπούς . . . εἶναι πόλεμος ἔθνικός, τοῦ ὁποίου μόνη αἰτία εἶναι ἡ ἀνάγκη τῶν δικαίων τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ἐλευθερίας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς τιμῆς».

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΕΝ ΑΣΤΡΕΙ (ΜΑΡΤΙΟΣ 1823)

Αἱ ἀξιόλογοι πολεμικαὶ ἐπιτυχίαι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἔτη 1822 καὶ 1823 τοὺς ἐμέθυσαν καί, ὡς νὰ εἶχεν ἐξοντωθῆ τελειωτικῶς ὁ ἐχθρός, ἐφιλονίκουν ποῖος θὰ ἄρχη εἰς τὸ νέον κράτος. Αἱ νῖκαι ἐξύψωσαν ἰδίως τὸ γόητρον τῶν στρατιωτικῶν, πρὸ πάντων μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλης. Ἐξηκολούθουν λοιπὸν αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοια καὶ τὰ πράγματα ἦσαν πολὺ ἀνώμαλα.

Διὰ τοῦτο τὸν Μάρτιον τοῦ 1823 συνεκλήθη ἡ Δεύτερα Ἐθνοσυνέλευσις εἰς τὸ Ἄστρος. Ἄλλ' ἢ Συνέλευσις ἀντὶ νὰ διορθώσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα συνετέλεσεν εἰς τὸν ἐρεθισμὸν τῶν παθῶν. Καὶ πάλιν ἐπεκράτησαν οἱ πολιτικοί, διότι οἱ στρατιωτικοὶ ἦσαν διεσπασμένοι καὶ δὲν ἐγνώριζον νὰ χειρισθοῦν τὰ νομικὰ ζητήματα. Ἡ Συνέλευσις μὲ πρόεδρον τὸν Πετρόμπεην κατήργησε τὰς τοπικὰς κυβερνήσεις Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς, κατήργησε τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιστρατήγου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ ἀνέθεσε τὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν εἰς τριμελῆ Ἐπιτροπὴν, ἐξ ἑνὸς Πελοποννησίου, ἑνὸς Στερεοελλαδίτου καὶ ἑνὸς Νησιώτου. Τέλος ἐψήφισε πά-

λιν τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου μὲ ἐλαφρὰς μόνον τροποποιήσεις.

ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Δυστυχῶς ἡ Συνέλευσις δὲν κατάρθωσε νὰ προλάβῃ τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν σύγκρουσιν τῶν ἀντιμαχομένων. Ἐπηκολούθησαν θλιβερά γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐνίσχυσον εἰς τοὺς Εὐρωπαϊοὺς τὴν γνώμην, ὅτι εἴμεθα ἀνίκανοι νὰ αὐτοδιοικηθῶμεν. Ἦτο δὲ τοῦτο τόσον περισσότερον λυπηρὸν, καθόσον τελευταίως μετὰ τὰ λαμπρὰ κατορθώματα τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου ἢ διπλωματία τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἤρχισε νὰ προσβλέπῃ εὐμενῶς πρὸς τὴν ἐλληνικὴν ὑπόθεσιν.

Ἡ Συνέλευσις ἐξέλεξε πρόεδρον τοῦ Νομοτελεστικοῦ τὸν Πετρόμπεην καὶ τὰς ἄλλας θέσεις ἔδωκεν ὅλας εἰς πολιτικούς. Τότε ἐξεδηλώθη σφοδρὰ ἡ ἀντιπολίτευσις τῶν στρατιωτικῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κολοκοτρώνην διέλυσαν τὴν Βουλὴν βιαίως εἰς τὸ Ἄργος, προεκήρυξαν νέας ἐκλογὰς καὶ μετέθεσαν τὴν ἔδραν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν Τρίπολιν. Οἱ πολιτικοὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τὸ Νομοτελεστικόν, τὸ ὁποῖον συνειργάζετο μὲ τὸν Κολοκοτρώνην, ἐξέλεξαν νέον πρόεδρον αὐτοῦ, τὸν ὕδραϊον **Γεώργιον Κουντουριώτην**, καὶ μετέθεσαν τὴν ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως εἰς Κρανίδιον ἀπέναντι τῆς Ὑδρας.

Τοιοιούτρόπως ἡ Ἑλλάς εἶχε δύο κυβερνήσεις, τὴν μίαν εἰς Τρίπολιν καὶ τὴν ἄλλην εἰς Κρανίδιον, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἔτοιμοι δι' ἐμφύλιον πόλεμον. Ἡ νέα κυβέρνησις εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτῆς τοὺς Νησιώτας καὶ τοὺς Στερεοελλαδίτας καθὼς καὶ τοὺς σημαντικωτέρους προκρίτους τῆς Πελοποννήσου, οἱ ὁποῖοι συνειργάζοντο μὲ τὴν κυβέρνησιν Κουντουριώτου ἕνεκα τῆς παλαιᾶς ἔχθρας πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην. Διὰ τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης ὑποχωρῶν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐπέισθη, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ ἠρκέσθη εἰς τὴν παραχώρησιν ἀμνηστίας εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ὁπαδοὺς του. Ἡ νέα κυβέρνησις ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ ὅλους (Μάϊος 1824).

Ἄλλ' ἐντὸς ὀλίγου τὰ πράγματα ἔλαβον πάλιν δυσάρεστον τροπὴν. Οἱ Πελοποννήσιοι εἶδον, ὅτι παραγκωνίζονται ἀπὸ τοὺς συνησπισμένους Στερεοελλαδίτας καὶ Νησιώτας. Ὄταν δὲ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1824 ἔγινεν ἐκλογή νέου Νομοτελεστικοῦ, τὰς θέσεις ὅλας κατέλαβον Νησιῶται καὶ Στερεοελλαδίται. Τότε οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου ἐκίνησαν εἰς ἀνταρσίαν τὰς ἐπαρχίας καὶ ἤρχισε δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος, εἰς τὸν ὅποῖον εἶχον σύμμαχον καὶ τὸν παλαιὸν τῶν ἀντίπαλον, τὸν Κολοκοτρῶνην. Ἡ Κυβέρνησις ὅμως ἀνέπτυξεν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα. Ὁ Κωλέττης, ὄπλαρχηγὸς τῆς Στερεᾶς, ἀνὴρ ἐπιτηδειότατος καὶ δραστηριώτατος, προσεκάλεσε τοὺς ὄπλαρχηγοὺς τῆς Στερεᾶς Γκούραν καὶ Κοραϊσκάκην. Οἱ Ρουμελιῶται εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ συνέτριψαν τοὺς στασιαστάς. Ὁ υἱὸς τοῦ Κολοκοτρῶνη Πᾶνος, γαμβρὸς τῆς Μπουμπουλίνας ἐφονεύθη ἔξω ἀπὸ τὴν Τρίπολιν, οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου ἠναγκάσθησαν νὰ δραπετεύσουν, ὁ δὲ Κολοκοτρῶνης, συντετριμμένος διὰ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του, μάτην ἐζήτησεν ἀμνηστειάν. Τέλος παρεδόθη εἰς τοὺς ἀντιπάλους, οἱ ὅποιοι τὸν μετεκόμισαν εἰς Ὑδραν καὶ τὸν ἐφυλάκισαν μαζί μὲ 24 προκρίτους καὶ ὄπλαρχηγοὺς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλίου (Ἰανουάριος 1825).

Τοιουτοτρόπως ὁ ἥρωας τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τῶν Δερβενακίων μετὰ τῶν συνεργατῶν του εὕρισκετο ἐγκάθειρκτος, ἐνῶ τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος εἶχεν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς ὄλων τῶν τέκνων του, διὰ νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον τέρμα τὸν ἀρξάμενον ἱερὸν ἀγῶνα. Τὰ πάθη ἔσχον τὸ ἀποτέλεσμά των, τὸ ὅποῖον καὶ ἐξεδηλώθη καταστρεπτικώτερον εὐθύς μετ' ὀλίγον.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΩΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ # 10/3/50

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα τὰ πάθη κατέληξαν εἰς τραγικώτεραν καταστροφὴν. Ἐκεῖ ἰσχυρὸς σύμμαχος τοῦ Κολοκοτρῶνη καὶ ἀντίπαλος τῶν πολιτικῶν ἦτο ὁ Ὀδυσσεύς. Ἄλλ' ἀπὸ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1822 ἡ στάσις τοῦ περιφήμου ἀρματολοῦ εἶχεν ἀποβῆ ὑποπτος. Μετὰ τὴν εὐτυχῆ ὅμως ἔκβασιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ὁ Ὀδυσσεύς κατῶρθωσε νὰ παραστήσῃ

τάς συνεννοήσεις του μετά του τούρκου πασᾶ ὡς πατριωτικὸν στρατήγημα, τὸ ὁποῖον ἔσωσε τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Ἄλλ' οἱ πολιτικοὶ ἐμίσουν αὐτὸν θανασιμῶς καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1824 ἀπήγγειλαν ἐναντίον του φοβερὰν κατηγορίαν. Ἔπεισαν τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἐσκέπτετο νὰ ἰδρύσῃ ἰδιαιτέραν ἡγεμονίαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐβοίαν, ὅτι ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Ὁμέρ Βρυώνην καὶ ἐπρότεινεν εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ καταπαύσῃ τὸν πόλεμον, ἐὰν ἐδίδετο εἰς αὐτόν ἡ ὄπλων ἀποθήκη τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὅταν δὲ τὰ ρουμελιωτικὰ στρατεύματα διέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ καταστείλουν τὴν στάσιν, προσεκάλεσε δῆθεν τοὺς Τούρκους νὰ καταλάβουν τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὐβοίαν.

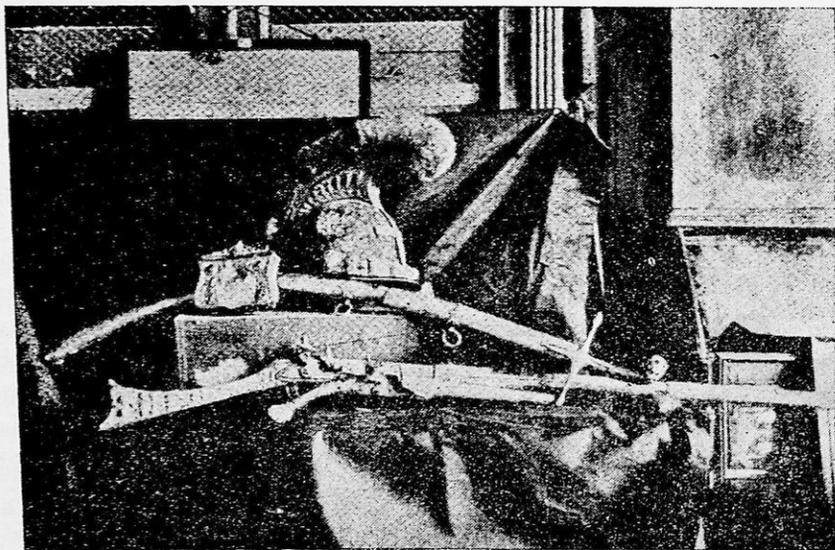
Ἡ κυβέρνησις ἔστειλε κατ' αὐτοῦ τὴν ἀνοιξίαν τοῦ 1825 τὸν Γκούραν, ὁ ὁποῖος συνέλαβε τὸν Ὀδυσσεᾶ καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐβασανίσθη, διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τοὺς θησαυροὺς του, ἐφυλακίσθη εἰς τὸν δεξιὰ τῶν Προπυλαίων ἐνετικὸν πύργον καὶ τὴν 5 Ἰουλίου 1825 εὐρέθη νεκρὸς παρὰ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης. Εἰς τοὺς ξένους ἐλέχθη, ὅτι εἶχε κατακρημνισθῆ, ἐνῶ προσεπάθει νὰ δραπετεύσῃ. Πράγματι ὅμως εἶχεν ἀπαγχονισθῆ ὑπὸ τοῦ Γκούρα.

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Παρὰ τὴν μεγάλην κομματικὴν νίκην, τὴν ὁποίαν ἐώρτασεν ἡ κυβέρνησις, ἔκρυθμος κατάστασις πραγμάτων ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Στερεοελλαδίται, τοὺς ὁποίους ὁ Κωλέττης εἰσήγαγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διήρπαζον αὐτὴν ὡς χῶραν ἐχθρικὴν. Οἱ ὄπλαρχηγοὶ ἐλάμβανον μισθὸν καὶ σιτηρέσια διὰ στρατιώτας, τοὺς ὁποίους δὲν εἶχον. Ὁ Γκούρας π. χ. ἐλάμβανε σιτηρέσιον διὰ 12 χιλ. ἄνδρας, ἐνῶ εἶχε μόνον 3 χιλ. ὑπὸ τὰ ὄπλα. Οἱ δὲ συμπολίται τοῦ προέδρου Κουντουριώτου ἐλάμβανον ἀποζημιώσεις δι' ἀνύπαρκτα πυρπολικά.

Οὕτω αἱ 200 χιλ. λίραι στερλίναι, ἡ πρώτη δόσις τοῦ ἐξ 800 χιλ. δανείου, τὸ ὁποῖον ἐπέτυχεν ἡ Κυβέρνησις παρὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐσπαταλήθη δι' ἀνάγκας κομματικὰς, ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν παρουσιάζετο ὡς χώρα ἀναρχομένη καὶ ἀνίκανος νὰ διοργανωθῆ καὶ νὰ εὐνομηθῆ.

Αὐταὶ ἦσαν αἱ θλιβεραὶ συνέπειαι τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἐνῶ κατὰ τῆς ἀγωνιζομένης πατρίδος μας, ἡ ὁποία δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρώσει τὸ ἀπελευθερωτικὸν τῆς ἔργον, ἐπεκρέματο φοβερὸς κίνδυνος. Τὰ γεγονότα τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἀποτελοῦν πραγματικῶς σκοτεινὴν παρένθεσιν εἰς τὸν ἡρωικὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ἀντιθέτως ἀπετέλεσε μίαν ἀπὸ τὰς ἐνδοξοτέρας σελίδας τῆς ἱστορίας μας. * 10/12/50

Τὰ ὄπλα καὶ ἡ περικεφαλαία τοῦ Κολοκοτρῶνη.
Μουσεῖον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

3/50. ✕
Παρηκολουθήσαμεν τὰ πολεμικά γεγονότα τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τρίτου ἔτους αὐτῆς. Εἶναι ἀνάγκη, προτοῦ προχωρήσωμεν, νὰ γνωρίσωμεν τὰς διαθέσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων πρὸς τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος, διότι ἡ ἀπελευθέρωσις δὲν ἦτο μόνον ἔργον τῆς ἀνδρείας καὶ αὐτοθυσίας τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν διαθέσεων τῶν ἰσχυρῶν, οἱ ὅποιοι συνήθως κανονίζουν τὴν τύχην τῶν μικρῶν λαῶν. Πρέπει δηλαδὴ ἐν ὀλίγοις νὰ γνωρίσωμεν τὴν διπλωματικὴν θέσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος.

Ἄν ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἦτο εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς Ἕλληνας ἡ στιγμή διὰ τὴν ἐξέγερσιν, ἀπὸ διπλωματικῆς ἀπόψεως ἦτο ἀτυχεστάτη. Ἡ ἐπανάστασις ἐξεργράγη ἐξ ἔτη μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος, ὅποτε ἐπεκράτει εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ἀντίδρασις κατὰ πάσης φιλελευθέρας κινήσεως καὶ αἱ δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἐξήσκουν ἀληθῆ δεσποτεῖαν. Αἱ δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἐθεώρησαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὡς «διαπνεομένην ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς καὶ προσωρισμένην νὰ ἀναφλέξη τὴν φλόγα τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Εὐρώπην». Κατὰ βάθος ὅμως ἐφοβοῦντο τὴν αὐξήσιν τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν Ἀνατολήν, διότι ἐνόμιζον, ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐγίνοντο ὄργανον τῶν Ρώσων.

Ὅταν ὁ Ὑψηλάντης διήρχετο τὸν Προῦθον, οἱ ἡγεμόνες καὶ διπλωμάται τῶν Δυνάμεων ἦσαν συγκεντρωμένοι εἰς Λάιμπαχ (Laibach) καὶ συνεσκέπτοντο περὶ τῆς ἐν Νεαπόλει ἐπανάστασεως. Τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν ἔφθασαν ἐπιστολαὶ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ Σούτσου καὶ τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὸν Τσάρον. Ὁ Ὑψηλάντης ἔγραφε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον :

«Πᾶσαι αἱ εὐγενεῖς τῶν ἐθνῶν ὁρμαὶ πηγάζουν ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀναμφιβόλως ἐκ θείας ἐμπνεύσεως ἐγείρονται σήμερον οἱ Ἕλληνες

ἄθροισι, ὅπως ἀποσείσουν βδελυρὸν ζυγόν, ὅστις βαρύνει ἐπ' αὐτῶν ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων. Πλέον ἢ διακόσμιαι ἀναφοραὶ φέρουσαι 600.000 ὄνόματα προϋχόντων πάσης τάξεως καὶ ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἄρχηγίαν, ἵνα νικήσω ἢ ἀποθάνω μετ' αὐτῶν κλπ.».

(Ἐπιστολὴ 24 Φεβρουαρίου 1821).

Εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ τσάρου ἐπάλαιον δύο ἀντίθετοι τάσεις. Οἱ δύο ὑπουργοὶ του, ὁ Νέσελροδ καὶ ὁ Καποδίστριας, ἦσαν ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τῆς Τουρκίας. Ὁ Καποδίστριας ἠθέλε τὴν ταχεῖαν διὰ πολέμου διάλυσιν, ὁ Νέσελροδ τὴν βραδεῖαν καὶ διὰ τῆς φυσικῆς ἀγωνίας. Αἱ ἀντιδραστικαὶ δυνάμεις ἐτέθησαν τότε εἰς κίνησιν, διὰ νὰ ἐκρίζωσουν τὰς κρυφίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμπαθείας τοῦ τσάρου καὶ διὰ νὰ ἐξουδετερώσουν τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Καποδιστρίου. Ὁ Μέττερνιχ ἐπεκράτησε καὶ εἰς μυστικὴν συνέντευξιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου ὁ Ἀλέξανδρος ἐδήλωσεν, ὅτι μένει πιστὸς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς συμμαχίας (2 Μαρτίου 1821) καί, διὰ νὰ ἐκλείψῃ πᾶσα περὶ συνενοχῆς ὑπόνοια, ἀπεκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὑψηλάντου, διέγραψε τὸ ὄνομά του ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ρώσων ἀξιωματικῶν καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Καποδίστριαν τὸ σκληρὸν ἔργον νὰ συντάξῃ τὴν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην ἀποκηρυκτικὴν ἐπιστολὴν. Εἰς αὐτὴν ἐλέγετο :

... «Ἡ αὐτοκρατορικὴ μεγαλειότης δὲν ἐφαντάζετο, ὅτι ἡδύνασθῆ ποτε νὰ παρασυρθῆτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τῆς σκοτοδινιάσεως, ὅπερ ὀδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ αἰῶνος μας νὰ ἀναζητήσουν εἰς τὴν λήθην τῶν πρώτων χρεῶν των ἐν ἀγαθόν, τὸ ὅποιον οὐδέποτε δύναται τις νὰ τὸ ἐλπίσῃ, εἰμὴ μόνον ἀπὸ μιᾶς ἀκριβοῦς διατηρήσεως τῶν κανόνων τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς... Βεβαίως παλαιαὶ περιστάσεις ἐμπνέουν εἰς τοὺς Γραικοὺς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ μείνουν ἀδιάφοροι εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν τύχην. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνταρσίας τάχα καὶ δι' ἐμφυλίου πολέμου δύνανται νὰ ἐλπίσουν τὴν ἀφίξιν τοῦ μετεώρου σκοποῦ των ; Μήπως διὰ σκοτεινῶν καὶ ζοφωδῶν σκευωριῶν δύναται νὰ ἐλπίσῃ ἀναβίωσιν καὶ ὑψωσιν εἰς τὸν βαθμὸν τῶν ἀνεξαρτήτων ἐθνῶν ; Σταθμίσατε, προῖγκιψ μου, τὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος προτιθεμένας παρατηρήσεις... ὦφελήθητε ἀπὸ μιᾶς σωτηρίας ὑποθήκης, διορθώσατε τὸ κακόν, ὅπερ ἤδη ἐπράξατε, προλάβετε τὴν καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν μέλλετε νὰ ἐπισύρете

ἐπὶ τὴν καλὴν καὶ δυστυχή πατρίδα σας . . . » (κατὰ τὸ τοιχοκολληθὲν ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ τοῦ ρώσσου προξένου κείμενον).

Ἐδήλωσε δὲ διὰ τοῦ ἐν Κων/πόλει πρεσβευτοῦ Στρογονώφ εἰς τὴν Πύλην, ὅτι ἡ Ρωσσία εἶναι ξένη πρὸς τὰς ταραχὰς τῆς Μολδοβλαχίας.

Ὀλίγον πρὸ τῆς διαλύσεως τῆς ἐν Λαίμπαχ συνόδου ὁ Μέττερνιχ περιέλαβε τὰς σκέψεις καὶ τοὺς λόγους τῶν αὐτοκρατόρων εἰς Ἐπόμνημα περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδηλοῦτο καθαρῶς, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐξέγερσις δὲν εἶναι προῖὸν ἐθνικοῦ κινήματος ἢ συνέπεια τῆς τουρκικῆς καταπίεσεως, ἀλλ' ἀποτέλεσμα ἐκ μακροῦ χρόνου προπαρασκευασθέντος σχεδίου καὶ ἔχει σκοπὸν νὰ διαταράξῃ τὰς μεταξὺ τῶν μοναρχιῶν τῆς Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας ἀγαθὰς σχέσεις, τῶν ὁποίων ὁ σύνδεσμος εἶναι τόσον φοβερός εἰς τοὺς ἀνατρεπτικούς τῆς Εὐρώπης. Περὶ τῶν Ἑλλήνων ἔγραψεν ὁ Μέττερνιχ :

« Πῶς εἶναι δ' ἐν γένει δυνατὸν νὰ ἐκινήθῃ ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀφοῦ τὸ ἔθνος αὐτὸ ἐξέπεσε κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας εἰς τὰς ἐσχάτας βαθμίδας τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως ; (Ἐπόμνημα τῆς 25 Ἀπριλίου 1821).

ΠΡΟΣΤΡΙΒΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΡΩΣΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Οἱ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης ἐνόμισαν, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀγνοήσουν τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἄλλ' αἱ βιαιοπραγίαι τῶν Τούρκων ἐκίνησαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας καθὼς καὶ ὁ Μέττερνιχ ἐθορυβήθησαν, ὅταν ἔφθασεν ἡ εἶδησις περὶ τοῦ ἀπάγχονισμοῦ τοῦ Πατριάρχου, διότι ἐφοβοῦντο τὴν ρωσικὴν ἐπέμβασιν. Πράγματι ἡ κακοῦργος πρᾶξις παρήγαγε ζωνηρὸν ἐρεθισμὸν εἰς τὴν Ρωσσίαν.

Ἡ ρωσικὴ φιλοπόλεμος μερίς καὶ ὁ Καποδίστριας ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν στιγμήν καὶ ἔπεισαν τὸν τσάρον νὰ στείλῃ τηλεσίγραφον εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἡ ρωσικὴ διακοίνωσις, τὴν ὁποίαν συνέταξεν ὁ Καποδίστριας, ἔδιδεν εἰς τὰς ρωσικὰς ἀπαιτήσεις ὄψιν γενικωτέρου ἀνθρωπίνου καὶ πανευρωπαϊκοῦ συμφέροντος. Διεμαρτύρητο διὰ τὴν θανάτωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν

καὶ κοσμικῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τὰς ὕβρεις κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἔθετε τὸ περίφημον δόγμα τῆς συνυπάρξεως τῆς Τουρκίας παρὰ τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Ὡς ὅρον τῆς συνυπάρξεως ἔθετε τὴν ἐγγύησιν περὶ τοῦ ἀπαραβιάστου τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τὴν διάκρισιν ἐνόχων καὶ ἀθῶων.

Ἄλλὰ τὸ Διβάνιον ἐφάνη ἀνένδοτον καὶ ὁ Ρῶσσος πρεσβευτῆς ἐγκατέλειψε τὴν Κων/πολιν τὴν 15 Ἰουλίου 1821. Ἡ ἀναχώρησις του ἔθεωρήθη ὡς προμήνυμα πολέμου, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὁ τουρκικὸς φανατισμὸς ἐξετράπη εἰς νέας βιαιοπραγίας εἰς τὸ Ἄδραμύτιον, Σμύρνην καὶ Κυδωνίας.

Ὁ Μέττερνιχ ἀνέπτυξε τότε ὄλην τὴν τέχνην του καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ τουρκοφίλου ἄγγλου ὑπουργοῦ Λονδὸνδεργου παρέστησεν εἰς τὸν τσάρον, ὅτι ἡ ἀνάμειξις του εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα θά ἔδιδε τὸ σύνθημα εἰς ἀτελευτήτους δημαγωγικὰς ἀνατροπὰς. Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῆσκος ἔγραψε φιλικὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον παραινῶν αὐτὸν νὰ φυλάττεται τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι προμαχοῦν μὲν μετ' ἀσυνήθους ζήλου τῶν χριστιανικῶν δῆθεν συμφερόντων, ἀλλ' οὔτε εἰς τὸν Θεὸν πιστεύουν οὔτε εἰς τὰ παραγγέλματα αὐτοῦ, οὔτε τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους σέβονται, ἐνοῶν τὸν Καποδίστριαν. Ὁ τσάρος ὑπεχώρησε μὴ τολμῶν νὰ ἀναλάβῃ πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, εἰς τὸν ὅποιον θά εἶχεν ἐχθροὺς δύο Μεγάλας Δυνάμεις. Συγχρόνως ἐφοβεῖτο ἐξέγερσιν εἰς τὴν Πολωνίαν. Ἠρκέσθη λοιπὸν νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκκένωσιν μόνον τῶν ἡγεμονιῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἠτόνησεν ἡ δύναμις τῶν φιλοπολέμων εἰς τὴν Πετρούπολιν. Ὁ Καποδίστριαν ἐζήτησεν ἀπεριόριστον ἄδειαν καὶ ἀπεχώρησε τῆς ρωσικῆς ὑπηρεσίας. \ 17 //

1811
 Γ Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ *

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1822 ὁ Μέττερνιχ καὶ οἱ ἄγγλοι συντηρητικοὶ ἐξηκολούθουν νὰ τηροῦν τὴν ἰδίαν στάσιν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος. Ἄλλ' ἤδη ἤρχισε νὰ γίνεται σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν ἐγένετο συμπαθέστερος, ἰδίως δὲ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη ὅλη ἡ

Εὐρώπη ἀντήχει ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῶν ἑλληνικῶν κατορθωμάτων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου, αἱ δὲ σφαγαὶ τῆς νήσου ἀφύπνισαν τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα τῶν λαῶν.

Κατόπιν τούτου ἡ γνώμη, ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ζῆση μετὰ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἡ λεγομένη ἔ ν ν ο ι α τ ῆ ς σ υ ν υ π ἄ ρ ξ ε ω ς τῆς Τουρκίας, κατέκτα διαρκῶς ἔδαφος. Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Μέττερνιχ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1822 μετὰ τὰς ἑλληνικὰς ἐπιτυχίας ἔγραψεν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄγγλον πρεσβευτὴν, ὅτι: «τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἔπροεπε νὰ λυθῆ ὑπὸ εὐρωπαϊκοῦ δικαστηρίου». Ἡ δὲ ἀγγλικὴ διπλωματία, πιεζομένη ὑπὸ τῆς ἠρεθισμένης κοινῆς γνώμης, ἠναγκάζετο νὰ συνηθισθῇ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἀντέταξαν πεισμονα ἀντίστασιν. «Θέλετε τὴν κατάπανσιν τῆς ἐπαναστάσεως; Πολὺ καλά, μὴ ἀναμιγνύεσθε εἰς αὐτὴν οὔτε ἀναφανδόν, οὔτε κρυφίως», ἔλεγεν ἡ τουρκικὴ διακοίνωσις τοῦ Αὐγούστου. X 10/3/50.

ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ἐν τῷ μεταξύ ἐπῆλθε σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὰς διαθέσεις τῆς Ἀγγλίας Ὁ στύλος τῆς συντηρητικῆς μερίδος **Κάστλεριγ** ἠτύοκτόσεν, ἐνῶ ἠτοιμάζετο νὰ μεταβῆ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Βερώνης. Τὴν θέσιν αὐτοῦ κατέλαβεν ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ὁ **Γεώργιος Κάννιγκ**, ὁ ὁποῖος ἔδωκε φιλελευθερωτέραν τροπὴν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Κάννιγκ ἀνεγνώρισε τὸν ἑλληνικὸν ἀποκλεισμόν (13 Μαρτίου 1823), ὁ δὲ διοικητὴς τῶν Ἰονίων νήσων διετάχθη νὰ συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὡς πρὸς ἔ μ π ὀ λ ε μ ο ν

Γεώργιος Κάννιγκ (1770—1827)

κράτος καὶ νὰ παραχωρήσῃ τὴν νῆσον Κάλαμον ὡς ἄσυλον εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταδιωκομένους. Οἱ Ἕλληνες ἐνθαρρυνθέντες ἐντεῦθεν ἐζήτησαν ἐπίσημως τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἀγγλίας (Ἰούλιος 1823) καὶ βραδύτερον (8 Αὐγούστου 1825) ὁ Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος δι' εὐστόχου ὑπομνήματος ὑπεδείκνυεν εἰς τὸν Κάννιγκ, ὅτι τὸ ἀνεξάρτητον Ἑλληνικὸν κράτος θὰ ἦτο στήριγμα τῆς Ἀγγλίας κατὰ τῶν ρωσικῶν σχεδίων εἰς τὴν Ἀνατολήν : «Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ ἰδρυθῇ ὁ φραγμὸς, ὃν ἀπαιτεῖ ἡ σωτηρία τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς κολοσσιαίας ρωσικῆς δυνάμεως».

ΤΟ ΡΩΣΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ 1823

Ἡ Ρωσία βλέπουσα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν αὐξανομένην τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ λύσῃ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1823 ἐπρότεινε δι' ὑπομνήματος εἰς τὰς Δυνάμεις, αἱ ἑλληνικαὶ χώραι νὰ ἀποτελέσουν τρεῖς χωριστὰς ἡγεμονίας ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου, αἱ δὲ νῆσοι νὰ κυβερνῶνται κατὰ τὸ παλαιὸν κοινοτικὸν τῶν σύστημα.

Ἀλλὰ τὸ ρωσικὸν σχέδιον δὲν ἱκανοποίησεν οὔτε τοὺς Ἕλληνας οὔτε τοὺς Τούρκους, διότι οἱ μὲν Τοῦρκοι δὲν ἤθελον νὰ γίνεταί λόγος περὶ ἀποσπάσεως ὀθωμανικῶν ἐδαφῶν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἔβλεπον εἰς τὴν κατάτμησιν αὐτὴν ματαίωσιν τῶν ἐθνικῶν τῶν ὀνείρων. Αἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης εὐκόλως διέκριναν τὰς προθέσεις τῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία ἤθελε ἀσθενῆ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπησχολημένην τὴν Τουρκίαν. Ἐπηρεολούθησαν ἀτελεύτητοι συζητήσεις εἰς τὴν ἐν Πετρούπολει συγκληθεῖσαν σύσκεψιν καὶ ὁ Μέττερνιχ, διὰ νὰ προκαλέσῃ τὸ ναυάγιον τοῦ ρωσικοῦ σχεδίου, προέβη μέχρι τοῦ σημείου νὰ προτείνῃ τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος γνωρίζων, ὅτι τοῦτο δὲν θὰ ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τῆς Ρωσίας. > 18/11

20/21
ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ

Ἐνῶ τοιαύτην συμπεριφορὰν ἐδείκνυον οἱ ἡγεμόνες καὶ διπλωμάται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἔβλεπον μετὰ συμπαθείας τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς ἦτο

κατὰ πρῶτον λόγον πάλη χριστιανικοῦ λαοῦ κατὰ βαρβάρου μωαμεθανοῦ. Ἐξ ἄλλου ἢ Ἀναγέννησις καὶ ἡ μελέτη τῆς ἀρχαιότητος εἶχον δημιουργήσει πλούσιον κεφάλαιον συμπαθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς πᾶν τὸ ἑλληνικόν. Τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα, αἱ γνωσταὶ καὶ προσφιλεῖς ἐκ τῆς ἀρχαιότητος τοπωνυμῖαι, ἀφύπνιζον ἐπαγωγὸς παραστάσεις εἰς τὴν φαντασίαν τῶν λαῶν καὶ ἐκέρδιζον τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Φιλελεύθεροι δὲ καὶ συντηρητικοὶ συνηντῶντο εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οἱ μὲν φιλελεύθεροι, διότι ἀπεστρέφοντο τὰς μεθόδους τῶν ἀπολυταρχικῶν κυβερνήσεων, οἱ δὲ συντηρητικοί, διότι ἠγάπων τὸ παρελθόν.

Ἐσχηματίσθη λοιπὸν εἰς τὴν Εὐρώπην ἰσχυρὸν ρεῦμα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ὁ τύπος ἐδημοσίεψε φλογερὰ ἄρθρα ὑπὲρ τῶν μαχομένων, ποιηταὶ δὲ καὶ καλλιτέχναι ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῶν θρυλουμένων κατορθωμάτων αὐτῶν καὶ οὕτω ἐδημιουργήθη μεγάλη φιλελληνικὴ λογοτεχνία. Ὁ νεαρὸς τότε Γάλλος **Βίκτωρ Οὐγκώ** συνέθεσεν ἀριστουργηματικὰ τεμάχια διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀγωνιστὰς, τὰ ὁποῖα περιελήφθησαν εἰς τὴν συλλογὴν «Orientales». Ἐπίσης εἰς τὴν Γερμανίαν ὑπῆρξεν ἐμπνευσμένος ψάλτης τοῦ ἀγῶνος ὁ **Φρειδερίκος Μύλλερ**, ὁ ἐπονομασθεὶς ἕλλην Μύλλερ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας **Λουδοβίκος** ἔγραψε ποιήματα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καυτηριάζων τὴν ἀναλγησίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων. Ὁ δὲ γάλλος ζωγράφος **Δελακροά** εἰκόνισε τὴν σφαγὴν τῆς Χίου. Μετὰ θέρμης ἐπίσης ἐχαίρετησαν τὴν ἐπανάστασιν οἱ ἑλληνισταὶ καὶ ἄλλοι καθηγηταὶ τῶν γερμανικῶν Πανεπιστημίων, ὅπως ὁ **Θήρς** εἰς τὸ Μόναχον καὶ ὁ **Κρούγ** εἰς τὴν Λειψίαν.

Ἡ κίνησις αὕτη ὠνομάσθη **Φιλελληνισμὸς** καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ἰσχυρὸν στήριγμα τοῦ ἀγῶνος ὑλικὸν καὶ ἠθικόν. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης ἰδρύθησαν φιλελληνικοὶ σύλλογοι, συνελέγοντο ἔρανοι καὶ ἠγοράζοντο πολεμεφόδια. Πολλοὶ δὲ Εὐρωπαῖοι ἦλθον νὰ ὑπηρετήσουν τὸν ἀγῶνα καὶ ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατωρθώθη ἡ σύναψις τοῦ πρώτου ἑλληνικοῦ δανείου. Τέλος ὁ Λόρδος Βύρων ἦλθε νὰ ἐξυψώσῃ διὰ τῆς θυσίας του τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1823 κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Λόρδος Βύρων.

Ὁ Βύρων (Byron—Μπάϊρον, 1788—1824) ἀπὸ μακροῦ ἤδη εἶχε τὴν φήμην μεγάλου ποιητοῦ. Ἡ ἀνήσυχος φύσις του καὶ ἡ παρεξήγησις τῶν ἔργων του ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς πατρίδος του καὶ νὰ περιπλανηθῆ εἰς διαφόρους χώρας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως εὕρισκετο εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου εἶχε διέλθει ἡμέρας περιπετειῶν. Ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν εἶχεν ἰσχυρὰν ἐπιρροὴν εἰς τὴν φαντασίαν του. Πρὸ δώδεκα ἐτῶν ἤδη εἶχε γράψει τὴν «Κατάραν τῆς Ἀθηνᾶς» ἐπιτιθέμενος κατὰ τοῦ Ἑλγίν, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστὸν, ἐσύλησε τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος. Εἰς ἄλλα δὲ ἔργα ὕμνησε τὴν ἑλληνικὴν γῆν. Ἀλλὰ τότε δὲν ἐξεφράζετο πολὺ κολακευτικῶς περὶ τῶν δούλων Ἑλλήνων. Ὁ τριετὴς ὅμως ἀγὼν ἐξήγνησεν αὐτοὺς εἰς τὰ ὄμματα του καὶ προθύμως ἐδέχθη τὴν ἔντολήν, τὴν ὁποῖαν ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν ὁ φιλελληνικὸς σύλλογος τοῦ Λονδίνου, νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀντιπρόσωπός του.

Ὁ Λόρδος Βύρων (1788—1824).

Ὁ Βύρων κατέβαλε προσπάθειαν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τὴν Κεφαλληνίαν ἔγραφεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν :

«Δὲν ἤμπορῶ νὰ φαντασθῶ ἄλλην δυστυχίαν φοβερωτέραν διὰ τὴν Ἑλλάδα παρ' αὐτήν. Ἐὰν εὐταξία καὶ ἔνωσις δὲν στερεωθῆ, ὅλαι αἱ περὶ δανείου ἐλπίδες θέλουν ματαιωθῆ καὶ ὅλαι αἱ βοήθειαι, τὰς ὁποίας ἤμποροῦσεν ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐλπίσῃ ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς καὶ αἱ ὁποῖαι τῷ ὄντι δὲν ἠθέλουν εἶσθαι οὔτε ὀλίγαι οὔτε εὐκαταφρόνητοι, θέλουσιν ἀναβληθῆ καὶ ἴσως θέλουσιν ἐμποδισθῆ διόλου. Τὸ δὲ χειρότερον εἶναι, ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τὰς ὁποίας καμμία δὲν εἶναι ἐχθρὰ τῆς Ἑλλάδος . . . θέλουνσι πληροφορηθῆ, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ διοικηθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν».

Ὁ Βύρων ἔφθασε τὴν 24 Δεκεμβρίου 1823 εἰς Μεσολόγγιον. «Σὲ ἀναμένομεν ὅπως αἱ χελιδόνες ἀναμένουν τὴν μητέρα των», ἀνεφώνησαν οἱ Ἕλληνες. Ὁ μέγας φιλέλληνας ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μαυροκορδάτου ὑπὸ τύπον δανείου ὅσα χρήματα εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ 500 Σουλιώτας, οἱ ὅποιοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγῶν Μπότσαρη περιεφέροντο εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἄνευ ἀρχηγῶν, καὶ προσεπάθησε νὰ συνηθίσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πειθαρχίαν. Ἐνῶ δὲ μετὰ ζέσεως εἰργάζετο πρὸς καταρτισμὸν στρατοῦ, ὑπέστη τὴν πρώτην προσβολὴν τῆς ἀσθενείας (3 Σεπτεμβρίου), τὸ δὲ νοσηρὸν κλίμα τοῦ Μεσολογγίου καὶ αἱ νέαι συνθήκαι τοῦ βίου ἐπεδεινῶσαν τὴν κατάστασιν του καὶ ἀπέθανε τὴν 7 Ἀπριλίου 1824.

Ὁ θάνατός του ἔθεωρήθη ἐθνικὸν πένθος. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἔλησμόνησαν τὸν ἄνδρα, ὁ ὅποιος ἐθύσασε δι' αὐτοὺς τὸν πολῦτιμον χρόνον του, τοὺς πόρους καὶ τέλος τὴν ζωὴν του. Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐπαναστάσεως, συνέταξε τὸν ἐπικήδειόν του, ὁ δὲ Σολωμὸς ἀφιέρωσεν ὀλόκληρον ᾠδὴν εἰς τὸν θάνατόν του, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ εἶναι :

Λευτεριά γὰ λίγο πάψε
νὰ χτυπᾶς μὲ τὸ σπαθί,
τώρα σίμωσε καὶ κλάψε
στοῦ Μπαῖρον τὸ χορμί.

> 20/11

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

22/16 ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ - Η ΛΥΣΙΣ

I. Η ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΧΜΕΤ ΑΛΗ

Ο ΝΕΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Τὰ θλιβερά γεγονότα τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐπεσκίασαν σοβαρῶς τὰ λαμπρά ἑλληνικά κατορθώματα τῶν ἐτῶν 1822—1823 κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί, οἱ ὅποιοι μὲ πολὺν ἐνθουσιασμόν καὶ στοργὴν παρηκολούθουν τοὺς ἥρωισμοὺς τῶν ἐπαναστατῶν, ἤρχισαν νὰ ἀπογοητεύωνται καὶ νὰ πιστεύουν, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ αὐτοδιοικηθοῦν. Ὅλα δὲ αὐτὰ συνέβαινον, καθ' ἣν στιγμὴν ἀκόμη ὁ ἀγὼν δὲν εἶχε κριθῆ καὶ ἐπέκειτο μάλιστα κατὰ τῆς Ἑλλάδος κίνδυνος σοβαρώτατος, ὁ ὅποιος ἐπρόκειτο νὰ ὀδηγήσῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸ κρισιμώτερόν της στάδιον.

Ἡ Πύλη δηλαδὴ εἶχε πεισθῆ, ὅτι ἀπετύγχανον συστηματικῶς αἱ ἀπὸ ξηρᾶς ἐπιθέσεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐφόσον ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἦτο κύριος τῆς θαλάσσης. Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ ἀλλάξῃ σχέδιον, νὰ συντρίψῃ δηλαδὴ πρῶτον τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ καταληφθοῦν αἱ ναυτικαὶ νῆσοι Ὑδρα, Σπέτσαι, Ψαρά, καθὼς καὶ ἡ Σάμος καὶ ἡ Κάσσος.

Ἄλλ' εἶχε γίνῃ φανερόν, ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς Πύλης δὲν ἐξήρκουν πρὸς τοῦτο. Ὁ ὑπερήφανος Μαχμουὺ ὑπεχρεώθη νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ ὑποτελοῦς του Μεχμέτ Ἀλή, πασᾶ τῆς Αἰγύπτου, ὁ ὅποιος εἶχε δημιουργήσῃ ἐκεῖ αὐτοτελὲς κράτος, εἶχεν ὀργανώσει στρατὸν κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα καὶ διέθετεν ἀξιόλογον ναυτικὴν δύναμιν.

Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς (1759—1849) ἦτο, ὅπως καὶ ὁ Ἀλῆς τῶν Ἰωαννίνων, δημιούργημα τῶν πολυταράχων ἐκείνων καιρῶν, ἀλλὰ νοῦς πολὺ φωτεινότερος καὶ ὀργανωτικώτερος. Ἀλβανικῆς ἐπίσης καταγωγῆς, ἐγεννήθη εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐστρατολογήθη νεώτατος ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὴν ἐποχὴν

Μεχμέτ 'Αλλής

τῆς ναπολεοντείου ἐκστρατείας. Ἐπωφεληθεὶς ἀπὸ τὰς μεταξὺ Τούρκων πασάδων καὶ Μαμελούκων μπέδων ἔριδας, ἀπέκτησε δύναμιν. Τὸ 1811 ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Πύλης ὡς πασᾶς τῆς Αἰγύπτου καὶ ἔγινεν ἀδιαφιλονίκητος κύριος τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου, ἀφοῦ κατέσφαξε τοὺς Μαμελούκους μπέδες. Ὁ Ἄλλης πρῶτος ἐκ τῶν Ἀνατολιτῶν κατενόησε τὴν ἀναπλαστικὴν δύναμιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὠργάνωσε στρατὸν καὶ στόλον κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα, μεταχειρισθεὶς ἰδίως γάλλους ἀξιωματικούς ὡς ὀργανωτάς.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1824 συνήφθη συμφωνία μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τοῦ Μεχμέτ Ἄλλη, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κρήτη καὶ ἡ Κύπρος παρεχωροῦντο εἰς τὸν αἰγύπτιον πασᾶν,

ὡς ἀνταμοιβὴ τῆς συνδρομῆς του εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Ὁ σουλτάνος διώρισεν ἀμέσως διοικητὴν τῆς Πελοποννήσου τὸν θετὸν υἱὸν τοῦ Μεχμέτ **Ἰμπραήμ**, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ ὀδηγήσῃ τὴν αἰγυπτιακὴν ἐκστρατείαν. Τὸ σχέδιον ἦτο ὁ ἠνωμένος στόλος νὰ καταλάβῃ τὰς ναυτικὰς νήσους, οἱ Αἰγύπτιοι νὰ ἀποβιβασθοῦν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ οἱ τοῦρκοι πασάδες νὰ προσβάλουν τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

Ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος ἦτο εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς ἐχθρούς. Ἡ κυβέρνησις Κουντουριώτου εἶχε παραμελήσει τὴν στρατιωτικὴν παρασκευὴν, ἀφοῦ ἐσπατάλησε τὰ χρήματα τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου κατὰ μέγα μέρος εἰς φατριαστικὰς ἀνάγκας. Ἐνῶ οἱ κυβερνῶντες ἰσχυρίζοντο, ὅτι εἶχον 12 χιλ. στρατιώτας, κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν εὐρέθησαν πολὺ ὀλίγοι, μόλις 3 χιλιάδες, καὶ αὐτοὶ κακῶς παρεσκευασμένοι. Ἐπίσης ὁ ἑλληνικὸς στόλος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ κινηθῇ δι' ἔλλειψιν χρημάτων.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ (20 ΙΟΥΝΙΟΥ 1824)

Πρῶτοι ἐξεστράτευσαν οἱ Αἰγύπτιοι. Ὁ ἄγριος ἄλβανὸς

Χουσεΐν πασᾶς κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης, θανατώσας διὰ τοῦ καπνοῦ 370 γυναικόπαιδα ἐντὸς σπηλαίου παρὰ τὸ Μελιδόνι. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν οἱ Αἰγύπτιοι ἀπεβίβασαν στρατὸν εἰς τὴν Κάσσον καὶ κατέστρεψαν αὐτὴν (7—8 Ἰουνίου).

Ἄφ' ἐτέρου ὁ ναύαρχος τοῦ σουλτάνου **Χοσρέφ** ἐξεπλήρωσε τὴν παραγγελίαν τοῦ αὐθέντου του, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀπαίτησι τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν. Οἱ Ἕλληνες εἶχον ὀργανώσει κακῶς τὴν ἄμυναν τῆς νήσου. Διέπραξαν τὸ ὀλέθριον σφάλμα νὰ ἀμυνθοῦν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καταδικάζοντες εἰς ἀπραξίαν τὸν στόλον των. Ἀπὸ τὰ περισσότερα μάλιστα πλοῖα εἶχον ἀφαιρέσει τὰ πηδάλια κατ' ἀπαίτησιν τῶν 1200 Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων πολεμιστῶν, οἱ ὅποιοι εὕρισκοντο εἰς τὴν νήσον.

Ἰσχυρὰ τουρκικὴ δύναμις ἀπὸ 176 πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ πλοῖα ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς νήσου μὲ 12 χιλ. πληρώματα πρὸς ἀποβίβασιν.

Ἡ ἀπόβασις τῶν Τούρκων ἐπέτυχε μετὰ δεινὸν κανονιοβολισμόν. Οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς νήσου αἰφνιδιασθέντες ἔδειξαν ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ἀγωνισθοῦν χωρισμένοι καὶ διὰ τοῦτο ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν. Πολλοὶ ἐσφάγησαν, ἄλλοι ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Πολλοὶ εἰσηλθον εἰς τὸ τεῖχος, τὸ ὅποιον ὑπερέκειτο τῆς πόλεως, καὶ ἐκεῖ ἀπεφάσισαν νὰ ἀμυνθοῦν. Οἱ Τούρκοι, ἀφοῦ κατέλαβον τὴν πόλιν, προσέβαλον τὸ τεῖχος. Δύο ἡμερονύκτια ἀντέστησαν γενναίως οἱ ὑπερασπισταὶ, ἀλλ' ὅταν ἐκ τοῦ σφοδροῦ κανονιοβολισμοῦ κατεστράφη ἡ δεξαμενὴ τοῦ ὕδατος, οἱ ἔγκλειστοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀποθάνουν ἥρωικῶς. Ἐντὸς τοῦ τείχους ὑπῆρχε σπήλαιον, τὸ ὅποιον ἐχρησίμευεν ὡς πυριταποθήκη καὶ καταφύγιον οἰκογενειῶν. Τὴν τρίτην λοιπὸν ἡμέραν, ὅταν οἱ Τούρκοι ἤρχισαν νὰ ἀνέρχωνται τὸ τεῖχος, ἀνύψωσαν ἐπ' αὐτοῦ λευκὴν σημαίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγραψαν «Ἐλευθερία ἢ θάνατος», καὶ ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην. Ἡ νῆσος ὀλόκληρος ἐσεισθη, τὰ τεῖχη ἀνετράπησαν καὶ ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτῶν ἐτάφησαν ὅλοι οἱ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἐφορμήσαντες ὑπερδισχίλιοι ἐχθροί.

Ὁ ἀπολογισμὸς τῆς καταστροφῆς τῆς ἥρωικῆς νήσου εἶναι

πολύ θλιβερός. Σχεδόν όλοι οί άρρενες κάτοικοι και τό πλει-
 1824 στον τών γυναικοπαίδων μετά τών Χίων προσφύγων κα-
 τεσφάγησαν. Έκατοντάδες δέ κεφαλών και ώτων έξετέ-
 θησαν μετά πομπωδών έπιγραφών εις τήν Κων)πολιν. Έπολο-
 γίζουσι, ότι έκ τών 7 χιλ. Ψαριανών οί ήμίσεις μόλις έσώθησαν,
 έκ δέ τών 20 χιλ. προσφύγων πλέον τών 15 χιλ. έσφάγησαν ή
 έπωλήθησαν ώς δοϋλοι. Ό στόλος τής νήσου σχεδόν όλόκληρος
 περιήλθεν εις χεΐρας τών Όθωμανών, έκτός 16 μόνον βρικίων
 και 6 πυρπολικών. Οί περισωθέντες Ψαριανοί διεσκορπίσθησαν
 εις διάφορα μέρη, Μονεμβασιάν, Αίγιναν κτλ. Νεκρική σιγή
 έβασίλευεν εις τήν ένδοξον νήσον. Η τ ρ α γ ι κ ή κ α τ α -
 σ τ ρ ο φ ή τών Ψαρών ήτο δεινόν πλήγμα κατά τής έπαναστά-
 σεως. Ό ποιητής Σολωμός εις τό γνωστόν έπίγραμμα του «Ή
 καταστροφή τών Ψαρών» δίδει εικόνα τής φρικτής καταστρο-
 φής τής ήρωικής νήσου :

«Στῶν Ψαρῶν τὴν δόμουρη ράχι
 περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
 μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παληκάρια
 καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
 γινωμένο ἀπ' ὀλίγα χορτάρια
 πούχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ».

> 22/11

24/11

ΤΑ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ - ΜΙΑΟΥΛΗΣ

Αί καταστροφαι αύται ήσαν άσυγχώρητοι, διότι μετ' όλί-
 γον άπεδείχθη, ότι οί Έλληνες έγκαίρως κινούμενοι ήδύναντο
 νά προλάβουν αύτάς. Η κυβέρνησις έδωκεν εις τούς νησιώτας
 μέρος τοϋ άγγλικου δανείου, τοιουτοτρόπως δέ κατώρθωσεν ό
 στόλος νά έξοπλισθῆ και νά πλεύση κατά τοϋ έχθρου. Τότε ήρ-
 χισε σφοδρά πάλη μεταξύ τών δύο στόλων και άπό τοϋ Ίουλίου
 μέχρι τέλους Νοεμβρίου 1824 διεξήχθησαν αί σημαντικώτεραι
 άπό τακτικής άπόψεως κατά θάλασσαν έπιχειρήσεις τής έπα-
 ναστάσεως.

Ό έλληνικός και ό τουρκοαιγυπτιακός στόλος έπάλαισαν
 περι τής Σάμου, τήν όποιαν ήθελον συμφώνως πρός τό σχέδιον
 τής Πύλης νά καταστρέψουν οί Τουρκοαιγύπτιοι. Ό άγών
 έλαβε τρεΐς φάσεις. Κατ' άρχάς ό έλληνικός στόλος παρεντε-

θείς εἰς τὸν μεταξὺ Σάμου καὶ Μ. Ἀσίας πορθμὸν, ἠμπόδισε τὸν Χοσρέφ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν Σάμον τὸν τουρκικὸν στρατὸν τὸν συναθροισθέντα ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας. Ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἦτο ὁ **Σαχτούρης**. Ἐκεῖ ἀπὸ τῆς 31 Ἰουλίου μέχρι τῆς 5 Αὐγούστου συνήφθησαν πολλαὶ συμπλοκαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἐφάνη πάλιν ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἑλληνικῶν πληρωμάτων. Τέσσαρας φορὰς ὁ ὑπὸ τὸν Χοσρέφ τουρκικὸς στόλος ἐφώρμησε, διὰ νὰ διασπᾷ τὸν ἑλληνικὸν κλοιὸν καὶ νὰ ἀποβιβάσῃ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Σάμον, καὶ συνήφθησαν τέσσαρες ναυμαχίαι, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ Τούρκοι ἀπεκρούσθησαν κατησχυμένοι καὶ μὲ σημαντικὰς ἀπωλείας. Ὁ Κανάρης ἔκαυσε μίαν φρεγάταν, ὁ δὲ ὑδραῖος **Βατικιώτης** καὶ ὁ σπετσιώτης **Ματρόζος** δύο μικρότερα πλοῖα. Ὁ Χοσρέφ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Κῶν ἀναμένων τοὺς Αἰγυπτίους.

Τὴν 20 Αὐγούστου κατέπλευσεν ὁ ὑπὸ τὸν Ἰμπραήμ αἰγυπτιακὸς στόλος καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ τουρκικοῦ βορείως τῆς Ἀλικαρνασσοῦ (Βουδροῦμι). Ὁ ἠνωμένος ἐχθρικός στόλος ἀπετέλεσε τεραστίαν δύναμιν ἐκ 300 φορτηγίδων, 40 βρικίων, 25 κορβητῶν, 20 φρεγατῶν καὶ 1 πλοίου τῆς γραμμῆς, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὴν σημαίαν τοῦ Χοσρέφ, μὲ 2500 τηλεβόλα καὶ 30 χιλ. στρατόν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐνισχυθεὶς διὰ τῆς ἀφίξεως τῆς πρώτης μοίρας τῆς Ὑδρας ὑπὸ τὸν Μιαούλην καὶ συγκεντρωθεὶς μεταξὺ Λέρου, Λειψοῦς καὶ Πάτμου ἠρίθμει 70 πλοῖα μὲ 850 τηλεβόλα καὶ 5 χιλ. ναύτας. Ἦρξισε τότε σειρὰ συγκρούσεων.

Ὁ Ἄνδρας **Μιαούλης** (1769—1835) ἐγεννήθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὰ Φύλλα τῆς Χαλκίδος, ὁπόθεν ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ὑδραν, τὴν πατρίδα τῆς μητρὸς του, καὶ πιθανῶς

Ἄνδρας **Μιαούλης** (1769—1835)

μετέβαλε τὸ ὄνομά του Βῶκος εἰς Μιαούλην. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐξεδηλώθη ἢ πρὸς τὰ ναυτικὰ ἰδιοφυῖα του καὶ μόλις 17ετῆς ἔγινε κυβερνήτης ἐμπορικοῦ ἀποκτήσας σημαντικὴν περιουσίαν διὰ ριψοκινδύνων ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους, ὅτε ἡ Ἄγγλία ἀπέκλεισε τοὺς λιμένας τῆς Ἰσπανίας, ὁ Μιαούλης εἰσέπλευσεν εἰς τὰ Γάδειρα μετὰ μεγάλου φορτίου σίτου. Ἄλλὰ συλληφθεὶς κατὰ τὸν ἔκπλου ἀδηγήθη πρὸ τοῦ ναυάρχου Νέλσων, ὁ ὁποῖος ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὴν ζωὴν ἐκτιμήσας τὴν γενναϊότητα καὶ τὴν παρρησίαν του. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, ὁ ἐξέχων πρόκριτος τῆς Ὑδρας, ἀνεγνώρισεν εἰς αὐτὸν τὸν ἀριστον ἀρχηγὸν τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου. Οὕτω ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τοῦ ἀγῶνος ὁ Μιαούλης ἀντικατέστησε τὸν Ἰάκωβον Τομπάζην ὡς ναύαρχος τῆς Ὑδρας καὶ ταχέως ἀπέβη ὁ κατ' οὐσίαν ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου.

Τὴν 24 Αὐγούστου πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἀνήχθησαν εἰς ἀναζητήσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν πρὸς αὐτὸν πρὸ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ. Ἡ δύναμις αὐτὴ ἀνήρχετο εἰς 24 ἑλληνικὰ πολεμικὰ συνοδεύοντα 6 πυρπολικά. Ἐκπληκτοὶ καὶ περίεργοι οἱ

Ἰνδρίας μισούλη

Ἡ ὑπογραφή τοῦ Μιαούλη

εὐρωπαῖοι ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἰμπραῆμ παρετήρουν τὰ προπορευόμενα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου πυρπολικά καὶ ὁ Χοσρέφ, ὁ ὁποῖος ἤδη εἶχε λάβει πεῖραν αὐτῶν, εὐρῶν πρόφασιν τὴν βλάβην τῆς κεραίας του, ἐζήτησεν ἄσυλον ὑπὸ τὰ τηλεβόλα τῆς Ἀλικαρνασσοῦ. Ἄλλ' οἱ Αἰγύπτιοι δὲν ἐταράχθησαν καὶ ἐδέχθησαν τοὺς Ἕλληνας μὲ σφοδρὸν κανονιοβολισμόν. Οἱ δύο ὁμως στόλοι ἐχωρίσθησαν χωρὶς σημαντικὰς βλάβας.

Τὴν 28 Αὐγούστου συνητητήθησαν οἱ δύο στόλοι παρὰ τὰ Γ σ ἄ τ α λ α πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ συνήφθη μία τῶν ἀξιολογωτάτων ναυμαχιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἡ λεγομένη Ν α υ μ α χ ί α τ ο ῦ Γ έ ρ ο ν τ α ἐκ τοῦ ὄρμου, ὁ ὁποῖος κεῖται πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ. Τέσσαρα πυρπολικά περιεκύκλωσαν αἰγυπτιακὸν βρῖκιον καὶ περιέβαλον αὐτὸ διὰ τῶν φλογῶν. Ἄλλὰ τὸ πλήρωμα τοῦ βρῖκιου κατώρθωσε νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον, ἐνῶ τὰ πυρπολικά ἐκάησαν ἀνωφελῶς. Οἱ Αἰγύπτιοι τότε ἐρρίφθησαν ἀλαλάζοντες κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' ὅταν δύο ὑδραϊκὰ πυρπολικά, τοῦ Παπαντωνῆ

και του Βατικιῶτη, περιέβαλον και ανέφλεξαν μίαν τυνησιαν φρεγάταν, πανικόβλητοι οι επιτιθέμενοι ἔσπευσαν νά ζητήσουν ασφάλειαν εις τὴν Ἀλικαρνασσὸν και εις τὴν Κῶν. Ἡ δὲ ἀναπτυχθεῖσα μεταξύ του Χοσρέφ και του Ἰμπραήμ ἀντιζηλία παρέλυσε τὴν ἐνεργητικότητά των.

Τέλος οι Τούρκοι ἀπηλπίσθησαν, ὅτι θὰ ἠδύναντο νά ἐπιτύχουν ἀπόβασιν εις τὴν Σάμον και καταστροφὴν τῆς νήσου και ἀπεφάσισαν νά ἐγκαταλείψουν τὴν ἐπιχείρησιν. Και ὁ μὲν Χοσρέφ ἐπέστρεφεν εις τὸν Ἑλλήσποντον, ὁ δὲ Ἰμπραήμ ἐστράφη πρὸς τὴν Κρήτην. Ἄλλ' ὁ Μιαούλης παρηκολούθησε και προσέβαλε τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον παρὰ τὸ Ἡράκλειον. Ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος διεσκορπίσθη και ἡ ἐπελθοῦσα θύελλα ἐπροξένησε μεγαλυτέραν σύγχυσιν. Πολλὰ πλοῖα ἐναυάγησαν, ὀλίγα περιέπεσαν εις χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ἰμπραήμ ὅμως κατῶρθωσε νά φθάσῃ εις Σούδαν μετὰ του κυρίου ὄγκου του στόλου του. Ἀλλὰ και ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐδοκιμάσθη πολὺ. Ὁ Μιαούλης ἐθεώρησε τὴν ἐκστρατεῖαν λήξασαν πείσας ἑαυτόν, ὅτι οι Αἰγύπτιοι θὰ ἀνέστελλον τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸν χειμῶνα, και ὁ στόλος ἐπέστρεφεν εις τὰ ἴδια. > 24/11

Ἀκρόπρωρον τῆς ναυ-
αρχίδος Μιαούλη

Ο ΙΜΠΡΑΗΜ ΑΠΟΒΙΒΑΖΕΤΑΙ ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ

Ὁ Ἰμπραήμ ἀφοῦ ἔλαβε νέας ἐπικουρίας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀνήχθη αἴφνης ἀπὸ τὴν Σούδαν και τὴν 12 Φεβρουαρίου 1825 ἀπεβίβασεν ἄνευ ἀντιστάσεως εις τὴν Μεθώνην τῆς 1825 Πελοποννήσου 4 χιλ. πεζοὺς και 500 ἵππεις μετὰ ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ. Ὁ Ἰμπραήμ ἐνήργησε δραστηριῶς. Ὁ στρατὸς του ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς Μεσσηνιακῆς χερσονήσου, ἀφοῦ δὲ κατέλαβε τὴν Κορώνην, ἐτράπη κατὰ τῶν δύο φρουρίων του Ναυαρίνου, του Νοκιάστρου και τῆς Πύλου, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀνεπαρκεῖς φρουράς.

Ἡ κυβέρνησις Κουντουριώτου, ὅπως εἶπομεν, δυστυχῶς εἶχε παραμελήσει τὰ πάντα. Οὔτε στρατὸς ὑπῆρχεν, οὔτε ἀξία λόγου παρασκευή. Οἱ 3 χιλ. στρατιῶται, ὅταν ἤλθον εις σύγ-

‘Ο Ίμπραήμ

διδης, μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Οἱ Ἕλληνες ἐφονεύθησαν ἢ ἠχμαλωτίσθησαν. Ὁ Τσαμαδός, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ ἰταλὸς φιλέλλην Σανταρόζας ἔπεσαν, ὁ δὲ Μαυροκορδάτος καὶ Σαχτούρης μόλις διεσώθησαν ἐπὶ τοῦ πάρωνος τοῦ Τσαμαδοῦ Ἄρως, ὁ ὁποῖος διέσχισεν ὑπὸ δραματικὰς πραγματικῶς συνθήκας τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον. Ἐνῶ ἐπεχειρεῖ νὰ διαφύγῃ, εὐρέθη περικυκλωμένος ὑπὸ πλήθους φρεγατῶν καὶ ἄλλων μεγάλων καὶ μικρῶν ἐχθρικῶν πλοίων καὶ ἐδέχετο τὰ συγκεντρωμένα των πυρά. Ἄλλ’ ἡ ἰκανότης τοῦ διοικητοῦ του Βώκου καὶ ἡ ἀφοσίωσις τῶν πληρωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀναβιβάσει ἐκ τοῦ εἰκονοστασίου τοῦ πλοίου τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ ἐτέλεσαν τελευταίαν δέησιν διὰ τὴν σωτηρίαν των, ἔφερε τὴν ἐπιχείρησιν εἰς αἴσιον τέλος. Ὄταν τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα εἶχον πλησιάσει τὸν Ἄρην εἰς ἀπόστασιν βολῆς πιστολίου καὶ ἦσαν ἔτοιμα νὰ ἐπιβιβάσουν εἰς αὐτὸν ἄνδρας, οἱ ἥρωικοὶ ναῦται διέταξαν δύο ἐκ τῶν πλέον ἡλικιωμένων νὰ σταθοῦν μὲ τὰς γεμάτας πιστόλας των πρὸ τῆς πυριταποθήκης

κρουσιν μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Ἰμπραήμ παρὰ τὴν θέσιν Κρεμμύδι, διεσκορπίσθησαν.

Ὁ Ἰμπραήμ ἐπετέθη κατὰ τῶν δύο φρουρίων τοῦ Ναυαρίνου. Οἱ Ἕλληνες εἶχον τὴν ἀτυχῆ ἔμπνευσιν νὰ ἀποβιβάσουν στρατὸν εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, ἡ ὁποία φράσσει τὴν εἴσοδον τοῦ ὅρμου, 800 ἄνδρας μετὰ τινῶν τηλεβόλων. Τινὲς ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων ἀνδρῶν ἦσαν μετὰ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς νήσου. Ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος μετὰ ἰσχυρὸν βομβαρδισμόν ἀπεβίβασε χιλιάδας τινὰς Ἀράβων καὶ τότε ἤρχισεν ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας πάλῃ, ὁμοίᾳ πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν περιέγραψεν ὁ Θεοκυ-

καὶ νὰ θέσουν πῦρ εἰς αὐτήν, εὐθύς μόλις ἴδουν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατῶρθωσε νὰ πατήσῃ εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου. Τὸ γεγονός αὐτό, τὸ ὅποῖον οἱ ἐχθροὶ ἀντελήφθησαν, καθὼς καὶ ἡ τυχαία ἀνάφλεξις ἑνὸς ἐκ τῶν πλοίων τῶν ἐπροκάλεσε σύγχυσιν καὶ ταραχὴν εἰς τὸν ἐχθρικὸν στόλον, τῆς ὁποίας ἐπωφεληθεὶς ὁ Ἄρης κατῶρθωσε νὰ διαφύγῃ, διάτρητος ἀπὸ τὰς σφαίρας, χωρὶς κατάρτια, καὶ μὲ ὀλίγας σχετικῶς ἀπωλείας. Δύο ναῦται ἐφονεύθησαν καὶ ἑπτὰ ἐπληγώθησαν. Τὰ δύο φρούρια τῆς Πύλου ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ ἰσχυρὸν βομβαρδισμόν.

ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀτυχημάτων αὐτῶν ἐτέθη εἰς κίνησιν ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἐπετέλεσε σειρὰν ἀξιολόγων κατορθωμάτων, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ νὰ μεταβάλῃ τὴν κατὰστασιν.

Μοῖρα ἀποτελουμένη ἀπὸ 11 πολεμικὰ καὶ 5 πυρπολικὰ ὑπὸ τὸν Μιαοῦλην παρέπλεε τὰ παρὰ τὴν Μεθώνην καὶ Κορώνην πελοποννησιακὰ παράλια, διὰ νὰ προσβάλλῃ τὸν στόλον τοῦ Ἰμπραήμ, ὁ ὁποῖος μετέφερε στρατεύματα καὶ ἐφόδια ἀπὸ τὴν Σούδαν εἰς τὴν Μεθώνην. Κατὰ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐσυνθηκολόγει ἡ Πύλος καὶ παρεδίδοτο εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ Μιαοῦλης εἰσέπλευσεν εἰς τὸν κόλπον τῆς Μεθώνης, ὅπου εἶχον φθάσει ἀρκετὰ αἰγυπτιακὰ πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ. Ἐξαπέστειλε τὰ πυρπολικὰ του τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ κατῶρθωσε νὰ καύσῃ μίαν μεγάλην φρεγάταν, τρεῖς κορβέτας καὶ τρία ἄλλα μικρότερα πολεμικὰ καθὼς καὶ τρία φορτηγὰ.

Τὸ ἑλληνικὸν ὅμως ναυτικὸν ἐδόξασε μετ' ὀλίγον ἀξιόλογος νίκη παρὰ τὸν Καφηρέα, ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας, ἀπέναντι τῆς Ἄνδρου. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις εἶχε πληροφορηθῆ, ὅτι μοῖρα τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἦτο ἐτοίμη νὰ ἐκπλεύσῃ ἀπὸ τὰ στενὰ, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς τούρκους πασάδες, οἱ ὁποῖοι ἠτοιμάζοντο νὰ πολιορκήσουν τὸ Μεσολόγγιον. Ἡ δευτέρα ἑλληνικὴ μοῖρα, ἀποτελουμένη ἀπὸ 20 πολεμικὰ καὶ 8 πυρπολικὰ, ὑπὸ τοὺς ναυάρχους **Σαχτούρη** καὶ **Ἀποστόλην** ἐξέπλευσε πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν κατ' ἀρχὰς μεταξὺ Λήμνου καὶ Τενέδου. Ὁ τουρκικὸς στό-

λος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 3 φρεγάτας, 10 κορβέτας καὶ 38 βρίκια καὶ γολέττας καὶ ἀρκετὰ φορηγὰ. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος παρέσυρε τὸν τουρκικὸν ὑποχωρῶν μέχρι τοῦ στενοῦ μεταξύ Ἄνδρου καὶ Εὐβοίας καὶ ἐκεῖ συνῆψε περίφημον ναυμαχίαν. Οἱ γενναῖοι πυρποληταὶ **Ματρόζος** καὶ **Μουσιὸς** ἔκαυσαν τουρκικὴν φρεγάταν τῶν 66 τηλεβόλων, τὴν ναυαρχίδα τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ὀλόκληρον τὸ πλήρωμά της, ἀποτελούμενον ἀπὸ 800 ἄνδρας, ἀπώλεσθη. Ἄφ' ἐτέρου ἄλλος γενναῖος πυρπολητής, ὁ **Μπούτης**, κατῶρθωσε νὰ πυρπολήσῃ μίαν κορβέταν τῶν 34 κανονίων αὐτανδρον. Ὁ τουρκικὸς στόλος, πανικόβλητος, διεσκορπίσθη. Ἄλλα ἐκ τῶν πλοίων κατέφυγον εἰς τὴν Σούδα τῆς Κρήτης καὶ ἄλλα εἰς τὸν λιμένα τῆς Καρύστου. Μία κορβέτα καταδιωκομένη ὑπὸ δύο ἑλληνικῶν βρικίων ἐξώκειλεν εἰς τὴν Σῦρον καὶ ἐκάη. Πέντε φορηγὰ, πλήρη ἐφοδίων, συνελήφθησαν. Ἡ λαμπρὰ αὕτη κατὰ θάλασσαν νίκη ἐπανηγυρίσθη λαμπρῶς τὴν 24 Ἀπριλίου εἰς τὸ Ναύπλιον.

Ἀξιομνημόνευτος ἐπίσης εἶναι ἡ κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιχείρησις τοῦ Κανάρη, ὁ ὁποῖος ἀπεπειράθη νὰ πυρπολήσῃ τὰς παρασκευὰς τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ εἰς τὸν λιμένα (23 Ἰουλίου—13 Αὐγούστου). Τὴν 23 Ἰουλίου ἀπέπλευσαν ἀπὸ τὴν Ὑδραν δύο πολεμικὰ ὑπὸ τὸν Τομπάζην καὶ Κριεζῆν καὶ τρία πυρπολικὰ ὑπὸ τὸν Κανάρην, Βῶκον καὶ Μπούτην. Τὴν 29 εὐρίσκοντο ἔξω τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὰ πυρπολικὰ εἰσέπλευσαν ὑπὸ οὐδετέραν σημαίαν, ἐνῶ τὰ πολεμικὰ περιέπλεον ἔξω, διὰ νὰ παραλάβουν ἐν καιρῷ τοὺς ναύτας τῶν πυρπολικῶν. Ὁ Κανάρης κατ' ἀρχὰς μὲ οὖριον ἄνεμον ἔπλεε πρὸς τὸ ἀνάκτορον τοῦ σατράπου, ὅπου ἦσαν ἠγκυροβολημένοι 4 φρεγάται καὶ ἡ ναυαρχίς. Ὅταν ὁμοῦς ἐπλησίασαν, ἔπνευσεν ἐναντίος ἄνεμος καὶ ὁ Κανάρης ἠναγκάσθη νὰ στρέψῃ τὸ πυρπολικὸν του πρὸς ἄλλον σωρὸν πλοίων καί, ἀφοῦ τὸ ἦναψεν, ἀπεμακρύνθη μετὰ τῶν ναυτῶν ἐπὶ τοῦ ἐφορκίου του. Ἀλλὰ τὸ πυρπολικὸν ἐκάη ἀνωφελῶς ἕνεκα τοῦ ἐναντιοῦ ἀνέμου. Τὰ δύο ἄλλα κατῶρθωσαν νὰ ἐκπλεύσουν καὶ ἡ ἑλληνικὴ μοῖρα ἀπέπλευσεν ἄπρακτος. Τοιοῦτοτρόπως ἐκ τυχαίας μεταβολῆς τοῦ καιροῦ ἀπέτυχεν ἡ ἐξαιρετικῶς τολμηρὰ καὶ ἐπικίνδυνος κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιχείρησις τοῦ Κανάρη, ἡ ὁποία, ἂν

έπετύγχανε, θά εἶχε σημαντικώτα-
τας συνεπειάς διὰ τὸν ἀγῶνα. Ὁ-
ταν ὁμως ἔπλεον πρὸς τὴν Ὑδραν
συνήντησαν 5 ἐχθρικά πλοῖα καὶ
ἔκαυσαν ἓν ἐξ αὐτῶν. Τὴν 13 Αὐ-
γούστου ἐπανῆλθον ὄλοι σῶοι εἰς
τὴν Ὑδραν. > 25/11

ΜΑΧΗ Εἰς τὸ ΜΑΝΙΑΚΙ
ἩΡΩΙΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑ

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἰμπραήμ ἠτοι-
μάζετο νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Τριπό-
λεως. Οἱ κλέφται εὐρίσκοντο εἰς ἀ-
δυναμίαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν
αἰγυπτιακὴν τακτικὴν καὶ ὁ Πετρό-
μπεης γράφων εἰς τὸν Παπαφλέσ-
σαν ὠνόμαζε τὸν Ἰμπραήμ Πύρ-
ρον καὶ νέον Ναπολέοντα. Παρὰ
τὴν γενικὴν κατακραυγὴν ἡ κυβέρνησις ἐκράτει δεσμίους εἰς τὴν
Ὑδραν τοὺς πελοποννησίους ὀπλαρχηγούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους
ἀνεμένετο ἡ σωτηρία. Μόνος ὁ Παπαφλέσσας, ὁ ὁποῖος ἦτο
Ἱπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀφοῦ συνεβούλευσε τὴν ἀποφυ-
λάκισιν τῶν ἐγκαθειρκτῶν, ἐτράπη κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως. 1825
Ἄλλὰ μετὰ τῶν 600 γενναίων τοῦ κατόπιν ἡρωικῆς ἀντι-
στάσεως ἐφονεύθη ὀπισθεν τῶν ταμπουρίων τοῦ παρὰ τὴν θέ-
σιν Μανιάκι τῆς Μεσσηνίας (20 Μαΐου 1825), ὅπου προσε-
βλήθη ὑπὸ ὑπερτρισχιλίων πεζῶν καὶ ἰπέων αἰγυπτίων.

Ὁ θερμουργὸς κήρυξ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἔμεινε πιστὸς
εἰς τὰ κηρύγματά του καὶ διὰ τοῦ ἡρωικοῦ του θανάτου ἐπέ-
σφράγισε τοὺς μεγάλους λόγους, τοὺς ὁποίους ἀπήθυνε πρὸς
τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας. Ἡ θυσία του ἐδίδαξε τὸν Ἰμ-
πραήμ, ὅπως ἄλλοτε ἡ θυσία τοῦ Λεωνίδα εἰς τὰς Θερμοπύλας
τὸν Ξέρξην, ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον ἔργον ἡ κατάπνιξις τῆς ἐπα-
ναστάσεως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς οἱ Ἕλληνες ἐπίστευσαν, ὅτι
ὁ Ἰμπραήμ καὶ ὁ στρατὸς του δὲν ἦτο ἀκατάβλητος. Ὁ ἴδιος ὁ
αἰγύπτιος στρατάρχης ἔμεινεν ἐκπληκτος πρὸ τῆς ἡρωικῆς θυ-

Παπαφλέσσας (1788—1825)

σίας τῶν 600 παληκαριῶν τοῦ Παπαφλέσσα καὶ ἐζήτησε νὰ ἴδῃ, ἔστω καὶ νεκρὸν, τὸν ἀρχηγὸν τῶν. Λέγουν, ὅτι ὁ Ἰμπραήμ διέταξε νὰ στυλώσουν τὸ σῶμα τοῦ ἡρωικοῦ ἀρχηγοῦ εἰς ἓν δένδρον, ἀφοῦ δὲ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἐπεσκόπησε τὸ σῶμα τοῦ Παπαφλέσσα, ἔμεινεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν σκεπτικὸς καὶ σιωπηλός.

ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΙΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς καταστροφῆς παρὰ τὸ Μανιάκι ἡ κυβέρνησις εἶχε δώσει γενικὴν ἀμνηστειάν. Δοξολογία ἐτελέσθη εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ τὴν συμφιλίωσιν καὶ ὁ Κολοκοτρῶνης ἐπευφημήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ διωρίσθη δικτάτωρ μὲ εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν. Ἄλλ' ὁ πελοποννήσιος ὄπλαρχηγὸς δὲν κατόρθωσε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν προέλασιν τοῦ Ἰμπραήμ, διότι πανταχοῦ αἱ συμπλοκαὶ ἀπέβαινον ὑπὲρ τῶν τακτικῶν. Ὁ Ἰμπραήμ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἐνεργῶν μετὰ ταχύτητος, ἡ ὁποία ὑπενθύμιζε πράγματι τὸν Ναπολέοντα, προήλασε κατὰ τοῦ Ναυπλίου. Κατερχόμενος τὰ ὄρεινά ὑψώματα τῆς Ἀρκαδίας πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους, εἶδε τὸν Ἀργολικὸν καὶ τὴν Ὑδραν : « Ἄ ! μικρὰ Ἀγγλία ! » ἀνεφώνησε, « πόσον καιρὸν θὰ μοῦ διαφεύγῃς ».

Κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἐνεφανίσθη πάλιν ὁ Ὑψηλάντης, ὁ ὁποῖος καταλαβὼν τοὺς Μύλους τῆς Λέρνης ἀνεχάιτισε τὴν ὁρμὴν τοῦ Ἀφρικανοῦ. Ὁ Ἰμπραήμ πυρπολήσας τὸ Ἄργος ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἐκεῖθεν ὀρμώμενος κατέστρεψε τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἤσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντιταχθῶν εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ Πελοπόννησος δὲν ὑπετάγη, διότι οἱ ὄπλαρχεγοὶ διεξήγον κλεφτοπόλεμον ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς Αἰγυπτίους.

Αἱ νῆκαι τοῦ Ἰμπραήμ παρήγαγον βαθεῖαν αἴσθησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας πολεμιστάς, διότι εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἀπεδεικνύετο ἡ ὑπεροχὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὸν δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσουν. Τότε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διώρισεν ὀργανωτὴν τακτικοῦ στρατοῦ τὸν γάλλον συνταγματάρχην **Κάρολον Φαβιέρον**, ἄνδρα σοβαρὸν, ὑπηρετήσαντα εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ναπολέοντος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τινος

εύρισκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα παρα-
κολουθῶν τὰς ἐπιχειρήσεις.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
(15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1825 - 11 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1826)

Κατὰ τὸ τουρκοαιγυπτιακὸν σχέ-
διον τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐνέργειαν
τοῦ Ἰμπραήμ ἔμελλε νὰ ἀκολου-
θήσῃ παράλληλος δρᾶσις τῶν τούρ-
κων ποσάδων εἰς τὴν Στερεάν. Τὸ
1825 ὁ σουλτάνος ἀνέθεσε τὴν ἐκ-
στρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς
τὸν γνωστὸν νικητὴν τοῦ Πέτα Κι-
ουταχῆν. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ συ-
νεδέθησαν δύο σπουδαῖα γεγονότα
τοῦ ἀγῶνος, ἡ Π ο λ ι ο ρ κ ῖ α τοῦ
Μ ε σ ο λ ο γ γ ῖ ο υ καὶ ἡ περὶ
τὴν Ἀ κ ρ ὀ π ο λ ῖ ν τ ῶ ν Ἀ-
θ η ν ῶ ν π ᾶ λ η.

Ὁ Κιουταχῆς ἀναχωρήσας ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα τὴν ἀνοιξιν
τοῦ 1825 διήλασεν ἀκωλύτως τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Αἰτω-
λίαν μετὰ 20 χιλ. στρατοῦ, ἀποτελουμένου τὸ πλεῖστον
ἐξ Ἀλβανῶν, καὶ τὴν 15 Ἀπριλίου περιεκύκλωσε τὸ Με-
σολόγγιον. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισεν ἡ δευτέρα πολιορκία τοῦ
Μεσολογγίου, ἐν ἑκ τῶν ἀξιολογωτάτων στρατιωτικῶν γεγονό-
των τῆς ἐπαναστάσεως.

Τὸ Μεσολόγγιον μετὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν εἶχεν ὄχυ-
ρωθῆ καλύτερον διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ
μηχανικοῦ Κοκκίνη. Ἀπὸ ξηρᾶς ἡ πόλις ἐπροστατεύετο ὑπὸ
γαιοτοίχου καὶ τεσσάρων προμαχώνων. Ἐπίσης ὠχυρωμένα ἦ-
σαν τὰ νησίδια τῆς λιμνοθαλάσσης, ἡ ὁποία σχηματίζεται πρὸ
τῆς πόλεως. Ἐν ὄλῳ τὸ φρούριον εἶχε 48 τηλεβόλα καὶ 4 βομ-
βοβόλα καὶ 3000 ἐμπειροπολέμους πολεμιστάς, οἱ ὁποῖοι κατὰ
τὸν Ἰούνιον ἠῤῥήθησαν εἰς 4500 καὶ ἐνισχύοντο ὑπὸ τῶν πολι-
τῶν. Ἄλλ' ὑπῆρχον καὶ 12 χιλ. γυναικόπαιδα.

Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἀκριβῶς ἐν ἔτος καὶ παρουσίασε

Ὁ Κιουταχῆς

δύο κυρίως φάσεις. Κατά τούς πρώτους ἑπτὰ μῆνας εἰς τὸ περιμάχητον ἐκ τῆς πρώτης πολιορκίας χωρίον συνετρίβησαν αἱ προσπάθειαι τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Κιουταχῆ. Οἱ πολιορκούμενοι μετὰ πίστεως καὶ καρτερίας ἀποκρούουν τὰς ἐκ τῆς ξηρᾶς ἐπιθέσεις τοῦ Ὄθωμανοῦ στρατάρχου.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ θέσις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κυριευθῆ, ἐφ' ὅσον ἐνισχύετο ἀπὸ θαλάσσης, ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος καταβάλλει προσπάθειαι, ὅπως ἀποκλείσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος ζητεῖ νὰ ἐφοδιάσῃ αὐτὴν. Διὰ τοῦτο διεξάγεται συγχρόνως πάλῃ καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης

Οἱ Τοῦρκοι ἐπρομηθεύθησαν 3ῶ ἀλιτενῆ σκάφη, τὰ ὁποῖα διέτρεχον τὸ πρὸ τῆς πόλεως τέναγος καὶ ἐβομβάρδιζον αὐτὴν. Ὁ ὑπὸ τὸν Μιαούλην ἑλληνικὸς στόλος, ἐφ' ὅσον εἶχε τὰ μέσα νὰ κινηθῆ, διέσπασεν ἐπανειλημμένως τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἐτροφοδότησε τὸ φρούριον. Τοιοῦτοτρόπως τὸ Μεσολόγγιον ἐφαίνεται ἀπόρθητον. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ὠμολόγουν τὸ ὑπέροχον σθένος τῶν πολιορκημένων. Ὁ γνωστός μισέλλη Γκέντζ, ἔγραφε τὴν 9 Σεπτεμβρίου :

«Ὅ,τι καὶ ὅπως φρονεῖ τις περὶ τῶν Ἑλλήνων, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀναγνώσῃ χωρὶς ἐνδιαφέρον, χωρὶς συμπάθειαν μάλιστα, τὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἡμερολογίου τῆς πολιορκίας, διότι οὔτε φίλοι οὔτε ἐχθροὶ δύναται νὰ ἀρνηθῶσιν, ὅτι ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Μεσολογγίου, οἰαδήποτε ἂν ἦ ἡ ἔκβασις αὐτῆς, εἶναι ἀληθὲς ἡρώων ἔργον».

Ἡ ἐπιχειρήσις τοῦ Κιουταχῆ ἀπέτυχεν. Τὴν 24 Ἰουλίου οἱ πολιορκούμενοι συνεννοηθέντες μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἀν. Ἑλλάδος, μετὰ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ Καραϊσκάκης, ἐξέρχονται καὶ προσβάλλουν τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, ἐνῶ οἱ Στερεοελλαδίται προσβάλλουν αὐτὸ ἐξῶθεν. Ὁ Κιουταχῆς ἀποσύρει τὸ οἰκτρῶς ἀποδεκατισθὲν στράτευμα εἰς τὰς ὑπάρειαις τοῦ Ζυγοῦ καὶ περιορίζεται εἰς ἄμυναν. Ἀλλὰ τὸ καταπληκτικώτερον ἦτο, ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἀπὸ 80 μεγάλα καὶ μικρὰ πλοῖα, ἔδειξεν ἀνανδρίαν πρωτοφανῆ. Ἀναχθεὶς ἐκ Κεφαλληνίας συνήντησε περιπολοῦντα πρὸ τοῦ Μεσολογγίου τὸν ἀσυγκρίτως ὀλιγαριθμότερον ἑλληνικὸν στολίσκον ὑπὸ τὸν Μιαούλην. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐρρίφθησαν ἀκάθεκτα κατὰ τοῦ

έχθρικοῦ στόλου καὶ τρία πυρπολικά διηυθύνοντο κατὰ τῆς ναυ-
 αρχίδος. Τόσος τρόμος κατέλαβε τοὺς Τούρκους, ὥστε ὑπεχώ-
 ρησαν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ ἐκεῖθεν, μὴ θεωροῦντες τὰ μέρη
 ἀσφαλῆ, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τοιουτοτρόπως ἡ
 πρώτη φάσις τῆς πολιορκίας ἔληξε.

Τὴν 25 Δεκεμβρίου ἀρχίζει ἡ δευτέρα φάσις τῆς πολιορ-
 κίας. Ὁ Ἰμπραήμ λαβὼν νέας ἐπικουρίας καὶ νέας ὑποσχέσεις
 παρὰ τοῦ σουλτάνου διαπεραιοῦται ἐκ τοῦ Ρίου εἰς τὴν Στε-
 ρεᾶν μὲ 10 χιλ. στρατόν.

Ὁ αἰγύπτιος στρατάρχης εἰς συνάντησίν του μετὰ τοῦ Κι-
 ουταχῆ καὶ τοῦ Καπετάνπασα (ναυάρχου) εἰς τὸ Κρυονέρι ἀπέ-
 ναντι τῶν Πατρῶν ἐξέφρασε μὲ κάποιαν ὑπερηφάνειαν τὴν ἀπο-
 ρίαν του πῶς ὁ τοῦρκος στρατάρχης μὲ τόσα στρατεύματα δὲν
 κατώρθωσεν εἰς διάστημα ὀκτῶ μηνῶν νὰ κυριεύσῃ τὸν φρά-
 κτην ἐκεῖνον, ἐννοῶν τὸ Μεσολόγγιον. Ἐπηκολούθησε σφοδρὰ
 λογομαχία καὶ τέλος ὁ Ἰμπραήμ ἐπρότεινε εἰς τὸν Κιουταχῆν
 νὰ ἐκλέξῃ ἓν ἐκ τῶν δύο, ἢ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως
 ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς ἢ νὰ παραιτηθῇ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ ἐπι-
 χειρήσῃ αὐτὸς τὴν ἄλωσιν ἐντὸς 15 μόνον ἡμερῶν. Ὁ Κιουτα-
 χῆς ἐξεμάνη διὰ τὴν θρασύτητα τοῦ συναδέλφου του καὶ κατό-
 πιν συμβουλίου μετὰ τῶν βαθμοφόρων του ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν
 τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀράβων νομίζει, ὅτι πολεμοῦμεν ἀν-
 θρώπους ὁμοίους ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐπολέμησεν αὐτὸς εἰς τὴν
 Πελοπόννησον. Ἡμεῖς ἐδοκιμάσαμεν τοὺς ἐν Μεσολογγίῳ, ἐγνωρί-
 σαμεν τὴν ἀξίαν των καὶ δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ τοὺς δοκιμάσωμεν ἐκ
 νέου. Ἄς τοὺς δοκιμάσῃ, ἂν ἀγαπᾷ ἡ Ὑψηλότης του καὶ τότε νὰ
 κρίνῃ περὶ αὐτῶν ὀρθότερον».

Ὁ Ἰμπραήμ ἀνέλαβε προθύμως μόνος του τὸν ἀγῶνα,
 ἀλλ' ἀπήτησε νὰ ἀπομακρυνθοῦν τὰ ὑπὸ τὸν Κιουταχῆν στρα-
 τεύματα καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κιουταχῆς. Ὁ τοῦρκος στρατάρχης
 συγκατετέθη ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ ἀπαλλαγῇ πάσης εὐθύνης
 ἀπέναντι τοῦ σουλτάνου. Ὁ Ἰμπραήμ ἐδέχθη καὶ ἔγραψε σχετι-
 κῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν. Δὲν ἐβράδυνεν ὅμως νὰ ἀντιληφθῇ
 τί ἐσήμαιεν ὁ ἀσήμαντος ἐκεῖνος φράκτης τοῦ Μεσολογγίου.

Τὴν νύκτα τῆς 16 Ἰανουαρίου ὁ Ἰμπραήμ μετὰ λαμπρὰν
 προπαρασκευὴν ἐπεχείρησε γενικὴν ἔφοδον κατὰ τοῦ Μεσολογ-

γίου. Οί πολιορκούμενοι με ἄφθαστον τόλμην ἀπέκρουσαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὰς ἐφόδους τῶν Ἀράβων. Ἡ ἀνατολή τοῦ ἡλίου εὐρήκε τὸν Ἱμπραῆμ εἰς τὰς πρῶτας γραμμὰς τοῦ στρατοῦ του ἐνθαρρύνοντα καὶ βιάζοντα αὐτὸν εἰς νέας ἐπιθέσεις. Ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησε καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, παρ' ὅλην δὲ τὴν ὁρμὴν τῶν ἐπιτιθεμένων ἐχθρῶν οἱ πολιορκημένοι δὲν ἐκάμφθησαν. Τέλος ὁ Ἱμπραῆμ ἀπέσυρε τὰ στρατεύματά του κατησχυμένος. Ὁ Κιουταχῆς ἐθεᾶτο τὰ γινόμενα μακρόθεν καί, ὅταν ἡ μάχη ἐτελείωσεν, ἐπλησίασε τὸν Ἱμπραῆμ καὶ με χαρὰν μὴ συγκρατουμένην εἶπε: «φρονεῖς καὶ σήμερον ὅ,τι ἐφρόνεις χθὲς διὰ τὸν φράκτην;» Ὁ αἰγύπτιος στρατάρχης ἀπήντησε: «Σήμερον ἔμαθα, ὅτι ὅσα ἔλεγεσ ἦσαν ἀληθῆ, καὶ εὐχομαι νὰ κατορθώσωμεν ἠνωμένοι ὅ,τι σὺ χωρὶς ἐμὲ οὔτε ἐγὼ χωρὶς ἐσὲ δυνάμεθα». «Εἶμαι ἔτοιμος νὰ συμπράξω μαζί σου», ἀπήντησεν ὁ Κιουταχῆς, «ἂν γράψῃς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅτι ἔχεις ἀνάγκη τῆς συμπράξεώς μου». Ἀπὸ τότε τὰ δύο στρατεύματα ἠνωμένα συμπράττουσιν εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογγίου. > 3/3/47.

ΕΞΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

«Ὅ,τι ὅμως δὲν κατῶρθωσαν αἱ ἐχθρικαὶ ἐπιθέσεις τὸ ἐπέτυχεν ὁ στενὸς ἀποκλεισμός καὶ ἡ συνεπεία τούτου ἐπακολούθησασα στέρησις τῶν πάντων. Τοιουτοτρόπως ἀρχίζει ἡ δευτέρα φάσις τῆς πολιορκίας. Καταφθάνει ὁ τουρκικὸς στόλος, ἐπισκευάζονται τὰ ἀλιτενῆ πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἶχον βλάψει οἱ Ἕλληνες, καὶ μετὰ δεινὸν ἀγῶνα καταλαμβάνονται πολλὰ νησίδια τοῦ τενάγους, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ περίφημον Β α σ ι λ ἄ δ ι, ἡ Κ λ εῖ σ ο β α, ὁ Ν τ ο λ μ ἄ ς κτλ. Ἡ ἀντίστασις τῆς ἠρωικῆς Κλεισόβας εἶναι ἓν ἐκ τῶν σημαντικωτάτων ἐπεισοδίων τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου. Χίλιοι ἐχθροὶ ἐφονεύθησαν ἐκεῖ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἄγριος καταστροφεὺς τῆς Κρήτης, Χουσεῖν.

Τὸν Μάρτιον ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων ἦτο δεινὴ. Αἱ τροφαὶ ἐξέλιπον, τρώγουσ φύκη, σκώληκας καὶ δέρματα καὶ περιφέρονται ὡς φαντάσματα, ἰσχυροὶ ἀπὸ τὴν ἀσιτίαν. Ὁ Μιαούλης ἐλθὼν με 30 κακῶς ἐφωδιασμένα πλοῖα δὲν κατῶρθωσε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς οἱ

πολιορκούμενοι αποφασίζουν να διασχίσουν τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸ ἐν Πλατάνῳ στρατόπεδον τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἑλλάδος, τοὺς ὁποίους εἶχον πληροφόρησει.

Ἡ περίφημος Ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου ἐγένε τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου 1826. Οἱ ἐξελεθόντες ἦσαν περίπου 9 χιλ. ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 3 χιλ. ἦσαν μάχιμοι καὶ προηγούντο διηρημένοι εἰς τρία σώματα ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Νότην Μπότσαρην, Κίτσον Τζαβέλλα καὶ Δημήτριον Μακρῆν. Ἦκολούθουν οἱ γέροντες, αἱ γυναῖκες ἐνδεδυμένοι ὡς ἄνδρες καὶ τὰ παιδιά. Ἐκ τούτων 1800 μόνον, ἐκ τῶν ὁποίων 7 γυναῖκες, διέσχισαν τὰς ἐχθρικές γραμμάς καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ζυγοῦ, ὁπόθεν διεσώθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Στερεοελλαδιτῶν. Οἱ λοιποὶ ἢ ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν συμπλοκὴν πρὸς τοὺς ἐνεδρεύοντας Ἀλβανούς, ἢ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πόλιν, ἐκ θλιβερᾶς παρεξηγήσεως, ὅπου κατεσφάγησαν ὑπὸ τοῦ εἰσορμήσαντος ἐχθροῦ.

Κατὰ τὴν κρισιμωτέραν δηλαδὴ στιγμὴν τῆς ἐξόδου ἠκούσθησαν φωναὶ «πίσω, πίσω!» Εἴτε οἱ φωνάζοντες ἦσαν Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι παρεξήγησαν κάποιαν διαταγὴν, εἴτε, τὸ ὁποῖον φαίνεται καὶ πιθανώτερον, Ἀλβανοὶ γνωρίζοντες τὴν ἐλληνικὴν, τὸ μεγαλύτερον πλῆθος τῶν πολεμιστῶν καὶ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἐστράφη ὀπίσω πρὸς τὴν πόλιν. Δὲν κατάρθωσαν ὅμως νὰ κρατήσουν τοὺς προμαχῶνας καὶ οἱ Τοῦρκοι εἰσώρμησαν κατόπιν αὐτῶν. Εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ περὶ τοὺς προμαχῶνας συνήφθη λυσιπώδης πάλη, ἡ ὁποία ἔληγε συνήθως διὰ τῆς ἀνατινάξεως τῶν πυριτιδαποθηκῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Πλῆθος ἀπολέμων ἀνετίναξεν ὁ γηραιὸς πρόκριτος Χρῖ-

Δημήτριος Μακρῆς

στος Καψάλης, εις τὸν παρὰ τὸν Ἀνεμόμυλον προμαχῶνα.

Τὴν 11 Ἀπριλίου 1826 τὸ Μεσολόγγιον ἦτο σωρὸς καπνιζόντων ἔρειπίων. Ἄλλ' ἡ πτώσις τοῦ περιλαλήτου φρουρίου ἦτο ἰσοδύναμος πρὸς μεγάλην νίκην, διότι ὁ ἥρωισμὸς τῶν 1826 ὑπερασπιστῶν του ἐπὶ μακρὸν ἐσταμάτησε δύο στρατιάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐπροξένησε μεγάλην φθοράν. Ἐκ τῶν 10 χιλ. Αἰγυπτίων, οἱ ὅποιοι ἐπολιόρκουν τὸ Μεσολόγγιον, ἐσώθησαν 3500 χιλ., αἱ δὲ ἀπώλειαι τοῦ Κιουταχῆ ἦσαν πολὺ μεγαλύτεραι Ἄλλ' ἰδίως σημαντικὴ ἦτο ἡ ἐντύπωσις εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου ἡ ἥρωικὴ ἄμυνα, ἡ ὁποία ἐθεωρήθη ὡς τὸ ἀξιολογώτερον γεγονός τοῦ ἀγῶνος, διεσκόρπισε τὴν θλιβεράν ἀνάμνησιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ περιέβαλε διὰ νέας αἴγλης τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

ΚΡΙΣΙΜΟΣ Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ἡ ἐπανάστασις ἐφάνη ἐκπνέουσα. Οἱ δύο πολιορκητικοὶ στρατοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ δράσουν ἀλλաχοῦ. Ὁ Ἰμπραήμ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν ὁποίαν ἤρχιζε νὰ καταστρέφῃ. Ὁ δὲ Κιουταχῆς ἐστράφη κατὰ τῆς Ἀν. Ἑλλάδος, ἐνῶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις οὔτε χρήματα εἶχεν οὔτε ἐπιβολήν, ἐπεκράτει δὲ ἀναρχία καὶ διχοστασία μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν.

Ἡ κυβέρνησις ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης συνεκάλεσε τὴν Γ' Ἐθνοσυνέλευσιν εἰς Ἐπίδαυρον (Πιάδαν, Ἰανουάριος 1826) καί, ὅτε ἔφθασεν ἡ εἶδησις τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου, παρητήθη καὶ διεδέχθη αὐτὴν ἐνδεκαμελῆς κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην.

Εἰς τὴν δεινὴν αὐτὴν περίστασιν ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀντοχὴ τοῦ λαοῦ τῆς καὶ ἡ ἑξῶθεν βοήθεια. Οἱ φιλελληνικοὶ σύλλογοι καὶ οἱ φιλόανθρωποι τῆς Εὐρώπης ἀνέπτυξαν κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν μεγάλην δραστηριότητα. Ἡ χρηματικὴ βοήθεια ἰδίως ἀνεξωπύρωσεν ὅσον ἦτο δυνατὸν τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ στόλος ὑπὸ τὸν Μιαοῦλην κινηθεὶς διὰ τῶν χρημάτων ἐκείνων διεσκόρπισεν ἐπανειλημμένως τὸν στόλον τοῦ Καπετάν πασᾶ, ὁ ὁποῖος ἐκλείσθη πάλιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὁ δὲ Κολκοτρώνης διεξῆγε πείσιμονα κλεφτοπόλεμον κατὰ τῶν Αἰγυ-

πτίων αναγκάζων αυτούς νά περιορίσουν τὰς ἐπιδρομάς. Ἄξιον μνημόνευτος εἶναι ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἰμπραήμ κατὰ τῆς Μάνης, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησε διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης μὲ δύναμιν 7 χιλ. ἀνδρῶν. Οἱ Μανιάται ὅμως κατώρθωσαν εἰς τὴν περίφημον μάχην τῆς Βέργας νά ἀποκρούσουν τοὺς Αἰγυπτίους καὶ νά ματαιώσουν τὰς ἀποπειράς των ἀποβάσεως ἀπὸ θαλάσσης. > 4/12/42.

Η ΠΑΛΗ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ Κιουταχῆς προελάσας εἰς τὴν Ἀττικὴν κατέλαβε τὴν 13 Αὐγούστου τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν μετὰ 24ωρον βομβαρδισμόν. Οἱ κάτοικοι μετὰ τοῦ Γκούρα ἐνεκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἤθελε πάση θυσίᾳ νά κρατήσῃ τὴν Ἀκρόπολιν, διότι εἶχεν ὑποδείξει ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, ὅτι, ἂν ἔπιπτε, θὰ ἦτο ἀδύνατον νά περιληφθῇ ἡ Στερεὰ εἰς τὸ μέλλον ἑλληνικὸν κράτος. Διὰ τοῦτο ἐπεχείρησεν ἐπανειλημμένως νά σώσῃ τὴν πολιορκημένην Ἀκρόπολιν. Εὐτυχῶς κατὰ τὰς κρίσιμους αὐτὰς στιγμὰς παρουσιάσθη εἰς τὴν Στερεὰν ἀντάξιος ἀντίπαλος τοῦ Κιουταχῆ, ὁ Καραϊσκάκης, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα συνδέεται μὲ τὴν τελευταίαν αὐτὴν φάσιν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης (1782—1827) ἐγεννήθη εἰς τὸ Μαυρομάτι πλησίον τῆς Καρδίτσας. Ἡ μήτηρ του ἦτο ἀνεψιὰ τοῦ ὀνομαστοῦ ὀπλαρχηγοῦ τῆς Ἄρτης Γώγου Μπακόλα. Διήλθε περιπετειώδη νεότητα ἀναμειχθεὶς εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἴτε ὡς μισθοφόρος εἴτε ὡς ἀντίπαλος αὐτοῦ. Ἐκ τῶν πρώτων ἔλαβε τὰ ὄπλα κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ δὲν ἔδειξε κατ' ἀρχὰς σταθερότητα οὔτε εἶχε σαφὴ ἐννοιαν τοῦ μεγάλου γεγονότος. Τὸ ἰδανικόν του περιωρίζετο νά λάβῃ τὸ ἀρματολίκι τῶν Ἀγράφων. Ἀλλὰ βρα-

Γεώργιος Καραϊσκάκης (1782—1826)

δύτερον αὶ κρίσιμοι περιστάσεις ἀφύπνισαν τὴν συνείδησίν του καὶ ἔδωσαν νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις του. Ἔκτοτε παρουσιάζεται ὡς νέος ἄνθρωπος καὶ ὁ ἀνυπότακτος καὶ ἀθυρόστομος καὶ ἐγωιστὴς ὀπλαρχηγὸς τῆς Στερεᾶς ἀπέβη πρότυπον πειθαρχίας καὶ αὐτοθυσίας, ἀναδειχθεὶς συγχρόνως ὁ στρατηγικώτατος τῶν ἀρχηγῶν τῆς Στερεᾶς. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ζαΐμη διώρισεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ φέρουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν Κιουταχῆν, ἐσχημάτισαν στρατόπεδον εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Ἐκεῖ ἐφθασεν ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Φαβιέρος ἐκ Μεθάνων μετὰ τῶν τακτικῶν του, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυον 70 φιλέλληνες. Μετ' ὀλίγον ὁ Γκούρας ἐφονεύθη. Ἄλλ' ὁ Κριεζώτης κατῶρθωσε μετὰ 300 ἐπιλέκτων νὰ διολισθήσῃ διὰ τοῦ ρεῖθρου τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν (11 Ὀκτωβρίου 1826). Ἐν τῷ μεταξῷ ὁ Φαβιέρος διαφωνήσας πρὸς τὸν Καραϊσκάκην ἀπεχώρησεν εἰς Μέθανα καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου.

Τότε ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ νέον σχέδιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἤλπιζεν ἀσφαλῶς, ὅτι θὰ ἔφερεν εἰς ἀμηχανίαν τὸν Κιουταχῆν καὶ θὰ ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Ἐσκέφθη νὰ ἀποκόψῃ τὴν μετὰ τῆς Θεσσαλίας συγκοινωνίαν τοῦ ἐχθροῦ, ἐγκαθιστῶν σειρὰν φυλακίων εἰς τὰ νῶτα του, ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Εὐβοίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Κωλέττης ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου παρὰ τὴν Ἀταλάντην, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὰς σιταποθήκας τοῦ Κιουταχῆ, ὁ δὲ Καραϊσκάκης προσέβαλε μὲ 3 χιλ. ἐκλεκτοὺς πολεμιστὰς τὴν παρὰ τὸν Ἐλικῶνα Δόμβραιναι, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀχυρώσει ὁ τοῦρκος στρατηλάτης, διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν μετὰ τῆς Θεσσαλίας συγκοινωνίαν. Ἄλλ' ὁ Κιουταχῆς ἐματαίωσε τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κωλέττη ἀποστείλας ἐγκαίρως 2 χιλ. Ἀλβανοὺς ὑπὸ τὸν Μουσταφάμπεην. Ὁ στρατὸς, τὸν ὁποῖον εἶχε συγκεντρώσει ὁ Κωλέττης ὑπὸ διαφόρους Στεροελλαδίτας ὀπλαρχηγούς, ἠττήθη ὑπὸ τοῦ ἐμπειροπολέμου Μουσταφάμπεη παρὰ τὴν Ἀταλάντην, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς Λεβάδειαν, καὶ διεσκορπίσθη.

Ἐπίσης ὁ ἀρχιστράτηγος δὲν ἦτο εὐτυχέστερος εἰς τὴν ἐπι-

χείρησίν του. Ἡ φρουρά τῆς Δόμβραινας, ἀποτελουμένη ἀπὸ 300 Τούρκους, ἐκλείσθη εἰς τρεῖς πύργους καὶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ ἀντισταθῆ, διότι ἐλάμβανεν εὐκόλως τροφὰς καὶ ἐφόδια ἀπὸ τὰς Θήβας. Τότε ὁ Καραϊσκάκης ἐσκέφθη νὰ στραφῆ κατὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μουσταφάμπεη, διὰ νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν. Ἐστράφη λοιπὸν ὁ Καραϊσκάκης πρὸς τὸ Δίστομον, ὁπότεν ἀπέστειλε τὸν ὑπαρχηγὸν τοῦ Γρίβαν εἰς τὴν Ἀράχωβαν. Μετ' ὀλίγον ἐλθὼν καὶ ὁ ἴδιος ἀπέκλεισεν αὐτοὺς ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ὁ ἐνσκήψας χειμῶν καὶ ἡ χιονοθύελλα συνεπλήρωσε τὸν ἀποκλεισμόν. Κατὰ τὴν φονικὴν νύκτα τῆς 24 Νοεμβρίου 1826 οἱ πανικόβλητοι Ἑλλήνοι ἀποπλανηθέντες εἰς τὰς κρημνώδεις χιονοσκεπεῖς ἀτραποὺς κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν 2000 μόνις 300 ἐσώθησαν, ὁ ἴδιος ὁ Μουσταφάμπεης ἐφονεύθη, ἐκυριεύθησαν αἱ σημαῖαι τῶν καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἀνήγειρε πυραμίδα ἐκ τῶν κεφαλῶν τῶν πεσόντων, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔθεσε τὴν ἐπιγραφὴν :

«Γρόπαιον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων»

Μετὰ τρεῖς περίπου μῆνας, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1827, οἱ Τούρκοι προσέβαλον μετὰ μεγαλυτέρων δυνάμεων τὴν παρὰ τὸ Δίστομον ὠχυρωμένην θέσιν τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν καὶ ὑπεχώρησαν ἀπολέσαντες τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ τηλεβόλα τῶν.

Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται κατόπιν σειρᾶς ἀτυχημάτων ἐχαιρέτισθησαν ὡς μεγάλα ἔθνικὰ κατορθώματα. Ὁ Ζαΐμης μετὰ τὴν νίκην τῆς Ἀραχώβης διέταξε νὰ ψαλῆ δοξολογία εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ὁ τολμηρὸς στρατηγὸς τῆς Ἀν. Ἑλλάδος κατέστη ἔθνικὸν εἶδωλον. Ἡ δὲ ἔθνικὴ ἀντίστασις, ἡ ὁποία ἐφαίνετο, ὅτι κατεστάλη εἰς τὴν Στερεάν, ἀνεβίωσε πάλιν.

Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔπαυσε καταβάλλουσα προσπαθείας, διὰ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Φαβιέρως διὰ τολμηροῦ στρατηγήματος κατώρθωσε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Μουνιχίαν ἀνήλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὑπὸ βροχὴν σφαιρῶν. Τὴν 24 Ἰανουαρίου ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς **Γόρδων** ἀπεβιβάσθη μετὰ 2.300 ἀνδρῶν καὶ 15 τηλεβόλων εἰς τὴν πειραϊκὴν ἀκτὴν καὶ ἀπέκρουσε τὴν ἐπίθεσιν

τοῦ Κιουταχῆ, ὑποστηριζόμενος ἀπὸ θαλάσσης ὑπὸ τῆς ἀτμοκινήτου κορβέτας *Καρτερίας*, τῆς ὁποίας ἐπέβαιναν ὁ γενναῖος φιλέλλην **Ἄστιγξ** (30 Ἰανουαρίου). Τέλος ὁ Καραϊσκάκης διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἔστησε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὸ Κερατσίνι, δυτικῶς τοῦ Πειραιῶς. Ἄλλ' ἢ ἀνάμειξίς τῶν πολιτικῶν καὶ ἡ ἐπέμβασις τῶν ξένων στρατιωτικῶν διετάρραξαν τὸ σχέδιόν του καὶ ὠδήγησαν εἰς καταστροφὴν τὴν ἑλληνικὴν ἐπιχείρησιν.

9/2/47
 Η ΕΝ ΤΡΟΙΖΗΝΙ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε συντελεσθῆ νέα πολιτικὴ ζύμωσις. Ἡ παλαιὰ ἀντίθεσις μεταξύ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐχαλαρώθη, ἐξεδηλώθησαν δὲ ζωηρότερον αἱ τοπικαὶ ἀντιθέσεις. Πολιτικῶς ἡ Ἑλλάς διηρέθη εἰς τρεῖς φατρίες, τοὺς **Νησιώτας**, τοὺς **Στερεοελλαδίτας** καὶ τοὺς **Πελοποννησίους**, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἐπὶ μιᾶς τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας. Οὕτω προῆλθον τὰ τρία κόμματα, τὸ Ἀγγλικόν, τοῦ ὁποίου ἡγέται ἦσαν ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Μιαούλης, τὸ Γαλλικόν, τοῦ ὁποίου ἡγείτο ὁ Κωλέττης, καὶ τὸ Ρωσικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκλινεν ὁ Κολοκοτρώνης ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον καὶ τοὺς Νησιώτας.

Ἡ κυβέρνησις ἀφοῦ μετέθεσε τὴν ἔδραν τῆς εἰς Αἴγιναν, συνεκάλεσεν ἐκεῖ Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἄλλ' ἡ περὶ τὸν Κολοκοτρώνην ἀντιπολίτευσις συνεκάλεσεν ἄλλην εἰς Ἐρμιόνην. Οὕτως ἡ Ἑλλάς ἐφαίνετο πάλιν διηρημένη εἰς δύο καὶ ἠπειλεῖτο νέος ἐμφύλιος πόλεμος. Ἀλλὰ τὴν κατάστασιν ἔσωσεν ἡ ἐπέμβασις τῶν φιλελλήνων καὶ ἰδίως ἡ ἄφιξις τοῦ στρατηγοῦ **Τσώρτς** καὶ τοῦ λόρδου **Κόχραν**. Αἱ δύο μερίδες κατάρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1827 συνῆλθεν ἡ Ἐν Τροιζήνι Ἐθνοσυνέλευσις. Ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη κατέθεσε τὴν ἀρχήν, ἡ δὲ Συνέλευσις ἔλαβε σημαντικὰς ἀποφάσεις.

Ἐψήφισε νέον σύνταγμα. Ἡ Νομοθετικὴ ἐξουσία ἐδόθη εἰς σῶμα ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, τὸ ὁποῖον πρῶτην φοράν τότε ὠνομάσθη **Βουλὴ**. Ἀνεγνωρίσθη ὅμως, ὅτι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία πρέπει νὰ ἀσκεῖται ἀπὸ ἓν μόνον πρόσωπον, τὸν Κυβερ-

νήτην. Ὡς τοιοῦτον μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἐξέλεξε τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν (30 Μαρτίου 1827). Πρὸς τούτοις ἡ 1827 Ἐθνοσυνέλευσις διώρισε τὸν στρατηγὸν Τσώρτς ἀρχιστράτηγον, τὸν δὲ Κόχραν ναύαρχον. Ὁ Τσώρτς ἦτο ἄγγλος ἀξιωματικὸς ἀπὸ τὴν Ἰρλανδίαν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον εἶχον ὑπηρετήσει ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ἄλλοι ἔγκριτοι ὄπλαρχηγοὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ὁ δὲ Κόχραν, κατ' ἀρχὰς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Βραζιλίας καὶ ὡς ναύαρχος τοῦ βραζιλιανοῦ στόλου εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πορτογαλίας ἀπέκτησε μεγάλην φήμην.

Η ΕΝ ΦΑΛΗΡΩ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ἡ κυβέρνησις ἐγκατέλειψε τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ πιεζομένη ὑπὸ τοῦ Τσώρτς καὶ τοῦ Κόχραν ἀπεφάσισε νὰ παρασκευάσῃ μεγάλην ἐκστρατείαν, διὰ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως δι' ἀμέσου ἐπιθέσεως. Οἱ δύο ξένοι ἀρχηγοὶ συνητηθήσαν εἰς τὸ Κερασίϊνι μετὰ τὸν Καραϊσκάκην, ὁ ὁποῖος ἐπέμεινε καὶ πάλιν εἰς τὸ παλαιὸν τοῦ σχεδίου. Ἄλλ' ὁ Κόχραν δὲν ἤκουσεν αὐτόν, ἀπεβίβασε τὸν στρατὸν του εἰς τὸ Φάληρον καὶ προσέβαλε τοὺς κατέχοντας τὸν Πειραιᾶ Τούρκους. Οἱ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος Γκέκηδες, ἀντέταξαν λυσσώδη ἀντίστασιν. Τέλος ὅμως ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν.

Μετὰ τὰς κινήσεις αὐτὰς οἱ ξένοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἀμέσου δράσεως. Ὁ Καραϊσκάκης ἀντέτεινε καὶ πάλιν, ἀλλὰ δὲν ἠκούσθη. Ὡρίσθη ἡ 23 Ἀπριλίου ἡμέρα ἐπιθέσεως. Τὴν παραμονὴν ὅμως ἀκριβῶς ἐπληγώθη εἰς συμπλοκὴν ὁ Καραϊσκάκης θανασίμως καὶ μετεκομίσθη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Τσώρτς, ὅπου καὶ ἐξέπνευσε τὴν ἐπομένην. Τὸ γεγονός ἐτάραξε πολὺ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Καραϊσκάκην. Ἡ εἶδησις τοῦ αἰφνιδίου θανάτου τοῦ Ἕλληνος στρατάρχου ἐτάραξε πολὺ καὶ τὴν κυβέρνησιν. Ὁ νεκρὸς τοῦ Καραϊσκάκη μετεφέρθη εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὅπου καὶ ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, καὶ διετάχθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἔθνικὸν πένθος. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἦτο τὸ προοίμιον τῆς

μεγάλης στρατιωτικής καταστροφής, ή όποια άνέμενε τούς “Έλληνας εις τό Φάληρον.

Μετά δύο ήμέρας (24 Ἀπριλίου) οί φιλέλληνες άρχηγοί ώδήγησαν τούς “Έλληνας εις τήν σφαγήν. Ἡ έπιχειρήσις κακώς σχεδιασθεΐσα, χειρότερον έξετελέσθη. Εΐχον σχεδιάσει νά έπιτεθοϋν τήν νύκτα, άλλ’ ή άπόβασις τών στρατευμάτων και ή μετακίνησις κατηνάλωσαν όλην τήν νύκτα. Τήν πρωΐαν οί όπλαρχηγοί έβάδισαν έν άταξία άνευ συνοχής και μετ’ όλίγον έπεσαν εύχερης λεία τοϋ δραστηρίου και στρατηγικού άντιπάλου. Ὁ Κιουταχής προσέβαλε τούς “Έλληνας δι’ όλων τών δυνάμεών του. Τό μικρόν σώμα τών τακτικών συνετρίβη, οί δελήδες (ίππικόν) κατεπάτησαν τούς άτάκτους, οί όποιοι δέν ειχον τά μέσα νά κατασκευάσουν ταμπούρια. Μετ’ όλίγον έν πλήρει άταξία έφυγον οί “Έλληνες πρός τήν θάλασσαν, καταδιωκόμενοι υπό τοϋ τουρκικοϋ ίππικοϋ. Πολλοί έρρίφθησαν εις τήν θάλασσαν και έννίγησαν.

Ἡ παρά τό Φάληρον καταστροφή ήτο ή αίματηροτάτη έξόσων υπέστησαν οί “Έλληνες κατά τήν διάρκειαν τοϋ μεγάλου αγώνος. Ὑπέρ τούς 1500 άνδρας έφονεύθησαν.

Οί όπλαρχηγοί Νοταράς, Βείκος, Γ. Τζαβέλλας, Φωτομάρας και ό συνταγματάρχης Ἰγγλέσης έκείντο νεκροί. Τήν έπο-
1827 μένην τής νίκης οί 250 αίχμάλωτοι παραταχθέντες κατά σειράν άπεκεφαλίσθησαν. Μετά τήν καταστροφήν ή Ἀκρόπολις δέν ήτο δυνατόν νά κρατηθῆ. Ἡ φρουρά έσυνθηκολόγησεν υπό τόν όρον νά άποχωρήση μετά τών όπλων και τών άποσκευών.

11/2/28

II. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ

Μετά τήν πτώσιν τής Ἀκροπόλεως ή έπανάστασις έσβησεν εις τήν ήπειρωτικήν Ἑλλάδα και μόνον εις τό άνατολικόν άκρον τής Πελοποννήσου διετηρεΐτο. Ὁ Ἰμπραήμ έσκέπετο ήδη περι έκστρατείας κατά τής Ὑδρας και τοϋ Ναυπλίου. Ἐρήμωσις και φρίκη έπλανάτο επί τής χώρας, ένφ οί έχθροί τών Ἑλλήνων έλεγον μετά χαιρεκακίας : «Ἡ Ἑλλάς, υπέρ τής όποίας»

θέλουν νὰ ἐπέμβουν δὲν ὑπόχει». Τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν ἤρχισεν ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία εἶχε ἀρχίσει νὰ διάκειται εὐνοϊκώτερον ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ὁ Κάννιγκ ἠκολούθει φιλελληνικὴν πολιτικὴν, εἰς τὴν Ρωσσίαν ἀπέθανεν ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος (1825) καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Νικόλαος ἦτο ἀνὴρ βουλήσεως καὶ δὲν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν Μέττερνιχ, ἡ δὲ γαλλικὴ κυβερσις ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν αὐστριακὴν ἐπιρροήν.

Αἱ τρεῖς δυνάμεις ὑπέγραψαν ἐν Λονδίῳ τὴν 6 Ἰουλίου 1827 τὴν λεγομένην Ἰουλιανὴν Σύμβασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλάς ἀνεγνωρίζετο αὐτόνομος ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου μὲ σύνορα τὸν Παγασητικὸν καὶ Ἀμβρακικὸν κόλπον. Τὸ οὐσιαστικώτερον ἦτο, ὅτι αἱ Δυνάμεις ἀπεφάσισαν νὰ ὑποστηρίξουν τὸ διάβημά των διὰ στρατιωτικῆς ἐπιδείξεως, ἐὰν ὁ ἕτερος ἐκ τῶν ἐμπολέμων δὲν ἐδέχετο τὰς ἐν Λονδίῳ ληφθείσας ἀποφάσεις των. Ὁ ὑπὸ τὸν Κόδρικτον ἀγγλικὸς στόλος καὶ ὁ ὑπὸ τὸν Δεριγνὺ γαλλικὸς ἐνισχύθησαν, κατέπλευσε δὲ καὶ ρωσικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Ἐϋδεν εἰς τὸ Αἰγαῖον.

Τὴν πρότασιν τῶν Δυνάμεων ἐδέχθη προθύμως ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἀλλ' ὁ σουλτάνος ἀπέκρουσε τὴν ἐπέμβασιν. Ἡ τελευταία λέξις τῆς Πύλης εἰς τοὺς διερμηνεῖς τῶν πρεσβειῶν ἦτο : «Γεννηθῆτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ! Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη εἶναι διὰ πάντα ἐτοιμασμένη».

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ (8 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1827)

Ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἐνισχυθεὶς διὰ νέων μονάδων καὶ ἐπικουριῶν προσωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου. Μετ' ὀλίγον κατέπλευσεν ὁ Κόδρικτον, ὁ ὁποῖος δὲν κατῴρθωσεν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπόβασιν τῶν ἐπικουριῶν τοῦ Ἰμπραῆμ, ἀλλ' ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν καθὼς καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων περὶ τῆς παύσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατέπλευσεν ὁ γαλλικὸς στόλος καὶ οἱ δύο ναύαρχοι ἀπήτησαν παρὰ τοῦ Ἰμπραῆμ νὰ ἀπέχη πάσης ἐπιχειρήσεως, ἕως ὅτου λάβῃ ὁδηγίαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ Ἕλληνες ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῶν περὶ μεσολαβήσεως

ειδήσεων έπεχείρησαν νά άναζωπυρήσουν όπου ήτο δυνατόν τήν έπανάστασιν, διότι είχον ύποδείξεις, ότι μόνον αί έπαναστατημένοι χώραι έμελλον νά περιληφθοϋν είς τό έλληνικόν κράτος. 'Ο "Αστιγξ μετά τής «Καρτερίας» και άλλων πλοίων κατέστρεψε τουρκικόν στολίσκον εύρισκόμενον είς τόν λιμένα τής 'Ιτέας, έπινείου τών Δελφών και τής 'Αμφίσσης.

'Ο 'Ιμπραήμ έξήλθεν από τό Ναυαρίνον μέ μοίραν τοϋ στόλου του, διά νά έκδικηθῆ τό πάθημα τής 'Ιτέας, άλλ' ό Κόδρικτον άποπλεύσας από τήν Ζάκυνθον ύπεχρέωσεν αύτόν νά έπιστρέψη είς τήν Πύλον. 'Ετράπη τότε ό αιγύπτιος στρατηλάτης είς δεινήν λεηλασίαν τής Μεσσηνίας και τής 'Αρκαδίας. 'Εν τῷ μεταξύ ό σουλτάνος απέκρουσε τήν πρότασιν τών δυνάμεων και διεβίβασε διαταγήν είς τόν 'Ιμπραήμ νά διεξάγῃ έντονώτερον τόν άγώνα.

Τότε ό συμμαχικός στόλος εισήλθεν είς τόν λιμένα τοϋ Ναυαρίνου, διά νά έπιβάλη είς τόν 'Ιμπραήμ τήν θέλησιν τών Δυνάμεων. Τό μοιραϊόν έπήλθε τήν 8 'Οκτωβρίου. Οί Μωαμεθανοί έπυροβόλησαν κατά τής άγγλικῆς λέμβου, τήν όποίαν ό Κόδρικτον έστειλε πρός συνεννόησιν. 'Η λέμβος και ή γαλλική ναυαρχίς άπήντησαν. "Ότε δέ έν τών αιγυπτιακών ήρχισε νά κανονιοβολῆ, τό πϋρ έγενικεύθη. Τά 26 πολεμικά τών Εϋρωπαίων (11 άγγλικά, 7 γαλλικά, 8 ρωσικά) μέ 1270 τηλεβόλα κατεναυμάχησαν τήν τουρκοαιγυπτιακήν άρμάδα, άποτελουμένην από 82 σκάφη μέ 2000 τηλεβόλα. Τήν έπομένην όταν 1827 άνέτειλεν ό ήλιος, εϋρε συντρίμματα, τά όποια έπλήρουν τόν λιμένα τής Πύλου. 'Η παρά τό Ναυαρίνον ναυμαχία ήτο ή μεγίστη κατά θάλασσαν καταστροφή τοϋ τουρκικοϋ στόλου μετά τήν ναυμαχίαν τής Ναυπάκτου (1571).

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

'Η έν Ναυαρίνω ναυμαχία έσημαινε τήν έλευθερίαν τής 'Ελλάδος. 'Αλλ' οι Τουρκοί έδέχθησαν τήν καταστροφήν μέ καρτερικήν ήρεμίαν και ό σουλτάνος παρεσκεύαζε νέαν έκστρατείαν. Οί πρέσβεις τών Δυνάμεων τότε έγκατέλειψαν τήν Κωνσταντινούπολιν και τήν 7 Μαΐου 1828 έξερράγη ό από μακροϋ άπειλούμενος ρωσσοτουρκικός πόλεμος.

Ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος διήρκεσε δύο περίπου ἔτη (1828—29), ἐνίκησαν δὲ οἱ Ρῶσοι καὶ προήλασαν μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε κατέλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα (6 Ἰανουαρίου 1828) ὁ Καποδίστριας ἐπὶ ἀγγλικῶν πολεμικῶν καὶ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τῆς ὀργανώσεως καὶ ἀνορθώσεως. Ἡ Γαλλία ἔστειλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον 14 χιλ. στρατὸν καὶ 300 ἵππεῖς ὑπὸ τὸν Μαιζών (18 Αὐγούστου), διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Αἰγυπτίους. Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ὁμοῦς ἐπρόλαβε νὰ ὑπογράψῃ τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Ἀγγλίας τὴν συνθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ διέταξε τὸν Ἰμπραήμ νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Πελοπόννησον (25 Αὐγούστου).

Μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἔργον εὐχερές. Ὁ στρατηγὸς Τσώρτς διαπεραιωθεὶς μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Εἰς τὴν Ἀν. Ἑλλάδα ὁ Δ. Ὑψηλάντης εὐκόλως κατέβαλε τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐξασθενήσῃ, ἀφότου ὁ σουλτάνος ἀπέσυρε δυνάμεις διὰ τὸν ρωσσοικὸν πόλεμον. Παρὰ τὴν Πέτραν τῆς Βοιωτίας ἐδόθη ἡ τελευταία μάχη τοῦ ἀγῶνος (12 Σεπτεμβρίου 1829). Τοιουτοτρόπως ὁ Δ. Ὑψηλάντης ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν πόλεμον, τὸν ὅποιον εἶχεν ἀρχίσει πρὸ ὀκτώ ἐτῶν ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Προῦθου. > 11/12/47

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ διευθέτησις τῆς ἐλληνικῆς ὑποθέσεως ἦτο πλέον ἔργον τῆς διπλωματίας. Ἄλλ' αἱ τρεῖς Προστάτιδες δυνάμεις, ὅπως ὠνόμασαν ἑαυτὰς ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία, μόλις μετὰ μακρὰς παρελκύσεις κατώρθωσαν νὰ ὀρίσουν τὰ ὄρια τοῦ νέου κράτους καὶ τὴν σχέσιν τοῦ πρὸς τὴν Τουρκίαν.

Τὴν 10 Μαρτίου 1829 ὑπέγραψαν Σύμβασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἰδρύετο ἐλληνικὸν κράτος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου περιλαμβάνον τὰς πρὸς νότον τοῦ Παγασσητικοῦ καὶ Ἀμβρακικοῦ κόλπου χώρας, τὴν Εὐβοίαν, τὰς Κυκλάδας καὶ τὰς παρκειμένους εἰς τὴν Πελοπόννησον νήσους.

Ἄλλ' ἡ ἐκ τῆς νίκης τῆς Ρωσίας δημιουργηθεῖσα νέα κατάσταση εἰς τὴν Βαλκανικὴν μετέβαλε τὰς διαθέσεις ἰδίως τῶν

μέχρι τοῦ Σπερχειοῦ καί μέχρι τινός τοῦ Ἀχελώου. Μετ' ὀλίγον ἐδολοφονήθη ὁ Καποδίστριας καί ἐπηκολούθησεν ἀναρχία εἰς τήν Ἑλλάδα. Αἱ Δυνάμεις, διὰ νά θέσουν τέρμα εἰς τὰς ταραχάς ὑπέγραψαν τήν νέαν **Σύμβασιν τοῦ Λονδίνου** (Μάϊος 1832) καί τήν **Σύμβασιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως** (Ἰούλιος 1832), διὰ τῶν ὁποίων ἐλύετο ὀριστικῶς τὸ ἑλληνικόν ζήτημα. Διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος ἐδίδετο εἰς τὸν Ὀθωνα, δευτερότοκον υἱόν 1832 τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας. Διὰ τῆς Συμβάσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἡπειρωτικά σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἠϋρύνοντο πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου καί τοῦ Ἀμβρακικοῦ, τὰ δὲ κατὰ θάλασσαν παρέμειναν ὡς καθωρίσθησαν διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22 Ἰανουαρίου 1830.

Ἐκ τῶν νήσων ἐδόθησαν αἱ ἐπιδικασθεῖσαι εἰς τήν Ἑλλάδα διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22 Ἰανουαρίου 1830 νῆσοι, αἱ παρακείμεναι εἰς τήν Πελοπόννησον, ἡ Εὐβοία, αἱ βόρειοι Σποράδες (Σκίαθος, Σκόπελος, Σκῦρος κτλ.) καί ἐκ τῶν Κυκλάδων αἱ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀμοργοῦ, συμπεριλαμβανομένης. Ἡ διοικήσις τῆς Κρήτης παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου εἰς τὸν Χεδιβὸν τῆς Αἰγύπτου, εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος. Ἡ δὲ Σάμος ἔγινεν αὐτόνομος ὑπὸ χριστιανὸν ἡγεμόνα διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ σουλτάνου.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἶναι γεγονόςς σημαντικώτατον, ἀπὸ ἀπόψεως μάλιστα γενικωτέρας τὸ σημαντικώτερον ἀπὸ ὅσα ἔγιναν εἰς τὴν Βαλκανικὴν μετὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν.

Ἡ ἐξέγερσις τῶν Ἑλλήνων ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν θλιβεράν κατάστασιν, ἣ ὁποία εἶχεν ἐπιβληθῆ εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἀπὸ αἰῶνας. Ἡ χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἤκμασεν ὁ λαμπρὸς ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, εἶχε γίνει ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀγνώριστος. Παραδοθεῖσα εἰς τὸν βαρὺν δεσποτισμὸν, εἰς τὴν ἀναρχίαν καί τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν κατὰ τόπους ἰσχυρῶν, εἶχεν ἀποχερσωθῆ εἰς μεγάλας ἐκτάσεις, εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ ἔλη καί ἔμαστιζετο ἀπὸ μολυσματικὰ νοσήματα. Δὲν εἶχε δρόμους οὔτε συγκοινωνίαν οὔτε ἀσφάλειαν. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὰς πηγὰς τοῦ

πλούτου, ἔχασε τὸν πληθυσμὸν τῆς καὶ εἶχε καταντήσει μία ἀπὸ τὰς πτωχοτέρας καὶ τὰς ἀραιότερον κατοικουμένας γωνίας τῆς Εὐρώπης.

Ἐὶς τὸν ἀγῶνα τοῦ εἰκοσιένα δὲν εἶναι ὑπόθεσις ἑλληνικὴ μόνον, ἀλλὰ κίνησις πλατυτέρας σημασίας, ἡ ὁποία μὲ δυνατὰ κτυπήματα εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου ἔδιδε τὸ σύνθημα τῆς ἀφυπνίσεως εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς, οἱ ὁποῖοι ἔζων ὑπὸ τὸν μεσαιωνικὸν λήθαργον μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος. Ὁ ὑπέροχος ἑλληνικὸς λαὸς ἔδειξεν εἰς τοὺς γείτονας λαοὺς καὶ εἰς ἄλλα ἔθνη ὑποτεταγμένα πῶς οἱ δοῦλοι γίνονται ἐλεύθεροι. Ἦρκεσεν ἑνὸς αἰῶνος ἐλεύθερος βίος, διὰ νὰ καταφανοῦν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας.

Ἀκρόπρωρον «Θεμιστοκλέους»
ἀδελφῶν Τομπάζη

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ - ΟΘΩΝ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ (1828 - 1831)

Ἡ Ἑλλάς, ὅπως εἶδομεν, διαρκούντος τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῶν Τούρκων, προσεπάθησε νὰ συγκεντρώσῃ τὴν ἐξουσίαν εἰς πρόσωπον ἱκανόν, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικώτερον τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος καὶ νὰ καταπάυσῃ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς. Διὰ τοῦτο ἡ ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσις ἐξέλεξε τὸν Μάρτιον τοῦ 1827 κυβερνήτην τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828. Ὁ κυβερνήτης ἀπεβιβάσθη εἰς Ναύπλιον καὶ κατέστησε πρῶτην πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τὴν νῆσον Ἀΐγινα, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη τὴν 11 Ἰανουαρίου. Ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα 3 $\frac{1}{3}$ ἔτη.

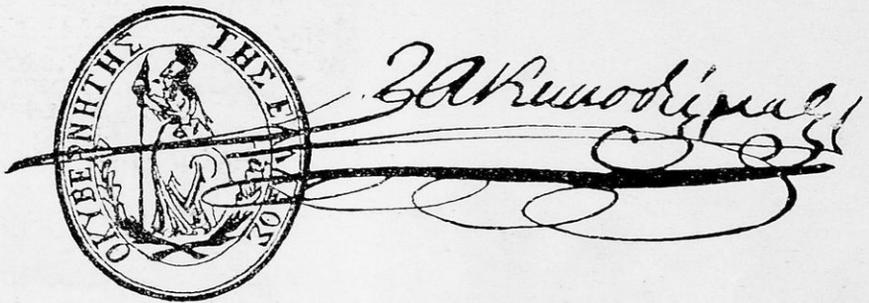
Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας (1776—1831) ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν ἐξ ἐγκριτωτάτης οἰκογενείας τῆς νήσου, ἡ ὁποία εἶλκε τὴν καταγωγὴν τῆς ἐκ τῆς δαλματικῆς πόλεως (Caro d'Istria), τῆς ἀρχαίας Ἰουστινιούπολεως. Οἱ πρόγονοί του εἶχον λάβει τὸν τίτλον τοῦ κόμητος παρὰ τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας. Ὁ κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἀνὴρ μακρῶς πείρας. Συμπληρώσας τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Εὐρώπῃν διωρίσθη γραμματεὺς τῶν Ἴονίων νήσων, ὅταν κατεῖχον αὐτὰς οἱ Ρῶσσοι, λαβὼν οὕτω τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπηρεσίαν. Καθ' ὅλην τὴν σταδιοδρομίαν του ἔμεινε πιστὸς

Ἰωάννης Καποδίστριας (1776—1831)

εις την ρωσικὴν πολιτικὴν. Ὄταν ὁ Ναπολέων διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τίλισιτ ἔγινε κύριος τῶν Ἰουίων νήσων, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ρωσικὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίθη. Ὁ τσάρος ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν εἰς διαφόρους ἀποστολάς, ὡς ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὰ συνέδρια Παρισίων καὶ Βιέννης, καὶ προήγαγεν αὐτὸν εἰς ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ὁ Καποδίστριας εἶχε μέγα κύρος, ὅταν κατήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀποκατέστησε τὴν γαλήνην εἰς τὴν δεινῶς ταρασσομένην χώραν. Τὸ ἔργον του ἦτο δυσχερὲς ἐν μέσῳ τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς ἀναρχίας. Ἡ Ἑλλάς ἐξήρχετο

Ἡ σφραγὶς καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Καποδίστριας.

ἐκ δεινοτάτου ἀγῶνος σχεδὸν ὀκτῶ ἐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι εἶχον ὀλιγοστεύσει, τὰ κτήνη εἶχον καταστραφῆ, ἡ γῆ ἔμεινεν ἀκαλλιέργητος καὶ ἡ ἐργαζομένη τάξις ἦτο ἐν ἀπογνώσει, ληστεία ἐπὶ ξηρᾶς καὶ πειρατεία ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐλυμαίνοντο τὴν χώραν, τὰ δὲ ἦθη ἦσαν ἐξηγριωμένα καθ' ὅλην τὴν χώραν. Πλὴν τούτου ὁ Καποδίστριας εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς διπλωματικὰς δυσχερείας, διότι ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ὑπέβλεπον αὐτόν, ἐπειδὴ τὸν ἐθεώρουν πράκτορα τῆς Ρωσσίας.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐταρχικὸς χαρακτήρ τοῦ Κυβερνήτου καθὼς καὶ αἱ περὶ κράτους πεποιθήσεις του προεκάλεσαν ἀντίδρασιν καὶ ἐδυσχέραναν περισσότερον τὸ ἔργον του. Ὁ Καποδίστριας ἦτο ὀπαδὸς τῆς πεφωτισμένης δεσποτείας (despotisme éclairé).

Ἐφρόνει, ὅτι τὰ συντάγματα καὶ τὰ κοινοβουλευτικὰ σώματα εἶναι πρόωρα διὰ χώραν μὴ χειραφετηθεῖσαν εἰσέτι ὀλοκληρωτικῶς ἐκ τοῦ ἀσιατικοῦ δεσποτισμοῦ καὶ διερχομένην περίοδον συγκροτήσεως.

Ἡ πρώτη πράξις τοῦ ἦτο νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, ἡ ὁποία ἐξελέγη συμφώνως πρὸς τὸ σύνταγμα τῆς Τροιζῆνος, καὶ νὰ ἀναστείλῃ τὸ σύνταγμα. Ἀντὶ Βουλῆς ἵδρυσε προσωρινῶς συμβουλευτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε Π α ν ε λ λ ῆ ν ι ο ν, συγκείμενον ἐξ 27 μελῶν. τὰ ὁποῖα διώριζεν ὁ ἴδιος. Ὁ ἴδιος ἐπίσης διώριζε τοὺς ὑπουργοὺς του, τοὺς Γ ρ α μ μ α τ ε ῖ ς λεγομένους. Τὴν ἐξουσίαν εἶχε κυρίως ἡ Γ ε ν ι κ ῆ Γ ρ α μ μ α τ ε ῖ α (Ἐπιτροπὴν Συμβούλιον), τῆς ὁποίας πρόεδρον διώρισε κατ' ἀρχὰς τὸν Σπυρίδωνα Τρικοῦπην, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν περίφημον ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Τοιοῦτοτρόπως ὅλας τὰς ἐξουσίας συνεκέντρωσεν εἰς χεῖρας του ὁ Κυβερνήτης καὶ ὡς δικαιολογίαν τῆς ἀναστολῆς τοῦ συντάγματος ἔφερεν εὐλόγως τὴν δύσκολον θέσιν τῆς μαχομένης Ἑλλάδος.

Σπυρίδων Τρικοῦπης (1788—1873)

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ

Ὄταν ὁ Καποδίστριας κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δὲν εἶχεν οὐδὲ ὀβολὸν εἰς τὸ ταμεῖον, ὁ τῆς Παιδείας οὐδὲ ἓν σχολεῖον, ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐδήλωσεν, ὅτι μόνον ἓν δικαστήριον ἐλειτούργει εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δικαστήριον τῶν λειῶν, ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ὠμολόγει, ὅτι πλήρης διοικητικὴ ἀκαταστασία ἐπεκράτει κατ' ὅλην τὴν χώραν. Ὁ Καποδίστριας ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικά. Πρὸς τοῦτο διέθεσε καὶ ὀλόκληρον τὴν ἀτομικὴν του περιουσίαν. Ἰδρυσε Τράπεζαν Ἐθνικὴν καὶ ἔκοψε νομίσματα.

Περιώρισε τὴν ληστείαν καὶ τὴν πειρατείαν. Κατήρτισε τακτικὸν στρατὸν ἀπὸ 8 τάγματα ἐκ 1000 ἀνδρῶν ἕκαστον μὲ ἀρχηγούς τὸν Τζῶρτζ καὶ τὸν Δημ. Ὑψηλάντην. Ὁ Κυβερνήτης ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, ἰδίως διὰ τὴν λαϊκὴν. Διείδε μὲ ἰδιάζουσαν εὐθυκρισίαν, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἔπρεπε νὰ εἶναι πρακτικὴ. Ἰδρυσε δημοτικὰ σχολεῖα, Διδασκαλεῖον εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ Ὀρφανοτροφεῖον διὰ τὰ ὄρφανὰ τοῦ πολέμου. Ἰδιαιτέραν προσπάθειαν κατέβαλεν ὁ Καποδίστριας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, ἰδρύσας πρὸς τοῦτο τὴν Γεωργικὴν Σχολὴν τῆς Τιρυνθος. Αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν καλλιέργειαν τῆς πατάτας.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ

Τὰ πρῶτα πολιτικὰ καὶ διοικητικὰ μέτρα τοῦ Κυβερνήτου δυσηρέστησαν ὄχι μόνον τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ἀλλὰ καὶ τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ναυτικούς. Ἡ περιβάλλουσα τὸ πρόσωπόν του αἴγλη ἤρχισε νὰ διαλύεται καὶ ἐσχηματίσθη ἰσχυρὰ ἀντιπολίτευσις κατ' αὐτοῦ. Διὰ νὰ δώσῃ διέξοδον εἰς τὴν ἐναντίον του κατακραυγὴν, συνεκάλεσεν Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἀλλὰ ἡ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου δυσαρέσκεια καθημερινῶς ὠγκοῦτο, ἄνδρες δὲ ὡς ὁ Μιαούλης, ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Κουντουριώτης κ. ἄ. προσῆλθον εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Ὅλα ἐδήλουν, ὅτι πάλιν ἡ ἀτυχῆς χώρα μας ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ θέατρον ἀνωμαλιῶν καὶ ἐκτροπῶν, τὰ ὁποῖα παρεκάλυον τὸ ἔθνος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ὀριστικὸν δρόμον τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς προόδου.

Ἐστίαί τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ἦσαν ἡ Μάνη καὶ ἡ Ὑδρα. Ἐπειδὴ ὁ Καποδίστριας εὕρισκετο εἰς ἀδυναμίαν νὰ πληρῶσῃ εἰς τοὺς Ὑδραίους ἀποζημίωσιν διὰ τὰς κατὰ τὸν πόλεμον ζημίας, ἡ Ὑδρα ἀπεσπάρσθη καὶ ἐξέλεξεν ἰδίαν κυβέρνησιν, τὴν Σ υ ν τ α γ μ α τ ι κ ῆ ν Ἐ π ι τ ρ ο π ῆ ν λεγομένην, προσεχώρησε δὲ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ Σῦρος. Ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἐνεργοῦντες κατ' ἐντολὴν τῆς Ἐπιτροπῆς κατέλαβον τὸν ναύσταθμον τοῦ Πόρου καὶ τὸν στόλον. Ὁ Κυβερνήτης παρεκάλεσε τὸν ρῶσσον ναύαρχον Ρικὸρ, ὁ ὁποῖος

εὐρίσκετο εἰς τὸ Ναύπλιον, νὰ κτυπήσῃ τοὺς στασιαστάς. Ὅταν δὲ τὰ ρωσικὰ πλοῖα ἔλαβον θέσιν προσβολῆς, ὁ Μιαοῦλης ἀνετίναξε τὴν φρεγάταν «Ἑλλάδα» καὶ τὴν κορβέταν «Ὑδρα» καὶ μετὰ τῶν πληρωμάτων κατέφυγεν εἰς τὴν Ὑδραν.

Ἦτο φυσικὸν ὁ Κυβερνήτης μὲ τὸ συγκεντρωτικὸν διοικητικὸν τοῦ σύστημα καὶ τὸν αὐταρχικὸν τοῦ χαρακτήρα νὰ δυσαρεστήσῃ καὶ τοὺς προκρίτους, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ καθεστώτος δὲν ἔβλεπον ἄλλο παρὰ τὴν μεταβίβασιν εἰς χεῖράς των τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, καὶ τοὺς φιλελευθέρους, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον, ὅτι προσφέρουν ὑπηρεσίας εἰς τὸν λαὸν διὰ τῆς παροχῆς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρας ἐλευθερίας. Κυρίως ὅμως ἡ μεγάλη δυσπραγία τῆς χώρας καὶ ἡ ἐχθρική πολιτικὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, αἱ ὅποιαί ἐθεώρουν τὸν Κυβερνήτην ὡς ρωσικὸν πράκτορα, ὑπέσκαψαν τὴν θέσιν αὐτοῦ. Εἶναι ἐν τούτοις βέβαιον, ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἀπὸ τὸ χάος, τὸ ὁποῖον εὔρεν, ὅταν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐδημιούργησε κράτος ὠργανωμένον καὶ εἰς τὸ διάστημα τριῶν ἐτῶν ἔφερεν εἰς πέρας ἔργον, τὸ ὁποῖον μετ' εὐγνωμοσύνης μνημονεύουν αἱ νεώτεροι γενεαί.

ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ

Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Καποδιστρίου δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀναγνωρισθῇ ἀμέσως. Τούναντίον ἢ κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασις ἠξήανετο καθημερινῶς. Σοβαρώτερα γεγονότα ἐπροκάλεσεν ἡ διένεξις τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μαυρομιχαλαίων. Οἱ Μανιάται δὲν ἐπλήρωσαν τοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ὀρίσει ἡ διοίκησις, ἔστασίασαν καὶ ἀπεσπάσθησαν, ὅπως ἡ Ὑδρα. Τὴν στάσιν τῆς Μάνης ἀπέδωκεν ὁ Καποδιστριας εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μαυρομιχαλαίων. Συνέλαβε πολλοὺς ἐπιφανεῖς Μανιάτας καὶ τέλος καὶ αὐτὸν τὸν Πετρόμπεη, τὸν ὁποῖον ἐνέκλεισεν εἰς τὰς φυλακάς. Δύο δὲ ἄλλους Μαυρομιχαλαίους, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Πετρόμπεη Κωνσταντῖνον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Γεώργιον, ἐκράτει ὑπὸ ἐπιτήρησιν εἰς τὸ Ναύπλιον, ὅπου ἐν τῷ μεταξύ εἶχε μετατεθῆ ἡ πρωτεύουσα.

Τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831 οἱ δύο Μανιάται παρεμόνευσαν τὸν κυβερνήτην, ἐνῶ μετέβαινεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Σπυρί-

δωνος διὰ τὴν λειτουργίαν, καὶ ἐδολοφόνησαν αὐτόν. Ὁ Κων-
 1831 σταντῖνος ἐφονεύθη ἐπὶ τόπου ὑπὸ τῶν ἀκολούθων τοῦ
 Κυβερνήτου καὶ τῶν πολιτῶν, ὁ δὲ Γεώργιος κατεδικάσθη
 ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου καὶ ἐτυφεκίσθη εἰς τὸ φρούριον "Ιτς-Κα-
 λὲ (7 Σεπτεμβρίου 1831). > 19/2/62.

ΑΝΑΡΧΙΑ - ΚΑΘΟΣΟΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

Τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου ἠκολούθησε δεινὴ ἀναρ-
 χία. Αἱ δύο μερίδες, οἱ Κ α π ο δ ι σ τ ρ ι α κ ο ῖ, ἔχοντες ἐπὶ
 κεφαλῆς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυβερνήτου Αὐγουστῖνον καὶ τὸν
 Κολοκοτρῶνην, καὶ ἡ ἀ ν τ ι π ο λ ί τ ε υ σ ι ς, τὴν ὁποίαν ὠρ-
 γάνωσεν ὁ Κωλέττης, ἐπάλαισαν μὲ πείσμα. Ἡ ἀντιπολίτευ-
 σις ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν, ὠνομάσθη
 σ υ ν τ α γ μ α τ ι κ ὸ ν κ ὸ μ μ α καὶ διώρισεν ἰδίαν κυβέρνησιν,
 τὴν συνταγματικὴν, τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν ὁ Κωλέττης, ὁ Ζαΐ-
 μης, ὁ Κουντουριώτης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος.

Οἱ συνταγματικοί, διὰ νὰ εὑρεθοῦν εἰς τὸ Ναύπλιον κατὰ
 τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὁθωνος, ὠδήγησαν τὰ ρουμελιωτικὰ στρατεύ-
 ματα κατὰ τῆς Πελοποννήσου, τὰ ὁποῖα εὐχερῶς κατέβαλον
 τὴν ἀντίστασιν τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, καὶ ὁ Κωλέτ-
 της εἰσηλθε θριαμβεύων εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐνῶ ὁ Αὐγουστῖνος
 ἀνεχώρει εἰς Κέρκυραν.

Εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου εἶχε συγκληθῆ
 εἰς τὸ Ἄργος ἡ Ε΄ Ἐθνοσυνέλευσις, ἡ ὁποία δὲν κατῴρθωσε
 νὰ ἐργασθῆ ὁμαλῶς ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς. Τὴν 14 Ἰουλίου
 1832 συνήλθεν εἰς τὴν Π ρ ὀ ν ο ι α ν, πλησίον τοῦ Ναυπλίου
 Ἐθνοσυνέλευσις, ἡ ὁποία θεωρουμένη ὡς συνέχεια τῆς συνελεύ-
 σεως τοῦ Ἄργους λέγεται ἐπίσης Ε΄ Ἐθνοσυνέλευσις. Αὕτη
 ἔδωσε γενικὴν ἀμνηστειάν καὶ ἐπεκύρωσε παμψηφεί τὴν ἐκλο-
 γὴν τοῦ Ὁθωνος.

Ἡ ἀποβίβασις τοῦ Ὁθωνος εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν 25 Ἰα-
 νουαρίου 1833 ἐπροκάλεσε γενικὴν ἀνακούφισιν, διότι ὅλοι ἐ-
 1833 πίστευον, ὅτι θὰ ἐτίθετο τέρμα εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ ὅτι ἡ
 δεινῶς δοκιμασθεῖσα χώρα θὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν ὁδὸν τῆς
 τάξεως. Τὰ σημεῖα ἦσαν εὐόωια. Ὁ Ὁθων καὶ οἱ Βαυαροὶ
 σύμβουλοί του ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ ἀγαθὰς προθέσεις

καί πλεονέκτημα ἦτο, ὅτι ὁ νεαρός βασιλεὺς δὲν εἶχε σύνδεσμον μὲ τὰ κόμματα.

ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ - ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ὁ Ὀθων δὲν εἶχεν ἀκόμη ἡλικίαν, διὰ νὰ κυβερνήσῃ ὁ ἴδιος. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ του εἶχε διορίσει ἐπιτροπὴν, διὰ νὰ ἀσκῇ τὰ βασιλικά καθήκοντα μέχρις ἐνηλικιώσεως τοῦ Ὀθωνος. Τὴν ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Ἀντιβασιλεία, ἀπετέλεσαν ὁ κόμης Ἀρμανσμπουργ, πρῶην βαυαρὸς ὑπουργός, ὡς πρόεδρος, ὁ νομομαθὴς δόκτωρ Μάουρερ καὶ ὁ στρατηγὸς Ἐϋντεκ.

Οἱ τρεῖς ἀντιβασιλεῖς βοηθοῦμενοι καὶ ἀπὸ ἄλλους Βαυαρούς, οἱ ὁποῖοι εἶχον συνοδεύσει τὸν Ὀθωνα, συνεπλήρωσαν τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κρατικοῦ οἰκοδομήματος τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὁποίου τὰς βάσεις εἶχε θέσει ὁ Καποδίστριας. Οἱ Βαυαροὶ καθίδρυσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν. Πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι ἀπέρρεον ἀπὸ τὸν βασιλέα. Παρὰ τὴν βασιλείαν ἐλειτούργει Ἐπιτροπικὸν Συμβούλιον, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη διώριζεν ὁ βασιλεὺς. Πρόεδρος αὐτοῦ ἦτο ὁ βασιλεὺς, ἀντιπροσωπευόμενος δι' ἀντιπρόεδρου.

Τὸ ἔργον τῆς Ἀντιβασιλείας ὅπως καὶ τοῦ Ὀθωνος συνήντησε τὰς ἰδίας δυσκολίας, τὰς ὁποίας εἶχε συναντήσῃ καὶ ὁ Καποδίστριας. Οἱ Βαυαροὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποφύγουν τὰς προστριβὰς πρὸς τὰ κόμματα καὶ τὴν ἀντιζηλίαν μεταξὺ των, τὴν ὁποίαν ἐπωφελήθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων. Ἐπίσης ἡ αὐταρχικὴ διοίκησις καὶ ἡ ἄγνοια τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου, τῆς γλώσσης καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ κατέστησεν αὐτοὺς ταχέως ἀντιδημοτικούς.

Δύο μεγάλα ζητήματα ἀπησχόλησαν τὴν Ἀντιβασιλείαν,

Ὁ βασιλεὺς Ὀθων (1815—1867)

τὸ στρατιωτικὸν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικόν. Οἱ Ἀντιβασιλεῖς συνέστησαν δέκα τάγματα κυνηγῶν ἢ ἀκροβολιστῶν, εἰς τὰ ὁποῖα κατετάχθησαν οἱ στρατιῶται τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ μερικοὶ ἐκ τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ληστεία ὅμως ἐξηκολούθει νὰ λυμαίνεται τὸν τόπον. Εἰς τὸ ἐκκλησιαστικόν οἱ ἀντιβασιλεῖς ἔδωσαν ὀριστικὴν λύσιν δημιουργήσαντες αὐτοκέφαλον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποῖαν ὅμως ἀνεγνώρισε τὸ Πατριαρχεῖον μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1850. Οἱ Βαυαροὶ ἐπάταξαν δραστηριῶς τὴν ἀντίδρασιν καὶ κατεδίκασαν μάλιστα εἰς θάνατον τὸν Κολοκοτρώνην καὶ Πλαπούταν ὡς ἐνεχομένους εἰς συνωμοσίαν. Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησαν καὶ νὰ ἐκτελέσουν τὴν καταδίκην κατὰ τοῦ γηραιοῦ πολεμιστοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Λήγοντος τοῦ 1834 ἡ ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως μετετέθη εἰς τὰς Ἀθήνας. > 18/2/47 20/5/50 #1.

24/2/47
ΘΩΝ - ΑΥΤΑΡΧΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1843

Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἀντιβασιλείας διήρκεσε 2 ¹/₂ περίπου ἔτη (26 Ἰαν. 1833—20 Μαΐου 1835).

Τὴν 20 Μαΐου 1835 ἐνηλικιώθη ὁ Ὅθων, ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τὴν ἐξουσίαν καὶ δι' ἐνθουσιώδους προκηρύξεως ἐξέθετε τὰ αἰσθημάτα του πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ τὴν πρόθεσιν του νὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν ἀποβλέπων εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς. Ὁ Ὅθων ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾷ ἀπολυταρχικῶς. Δὲν συνεκάλεσεν ἐθνικὴν συνέλευσιν οὔτε βουλήν. Προήδρευεν ὁ ἴδιος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ἡ διοίκησις του ἦτο πρῶσι κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν γερμανῶν ἡγεμόνων.

Ἐνῶ δὲ ὅλοι ἀνέμενον, ὅτι θὰ ἐπήρχετο ἡ κατάλυσις τῆς Βαυαροκρατίας, διετήρησε τοὺς Βαυαροὺς εἰς τὰς ἐπικαιροτάτας θέσεις καὶ διώρισε τὸν Ἀρμανσμπεργ πρωθυπουργόν, ἐνῶ οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν ἀπεμακρύνθησαν ὡς πρεσβευταὶ εἰς τὰς διαφόρους αὐλὰς τῆς Εὐρώπης. Μερικοὶ ἐκ τῶν Βαυαρῶν εἰργάζοντο ἀποτελεσματικῶς καὶ μὲ ἀφοσίωσιν λόγῳ τῆς ἀνωτέρας μορφώσεώς των, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν ἠνείχοντο, κατόπιν μάλιστα τῶν ἡρωικῶν των θυσιῶν κατὰ τὸν ἀγῶνα, νὰ παραγκωνίζωνται ἀπὸ τοὺς ξένους. Τέλος ὁ βασι-

λεύς, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς γενικῆς δυσαρρεσκείας καὶ τῶν ὑποδείξεων τινῶν ἐκ τῶν προστατίδων Δυνάμεων ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας εἰς χεῖρας ἑλληνικὰς διορίσας πρόεδρον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τὸν Κωνστ. Ζωγράφον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1838.

Ὁ Ὅθων, καθὼς βραδύτερον καὶ ἡ σύζυγός του Ἀμαλία, ἐνεκολπώθησαν τὴν πολιτικὴν τῆς Μεγαλῆς Ἰδέας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακινήσεως τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος κατὰ τὰ ἔτη 1839—1841 ὀργανώθησαν κινήματα εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, οἱ δὲ Ἕλληνες καὶ ὁ βασιλεὺς ἀνεθάρρησαν πιστεύσαν-

τες, ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμή τῆς διαλύσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἔθνικῶν βλέψεων. Ἀλλὰ τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔφερεν αὐτὸν εἰς προστριβὰς πρὸς τὸν σουλτάνον, ἀφ' ἑτέρου διέθεσε κατ' αὐτοῦ τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν κηρυγμένοι ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1835 ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας ὁ πατὴρ τοῦ Ὅθωνος Λουδοβίκος καὶ εὔρε τὴν χώραν εἰσερχομένην εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τάξεως. Παρέστη εἰς τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου τῶν ἀνακτόρων, τὰ ὁποῖα σήμερον ὀνομάζονται Παλαιὰ Ἀνάκτορα.

Ἡ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Αἱ Ἀθηναῖοι καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ Ὅθωνος ἦσαν θέατρον ἀντιθέσεων τῶν Δυνάμεων, τῶν ὁποίων οἱ ἀντιπρόσωποι ἀνεμειγνύοντο ζωηρῶς εἰς τὴν πολιτικὴν, ὑπεστήριζον τὰ κόμματα καὶ ὑπέθαλπον συνωμοσίας. Τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν δρυθέντα τρία κόμματα, τὸ γαλλικόν, τὸ ἀγγλικόν καὶ τὸ

Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία (1818—1875)

ρωσικὸν ἐξηκολούθησαν νὰ ὑφίστανται καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ ᾽Οθωνος. Οἱ ἐν Ἑλλάδι διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Προστατίδων Δυνάμεων ἀνέπτυξαν ἐξαιρετικὴν δρᾶσιν πρὸς ἀπόκτησιν πολιτικῆς ἐπιρροῆς ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν πολιτικὴν ἀστάθειαν, ἡ ὁποία ἐπεκράτησε τοὺς χρόνους αὐτοῦς. Ὁ Ζωγράφος παρητήθη καὶ ὁ ᾽Οθων διώρισε πρωθυπουργὸν τὸν Α. Παῖκον. Κατόπιν ὅμως ἐνεργειῶν τοῦ ἄγγλου καὶ γάλλου ἀντιπροσώπου ἡ πρωθυπουργία ἀνετέθη εἰς τὸν Ἄλ. Μαυροκορδατον, φίλον παλαιὸν τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν Ἑλλάδι. Συγχρόνως ἐδημιουργήθη ἰσχυρὰ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ᾽Οθωνος.

Ἡ ἀντιπολίτευσις ἤξιον ἀπὸ τὸν βασιλέα συνταγματικὰς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἠρνεῖτο νὰ ἐνδώσῃ, κατεπολέμει αὐτόν. Τέλος παρεσκευάσθη διὰ τῆς ὑποκινήσεως τῶν ξένων, ἰδίως τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας, συνωμοσία τῶν πολιτικῶν Ἀνδρέου Λόντου, Α. Μεταξᾶ καὶ Κ. Ζωγράφου, οἱ ὅποιοι κατῶρθωσαν νὰ προσεταιρισθοῦν τὸν ἀγωνιστὴν τῆς ἐπαναστάσεως **Ι. Μακρυγιάννην** καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρων στελεχῶν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ συνταγματάρχην τοῦ ἵππικοῦ **Δ. Καλλέργην** καὶ νὰ παρασύρουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ.

Τὴν νύκτα τῆς 2—3 Σεπτεμβρίου 1843 ὁ Καλλέργης μετὰ τῆς φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἀπέκλεισε τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπήτησεν ἀπὸ τὸν ᾽Οθωνα τὴν παραχώρησιν συντάγματος. Ὁ 1843 ᾽Οθων μετὰ ζωηρὰς ἀντιρρήσεις ὑπεχρέωθη νὰ ὑπογράψῃ διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐκαλεῖτο ἐθνικὴ συνέλευσις, ἡ ὁποία θὰ ἐψήφισε σύνταγμα. Ἀπὸ τότε ἡ πρὸ τῶν ἀνακτόρων πλατεῖα ὀνομάζεται Πλατεῖα τοῦ Συντάγματος καὶ μία τῶν ὁδῶν τῆς πρωτευούσης φέρει τὸ ὄνομα 3 Σεπτεμβρίου, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἡ γενέθλιος ἡμέρα τοῦ ἐλληνικοῦ συντάγματος. > 20/12/97

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

Ὁ ᾽Οθων συνεκάλεσεν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἡ ὁποία συνήληθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὠνομάσθη Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς 3 Σεπτεμβρίου καὶ ἐψήφισε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 (18

Μαρτίου). Δι' αὐτοῦ ἐγκαθιδρύετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ συνταγματικὴ μοναρχία.

Τὸ νέον σύνταγμα καθιέρωσε δύο κοινοβουλευτικὰ σώματα, τὴν Β ο υ λ ῆ ν καὶ τὴν Γ ε ρ ο υ σ ί α ν. Καὶ ἡ μὲν Βουλὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 80 μέλη, ἡλικίας ἄνω τῶν 30 ἐτῶν, καὶ ἐξελέγετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ μὲ καθολικὴν σχεδὸν ψηφοφορίαν, ἡ δὲ Γερουσία ἀπὸ 27 μέλη, τὰ ὁποῖα διωρίζοντο ἰσοβίως ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς διώριζεν ἐπίσης καὶ ἔπαυε κατὰ βούλησιν τοὺς ὑπουργούς. Τὰ δύο σώματα εἶχον τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ ὑπουργείου ἐξήσκει τὴν ἐκτελεστικὴν.

Ἀπὸ τοῦ 1844 ὁ Ὅθων ἐκυβέρνησεν ὡς συνταγματικὸς μονάρχης, ἀλλ' ἐξ ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἀνατροφῆς δὲν συνεπάθει τὰ κοινοβουλευτικὰ ἔθιμα. Ἡ Γερουσία, ὡς ἦτο φυσικόν, ἔγινε κατ' οὐσίαν ὄργανον τοῦ βασιλέως, ἐνῶ εἰς τὴν βουλήν, ἡ ὁποία εἶχε τὰ προοδευτικὰ στοιχεῖα καὶ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς χώρας ἐγεννήθη ζωηρὰ ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἐνεργοῦ ἀναμειξεως τοῦ Ὅθωνος εἰς τὴν πολιτικὴν.

Δύο πολιτευόμενοι διεκρίνοντο τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, ὁ ἡγέτης τῆς ἀγγλικῆς φατρίας Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Κωλέττης, ἡγέτης τῆς γαλλικῆς. Καίτοι δὲ τὰ κόμματα ἦσαν προσωπικά, διεκρίνοντο δύο ἀντίθετα πολιτικὰ προγράμματα καὶ δύο ἀντίθετοι τάσεις. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐφρόνει, ὅτι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ καταστήσουν τὸ βασιλεῖον πρότυπον ἀγαθῆς διοικήσεως, ἐὰν δὲ ἐπετυγχάνετο τοῦτο, θὰ ἐξησφαλιζοντο βαθμηδὸν τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης, Ἡπείρου, Μακεδονίας. Ὁ Κωλέττης ἀντιθέτως ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι ἡ Ἑλλὰς πάσῃ θυσίᾳ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξη τὴν ἐπέκτασιν τοῦ βασιλείου καὶ ὅτι διὰ τῆς ἐπεκτάσεως θὰ ἀπέκτα τὰ μέσα τῆς ἐσωτερικῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ ΕΞΩΣΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

Ἡ βασιλεία τοῦ Ὅθωνος ἐξηκολούθησεν ἐν μέσῳ περιπετειῶν, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς τὴν ὀριστικὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν δηλαδὴ τοῦ Κριμαΐμου πολέμου ἡ Ἑλ-

λάς προεκάλεσεν ἐπαναστατικά κινήματα εἰς Θεσσαλίαν, Ἡπειρον καὶ Μακεδονίαν, διὰ τὰ παρασκευάσῃ τὴν κατάληψιν τῶν χωρῶν αὐτῶν. Γαλλία καὶ Ἀγγλία, αἱ ὁποῖαι ἦσαν σύμμαχοι τῆς Τουρκίας, ἀπεβίβασαν στρατεύματα εἰς τὸν Πειραιᾶ. Αἱ δύο Δυνάμεις ἐπέβαλον Ὑπουργεῖον τῆς ἀρεσκείας τῶν ὑπὸ τὸν Μαυροκορδατον, τὸ ὀνομασθὲν Ὑποῦργεῖον Καττοχῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ὡς ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν παρεκάθητο ὁ Καλλέργης, ὁ ἥρωος τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1843. Ἄλλ' ἡ κατοχὴ κατέστησε δημοφιλῆ τὸν Ὅθωνα.

Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ὁμως ἀνεπεώθη ἡ κατὰ τοῦ βασιλέως ἀντίδρασις ἕνεκα τῶν ἐξῆς γεγονότων: Ὁ βασιλεὺς κατηγορεῖτο, ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐθνικῆς ἐνώσεως τῆς Ἰταλίας (1859—1861) δὲν ἐφήρμοσε τὸ πρόγραμμα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἐξ ἄλλου ἡ νέα γενεὰ πολιτευομένων, ἡ ὁποία εἶχε μορφωθῆ ἐν τῷ μεταξύ, τολμηροτέρα, ἐπετίθετο κατὰ τοῦ βασιλέως, διότι ἔβλεπεν ἐαυτὴν παραγκωνιζομένην ὑπὸ τῶν ἀυλοφίλων πολιτικῶν. Ὁ Ἐπαμεινῶνδας Δεληγεώργης, ἐκ τῶν νεωτέρων τούτων πολιτικῶν, μὲ τὴν θορυβώδη ἐμφάνισιν καὶ τὰς φιλελευθέραις ἀπαιτήσεις, εἶχε γίνεαι εἰδωλον τῆς φοιτητικῆς νεολαίας. Ὅταν δὲ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1851 ἐκέρδισαν οἱ φίλοι τοῦ στέμματος, ἡ κοινὴ γνώμη ἐξηγέρθη καὶ ἐκραύγαζε διὰ τὰς ἐκλογικὰς παρανομίας. Ὁ Ὅθων ἀντιμετώπισε τὴν κατακραυγὴν ἀντικαθιστῶν τὸν ἕνα ἀυλόφιλον πρωθυπουργόν, τὸν Ἀθ. Μισοῦλην, υἱὸν τοῦ ναυάρχου, δι' ἄλλου, τοῦ Γενναίου Κολοκοτρῶνη, υἱοῦ τοῦ Θ. Κολοκοτρῶνη.

Κατόπιν τούτου ἡ ἀντιπολίτευσις προεκάλεσε στάσεις εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅταν δὲ ὁ Ὅθων ἀπεφάσισε νὰ περιοδεύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, ἐπανεστάτησαν ἐκτὸς τῶν ἄλλων μερῶν αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Ἐπ. Δεληγεώργης, ὡς ἐκπρόσωπος τῶν ἐπαναστατῶν, ἐδημοσίευσεν προκήρυξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνήγγειλε τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ Ὅθωνος καὶ τὴν σύγκλησιν Ἐθνοσυνελεύσεως.

1862 Ὅταν δὲ ἡ βασιλικὴ θαλαμηγὸς ἔφθασεν εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸ πλῆθος ἐδέχθη αὐτὴν δι' ἀποδοκιμασιῶν καὶ ἀπειλῶν. Ὅλην τὴν νύκτα ὁ Ὅθων ἔμεινεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σαλα-

μῖνος σκεπτόμενος καὶ τὴν ἐπομένην ἀνεχώρησεν ἐπὶ ἀγγλικῶ πλοίου, ὅπως εἶχεν ἔλθει (12 Ὀκτωβρίου 1862).

Ὁ Ὄθων ἔζησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα περίπου 30 ἔτη. Ἐζησεν ἀκόμη πέντε ἔτη εἰς τὴν ἔξορίαν νοσταλγῶν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀλληλογραφία του ἀποδεικνύει τὴν θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἠθέλησε μέχρι τοῦ θανάτου του νὰ ἀποχωρισθῆ, καθὼς καὶ ἡ Ἀμαλία, τὴν ὡραίαν ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν καὶ κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς τὰ χεῖλη του ἐπρόφεραν τὴν λέξιν «Ἑλλάς».

Τοιοτοτρόπως παρήλθον τριάκοντα ἔτη ἐλευθέρου βίου καὶ τὸ νεοσύστατον κράτος μας δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐημερίας. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ εἶναι φυσικὸν εἰς τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια διψοῦν πρόσδοκον καὶ δημιουργίαν. Εἶναι ὁμως ἐξ ἄλλου ἀληθές, ὅτι αἱ διαρκεῖς αὐταὶ ἀνωμαλῖαι ἐπεβράδυναν τὴν ἐσωτερικὴν μας ὀργάνωσιν εἰς κράτος εὐνομούμενον.

Ἀκρόπρωρον Καρτερίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1870 - ΑΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΣ

1. ΓΑΛΛΙΑ

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΙΗ' (1814-1824) - Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἠγωνίζετο διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ βραδύτερον κατέβαλλε μεγάλας προσπάθειάς νὰ ὀργανωθῇ ἐσωτερικῶς εἰς κράτος πολιτισμένον, ἡ Εὐρώπη διήρχετο μίαν ἀπὸ τὰς πλέον ταραχώδεις περιόδους τῆς ἱστορίας τῆς. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσωμεν τὴν σπουδαίαν πολιτικὴν κίνησιν, ἡ ὁποία ἐσημειώθη εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς καὶ εἶχε πολλάκις καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆς χώρας μας σημαντικὸν ἀντίκτυπον.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βατερλό (18 Ἰουνίου 1815) ὁ Βουρβωνικὸς οἶκος ἀποκατεστάθη εἰς τὴν Γαλλίαν, ὁ **Λουδοβίκος ΙΗ'** ἀνῆλθεν εἰς τὸν γαλλικὸν θρόνον καὶ οἱ μετανάσται εὐγενεῖς ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των. Ὁ Λουδοβίκος ἐχορήγησε συνταγματικὸν πολίτευμα, τὸ ὁποῖον παρεχώρει εἰς τὸν γαλλικὸν λαὸν περιωρισμένας ἐλευθερίας. Καθιέρωσε δύο βουλάς, ἀλλὰ περιώριζε πολὺ τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα. Ἐπὶ 35 ἑκατομμυρίων κατοίκων ἐψήφιζον μόλις 90—100 χιλιάδες. Τοιοῦτρόπως ἀποκατεστάθη εἰς τὴν Γαλλίαν νέον πολίτευμα, ἡ **Συνταγματικὴ μοναρχία**.

Ὁ Λουδοβίκος ΙΗ' ἦτο ἄνθρωπος εὐφυῆς καὶ μὲ ὀρθὴν κρίσιν, ἀλλὰ νωθρὸς καὶ ἄνευ πρωτοβουλίας. Διὰ τοῦτο ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν πολιτικὰ κόμματα, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν δρᾶσιν των προεκάλουν εἰς τὴν χώραν ταραχάς. Τὰ σημαντικώτερα ἐξ αὐτῶν ἦσαν: 1) Οἱ ἄκροισι ἢ ἀδιὰλλακτοῖς βασιλόφρονες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Κάρολον καὶ ἐζήτουν τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ παλαιοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστώτος. Αὐτοὺς οἱ Γάλλοι ὠνόμαζον

Ultras και ἔλεγον περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν βασιλικώτεροι τοῦ βασιλέως. 2) Οἱ συνταγματικοὶ βασιλόφρονες, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὀπαδοὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν οἱ σπουδαῖοι ἱστορικοὶ **Γκιζὸ** καὶ **Τιέρ**. 3) Οἱ Φιλελεύθεροὶ ἢ Ἀνεξάρτητοὶ, οἱ ὅποιοι ἐμίσουν ἐξ ἴσου τὸ παλαιὸν καθεστῶς καὶ τοὺς Βουρβόνους.

Ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ΄ ἐκυβέρνησαν τὴν Γαλλίαν σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου οἱ ἀδιάλλακτοὶ, οἱ ὅποιοι μάλιστα προέβησαν εἰς ἀντεκδικήσεις κατὰ τῶν φίλων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατεδίκασαν εἰς θάνατον πολλοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ναπολέοντος, μεταξὺ τῶν ὁποίων 16 στρατηγούς. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ περίφημος στρατηγὸς Νεύ.

ΚΑΡΟΛΟΣ Ι΄ (1824-1830) - ΙΟΥΛΙΑΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὸν Λουδοβίκον ΙΗ΄ διεδέχθη ὁ ἀδελφός του **Κάρολος Ι΄** εἰς ἡλικίαν 57 ἐτῶν. Πρόγραμμα τοῦ ὁ Κάρολος ἔθεσε τὴν ἐπιναφορὰν τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος καὶ πρὸς τοῦτο ἐνήργησε μεγάλην ἐκκαθάρισιν εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὸν στρατόν. Ἄλλ' ἢ ἀντίδρασις, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν τοῦ Καρόλου, ἦτο ζωηρὰ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐσκέφθησαν νὰ κερδίσουν τὴν κοινὴν γνώμην μὲ μιαν λαμπρὰν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὁ γαλλικὸς στρατός, μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι ὁ ἡγεμὼν τοῦ Ἀλγερίου προσέβαλε τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας, κατέλαβε τὸ Ἀλγέριον (5 Ἰουλίου 1830).

Ἄλλ' ἢ κοινὴ γνώμη δὲν συνεκινήθη καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἡ κυβέρνησις κατεψηφίσθη. Ὁ Κάρολος τότε διὰ διαταγμάτων προέβη εἰς διαφόρους περιορισμοὺς τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς προέβη εἰς διαδηλώσεις καὶ κατόπιν εἰς ἔνοπλον ἐξέγερσιν. Ἐστήθησαν ὀδοφράγματα εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων καὶ μετὰ τριήμερον μάχην ὁ λαὸς ἐγίνε κύριος τῆς καταστάσεως. Ὁ Κάρολος Ι΄ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀνηγορεύθη δὲ βασιλεὺς ὁ δούξ τῆς Ὀρλεάνης Λουδοβίκος Φίλιππος Α΄.

Αὕτῃ εἶναι ἡ **Ἰουλιανὴ ἐπιανάστασις**, ἡ ὁποία εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Τὸ Βέλγιον ἐπανεστά-

τησε, διὰ νὰ χωρισθῆ ἀπὸ τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τέλος κατῶρθωσε
 1830 νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητον συνταγματικὸν βασιλείον μὲ βασιλέα
 τὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον (1831—1865), τοῦ ὁποίου ἡ ὑπο-
 φιλότης εἶχεν ὑποστηρικτῆ καὶ διὰ τὸν ἑλληνικὸν θρόνον. Ἐπί-
 σης ἐπανεστάτησεν ἡ Πολωνία, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀνεξαρ-
 τησίαν της. Ἄλλ' ὁ στρατὸς τοῦ τσάρου κατέπνιξε τὸ κίνημα,
 ἡ Πολωνία ἔχασε τὴν μέχρι τοῦδε αὐτοδιοίκησίν της καὶ μετε-
 βλήθη εἰς ρωσικὴν ἐπαρχίαν. Καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐσημειώθη
 κίνημα κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' ὁ αὐστριακὸς στρατὸς ἐπενέ-
 βη ἐγκαίρως καὶ κατέπνιξεν αὐτό. Ὅμοια κινήματα ἐσημειώθη-
 σαν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ Γερμανίαν.

1830
 ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ (1830-1848) - ΦΕΒΡΟΥ ΑΡΙΑΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος παρεχώρησε σύνταγμα μὲ περισ-
 σοτέρας ἐλευθερίας καὶ ἐπεξέτεινε τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα εἰς
 περισσότερους, ὥστε τώρα οἱ ψηφοφόροι ἀνῆρχοντο εἰς 200 χιλ.,
 ἡ δὲ ἀστική τάξις ἐξησφάλισεν ἐφεξῆς τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέ-
 γειν. Ὁ Λουδοβίκος Φίλιππος, υἱὸς τοῦ γνωστοῦ ἐκ τῆς ἐπα-
 ναστάσεως Philippe l'égalité, προσεποιεῖτο, ὅτι ἀποστρέφεται
 τοὺς τύπους, ἐξῆρχετο πεζός, ἐπλησίαζε τὸν λαὸν καὶ κατήρ-
 γησε τὴν βαρεῖαν ἐθιμοτυπίαν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Διὰ τοῦτο ὠ-
 νόμαζον αὐτὸν βασιλέα τῶν ἀστῶν ἢ ἀστὸν βασιλέα.

Τὴν Γαλλίαν ἐκυβέρνησεν ἐπὶ 7 ¹/₂ ἔτη κατὰ τοὺς χρόνους
 αὐτοὺς ὁ Γκιζό, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιβληθῆ μὲ τὴν εὐφυΐαν, τὴν
 ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα καὶ τὴν εὐφράδειάν του. Ἀποτυχία
 ὅμως εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ φοβερὰ οἰκονομικὴ κρί-
 σις ἐκλόνισαν τὴν θέσιν τῆς μοναρχίας. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἤρ-
 χισεν ὀξυτάτην ἐπίθεσιν μὲ σύνθημα τὴν ἐκλογικὴν μεταρρύθμι-
 σιν καὶ ἰδίως τὴν καθολικὴν ψῆφον. Ἡ κίνησις αὐτὴ κατέληξεν
 εἰς ἐπικίνδυνον στάσιν. Ἐστήθησαν πάλιν ὀδοφράγματα, ἐγι-
 1848 ναν συγκρούσεις καὶ, ὅταν ἡ Ἐθνοφρουρὰ προσετέθη μὲ
 τὸ μέρος τῶν στασιαστῶν, τὸ κίνημα ἔλαβε χαρακτῆρα
 ἀντιδυναστικόν. Ὁ Λουδοβίκος ὑπεχρέωθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν
 Ἄγγλιαν. Αὐτὴ εἶναι ἡ λεγομένη Φεβρουαριανὴ ἐπα-
 ναστασις τοῦ 1848.

Μετά την φυγήν τοῦ βασιλέως ἀπὸ τὴν Γαλλίαν ἐσχημοτίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἀνεκέρυξε τὴν δημοκρατίαν (24 Φεβρουαρίου 1848). Ἡ νέα δημοκρατία ἐκήρυξεν, ὅτι εἶναι εἰρηνικὴ καὶ φιλάνθρωπος, κατήργησε τὴν θανατικὴν ποινὴν διὰ τὰς πολιτικὰς πράξεις καὶ εἰσήγαγε τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν. Πᾶς γάλλος ἄνω τῶν 20 ἐτῶν εἶχε δικαίωμα ψήφου καὶ ἄνω τοῦ 25οῦ ἦτο ἐκλέξιμος. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἀριθμὸς τῶν ψηφοφόρων ἀνῆλθεν εἰς 9 ἑκατομμύρια.

Ἄλλ' ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις εὐρέθη πρὸ μεγάλων οικονομικῶν δυσχερειῶν. Ἡ ἐσοδεία τοῦ 1847 ἦτο κακὴ καὶ ἐπολλαπλασιάσθη τὸ πλῆθος τῶν ἀνέργων. Ἡ κατάστασις ἀνησύχησε τὴν εὐποροῦσαν τάξιν, ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ ἀντιδρᾷ. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰς ἐκλογὰς διὰ Συντακτικὴν Συνέλευσιν ἐπεκράτησαν οἱ συντηρητικοί, οἱ ἐργατικοὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἀνατρέψουν βιαίως τὴν κατάστασιν. Τὸ κίνημα τῶν ἐργατῶν κατέπνιξεν ὁ στρατηγὸς **Καβαινιακ**.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐψήφισε τὸ σύνταγμα τῆς 12 Νοεμβρίου 1848, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε μίαν βουλὴν ἐκλεγομένην διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ ἔδωκε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς Πρόεδρον ἐκλεγόμενον ἐπίσης ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ Δεκεμβρίου 1848 Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξελέγη ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων, ἀνεψιὸς τοῦ Μ. Ναπολέοντος. Ἡ αἴγλη τοῦ μεγάλου στρατηλάτου ἔδωκε τὴν νίκην, ἔκτοτε δὲ ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστώτος κατέστη ἰσχυροτέρα.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Ο Γ' ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ

Ὁ Ναπολέων ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς εἰργάζετο διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς αὐτοκρατορίας καί, ἀφοῦ κατῴρθωσε νὰ προσεταιρισθῇ ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, προέβη εἰς πραξικοπηματικὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς καὶ ἐκάλεσε τὸν λαὸν νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἐξουσίαν, διὰ νὰ καταρτίσῃ νέον σύνταγμα (2 Δεκεμβρίου 1851).

Οἱ δημοκρατικοὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἀντιτάξουν ἀντίστασιν. Ὁ ποιητὴς Βίκτωρ Οὐγκὼ μὲ ἄλλους ὁμόφρονας προσεπάθη-

Ναπολέων Γ' (1808—1873)

σαν να ἐξεγείρουν τὰς συνοικίας τῶν Παρισίων. Ἄλλ' ὁ λαὸς ἔμεινε ἀδιάφορος, ἢ στάσις κατεστάλη καὶ ἐκτοπισμοί. Μεταξὺ τῶν ἐξορίστων ἦτο καὶ ὁ Οὐγκώ. Τὸ δημοψήφισμα τῆς 20—21 Δεκεμβρίου 1851 μὲ 7 $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. ψήφους ἔδωκεν εἰς τὸν Ναπολέοντα τὸν τίτλον τοῦ Προέδρου διὰ μίαν δεκαετίαν. Κατ' οὐσίαν ὁ Ναπολέων 1852 ἦτο δικτάτωρ. Μετὰ ἓν ἔτος (2 Δεκεμβρίου 1852) ἀνεκηρύχθη καὶ κατὰ τύπους αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων ὑπὸ τὸ ὄνομα Ναπολέων Γ'.

Ὁ γαλλικὸς λαὸς ἤλπιζεν, ὅτι ὁ νέος Ναπολέων θὰ ἐπανέφερε τὰς ἐνδόξους ἡμέρας τοῦ θείου του. Καὶ πραγματικῶς ἤλθον στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἐφάνη, ὅτι ἡ Γαλλία ἐκυριάρχει εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ Ναπολέων ἐταπείνωσεν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς ἡγεμόνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον νικήσει τὸν Ναπολέοντα Α'. Εἰς τὴν Σεβαστούπολιν ἐνίκησε τὸν τσάρον Νικόλαον, εἰς τὸ Σολφερίνο τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Συνετρίβη ὁμως, ὅταν προσέβαλε τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας. > 10/1/48

2. ΑΓΓΛΙΑ

ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΤΟ 1815

Ἡ πολιτικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἀγγλίας εἶχε παραμείνει μέχρι τοῦ 1815 ὁποία ἦτο τὸν 18ον αἰῶνα. Τὸ καθεστῶς αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐθαυμάσθη ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ ἐχρησίμωσεν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς φιλοσόφους καὶ πολιτικούς μεταρρυθμιστὰς, ἦτο κατ' οὐσίαν ὀλιγαρχικόν. Τὴν Ἀγγλίαν ἐκυβέρνην ἡ ἀριστοκρατία, δηλαδὴ οἱ γαιοκτῆμονες λόρδοι, καὶ ὑπῆρχε πραγματικὴ διαίρεσις εἰς τάξεις κοινωνικὰς.

Ἡ Ἀγγλία εἶχεν, ὅπως γνωρίζομεν, δύο κοινοβουλευτικὰ σώματα. Ἡ Βουλὴ τῶν Λόρδων ἢ Ἄνω Βουλὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς τιτλοῦχους εὐγενεῖς, τοὺς ὁποίους διώριζεν ὁ βασιλεὺς ἰσοβίως καὶ κληρονομικῶς εἰς ἀπερίριστον ἀριθμὸν. Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἢ Κάτω Βουλὴ κατηρτίζετο δι' ἐκλογῆς. Ἀλλὰ τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ἦτο παράδοξον. Τοὺς ἀντιπροσώπους ἐξέλεγον αἱ κομητεῖαι καὶ οἱ πύργοι. Ἐκάστη κομητεία ἔστελλεν εἰς τὴν βουλὴν δύο βουλευτὰς καὶ ἦτο ὅ,τι ἡμεῖς σήμερον λέγομεν ἐκλογικὴν περιφέρειαν. Ἐπίσης ἕκαστος πύργος ἔστελλε δύο βουλευτὰς, τὸ δὲ δικαίωμα αὐτὸ εἶχον δώσει οἱ βασιλεῖς κατὰ καιροὺς εἰς τοὺς πύργους. Εἰς τὰς κομητείας δικαίωμα ψήφου εἶχον μόνον ὅσοι εἶχον εἰσόδημα 50 σελίνια, δηλαδὴ 50 χρ. δραχμάς, ἀπὸ ἔγγειον ἰδιοκτησίαν. Ἀναχρονιστικὸν ὅμως ἦτο αὐτό, τὸ ὁποῖον συνέβαινε μὲ τοὺς πύργους. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχον χάσει τοὺς κατοίκους των, εἶχον καταντήσει ἀσήμαντα χωρία ἢ εἶχον σβήσει ἐντελῶς καὶ εἶχον περιέλθει εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἰσχυρῶν. Ἐν τούτοις ἐξηκολούθουν νὰ στέλλουν ἀντιπροσώπους, οἱ ὅποιοι συνήθως ἦσαν οἱ ἰδιοκτῆται των. Ἡ ἀναλογία ἦτο 187 βουλευταὶ κομητειῶν πρὸς 467 τῶν πύργων. Ἀντιθέτως μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα, ὅπως τὸ Μάντσεστερ, τὸ Μπίρμιγχαμ κ. ἄ. δὲν ἀντεπροσωπεύοντο εἰς τὴν βουλὴν, διότι οἱ κάτοικοί των, ἐργάται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν εἶχον ἔγγειον ἰδιοκτησίαν.

Ὁ ἀγγλικανικὸς κλῆρος εἶχε μεγάλα προνόμια. Ἐπισήμως ἀνεγνωρίζοντο δύο μόνον δόγματα, τὸ ἀγγλικανικὸν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὸ πρεσβυτεριανὸν εἰς τὴν Σκωτίαν. Οἱ καθολικοὶ ἀπεκλείοντο ἀπὸ τὰς δημοσίας θέσεις.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΚΜΗ

Καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν ἐσημείωσεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ βιομηχανία ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν ναπολεοντείων χρόνων. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἰδίως ἡ τελειοποίησις τῶν μηχανικῶν μέσων. Τὸν 16ον αἰῶνα οἱ Ἀγγλοὶ εἶχον ἀνακαλύψει τὴν ὑφαντικὴν μηχανήν, τὴν κλωστικὴν καὶ τὴν ἀτμομηχανήν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἀνθρακος ἔφε-

ραν ἐπανάστασιν εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἡ χώρα ὅλη ἐκαλύφθη ἀπὸ καπνοδόχους.

Ἀποτέλεσμα τῆς βιομηχανικῆς ἀκμῆς ἦτο ἡ ἀνάπτυξις μεγάλων βιομηχανικῶν κέντρων καὶ ἡ δημιουργία κεφαλαιούχων καὶ ἀνθρώπων ἀποζώντων ἀπὸ τὸ ἡμερομίσθιον, δηλαδὴ ἐργατικῆς τάξεως. Ἡ Ἀγγλία πρώτη ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης ἀνέπτυξε πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τραφῇ ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ τόπου, εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τρόφιμα εἰσαγόμενα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν καὶ ἔπρεπεν ἀντὶ αὐτῶν νὰ πωλῇ βιομηχανικὰ προϊόντα εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ Ἀγγλία ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν βιομηχανικόν κράτος τῆς Εὐρώπης, τὸ μέγα ἐργαστήριον τοῦ κόσμου.

Ἄλλ' ἀκριβῶς ἡ βιομηχανικὴ αὕτη ἀνάπτυξις ἐδημιούργησε τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ ἔμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τοῦ αἰῶνος. Ἡ παλαιά, ἡ ἀγροτικὴ Ἀγγλία, ἦτο ὑπὲρ τοῦ προστατευτικοῦ ἔμπορίου, δηλ. τοῦ λεγομένου μερκαντιλισμοῦ. Ἐπέμενε δηλαδὴ τὸ κράτος νὰ κανονίζῃ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν συναλλαγὴν καὶ διὰ σειρᾶς νομοθετημάτων εἶχε κατοχυρώσει τὰ συμφέροντα τῶν παραγωγῶν. Κυριώτεροι ἦσαν οἱ νόμοι τῶν σιτηρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπηγόρευον τὴν εἰσαγωγὴν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ σίτου καὶ ἐπέτρεπον εἰς τοὺς παραγωγοὺς νὰ πωλοῦν τὰ προϊόντα τῶν εἰς ὑψηλὴν τιμὴν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 1815 ἡ τιμὴ τῶν σιτηρῶν εἶχε πέσει εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐνῶ οἱ Ἀγγλοὶ ἐξηκολούθουν «νὰ τρώγουν ἀκριβὰ τὸ ψωμί» καὶ ἀκριβὸ ψωμί ἐσήμαινεν ὑψηλὸν ἡμερομίσθιον καὶ ἀκρίβειαν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Ἦτο λοιπὸν φυσικόν οἱ βιομήχανοι νὰ εἶναι κατὰ τῶν νόμων τῶν σιτηρῶν καὶ γενικῶς ὑπὲρ τοῦ ἐλευθέρου ἔμπορίου (Free - Trade, φρί τρέιντ), τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1776 εἶχεν ὑποστηρίξει ὁ μέγας οἰκονομολόγος Ἀδὰμ Σμίθ.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν ὅμως τὴν οἰκονομικὴν μεταρρύθμισιν οἱ βιομήχανοι, ἔπρεπε νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ Κοινοβούλιον. Ἀλλὰ τὸ ἐκλογικὸν σύστημα ἡνόκει τοὺς γαιοκτῆμονας. Προϋπόθεσις πάσης οἰκονομικῆς μεταρρυθμίσεως ἦτο ἡ ἐκλογικὴ μεταρρύθμισις. Οἱ πολιτικοὶ λοιπὸν ἀγῶνες τῶν Ἀγγλῶν μετὰ τὴν εἰρήνην ἐστράφησαν κυρίως εἰς τὰ ἐξῆς προβλήματα: 1) ἐκλογικὴ

μεταρρύθμισις, 2) κατάργησις τῶν νόμων τῶν σιτηρῶν ἢ ἐλευθέρα συναλλαγή καὶ 3) χειραφέτησις τῶν καθολικῶν.

ΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν μεταρρύθμισιν διεξήγαγε κατ' ἀρχὰς ἡ μικρὰ μειοψηφία τοῦ κοινοβουλίου, οἱ λεγόμενοι ριζοσπαστικοί, διότι τὰ δύο μεγάλα κόμματα, οἱ Οὐίξ καὶ οἱ Τόρι, ἦσαν προσηλωμένα εἰς τὸ παλαιὸν καθεστῶς. Ἄλλ' οἱ Ἄγγλοι κατῳρθῶσαν νὰ διευθετήσουν τὰ ζητήματά των χωρὶς ἑσωτερικοῦς κλονισμοῦς ἐξελικτικῶς καὶ διὰ συμβιβασμοῦ.

1) Ἡ χειραφέτησις τῶν καθολικῶν (1829). Τὸν ἀγῶνα ὠργάνωσεν ὁ περίφημος ἱρλανδὸς πολιτευτὴς Ὁ Κόννολ. Ἡ Βουλὴ ἐδέχθη τὴν μεταρρύθμισιν, τὰ κατὰ τῶν καθολικῶν μέτρα κατηργήθησαν καὶ οἱ καθολικοὶ ἔλαβον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωνται καὶ νὰ διορίζωνται εἰς δημοσίας θέσεις.

2) Ἡ ἐκλογικὴ μεταρρύθμισις (1832). Τὴν πρώτην ἐκλογικὴν μεταρρύθμισιν ἐπραγματοποίησεν ὁ πρωθυπουργὸς Γκρεῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐρήμους πύργους ἀφηρέθησαν 146 ἔδραι καὶ ἐδόθησαν εἰς βιομηχανικὰς πόλεις. Βραδύτερον εἰς δύο περιόδους, τὸ 1867 καὶ τὸ 1885, τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου ἐπεξετάθη εἰς πολλοὺς. Καθολικὸν ὅμως ἔγινε μόνον μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἐπεκταθὲν μάλιστα καὶ εἰς τὰς γυναῖκας.

3) Ἡ οἰκονομικὴ μεταρρύθμισις (1846). Μετὰ τὴν ἐκλογικὴν μεταρρύθμισιν οἱ βιομήχανοι διέθετον ἔδρας εἰς τὴν βουλὴν καὶ ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ μερκαντιλισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ προστατευτικοῦ ἐμπορίου. Τὸ 1846 κατηργήθη ὁ νόμος τῶν σιτηρῶν, ἄλλαι περιοριστικαὶ διατάξεις, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, κατηργήθησαν καὶ ἡ Ἄγγλία ἐβάδισεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον. Τὸ 1860 δὲν ἔμενεν οὔτε ἴχνος ἀπὸ τοῦ παλαιὸν σύστημα.

Αἱ συνέπειαι τῆς ἀλλαγῆς ἔγιναν ἀμέσως αἰσθηταί. Ἡ βιομηχανία ἀνεπτύχθη τεραστίως, ἡ ἐξαγωγή ἐπολλαπλασιάσθη, ὁ ἐμπορικὸς στόλος ηὔξάνετο ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καὶ αἱ ἀποικιακαὶ κτήσεις ἐπεξετάθησαν καὶ ἐστερεώθησαν.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ

Ἡ Ἰταλία ἐξηκολούθει νὰ εἶναι διεσπασμένη εἰς πολλὰ ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων κράτη, τὰ ὅποια ἐκυβερνῶντο ἀπολυταρχικῶς, καὶ μέγα μέρος αὐτῆς κατεῖχeto ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Οἱ Ἰταλοὶ πατριῶται ἤρχισαν φανερώς νὰ ἀπαιτοῦν φιλελευθέρους θεσμοὺς ἤδη ἀπὸ τοῦ 1830. Κυρίως ὅμως μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1848 ἡ Ἰταλία ἔγινε θέατρον εὐρυτάτης ἐπαναστατικῆς κινήσεως, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο πάντοτε ἡ ἔνωσις τῆς Ἰταλίας καὶ ἡ ἐγκαθιδρυσις φιλελευθέρων θεσμῶν. Πρὸ τούτου ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐκδιωχθοῦν οἱ Αὐστριακοὶ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1848 οἱ Ἰταλοὶ ἐξηγέρθησαν σύσσωμοι. Οἱ ἡγεμόνες τῶν κρατιδίων ὑπεχρεώθησαν νὰ παραχωρήσουν συντάγματα, ὃ δὲ ἐπαναστατικὸς σύλλογος Νέα Ἰταλία, ὃ ὁποῖος ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ περιφήμου συγγραφέως Ματσίνι (Mazzini), ἐξώθησεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβεν ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας μετὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἄλλων Ἰταλῶν ἡγεμόνων. Εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ Αὐστριακοὶ ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸ Μιλάνον, ἀλλ' ἐνήργησαν δραστηρίως, ἐνίκησαν εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας καὶ διέσπασαν τὸν σύνδεσμον τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἰταλίας. Αἱ ἐνέργειαι τῶν Ἰταλῶν πατριῶτων μετὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας νὰ ἐγκαταστήσουν εἰς τὰ ἐπί μέρους Ἰταλικά κράτη δημοκρατίας ἐναυάγησαν καὶ ἡ ἀντίδρασις ἐπεκράτησε παντοῦ. Ρεῦμα ἀπογοητεύσεως διεχύθη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀπέμεινεν ὅμως τὸ δίδαγμα, ὅτι ἡ Ἰταλία δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπελευθερωθῇ μόνῃ της.

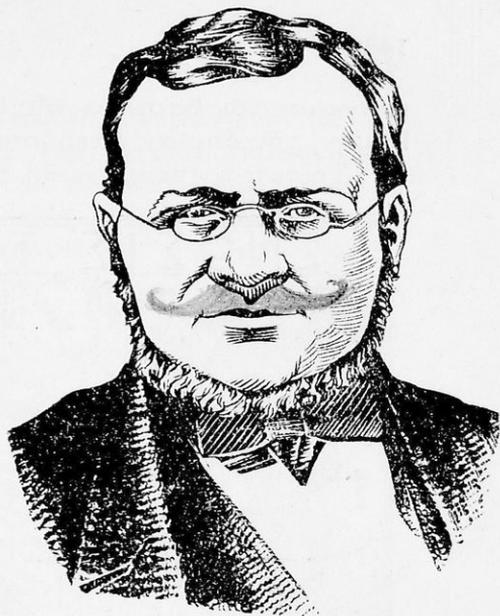
ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Οἱ Ἰταλοὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων ἐνόμισαν, ὅτι εὐκολώτερον ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἔνωσιν τῶν διὰ πολιτικῶν μέσων.

Ἡ προσοχὴ τῶν ἐστρέφετο εἰς τὸ κράτος τῆς Σαρδηνίας, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐθνικὴν δυναστείαν καὶ εἶχεν εἰσαγά-

γει συνταγματικὸν πολίτευμα. Ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ **Βίκτωρ Ἐμμανουήλ** προσέλαβεν ὡς πρωθυπουργὸν τὸν διάσημον **Καβούρ**, ἔνθερον ὁπαδὸν τῆς ἐνώσεως.

Ὁ Καβούρ ἐζήτησε νὰ ἐπιτύχη τὴν ἔνωσιν τῆς Ἰταλίας μετὰ τὴν συνδρομὴν τῆς Γαλλίας καί, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ Ναπολέοντος Γ', ἔλαβε μέρος κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Σεβαστουπόλεως. Βραδύτερον κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου τοῦ ἔτους 1859 συνήψε μετ' αὐτοῦ μυστικὴν συμφωνίαν. Κατ' αὐτὴν ἡ Σαρδηνία θὰ ἐλάμβανε τὴν Λομβαρδίαν καὶ Βενετίαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν

Καβούρ (1810 – 1861)

ὕπηγοντο, καὶ θὰ παρεχώρει ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νίκαιαν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ Αὐστρία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σαρδηνίας καὶ ὁ αὐστριακὸς στρατὸς διέβη τὸν Τίκινον ποταμὸν (1859). Τότε ἐνεφανίσθη ὁ Ναπολέων εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ὁ γάλλος στρατηγὸς **Μὰκ Μαὸν** ἐκέρδισε τὴν μάχην τοῦ **Μαγεντά**. Εὐθὺς μετ' ὀλίγον ὁ αὐστριακὸς στρατὸς συνετρίβη εἰς τὴν ὀνομαστὴν μάχην τοῦ **Σολφερίνο**. Ἡ Αὐστρία ἠναγκάσθη νὰ εἰρηνεύσῃ. Παρεχώρησε τὴν Λομβαρδίαν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὴν Σαρδηνίαν ἀντὶ τῆς Σαβοΐας καὶ Νικαίας.

Εὐθὺς μετὰ τὸν πόλεμον ἤρχισεν ἡ ἐνωτικὴ κίνησις. Εἰς τὰ κράτη τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας ἐξεδιώχθησαν οἱ ἡγεμόνες καὶ ὁ λαὸς διὰ δημοψηφίσματος ἐκήρυξε τὴν ἔνωσιν μετὰ τὴν Σαρδηνίαν. Ὁ τολμηρὸς ἀρχηγὸς ἐθειλοντῶν **Γαριβάλδης** ἀπεβιβάσθη μετὰ χιλίους ἐθειλοντὰς εἰς τὴν Σικελίαν καὶ κατέλαβε τὸ Παλέρμον γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετὰ ἐνθουσιασμόν. Ἐκεῖθεν διέβη εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, ἐπανεστάτησεν αὐτὴν καὶ

ήνάγκασε τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ρώμην, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζε γαλλικὴ φρουρά.

Τοιοτοτρόπως ἠνώθη ὅλη ἡ Ἰταλία πλὴν τῆς Ρώμης καὶ

τῆς Βενετίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Α', ὁ
1860 ὁποῖος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας καὶ
κατέστησε πρωτεύουσαν τὴν Φλωρεντίαν.

Ἡ ἔνωσις ὁλοκλήρου τῆς Ἰταλίας συνετελέσθη βραδύτε-

ρον. Τὸ 1860, ὅπως θὰ ἴδωμεν, οἱ Ἴταλοι συνεμάχησαν μὲ τὴν Πρωσσίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας. Μετὰ τὴν ἐπιτυχή ἔκβασιν τοῦ πολέμου κυρίως διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν πρωσσικῶν στρατευμάτων, ἡ Ἰταλία ἔλαβε τὴν Βενετιαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν. Τὸ δὲ 1870 μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Ναπολέοντος Γ' ὑπὸ τῶν Γερμανῶν οἱ Ἴταλοι εἰσηλθον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας μετέθεσε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὴν αἰωνίαν πόλιν. Ἄλλ' ὁ Πάπας διεμαρτυρήθη καὶ κατεδίκασεν ἑαυτὸν εἰς ἐκούσιον περιορισμὸν εἰς τὸν Βατικανόν.

10/1/28

4. ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΙΑ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΙΑΝ

Εἰς τὴν Γερμανίαν μετὰ τὸ 1815 εἶχεν ὑπερισχύσει ἡ ἀντίδρασις. Ἐνωσις καὶ συνταγματικά πολιτεύματα ἐφαίνοντο πράγματα ἀκατόρθωτα. Ἐν τούτοις μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου συνετελέσθη γεγονός ἀξιολογώτατον, ἡ τελωνειακὴ ἔνωσις τῶν γερμανικῶν κρατῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Πρωσσίας. Πρώτη ἡ Πρωσσία κατήργησε τοὺς ποικίλους δασμοὺς καὶ τὴν νύκτα τῆς πρώτης τοῦ ἔτους 1833—1834 ἤρθησαν τὰ τελωνειακὰ σύνορα τῶν περισσοτέρων κρατῶν τῆς Γερμανίας καὶ ἡ χώρα ἠνώθη εἰς μίαν ἀγορὰν ἀπὸ τῶν Ἄλπεων μέχρι τῆς Βαλτικῆς. Ἡ Αὐστρία ἀπέκρουσε τὴν ἔνωσιν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπέκλεισεν ἑαυτὴν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν οἰκογένειαν.

Ἐμενον ὁμως ἄλυτα τὰ δύο μεγάλα προβλήματα, τὸ ἐνιαῖον γερμανικὸν κράτος καὶ τὸ φιλελεύθερον πολίτευμα. Εἰς ὅλα τὰ κράτη ὑπῆρχον ὁπαδοὶ τῶν νέων ἰδεῶν, τὰς ὁποίας διέσπειρεν ἡ ὁμάς, ἡ λεγομένη «Νέα Γερμανία», ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἑρρῖκον Χάινε. Τὰ συγγράμματα ὁμως τῆς Νέας Γερμανίας κατεδιώχθησαν καὶ ἔγιναν διωγμοὶ καὶ φυλακίσεις.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ 1848 - ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΝ ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΣ

Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου ἔδωκε καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως. Οὐγγαρία, Αὐστρία καὶ Βοημία ἐπανεστάτησαν, ὁ δὲ Μέττερνιχ ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Εἰς τὸ Βερολῖνον μεγάλη ἐξέγερσις

τοῦ λαοῦ κατέληξεν εἰς αἱματηρὰν σύγκρουσιν καὶ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας νὰ ὑποσχεθῆ, ὅτι θὰ παραχωρήσῃ σύνταγμα.

Περίπου ἑξακόσιοι ἀντιπρόσωποι ἐκλεγέντες διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας εἰς ὄλην τὴν Γερμανίαν συνήλθον τὸν Μάιον τοῦ 1848 εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Παύλου εἰς Φραγκφούρτην, διὰ νὰ καθορίσουν τὸν τύπον τοῦ γερμανικοῦ κράτους. Ἡ γερμανικὴ ἐθνοσυνέλευσις τοῦ 1848 ἢ, ὅπως λέγεται, τὸ Κοινοβούλιον τῆς Φραγκφούρτης, παρουσίαζε πρώτην φοράν τοὺς Γερμανοὺς ὡς ἑνιαῖον ἔθνος.

Μετὰ μακρὰς συζητήσεις περὶ τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἡ συνέλευσις ἐψήφισε σύνταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ γερμανικὰ κράτη ἐσχημάτιζον ὁμοσπονδιακὴν αὐτοκρατορίαν. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐδίδοτο εἰς συνέλευσιν ἐκλεγομένην διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, ἡ δὲ ἐκτελεστικὴ εἰς ἀνώτατον ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος ἐλάμβανε τὸν τίτλον τοῦ κληρονομικοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γερμανῶν. Ἄλλὰ τὸ ἀκανθῶδες ζήτημα ἦτο, ἂν ἡ ἔνωσις θὰ ἐγένετο μετὰ ἢ ἄνευ τῆς Αὐστρίας. Μὲ μικρὰν πλειοψηφίαν (42 ψήφων) ἡ συνέλευσις ἐδέχθη τὴν ἔνωσιν ἄνευ τῆς Αὐστρίας καὶ μὲ ἀκόμη μικροτέραν (24 ψήφων) προσέφερε τὸ στέμμα τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκον Γουλιέλμον (1849).

Ἐν τῷ μεταξύ αἱ ἐπαναστάσεις κατεπνίγησαν παντοῦ εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Φερδινάνδος ἠναγκάσθη εἰς παραίτησιν καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ **Φραγκίσκος Ἰωσήφ**, ὁ ὁποῖος εἶχε μακροτάτην βασιλείαν διαρκέσασαν μέχρι τοῦ μεγάλου παγκοσμίου πολέμου (1916). Τὸ παράδειγμα τῆς Αὐστρίας ἠκολούθησε καὶ ἡ Πρωσσία. Τὸ Βερολῖνον κατελήφθη διὰ πολιορκίας ὑπὸ τοῦ πρωστικοῦ στρατοῦ.

Τὰ γεγονότα τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας εἶχον σοβαρὸν ἀντίκτυπον εἰς τὸ Κοινοβούλιον τῆς Φραγκφούρτης. Ἡ Αὐστρία διέταξε τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον ἦλθε νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Κοινοβουλίου, καὶ ἀνεκάλεσε τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Πρωσσίας. Τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες. Ἐκδιωχθὲν

ἀπὸ τὴν Φραγκφούρτην τὸ κολοβωθὲν Κοινοβούλιον μετέθεσε τὴν ἔδραν του εἰς Στουτγάρδην, ὅπου διεσκόρπισεν αὐτὸ ἡ ἀστυνομία. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοῦ Κοινοβουλίου εἶχον κακὸν τέλος.

Η ΠΡΩΣΣΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΟΛΜΟΥΤΣ (1850)

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἔλυπεῖτο κατὰ βάθος, διότι μὴ δεχθεὶς τὸ στέμμα τῆς Γερμανίας ἄφησε λαμπρὰν εὐκαιρίαν νὰ τοῦ διαφύγῃ. Ἐπίστευσε ὅμως, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ φθάσῃ δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, νὰ λάβῃ δηλαδὴ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἡγεμόνων τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποκρούσει προσφερθὲν ὑπὸ τοῦ λαοῦ. ἤρχισε λοιπὸν συνεννοήσεις μὲ τοὺς γερμανοὺς ἡγεμόνας διὰ τὴν ἴδρυσιν ὁμοσπονδίας, τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ὁ ἴδιος ἀρχηγός, ἀποκλειομένης τῆς Αὐστρίας. Ἡ ὑπόθεσις ἐπροχώρησε καὶ ἔγινε δεκτὸν τὸ ὑπὸ τῆς Πρωσσίας καταρτισθὲν σύνταγμα τῆς ἐνώσεως (1850).

Ἄλλ' ἡ Αὐστρία ἔλαβεν ἀπειλητικὴν στάσιν κατὰ τῆς Πρωσσίας ἔχουσα τὴν πρόθυμον ὑποστήριξιν καὶ τῆς Ρωσσίας. Ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος ὑπεχώρησεν εἰς τὴν συνάντησιν τοῦ Ὁ λ μ ο υ τ ς (Olmütz, Τσεχοσλοβακίας) καὶ ἐδέχθη τὴν διάλυσιν τῆς ἐνώσεως καὶ τὴν ἀνασύστασιν τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας. > 16/2/48.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ Α΄ - ΒΙΣΜΑΡΚ

Τοιοῦτοτρόπως περὶ τὸ 1850 ἡ ἰδέα τῆς ἐνώσεως τῆς Γερμανίας ἐφαίνετο τελειῶς ἀπραγματοποιήτος, διότι ἡ ἀντίδρασις εἶχεν ὑπερισχύσει πανταχοῦ καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ φύσει συντηρητικοῦ γερμανικοῦ λαοῦ δὲν εἶχε διάθεσιν διὰ νέους πολιτικοὺς ἀγῶνας. Ἐκτὸς τούτου ξέναι μεγάλαι δυνάμεις, ἰδίως ἡ Γαλλία, εἰργάζοντο κατὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Γερμανίας. Ἄλλὰ τὴν Γερμανίαν ἤνωσεν ἡ πρωσσικὴ σπάθη καὶ ἡ διπλωματία τοῦ Βίσμαρκ.

Ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Γουλιέλμος Α΄ (1860—1888) λαβὼν ὡς ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν τὸν στρατηγὸν Φὸν Ρόον (Von Roon) ἤρχισε βαθεῖαν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ. Ὅταν ὅμως ὁ Φὸν Ρόον εἰσηγήθη εἰς τὴν

Ὅθων Βίσμαρκ (1815—1898)

βουλήν τὴν γενικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἢ δημοκρατικὴ φιλελευθέρα πλειοψηφία τῆς βουλῆς ἀντέταξε ζωηρὰν ἀντίστασιν εἰς τὰ στρατιωτικὰ μέτρα. Ὁ Γουλιέλμος περιελθὼν εἰς δύσκολον θέσιν ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Βίσμαρκ τῇ ἐπιμόνῳ συστάσει τοῦ Φὸν Ρόον.

Ὁ Βίσμαρκ (Otto Bismarck, 1815—1898) ἦτο γνωστὸς διὰ τὰ αὐταρχικὰ του φρονήματα καὶ οὐδεμίαν ἀξίαν ἀπέδιδεν εἰς τὰ λαϊκὰ δικαιώματα καὶ τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας, ἢ δὲ ἔνωσις τῆς Γερμανίας διὰ λαϊκῶν ἀντιπροσώπων κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Κοινοβουλίου τῆς Φραγκφούρτης ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν οὐτοπία. Ὁ Βίσμαρκ ἦτο ἄνθρωπος θελήσεως εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ἐκμηδενίζονται

πρὸ αὐτοῦ αἱ κοινὰ προσωπικότητες. Εἶχε συνέπειαν εἰς τὰς πράξεις του καὶ ἀντοχὴν εἰς τὴν ἐργασίαν παραδειγματικὴν. Ὁ Βίσμαρκ ἐκυβέρνησε τὴν Γερμανίαν περίπου τριάκοντα ἔτη (1862—1890), ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς πατρίδος του κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ καὶ θεωρεῖται δημιουργὸς τῆς Νέας Γερμανίας.

Ὁ Βίσμαρκ εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι τὸ γερμανικὸν ζήτημα ἔπρεπε νὰ λυθῇ μὲ κέντρον τὴν Πρωσίαν, ἀποκλειομένης τῆς Αὐστρίας, ὄχι ὅμως «δι' ἀγορεύσεων καὶ ἀποφάσεων πλειοψηφίας» ἀλλὰ «διὰ αἵματος καὶ σιδήρου». Πρὸς τοῦτο ἡ Πρωσία ἔπρεπεν ἅπαξ νὰ μετρηθῇ πρὸς τὴν Αὐστρίαν. Οἱ φιλελεύθεροι ἠθέλησαν νὰ ἀντιδράσουν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ στρατιωτικοῦ προγράμματος. Ἄλλ' ὁ Βίσμαρκ παραβιάζων μετ' ἀδιαφορίας τοὺς συνταγματικοὺς τύπους ἐπροχώρησε διὰ τῶν λεγομένων προσωρινῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔμελλε νὰ ἐπικυρώσῃ βραδύτερον, ὅπως ἔλεγεν, ἢ βουλή.

ΔΑΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1864 ΚΑΙ 1865)

Συνεπεῖα προστριβῶν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Δανίας Χρι-

στιανόν Θ' αὐστροπρωσικός στρατός κατέλαβε τὰ ἀμφισβητούμενα δουκάτα Σλέσβιγ και Χολστάϊν (Schleswig-Holstein). Ἄλλ' ἐξ ἀφορμῆς ἀκριβῶς τῆς διανομῆς τῶν δουκᾶτων ἐξεργάγη ὁ ἀναπόφευκτος μεταξὺ Αὐστρίας και Πρωσσίας πόλεμος. Ὁ Βίσμαρκ εἶχε παρασκευάσει τεχνηέντως τὸν πόλεμον. Εἶχε περιποιηθῆ πρῶτον τὴν Ρωσσίαν κηρυχθεὶς κατὰ τῆς πολωνικῆς ἐξεγέρσεως. Ἐξησφάλισε τὴν οὐδετερότητα τοῦ Ναπολέοντος Γ' διὰ τῆς συναντήσεως τοῦ Μπίαριτς (Biarritz) και ἔκλεισε συμμαχίαν μετὴν Ἰταλίαν.

Ὁ ἀγὼν ἐκρίθη ἐντὸς 7 ἡμερῶν, διότι ὁ πρωσικός στρατός ἦτο κατηρτισμένος ἀσυγκρίτως ἀρτιώτερον τοῦ αὐστριακοῦ και ὠδηγεῖτο ὑπὸ ἐξόχου στρατιωτικοῦ, τοῦ διασῆμου Μόλτκε. Ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη ἐβόθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1866 εἰς τὴν Βοημίαν παρὰ τὸ Κένιξγκρέτς ἢ Σαδόβαν. Ὁ αὐστριακός στρατός ἠττήθη κατὰ κράτος. Τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Βίσμαρκ εἶπεν: «Ἡ ἔρις ἐκρίθη. Τώρα πρέπει νὰ ἀνακτήσωμεν τὴν παλαιὰν φιλίαν πρὸς τὴν Αὐστρίαν».

Ὁ Βίσμαρκ ἐφοβεῖτο περιπλοκάς εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου εἶχε κάμει κατάπληξιν ἢ ταχεῖα νίκη τῶν Πρώσσων. Ἐκτὸς τούτου δὲν ἤθελε νὰ ταπεινώσῃ ὑπὲρ τὸ δέον τὴν Αὐστρίαν, διότι ἀπέβλεπεν εἰς ἀπωτέρους σκοπούς. Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος Ἰωσήφ εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Πράγας (1866) ἐδέχθη τὴν διάλυσιν τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ γερμανικὴ δυαρχία ἔληξε μετὴν ἐπικράτησιν τῆς Πρωσσίας. Ἡ Ἰταλία συμμαχήσασα μετὴν Πρωσσίαν και λαβοῦσα μέρος εἰς τὸν πόλεμον ἔλαβεν, ὅπως εἶπομεν ἀνωτέρω, τὴν Βενετίαν.

ΓΑΛΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (1870-1871)

Ἄφορμὴν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἔδωκεν ἡ διαδοχὴ τοῦ ἰσπανικοῦ θρόνου. Οἱ Ἰσπανοὶ δηλαδὴ ἐκάλεσαν εἰς τὸν θρόνον τὸν γερμανὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον, ἐκ τοῦ οἴκου Χοεντζόλλερν. Τοῦτο ἤγειρε θύελλαν ἀγανακτήσεως εἰς τὴν Γαλίαν και ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἠναγκάσθη νὰ συστήσῃ εἰς τὸν Λεοπόλδον νὰ παραιτηθῆ. Ὅταν ὁμως ὁ Ναπολέων Γ' ἀπήτησεν, ὅπως ὁ Γουλιέλμος προβῆ εἰς δήλωσιν, ὅτι και εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ἰσπανικοῦ θρόνου ὑποψη-

φύοτητα τοῦ Λεοπόλδου, ἡ Πρωσσία ἠρνήθη. Κατόπιν τούτου ἡ Γαλλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Ἄλλὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁ Βί-
σμαρκ ἐθεώρει ὡς τὸ καλύτερον μέσον πρὸς ἔνωσιν τῆς Γερ-
μανίας.

Ἡ Γαλλία δὲν ἦτο ἐτοίμη πρὸς πόλεμον, τοῦ ὁποίου δὲν ἐξετίμα καλῶς τὸ μέγεθος. Εἶχε νὰ παλαίση πρὸς πολυάριθμον, νεώτατον καὶ ἄριστα κατηρτισμένον στρατόν, ὁ ὁποῖος ἐχρη-
σιμοποιεῖ τὰς νέας ἐφευρέσεις, τὸν τηλεγράφων, τὸν σιδηρό-
δρομόν κλπ., ἐνῶ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἦτο μικρὸς καὶ κατὰ τὸ
παλαιὸν σύστημα ὠργανωμένος. Τὴν γενικὴν ἀρχιστρατηγίαν
τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ εἶχεν ὁ Μόλτκε, τοῦ δὲ γαλλικοῦ ὁ
Ναπολέων.

Οἱ Γερμανοὶ κινήθεντες μετὰ τῆς συνήθους ταχύτητος διέ-
σπασαν τὸ γαλλικὸν μέτωπον εἰς τὴν Ἄλσατιαν. Καὶ ἐνῶ μέγα
τμήμα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Μὰκ Μαὸν ἠναγκάσθη
νὰ ὑποχωρήσῃ, ὁ μεγαλύτερος ὄγκος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν στρατη-
γὸν Μπαζαῖν ἐπολιορκήθη εἰς τὸ Μέτς. Δύο γερμανικαὶ στρα-
τιαὶ ἐβάδιζον κατὰ τῶν Παρισίων. Ἐνῶ δὲ ὁ Μὰκ Μαὸν σχη-
ματίσας νέον στρατόν ἐσκόπει νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πρωτεύου-
σαν, διετάχθη νὰ βαδίσῃ πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ πολιορκουμένου
στρατοῦ τοῦ Μπαζαῖν. Οἱ Γερμανοὶ παρηκολούθησαν τὸν γαλ-
λικὸν στρατόν καὶ εἰς τὸ μικρὸν φρούριον Σεδὰν ὁ γαλλι-
κὸς στρατὸς (83 χιλ.) μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ΄
ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ. Τοιοῦτοτρόπως ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς οἱ
Γερμανοὶ κατέστρεψαν τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατόν.

Μετὰ τὴν τὴν πτώσιν τοῦ Σεδὰν οἱ Γερμανοὶ περιέκλεισαν
τοὺς Παρισίους, ὅπου μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ αὐτοκράτορος
ἀνεκηρύχθη ἡ δημοκρατία. Ἡ κυβέρνησις τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης,
τῆς ὁποίας μέλη ἦσαν ὁ **Γαμβέττας** καὶ ὁ **Ἰούλιος Φάβρ**, ἀ-
πεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Ὅλαι ὅμως αἱ ἀπό-
πειραι πρὸς διάσπασιν τῆς πολιορκίας, αἱ ὁποῖαι ἐγίναν ἔσωθεν
καὶ ἔξωθεν, ἀπέτυχον. Μετ' ὀλίγον ἔπεσε καὶ τὸ Μέτς, ὅπου
180 χιλ. στρατιῶται καὶ 5 χιλ. ἀξιωματικοὶ παρεδόθησαν εἰς
τοὺς Γερμανοὺς. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις βλέπουσα τὸ ἄσκοπον
τῆς περαιτέρω ἀντιστάσεως ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ (Ἰ-
ανουάριος 1871).

ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς ἐνώσεως τοῦ ἔθνους. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ὠρί-
1871 μασεν ἡ ἰδέα ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως ὑπὸ τὴν Πρωσσίαν. Ἐνῶ
λοιπὸν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα περιέκλειον τοὺς Πα-
ρισίους, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Γουλιέλμος Α΄ μετὰ τοῦ
Βίσμαρκ καὶ τῆς λοιπῆς συνοδείας ἐγκαθίστατο εἰς τὰς Βερσαλ-
λίας. Ἐκεῖ διεξήχθησαν αἱ διαπραγματεύσεις πρὸς ἴδρυσιν τῆς
Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὴν 18 Ἰανουαρίου
1871 εἰς τὴν Αἴθουσαν τῶν Κατόπτρων τοῦ ἀνακτόρου τῶν Βερ-
σαλλίων ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἀνηγορεύθη Αὐτοκρά-
τωρ τῆς Γερμανίας.

← 2021

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Ἐπειδὴ εἶδομεν τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ 1815—1870, συνεχίζομεν πάλιν τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας. Ἄλλ' ἢ ἱστορία μας κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἶναι στενωδῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Τουρκίας καὶ τῶν λοιπῶν Βαλκανικῶν κρατῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἐδημιούργησαν πολλὰ συμφέροντα ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατείας καὶ πολλάκις ἐπενέβαινον ἐνεργῶς εἰς ζητήματα ἀφορῶντα αὐτήν, τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν τῆς περιόδου αὐτῆς, δηλαδή ἀπὸ τοῦ 1830 κ.έ., θὰ ἐξετάσωμεν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς τὸ κεφάλαιον Ι΄ ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐπικρατείας καὶ τῶν λοιπῶν Βαλκανικῶν κρατῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον ἄς γνωρίσωμεν εἰς ποίαν θέσιν εὕρισκετο κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς τὸ Ἐπικρατείας καὶ τῶν λοιπῶν Βαλκανικῶν κρατῶν ζήτημα.

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐφάνη, ὅτι ὁ σουλτάνος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἐκτεταμένας κτήσεις του καὶ ἡ κληρονομία τοῦ «ἑτοιμοθανάτου ἀσθενοῦς» ὅπως ἀπεκαλεῖτο ὁ σουλτάνος, ἔγινεν ἀντικείμενον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἄλλαι μὲν ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ εἶχον δημιουργήσει οἰκονομικὰ συμφέροντα εἰς τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν, ἐκηρήχθησαν ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος αὐτῆς, ἄλλαι δὲ ἤθελον τὴν διάλυσιν καὶ διανομὴν αὐτῆς. Ἀφ' ἑτέρου τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς ἐζήτησαν νὰ περιλάβουν εἰς τὸ κράτος των τοὺς ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἀλυτρώτους ὁμοεθνεῖς των καὶ ἄλλοι λαοί, ἐπίσης χριστιανικοί, δὲν εἶχον ἀπαλλαγῆ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ.

Ἡ ἀντιζηλία τῶν Δυνάμεων καὶ ἡ προσπάθεια τῶν μικρῶν

κρατῶν ἔθεσαν ἐπὶ τάπητος τὸ πολὺπλοκον καὶ δύσλυτον ἀνατολικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ὑφίστατο ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρκων εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἀπησχόλησε ζωηρῶς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν, ἰδίως τὸν 19ον αἰῶνα. Ἡ Τουρκία δὲν εἶχε κατορθῶσει νὰ παρακολουθήσῃ τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν, ἔμεινε κράτος ἀσιατικόν, ἐτυράννει τοὺς ὑπηκόους χριστιανοὺς καὶ οὐδεμίαν μεταρρυθμιστικὴν προσπάθειαν κατέβαλεν εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς πολιτείας.

ΚΡΙΜΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1853 - 1856)

Ἡ πρώτη σοβαρὰ κρίσις εἰς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα εἶναι ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος. Ὁ τσάρος Νικόλαος Α΄ ἐνόμισεν, ὅτι ἔφθασεν ὁ καιρὸς νὰ κληρονομήσῃ τὸν «ἀσθενῆ ἄνθρωπον», ὅπως ὠνομάζετο ὁ σουλτάνος, καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1853 ἀπέστειλε τὸν πρίγκιπα **Μεντζικῶφ** εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ ρῶσσος ἀπεσταλμένος κυρίως εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῆς Τουρκίας ζητήματα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἀλλὰ ὁ Μεντζικῶφ ἀπήτησεν ἀπὸ τὸν σουλτάνον τὸ δικαίωμα νὰ προστατεύῃ ἡ Ρωσσία τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Τουρκίας. Ὁ σουλτάνος ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν ἀπαίτησιν καὶ ἡ Ρωσσία ἤρχισε τὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη **Κριμαϊκός**, διότι αἱ κυριώτεραι στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ διεξήχθησαν εἰς τὴν Κριμαίαν.

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἔκλεισαν συμμαχίαν μετὰ τὴν Τουρκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὀλίγον βραδύτερον προσεχώρησε καὶ τὸ Πεδεμόντιον τῆς Ἰταλίας. Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1854 ἤρχισαν τὴν πολιορκίαν τῆς Σεβαστουπόλεως, φρουρίου ἰσχυροτάτου εἰς τὴν Κριμαίαν. Ἡ πολιορκία διήρκεσε περίπου ἓν ἔτος. Ἡ Ρωσσία εἶχε καταλάβει ἐν τῷ μεταξύ τὰς δύο παραδουναβείους ἡγεμονίας Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν, ἀλλὰ κατόπιν συνδυασμένης ἐνεργείας τῶν Γάλλων καὶ Τούρκων ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ αὐτάς. Ἀφοῦ δὲ ἀπέθανεν ὁ τσάρος Νικόλαος Α΄ καὶ τὸ φρούριον τῆς Σεβαστουπόλεως ἔπεσεν, ὁ νέος τσάρος Ἀλέξανδρος Β΄ συνῆψε μετὰ τῶν συμμάχων τὴν Συνθήκην τῆς **Εἰρήνη τῶν Παρισίων** (Μάρτιος 1856).

Διὰ τῆς συνθήκης ὁ Δούναβις ἐκηρύχθη ἐλεύθερος εἰς τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν ὄλων τῶν κρατῶν, ὁ Εὐξείνιος Πόντος οὐδέτερος, ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Τουρκία ὑπεχρεώθησαν νὰ διατηροῦν ἐλάχιστον ἀριθμὸν πολεμικῶν πλοίων εἰς αὐτὸν καὶ αἱ δύο Πα-ραδουνάβειοι ἡγεμονίαι, Βλαχία καὶ Μολδαβία, ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν ὄλων τῶν Δυνάμεων. Ἄλλ' ὁ σπουδαιότερος ὄρος τῆς συνθήκης ἦτο, ὅτι αἱ Δυνάμεις ἠγγυήθησαν τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ σουλτάνος Ἄβδουλ Μετζιτ τότε, συμφώνως πρὸς ρη-τὴν ἀξίωσιν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, κατωχυρωμένην διὰ τῆς συνθήκης συμμαχίας μετὰ τῆς Τουρκίας τοῦ Μαρτίου 1854, νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν τῶν Χριστιανῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐδημοσίευσεν πανηγυρικὸν ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον περιελήφθη εἰς τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων καὶ ὠνομάσθη Χά τ τ ι Χ ο υ μ α γ ι ο ὦ ν (Λαμπρά Γραφή). Δι' αὐτοῦ ὑπεσχέθη νὰ εἰσαγάγῃ εὐρυτάτας μεταρρυθμίσεις, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀσιατικὸς δεσποτισμὸς ἐπρόκειτο νὰ μεταβληθῇ εἰς εὐρωπαϊκὴν εὐνομίαν. Ὑπεσχέθη δηλαδὴ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἔγκυρα τὰ προνόμια τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἰσότητά ἀστικῶν δικαιωμάτων μὲ τοὺς μωαμεθανοὺς ὑπηκόους τῆς Τουρκίας. Ἄλλ' αἱ ὑποσχέσεις αὗται ἐπρόκειτο νὰ μείνουν μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Η ΚΑΤΟΧΗ

Εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἐπεκράτησε μεγάλη συγκίνησις. Ἡ ἐπίθεσις τῆς ὀμοδόξου Ρωσσίας κατὰ τῶν Τούρκων ἔθιξε τὴν ἐθνικὴν χορδὴν. Ὁ Ὄθων καὶ ἡ Ἀμαλία, καθὼς καὶ ἡ μεγαλυτέρα μερὶς τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐπίστευαν, ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ ἐπεκταθοῦν τὰ ὄρια τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ δοῦλοι ἀδελφοί. Ὁ ἑλληνικὸς ὄμως στρατὸς δὲν ἦτο ἀρκετὰ ὠργανωμένος καὶ ἐκτὸς τούτου θὰ εὕρισκόμεθα ἀντιμέτωποι πρὸς τὰς δύο Δυτικὰς Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν σύμμαχοι τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο ἡ δρᾶσις τῆς Ἑλλάδος περιορίσθη μόνον εἰς ἀνταρτικὸν πόλεμον. Τὴν ἄνοιξιν λοιπὸν τοῦ 1854 ἀνταρτικὰ σώματα ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγοὺς εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ Θεσσα-

λίαν, ἐνῶ ὁ γνωστός ὄπλαρχηγὸς Καρατάσος ἀπεβίβαζε τοὺς εἰς τὸ "Ἅγιον Ὄρος. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις τότε ἔλαβεν ἀπειλητικὴν στάσιν, ἠπέιλησε διὰ τελεσιγράφου τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν καὶ ἐφαίνετο ἐπικείμενος ὁ πόλεμος. Ὁ Ὄθων διέταξε κινητοποιήσιν τοῦ στρατοῦ πρὸς τὰ σύνορα, ἡ δὲ κοινὴ γνώμη ἐνίσχυε τὸν βασιλέα.

Ἄλλ' ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία διὰ στόλου κατέλαβον τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀπεβίβασαν ἀγήματα, διὰ νὰ ἀναγκάσουν τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀνακαλέσῃ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα. Ὁ Ὄθων ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ καὶ ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν εἰς πολιτικοὺς τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν δύο Δυνάμεων. Πρωθυπουργὸς ἔγινεν ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος. Τὰ ἀγγλο-γαλλικὰ ἀγήματα ἔμειναν μέχρι τοῦ 1857. Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ὠνομάσθη Κατοχή. Τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας φοβερὰ χολέρα, τὴν ὁποίαν μετέδωκαν τὰ ἀγγλογαλλικὰ ἀγήματα. Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἠρημώθη κυριολεκτικῶς καὶ οἱ κάτοικοι ἐτράπησαν εἰς τὰ ὄρη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α' (1863 - 1913)

Μολοντί ἡ περίοδος τῆς κατοχῆς εἶχε συντελέσει προσωρινῶς εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δημοτικότητος τοῦ Ὄθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας, τὰ πράγματα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξειλίχθησαν τοιούτοτρόπως, ὥστε κατέληξαν, ὅπως γνωρίζομεν ἤδη, εἰς τὴν ἔξωσιν τῶν βασιλέων τὸν Ὀκτώβριον 1862. Τὴν 10 Δεκεμβρίου 1862 συνηλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ δευτέρα Ἐθνοσυνέλευσις, διὰ νὰ ψηφίσῃ νέον σύνταγμα καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἐκλογῆς νέου βασιλέως. Μετὰ τρεῖς μῆνας αἱ τρεῖς Προστάτιδες Δυνάμεις τῆ πρωτοβουλία τῆς Ἀγγλίας συνεφώνησαν νὰ ὑποδείξουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς βασιλέα τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλέως τῆς Δανίας **Γεώργιον**, ἡ δὲ Ἐθνοσυνέλευσις ἐξέλεξεν αὐτὸν ὁμοφώνως.

Ὁ νέος βασιλεὺς ἦτο νεανίας 17 ἐτῶν. Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸ πείραμα ἐκλογῆς νεανίου ἔμελλε νὰ ἐπιτύχῃ περισσότερο. Ἄστρον εὐτυχέστερον συνώδευσε τὸν βόρειον πρίγκιπα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Γεώργιος μέχρι τέλους διέμεινε νηφάλιος καὶ ψυχραίμος βόρειος ἐν μέσῳ τοῦ εὐεξάπτου ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μὲ ἀξιοσημεῖωτον νοημοσύνην κατενόησε τὸν χαρα-

κτῆρα τῶν ὑπηκόων του, τοὺς ὁποίους δεξιῶς ἐκυβέρνησεν.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ἔφερεν ὡς δῶρον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς Ἴονιους νήσους. Ἡ Ἀγγλία μετὰ διοικήσιν πεντήκοντα ἐτῶν ἐπέισθη νὰ ἀποχωρισθῇ τὰς κτήσεις αὐτὰς καὶ νὰ τὰς ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐπεσκέφθη αὐτὰς καὶ μετ' ὀλίγον 84 ἑπτανήσιοι πληρεξούσιοι εἰσηλθον εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐθνοσυνέλευσιν. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ φλογερὸς ἐθνικὸς ποιητὴς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐργασθῆ ἀόκνως ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως.

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1864

Ἡ ψήφισις ὅμως τοῦ συντάγματος ἐπροχώρει βραδύτατα, διότι εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν εἶχε κορυφωθῆ ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμὸς καὶ τρεῖς κυβερνήσεις ἠλλάξαν εἰς διάστημα ἐννέα μηνῶν. Ὁ Γεώργιος διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, διὰ διαγγέλματος ἐζήτησε τὴν ψήφισιν τοῦ συντάγματος ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπειλῶν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν. Τοιοῦτοτρόπως τὴν 17 Νοεμβρίου 1864 ἐψηφίσθη τὸ δεύτερον ἐλληνικὸν σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἔχῃ μακρότερον βίον.

Τὸ νέον σύνταγμα καθιέρωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Σύνταγματικὴν μοναρχίαν. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ἡ Βουλὴ, ἡ ὁποία κατηρτίζετο διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Ὁ βασιλεὺς εἶχε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Αὐτὸς διώριζε τοὺς Ὑπουργοὺς. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 1875 καθιερώθη κατ' εἰσήγησιν τοῦ Τρικοῦπη ἡ ἀρχὴ τῆς δεδηλωμένης. Ὁ βασιλεὺς δηλαδὴ ὑπεχρεώθη νὰ λαμβάνῃ τοὺς ὑπουργοὺς ἀπὸ τὸ κόμμα, τὸ ὁποῖον συνεκέντρωνε δεδηλωμένως τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς. Τὸ σύνταγμα ἴσχυσεν ἀναλλοίωτον ἐπὶ 47 ἔτη, μέχρι τοῦ 1911, ὁπότε ἐγένεν ἀναθεώρησις του.

Ἡ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄

Ἡ βασιλεία τοῦ Γεωργίου ἦτο μακροτάτη διαρκέσασα 50 ὀλόκληρα ἔτη. Ἀλλ' ὁ πολιτικὸς βίος τῆς χώρας ἦτο ταραχώδης καὶ οἱ κομματικοὶ ἀγῶνες διεξήγοντο μὲ πάθος.

Δύο μεγάλα προβλήματα ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν πολιτικὴν

Ο βασιλεύς Γεώργιος Α' (1845—1913)

ζωὴν τῆς χώρας, τὸ ἐθνικὸν καὶ τὸ οἰκονομικόν. Μέγα μέρος τοῦ ἑλληνισμοῦ ἔμεινεν ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν. Ἡ Ἑλλάς λοιπὸν εἶχε τὴν «ἀλυτρώτον» Ἑλλάδα, ζήτημα δηλαδὴ ἀλυτρώτων ἀδελφῶν. Ἄλλ' ἐνῶ κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον τὸ ζήτημα ἦτο μᾶλλον εὐρύτερον, τώρα ἐνετοπίσθη εἰς ὠρισμένας ἐπαρχίας τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Ἡ Ἑλλάς εὐρίσκετο βιομηχανικῶς εἰς πρωτόγονον κατάστασιν καὶ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ εἰσάγη ξένα προϊόντα καὶ συγχρόνως εἶχεν ἀνάγκην νὰ κατασκευάσῃ δη-

μόσια ἔργα. Διὰ τοῦτο ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους οὐδέποτε πορουσίασεν ἰσοζύγιον ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ ἡ χώρα ἐξηρτάτο ἀπὸ τὸ ξένον κεφάλαιον. Αἱ κυβερνήσεις δηλαδὴ, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν ἀναγκαιοτάτας δαπάνας, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ συνάπτουν δάνεια εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἡ δανειακὴ πολιτικὴ ἦτο πάντοτε ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα ζητήματα διὰ τὴν χώραν.

Τρεῖς γενεαὶ πολιτικῶν ἐκυβέρνησαν τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν μακρὰν βασιλείαν τοῦ Γεωργίου. Ἡ πρώτη φθάνει μέχρι τοῦ 1880 περίπου καὶ ἔχει ὡς πρωταγωνιστὰς τὸν Βούλγαρην, τὸν Κουμουνδοῦρον, τὸν Δεληγεώργην καὶ τὸν Θρασύβουλον Ζαΐμην. Εἰς τὴν δευτέραν, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τοῦ 1909, ἀνήκουν οἱ δύο ἀντίπαλοι Τρικούπης καὶ Δεληγιάννης καθὼς καὶ οἱ Θεοτόκης καὶ Ράλλης. Κατὰ τὴν τρίτην κυριαρχεῖ ἡ δρᾶσις τοῦ Βενιζέλου.

σον Κρήτην εἰς διαρκῆ ἀναβρασμόν. Οἱ βαρεῖς φόροι καὶ αἱ αὐθαιρεσίαι τῶν διοικητῶν ἐξώθησαν τοὺς Κρητὰς εἰς ἐπαναστατικὸν κίνημα. Τὸν Μάιον τοῦ 1866 συνέλευσις 4 χιλ. Κρητῶν εἰς τὴν θέσιν Περιβόλια, πλησίον τῶν Χανίων, ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Πύ- 1866 λην τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ Χάττι Χουμαγιούν. Ἡ Πύλη ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν τῶν Κρητῶν καὶ ἡ ἐπανάστασις ἤρχισεν.

Δημήτριος Βούλγαρης (1801—1877)

Ἡ κρητικὴ ἐπανάστασις προεκάλεσε μεγάλας συμπαθείας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ὁ πολιτικὸς βίος τῆς χώρας ἦτο ἀνώμαλος, αἱ κυβερνήσεις διεδέχοντο ἀλλήλας καὶ δὲν εἶχε γίνει καμμία σσσαβά στρατιωτικὴ προετοιμασία, ὥστε ἡ πρὸς τοὺς Κρητὰς ἐπαναστάτας συνδρομὴ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1866 ἐσχημάτισε κυβέρνησιν ὁ Βούλγαρης, ὁ ὁποῖος ἐκρατήθη εἰς τὴν ἀρχὴν μὲ μεθόδους αὐταρχικὰς καὶ ἀντικοινοβουλευτικὰς.

Ὁ Δημ. Βούλγαρης (1801—1877) ἐγεννήθη εἰς τὴν Ὑδραν ἐκ μητρὸς, ἡ ὁποία ἦτο θυγάτηρ τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου. Ἐλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ὡς μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν ναυτικῶν νήσων καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐξελέγετο τακτικῶς βουλευτὴς Ὑδρας. Ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὅθωνος καὶ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη αὐτὸς ἐκυβέρνησε κυρίως τὴν χώραν αὐταρχικῶς. Ὁ Βούλγαρης ἦτο τύπος «κοτζάμπαση» τῆς παλαιότερας ἐποχῆς, αὐταρχικὸς καὶ ἀπότομος. Κατήντησαν παροιμιώδεις αἱ ἐκλογικαὶ παρανομίαι καὶ βιαιότητές του. Ἠρέσκετο νὰ φορῆ τὸν νησιωτικὸν «τζουμπέν» καὶ νὰ τηρῆ τὰ παλαιὰ ἤθη.

Ἐπειδὴ ὁ Βούλγαρης ἐχειρίσθη χλιαρῶς τὸ κρητικὸν ζήτημα ἐκ φόβου ἐξωτερικῶν περιπλοκῶν, ἡ κυβέρνησις του ἔπεσε καὶ τὴν διεδέχθη κυβέρνησις Κουμουνδούρου (Δεκέμβριος 1867).

Ἄλεξ. Κουμουνδοῦρος (1817—1883)

Ὁ Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος (1817—1883) κατήγετο ἀπὸ τὸ μικρὸν χωρίον τῆς Μάνης Σέλιτσαν. Ἔσπούδασε νομικὰ καὶ ἐξελέγετο βουλευτῆς Μεσσηνίας. Συνετέλεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος εὐρεθεὶς ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Βούλγαρου. Ὁ Κουμουνδοῦρος ἦτο ὁ ἀντίπυλος τοῦ Βούλγαρου, ἡγάπα τὴν τάξιν καὶ τὴν νομιμότητα καὶ εἶναι περίφημοι οἱ πολιτικοὶ τοῦ ἀγῶνος πρὸς τὸν πρῶτον πρωθυπουργόν του καθὼς καὶ πρὸς τὸν Δεληγεώργην.

Ὁ Κουμουνδοῦρος ἔδειξε σθένος εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα, ἐβοήθησε τοὺς ἀγωνιζομένους Κρήτας καὶ ἦτο διατεθειμένος νὰ φθάσῃ μέχρι πολέμου πρὸς τὴν Τουρκίαν. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ ὁ-

ποῖος πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ Ρωσσίας, ὅπου εἶχε νυμφευθῆ τὴν μεγάλην δούκισσαν Ὀλγαν, ἀνεψιὰν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Β', δὲν εἶχεν εὖραι εὐνοϊκὸν τὸ διπλωματικὸν ἔδαφος τῆς Εὐρώπης διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης. Συνέστησε λοιπὸν εἰς τὸν Κουμουνδοῦρον νὰ ἀλλάξῃ τακτικὴν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπροτίμησε νὰ παραιτηθῆ.

Εἰς τὰς νέας ἐκλογὰς ἦλθε μὲ μικρὰν πλειοψηφίαν ὁ Βούλγαρος, ὁ ὁποῖος ἠλλάξε τακτικὴν εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα, ἐβοήθει τοὺς ἐπαναστάτας καὶ κατήρτιζεν ἔθελοντικά σώματα. Τολμηροὶ ἀξιωματικοί, ὅπως ὁ Κορωνάτος, ὁ Ζυμβρακάκης κ. ἄ. κατήλθον εἰς τὴν Κρήτην ὡς ἔθελονταί. Οἱ Τούρκοι ὅμως, ἀφοῦ ἐνίκησαν τὸν Ζυμβρακάκην καὶ κατέπνιξαν τὸ κίνημα εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς νήσου, ἐστράφησαν κατόπιν κατὰ τῆς Μονῆς ἢ Ἐρμούπολιν, πλησίον τοῦ Ρεθύμνου, ἢ ὁποῖα εἶχε γίνῃ τὸ κέντρον τῆς ἀντιστάσεως εἰς τὴν κεντρικὴν Κρήτην. Ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Γαβριὴλ καὶ ὁ φρούραρχος Δημακόπουλος ἀντέστησαν μὲ 300 μαχητὰς κατὰ τοῦ πολυαρίθμου τουρκοαίγυπτιακοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας

κατώρθωσαν νὰ ἀποκρούσουν τὰς ἐπιθέσεις. Τὴν 9 ὅμως Νοεμβρίου οἱ Τοῦρκοι διέρρηξαν τὴν οὐδηρᾶν πύλην τῆς Μονῆς καὶ εἰσῆλθον εἰς αὐτήν. Τότε ὁ Γαβριὴλ ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην.

Ἡ ἥρωικὴ θυσία, τὸ ὀλοκαύτωμα τοῦ Ἀρκάδίου, ὑπέμνησε τοὺς Ἑλληνας τὰς ἥρωικὰς θυσίας τοῦ Σουλίου καὶ τοῦ Μεσολογγίου καὶ προεκάλεσε ρίγη ἐθνικῆς συγκινήσεως εἰς ὅλας τὰς γωνίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης ἐκίνησε μεγάλας συμπαθείας εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Κρητῶν. Ἄλλ' αἱ δυνάμεις δὲν ἦσαν σύμφωνοι διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δικαίων τῶν Κρητῶν καὶ μετὰ τὰ ἥρωικὰ κατορθώματά των. Ἰδίως ἡ Ἀγγλία ἀντίστατο ἐπιμόνως εἰς τὴν ἔνωσιν, διότι ἡ Κρήτη ἀπετέλει σπουδαῖον σταθμὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπανάστασις ἐξηκολούθησε. Τὰ ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ Ἀρκάδιον καὶ Ἐνωσις ἀνεῴκτισαν τὰ κατορθώματα τοῦ ὑδραϊκοῦ ναυτικοῦ, διέσπων τὸν τουρκικὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἐφωδίαζον τοὺς ἐπαναστάτας. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀπεδεκατίζετο καὶ δὲν ἐφαίνετο τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος. Ἡ Τουρκία ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διέκοψε τὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἠνάγκασε τὰς Δυνάμεις νὰ ἐπέμβουν καὶ κατὰ τὴν διάσκεψιν τῶν Παρισίων (Ἰανουάριος 1869) ὑπεχρέωσαν τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐμποδίσῃ τὸν σχηματισμὸν ἐνόπλων σωμάτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς καὶ τὴν ἐξάρτυσιν πλοίων εἰς τοὺς λιμένας τῆς. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τοῦ Βούλγαρη ἠναγκάσθη τότε νὰ παραιτηθῆ, ἡ δὲ διαδεχθεῖσα αὐτὴν κυβέρνησις τοῦ Θρασυβούλου Ζαΐμη ἀπεδέχθη τὰς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων.

Ἄφοῦ ἔπαυσεν ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος βοήθεια, τὸ κίνημα τῆς Κρήτης ἐξέπνευσεν ὀριστικῶς τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1869. Ἡ ἀνώμαλος κατάστασις ἐν τούτοις ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολὺ καὶ μόλις τὸ 1878 ἀντιπροσωπεῖα τῶν Δυνάμεων, τῶν Κρητῶν καὶ τῆς Πύλης κατήρτισεν ἰδιαίτερον συνταγματικὸν χάρτην, τὸν Χάρτην τῆς Χάλεπας, ὅπως ὠνομάσθη ἐκ τοῦ προαστείου τῶν Χανίων. Κατ' αὐτὸν καθιερώθη βουλή, συνε- 1878 κροτήθη χωροφυλακὴ ἐξ ἐγχωρίων ἀνδρῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἡ

έλληνική γλώσσα άνεγνωρίσθη ώς επίσημος γλώσσα τών δικαστηρίων και της βουλής και διωρίσθη χριστιανός διοικητής.

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΞΑΡΧΙΑ

Κατά τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνος νέον ζήτημα προκύπτει εἰς τὴν Βαλκανικὴν, τὸ ὁποῖον περιέπλεξεν ἀκόμη περισσότερο τὸ Ἐνατολικὸν ζήτημα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Βουλγαρίας, ἀφότου ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, ἔχασαν τὴν ἐθνικὴν των συνείδησιν καὶ περιήλθον εἰς πλήρη ἀφάνειαν. Ἐκκλησιαστικῶς ὡς ὀρθόδοξοι ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ Ῥῶσοι ὁμως πανσλαβισταὶ διὰ τῶν ὀργάνων των ἐφρόντισαν νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν Βουλγάρων καὶ ἠθέλησαν νὰ μεταχειρισθοῦν αὐτοὺς ὡς ὄργανα διὰ τὰς βλέψεις των εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Διὰ τοῦτο ἐξώθησαν αὐτοὺς νὰ ζητήσουν νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ ἰδρῦσουν ἀνεξάρτητον βουλγαρικὴν ἐκκλησίαν.

Οἱ Τούρκοι, τῇ ἀξίωσει τῆς Πανσλαβιστικῆς Ῥωσσίας, ἐβόηθησαν μὲ ὄλα των τὰ μέσα τὰς ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων ἀπὸ ἔχθραν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἡ ὁποία μάλιστα εἶχεν ἐνταθῆ τελευταίως ἔνεκα τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως.

Τέλος τὴν 27 Φεβρουαρίου 1870 διὰ σουλτανικοῦ φερμανίου ἰδρῦθη Β ο υ λ γ α ρ ι κ ῆ Ἐ ξ α ρ χ ι α, ἀνεξάρτητος δηλαδὴ βουλγαρικὴ ἐκκλησία, ἡ ὁποία περιελάμβανε τὸ βιλαέτιον τοῦ Δουνάβεως. Τὸ φερμάνιον ὠρίζεν, ὅτι καὶ ἄλλαι πόλεις ἢ χωρία ἠδύναντο νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἐξάρχου, ἂν τὸ ἐζήτουν τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων.

Τὸ Πατριαρχεῖον, ἐπειδὴ ἡ ἴδρυσις τῆς ἀνεξαρτήτου Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐγένεν αὐθαιρέτως καὶ ἄνευ τῆς ἀδείας του, δι' ἀποφάσεως Συνόδου ἐθεώρησε τὸν Ἐξαρχον καὶ τὸν κληρονόμου αὐτοῦ ὡς σχισματικοὺς (Σεπτέμβριος 1872). Ἐκτοτε ὁ Ἐξαρχος ἠδρευεν ἐπιδεικτικῶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν θέλων νὰ δεῖξη, ὅτι εἶναι ἀρχηγὸς ὄλων τῶν ἀλυτρώτων Βουλγάρων. Οἱ Τούρκοι ὁμως δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐννοήσουν τὸ σφάλμα των, διότι ἡ ἐκκλησιαστικὴ χειραφέτησις τῶν Βουλγάρων ἦτο ἡ ἀρχὴ τῆς πολιτικῆς των ἀνεξαρτησίας καὶ τῶν ἀδικαιο-

λογήτων ἔθνικῶν ἀξιώσεών των ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ

Νέα σοβαρὰ κρίσις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος προέκυψε μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῶν δυτικωτάτων εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Σουλτάνου, τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης (θέρος τοῦ 1875). Οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν αὐτῶν μὴ ἀνεχόμενοι τὰς τουρκικὰς αὐθαιρεσίας ἐπανεστάτησαν, ἐξεδίωξαν τὰς τουρκικὰς φρουρὰς καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἑνωσὶν των μὲ τὴν Σερβίαν.

Μετ' ὀλίγον ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις μετεδόθη εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἄλλ' ὁ Σουλτάνος διὰ δραστηρίας ἐνεργείας καὶ διὰ τρομοκρατικῶν μέτρων κατέπνιξε τὸ κίνημα τῆς Βουλγαρίας εἰς τὸ αἷμα. Ἄγρια ἦσαν αἱ σφαγαὶ τοῦ Βατάκ, βουλγαρικοῦ χωρίου εἰς τὰς βορείους ὑπωρείας τῆς Ροδόπης. Κατόπιν τούτου ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἄλλ' οἱ Σέρβοι δὲν κατάρθωσαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν τουρκικὸν στρατόν, αἱ Δυνάμεις ἐπενέβησαν καὶ ὑπεχρέωσαν τὴν Τουρκίαν νὰ σταματήσῃ τὰς ἐχθροπραξίας.

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ σουλτάνος Ἀβδούλ Ἀζιζ ἀνετράπη καὶ εἰς τὸν θρόνον ἀνήλθεν ὁ ἀνεπιός του Ἀβδούλ Χαμίτ Β'. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνακωχῆς μεταξὺ τῶν στρατευμάτων Σερβίας καὶ Τουρκίας συνῆλθε συνδιάσκεψις τῶν Δυνάμεων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ λεγομένη Συνδιάσκεψις τῶν Πρεσβευτῶν. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ διπλωμάται συνεσκέπτοντο περὶ τῶν εἰσακτέων εἰς τὴν Τουρκίαν μεταρρυθμίσεων πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων της, κανονιοβολισμοὶ ἀνήγγειλαν, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκήρυξαν σύνταγμα. Ὁ Χαμίτ μετεχειρίσθη τὸν φιλελεύθερον πολιτευτὴν Μιδάτ, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀνυψώσει εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου, διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τὰς Δυνάμεις καὶ νὰ ματαιώσῃ τὰς μεταρρυθμίσεις. Τὸ σύνταγμα τοῦ Μιδάτ καθίστα τὰς μεταρρυθμίσεις περιττάς, ἀφοῦ ἐξησφάλιζεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἐλευθερίαν, ἀσφάλειαν καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς εὐνομίας. Ἐννοεῖται, ὅτι οὐδέποτε ἐφηρμόσθη, ὁ δημιουργὸς αὐτοῦ Μιδάτ ἀνετράπη καὶ βραδύτερον εἶχε κακὸν τέλος.

Ἡ διάσκεψις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐματαιώθη, ἡ δὲ Ρωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας (Ἀπρίλιος 1877). Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα διέβησαν τὰ σύνορα τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν. Παρὰ τὰς τοπικὰς ἀντιστάσεις τῶν Τούρκων οἱ Ρῶσσοι διέβησαν τὸν Δούναβιν, κατόπιν τὸν Αἴμον, κατέλαβον τὴν Σόφιαν καὶ τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1878 εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Περί τὸ τέλος Ἰανουαρίου ὁ ρῶσσος ἀρχιστράτηγος μέγας δούξ Νικόλαος ἔστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὸν Ἅγιον Στέφανον εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Τουρκία δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθῇ καὶ κανεὶς δὲν εἶχε διάθεσιν νὰ τὴν βοηθήσῃ.

Ἡ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Οἱ Ρῶσσοι ἐπέβαλον εἰς τὸν σουλτάνον τοὺς ὅρους τῶν. Ἡ Συνθήκη τοῦ Ἀ γ ί ο υ Σ τ ε φ ά ν ο υ (Μάρτιος 1878) ἔλυε τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπὲρ τῶν Σλάβων.

1) Ἰδρύετο δι' αὐτῆς εἰς τὴν Βαλκανικὴν μέγα βουλγαρικὸν κράτος μετὰ διέξοδον εἰς τὸν Εὐξείνιον καὶ τὸ Αἰγαῖον, μετὰ βόρεια σύνορα τὸν Δούναβιν καὶ δυτικὰ μέχρις Ἀχρίδος καὶ Πρέσπας, ἧτοι περιελάμβανεν ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρουμελίας τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

2) Ἡ Σερβία ἀνεκηρύσσετο βασιλείον καὶ ἐλάμβανε τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Νις καὶ ἄλλην ἕκτασιν πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, ὥστε νὰ διπλασιάζεται εἰς ἕκτασιν καὶ νὰ συνορεύσῃ πρὸς τὸ Μαυροβούνιον, τὸ ὁποῖον ἐτριπλασιάζετο διὰ νέων ἐδαφῶν.

Ἡ συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἔργον βίας. Ἕλληνας, Σέρβοι, Ἀλβανοί, Ρουμᾶνοι, Μωαμεθανοὶ διεμαρτυρήθησαν διὰ τὸν σφαγιασμὸν τῶν ἐθνολογικῶν τῶν δικαίων. Ἡ Αὐστρία ἐβλεπε ματαιούμενα τὰ σχέδιά της νὰ ἐξαπλωθῇ πρὸς τὴν Βαλκανικὴν.

Ἡ Ἀγγλία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν νὰ λύσῃ μόνη τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ ἐθεώρησε τὴν ἴδρυσιν τῆς Μεγάλῃς Βουλγαρίας ὡς προέκτασιν τῆς Ρωσσίας εἰς

τὴν Βαλκανικὴν καὶ ἀπειλὴν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν **Σώλσβαρυ** ἠπέλιθεν ἀγγλορωσικὸν πόλεμον καὶ μοῖρα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Προποντίδα. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφ' ἐτέρου ἐπεκράτησε γενικὴ σύγχυσις καὶ ταραχὴ. Ὁ Χαμίτ διέλυσε τὴν Βουλὴν τοῦ Μιδάτ, ἀνέστειλε τὴν λειτουργίαν τοῦ συντάγματος καὶ ἐκυβέρνησεν ἀπολυταρχικῶς μέχρι τοῦ 1908.

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία κυρίως εἰργάσθησαν διὰ τὴν σύγκλησιν συνεδρίου πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου.

Ἡ ἙΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΡΩΣΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ νέα Βαλκανικὴ κρίσις καὶ ἰδίως ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος ἐπροξένησαν μέγαν ἀναβρασμόν, διότι οἱ πολιτικοὶ ἐφρόνουν, ὅτι ἐπέκειτο ἡ ὀριστικὴ διαρρῦθμις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Ἐπαυσαν τότε αἱ κομματικαὶ ἀντεγκλήσεις καὶ ἐσχηματίσθη ἡ **Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις** ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γηραιοῦ πολεμιστοῦ **Κανάρη**, ἡ ὁποία περιελάμβανε τέσσαρας πρῶην Πρωθυπουργοὺς με ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὸν **Χαρίλαον Τρικούπην**. Ἡ νέα κυβέρνησις ἐτήρησε στάσιν ἀναμονῆς.

Ὅταν ὅμως οἱ Ρῶσσοι κατέλαβον τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐφαίνετο, ὅτι οἱ Σλάβοι ἔλυον ὀριστικῶς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα χωρὶς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τὸν ἑλληνικὸν παράγοντα, ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία ἐτρώθη. Ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις ὑπεχρέωθη νὰ παραιτηθῆ καὶ ἐσχημάτισε κυβέρνησιν ὁ **Κουμουνδοῦρος** με ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὸν **Θεόδωρον Δηλιγιάννην**, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσεν, ὅτι «ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ διὰ στρατοῦ τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας». Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς εἶχε βραδύνει πολὺ νὰ κινηθῆ.

Ἐντὸς ὀλίγου ἔφθασεν ἡ εἶδησις τῆς ἀνακωχῆς καὶ ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος καὶ εἶχε προχωρήσει μέχρι τοῦ **Δομοκοῦ**, κατόπιν ἐπιμόνου ἀξιῶσεως τῶν Δυνάμεων ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, αἱ δὲ ἐπαναστάσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὀργανωθῆ ἐν τῷ μεταξύ

εις την Θεσσαλίαν, την Μακεδονίαν και Κρήτην, εύκόλως κατεπνίγησαν υπό τῶν Τούρκων. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἑλλάς ἔμεινε μέχρι τέλους οὐδετέρα καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἠρέσθη εἰς τὴν ἀκαθόριστον ὑπόσχεσιν τῆς Ἀγγλίας, ὅτι δὲν θὰ παραγνωρισθοῦν τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος. > 23/2/28

25/2/28 Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ (1878)

Τὸ σπουδαιότατον διὰ τὰ ἀνατολικά ζητήματα Συνέδριον τοῦ Βερολίνου συνήλθεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βίσμαρκ καὶ 1878 εἰργάσθη ἐπὶ ἕνα μῆνα. Τὴν Ἑλλάδα ἀντεπροσώπευσεν ὁ Θ. Δηλιγιάννης. Οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἦσαν οἱ ἑξῆς :

1) Ἀντὶ μεγάλης Βουλγαρίας ἰδρύθη «μικρά, αὐτόνομος καὶ φόρου ὑποτελὴς ἡγεμονία ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου» μὲ σύνορα τὸν Δούναβιν, τὸν Αἴμον, τὸν Εὔξεινον, τὴν Σερβίαν καὶ Μακεδονίαν. Πρὸς νότον αὐτῆς ἰδρύθη ἄλλη αὐτόνομος ἐπαρχία ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνατολικῆ Ρουμελία ὑπὸ τὴν ἄμεσον πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀρχὴν τοῦ σουλτάνου καὶ διοικουμένη ὑπὸ χριστιανοῦ διοικητοῦ διοριζομένου ὑπὸ τῆς Πύλης.

2) Ἡ Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Αὐστρίαν ὑπὸ τύπον «προσωρινῆς κατοχῆς» χωρὶς νὰ ἀφαιρεθοῦν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ σουλτάνου.

3) Ἡ Σερβία ἔλαβε τὰς ἐπαρχίας τοῦ Νίς, τῆς Βράνιας καὶ τοῦ Πιρότ, ἤτοι ηὐξήθη ἑδαφικῶς κατὰ τὸ $\frac{1}{4}$. Τὸ Μαυροβούνιον ἐδιπλασιάσθη διὰ τῆς προσαρτήσεως κυρίως ἀλβανικῶν ἑδαφῶν. Ἀμφότεραι αἱ ἡγεμονίαι, Σερβία καὶ Μαυροβούνιον ἐκηρύχθησαν κράτη ἀνεξάρτητα.

4) Ἡ Ρουμανία ἀνεγνωρίσθη ἐπίσης κράτος ἀνεξάρτητον, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν Βεσσαραβίαν, κατοικουμένην ὑπὸ Ρουμάνων, εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ ἔλαβεν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Δοβρουτσάν, κατοικουμένην ὑπὸ Βουλγάρων, Τούρκων κλπ.

5) Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπεφασίσθη νὰ διαρρυθμισθοῦν τὰ σύνορα εἰς τὴν Ἠπειρον κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Θυάμιδος (Καλαμᾶ) καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ κα-

τόπιν ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Τὰ δύο κράτη ἐν περιπτώσει διαφωνίας ἠδύναντο νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴν μεσολάβησιν τῶν Δυνάμεων.

6) Εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Ῥώσοι ἔλαβον τὸ Κάρς καὶ τὸ Βατούμ.

7) Δι' ἰδιαιτέρας συμφωνίας ἡ Ἀγγλία ἔλαβε παρὰ τῆς Τουρκίας ὡς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐπὶ πληρωμῇ ἑτησίου φόρου τὴν νῆσον Κύπρον.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἐθεωρήθη ὡς μεγάλη ἐπιτυχία τῆς ἀγγλικῆς διπλωματίας. Ἰδιαιτέραν ἀνακούφισιν ἠσθάνθησαν οἱ Ἕλληνες, διότι κατελύθη ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ ἡ Μακεδονία καὶ Θράκη διέφυγον τὴν βουλγαρικὴν κυριαρχίαν.

Ὑπῆρχον ὅμως πολλὰ τρωτὰ εἰς τὴν συνθήκην αὐτήν. Μολονότι ἡ Αὐστρία εἰργάσθη νὰ ἐκπολιτίσῃ τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην, οἱ Σέρβοι πατριῶται ἐθεώρησαν ὡς μεγάλην ἔθνικὴν ζημίαν τὴν ἀπόσπασιν τῶν σερβικῶν ἐκείνων ἐδαφῶν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας. Ἡ Αὐστρία διὰ τῆς κατοχῆς τῶν ἐπαρχιῶν ἀνωῶν ἐγένετο βαλκανικὴ δύναμις καὶ ἔστρεφε τὰ βλέμματά της πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐκτὸς αὐτῶν μέγα μέρος χριστιανῶν ἔμμενον ἀκόμη ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Τὸ σημαντικώτερον ἦτο, ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν συνεπλήρωσε τὴν ἔθνικὴν του ἐνότητα καὶ ὅλα ἐθεώρησαν τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου ὡς ἀπλοῦν σταθμόν.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἐθεωρήθη ὑπὸ πάντων ὡς προσωρινὸν καθεστῶς. Αὐταὶ αἱ ὑπογράψασαι αὐτὴν δυνάμεις παρέβησαν αὐτήν, ὡσάκις ἐδόθη εὐκαιρία. Ἡ Τουρκία π.χ. ἐδυστρόπησε νὰ παραχωρήσῃ τὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιδικασθέντα ἐδάφη. Μόλις κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων καὶ τῆς μεσολαβήσεως τῶν Μ. Δυνάμεων ἡ Τουρκία ἐδέχθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς συνθήκης τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Ἰούλιος 1881) τὴν Θεσσαλίαν πλὴν τοῦ διαμερίσματος τῆς Ἐλασσόνης καὶ τὴν νοτιοανατολικὴν Ἡπει-

ρον μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου μετὴν Ἄρταν. Παρ' ὅλα ἔμωσ τὰ τρωτὰ αὐτὰ ἢ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἀπετέλει σημαντικὴν πρόοδον πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, διότι ἀρκετὰ ἐδάφη ἐξέφυγον ὀριστικῶς τὴν τουρκικὴν κακοδιοίκησιν καὶ καθιεροῦτο τὸ δόγμα «ἡ Βαλκανικὴ διὰ τοὺς Βαλκανίους». > 25/2/42

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ - ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΟΥΜΕΛΙΑΣ

Ἡ νεαρὰ ἡγεμονία, ἡ Βουλγαρία, κατ' ἀρχὰς ἐδέχθη τὴν προστασίαν τῆς Ρωσσίας. Πολυπληθεῖς ρωσσικαὶ ἀποστολαὶ ἀνέλαβον νὰ διοργανώσουν τὸ νέον κράτος καὶ διαφόρους κλάδους τῆς διοικήσεως. Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ἐξελέγη ὁ Ἀλέξανδρος Βάττεμπεργ (1879—1886), υἱὸς τοῦ πρίγκιπος τῆς Ἑσσης καὶ ἀνεπιὸς τοῦ τσάρου. Ἐνωρὶς ὅμως εἰς τὴν βουλγαρικὴν βουλήν, τὴν Σοβράνιε, ἐσχηματίσθη κόμμα ἐθνικιστικὸν καὶ ἀντιρωσσικόν, τὸ ὁποῖον ὑπέθαλπον ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία. Ὁ ἡγεμὼν ἠκολούθησεν ἀποφασιστικῶς τὸ κόμμα αὐτὸ καὶ ἀπὸ τότε ἀπέκτησε μεγάλην δημοτικότητα εἰς τὸν βουλγαρικὸν λαόν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἐξήγειρεν ἐναντίον του τὸ μῖσος τῆς Ρωσσίας διὰ τὰς τάσεις του πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν ρωσσικὴν κηδεμονίαν.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ρουμेलία ὀργανώθη εἰς αὐτόνομον ἐπαρχίαν μετ' ἀνώτατον ἄρχοντα χριστιανὸν διοικητὴν, τὸν ὁποῖον διώριζεν ἡ Πύλη. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἤρχισε νὰ ἐκδηλώνεται εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἐνωτικὴ τάσις μετὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο μεμυημένη καὶ ἡ Βουλγαρικὴ κυβέρνησις. Τέλος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1885 ἐξεργάγη κίνημα εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, ὃ διοικητῆς συνελήφθη καὶ ἐσχηματίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐκήρυξε τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Μετ' ὀλίγον ὁ ἡγεμὼν Βάττεμπεργ ἐνισχυόμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Σοβράνιε Σταμπούλωφ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν.

Τὸ πραξικόπημα τῆς Βουλγαρίας ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Ρωσσίας, ἀλλ' ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Εἰς τὴν Σερβίαν ἡ προσάρτησις τῆς Ἀνατολικῆς Ρουμेलίας προεκάλεσεν ἀληθῆ ἀναβρασμόν, ὃ ὁποῖος κατέληξεν εἰς τὸν Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον, διότι διεταράσσετο ἡ ἀποκατα-

σταθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἰσορροπία ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ὁ σερβικὸς στρατὸς ἠττήθη παρὰ τὴν Σλίβνιτσαν καὶ οἱ Βούλγαροι ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ Πιρότ. Ὁ πόλεμος διήρκεσε μόνον 14 ἡμέρας (14—28 Νοεμβρίου 1885).

Ἡ νίκη ἐστερέωσε τὸ ἀντιρωσικὸν κόμμα εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Σταμπούλωφ, τοῦ ἡγέτου τῆς ἀντιρωσικῆς μερίδος. Ὁ Σταμπούλωφ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἦτο ὁ ἰσχυρὸς ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἐπάταξε τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀντιπάλους καὶ ἐχάραξε τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Βουλγαρίας, ἡ ὁποία συνίστατο εἰς τὴν προσέγγισιν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν καὶ εἰς τὸν ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων. Ὁ Βάττεμπεργ ὅμως ἔπεσε θῦμα τῆς ρωσικῆς δυσμενείας καὶ ἀνετράπη διὰ στρατιωτικῆς ἐξεγέρσεως τὸν Αὐγουστον τοῦ 1886. Οἱ Βούλγαροι ἐξέλεξαν νέον ἡγεμόνα, τὸν Φερδινάνδον (1887—1918), τὸν νεώτατον ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ πρίγκιπος τοῦ σαξωνικοῦ Κοβούργου.

Κατὰ τὰ ἐπτὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡγεμονίας τοῦ Φερδινάνδου τὴν Βουλγαρίαν ἐκυβέρνησεν ὡς ἀπόλυτος κύριος ὁ Σταμπούλωφ. Ἀλλὰ τέλος ὁ Φερδινάνδος ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸν Σταμπούλωφ, ὁ ὁποῖος ἐδολοφονήθη ἀγρίως ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του.

28/1/50
 ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ - ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ

Μεγαλύτερον ἐρεθισμὸν ἐπροκάλεσεν ἡ προσάρτησις τῆς ἑλληνικωτάτης Ἀνατολικῆς Ρουμελίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ρουμελίαν κατῴκουν 250 χιλ. περίπου Ἕλληνες εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ εἰς τὰς πόλεις Φιλιππούπολιν, Στενήμαχον, Καβακλή κτλ. Ὁ πολιτικὸς Θεόδωρος Δηλιγιάννης, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε πρωθυπουργός, ἐξέδωκε πατριωτικὸν δάνειον καὶ ἐκάλεσεν ὑπὸ τὰ ὄπλα δύο ἐφεδρικὰς ἡλικίας, ἀξίων νὰ καταλάβῃ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ν. Μακεδονίαν ὡς καὶ τὴν Ἠπειρον, δηλαδὴ τὴν βερολίνειον γραμμὴν, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διασαλευθείσης ἰσορροπίας εἰς τὴν Βαλκανικὴν ἕνεκα τῆς μεγεθύνσεως τῆς Βουλγαρίας. Αἱ Δυνάμεις ὅμως δὲν ἦσαν διατεθειμέναι νὰ ἐπιτρέψουν περιπλο-

κάς εις τὴν Βαλκανικὴν καὶ διὰ τελεσιγράφου ἀπητησαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀποστρατευθῆ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπάντησις τοῦ Δηλιγιάννη δὲν ἐκρίθη ἱκανοποιητικὴ, στόλος τῶν Δυνάμεων, ἐκτὸς τῆς Γαλλίας, ἀπέκλεισε τὰ ἑλληνικὰ παράλια. Ὁ Δηλιγιάννης τότε παρητήθη καὶ ὁ διάδοχός του Τρικούπης διέταξε τὴν ἀποστράτευσιν. Ἡ μικρὰ αὕτη κρίσις ἐστοίχισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα 95 ἑκατ. δραχμάς.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς, ἦτο κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας τοῦ 19ου αἰῶνος, τὴν Ἑλλάδα ἐκυβέρνησαν δύο κυρίως πολιτικοὶ ἄνδρες, ὁ Τρικούπης καὶ ὁ Δηλιγιάννης.

Χαρίλαος Τρικούπης (1832—1896)

Ὁ Χαρίλαος Τρικούπης (1832—1896) κατήγετο ἀπὸ τὸ Μεσολόγιον, ἀλλ' ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἄργος ἢ τὸ Ναύπλιον καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ ἱστοριογράφου τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Σπυρίδωνος Τρικούπη καὶ ἀνεψιὸς ἐκ μητρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Ἦτο χαρaktήρ σοβαρὸς καὶ ἐπιβλητικὸς καὶ ἔτυχεν ἐπιμελοῦς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας σπουδάσας νομικὰ εἰς Παρισίους. Βραδύτερον εἰργάσθη ὡς ἀκόλουθος καὶ γραμματεὺς τῆς ἐν Λονδίῳ ἑλληνικῆς πρεσβείας, τὴν ὁποίαν διηύθυνε τότε ὁ πατὴρ του.

Ὁ Τρικούπης εἶχε δώσει ἐπανειλημμένως δείγματα τῶν ἐξαιρετικῶν του προσόντων καὶ εἶναι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν πολιτικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος εἶχε πρόγραμμα σαφῶς ὠρισμένον. Ἐφρόνει, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔπρεπε κυρίως νὰ διοργανωθῆ ἐσωτερικῶς, νὰ δημιουργήσῃ καλὴν διοίκησιν, μέσα συγκοινωνίας, νὰ ἀναπτύξῃ τὰς πηγὰς τοῦ πλοῦτου καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὰς στρατιωτικὰς τῆς δυνάμεις ἀποφεύγουσα ὅσον ἦτο δυνατόν ἐξωτερικὰς περιπλοκάς. Διὰ τοῦτο προσεπάθησε νὰ διατηρήσῃ ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη Εὐρυτέρας ἀντιλήψεως πολιτικός, εἶχεν ὑπ' ὄψιν

του τὸν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου ἑλληνισμόν καὶ παρεκίνει τοὺς ἐκτὸς τοῦ βασιλείου Ἑλληνας εἰς συνεργασίαν διὰ τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν. Ἐπεδόθη μὲ ζήλον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀναδιοργάνωσιν ἀναβάλλων εἰς εὐθετωτέραν στιγμὴν τῶν λύσιν τῶν μεγάλων ἔθνικων ζητημάτων. Κατὰ τὰς τρεῖς περιόδους, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκυβέρνησε τὸ κράτος, 1882—1885, 1887—1890 καὶ 1892—1895, κατεσκεύασεν ὁδοὺς καὶ σιδηροδρομικὰς γραμμάς, ἀπεξήρανεν ἔλη καὶ ἐπροστάτευσε τὴν γεωργικὴν τάξιν ἀπὸ τὴν τοκογλυφίαν. Παρήγγειλεν εἰς γαλλικὰ ναυπηγεῖα τὰ τρία θωρηκτὰ, εἰς τὰ ὁποῖα τιμητικῶς ἐδόθησαν τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, Ὑδρα, Σπέτσαι, Ψαρά, καὶ ἐκάλεσε γάλλους διοργανωτὰς τοῦ στρατοῦ.

Ἡ τελευταία διοίκησις τοῦ Τρικοῦπη διήλθεν ἐν μέσῳ μεγάλων δυσχερειῶν. Ἐδοκίμασε νὰ δώσῃ ὀριστικὴν λύσιν εἰς τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ εὔρῃ δάνειον ὑπὸ εὐνοϊκοὺς ὄρους, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς κρατικὰς δαπάνας, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβάλλῃ βαρεῖς φόρους. Ὅταν ὅμως εἶδεν, ὅτι καὶ οἱ φόροι δὲν ἐπῆρκεσαν πρὸς βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ἐκήρυξε τὴν πτώχευσιν (Δεκέμβριος 1893). Τὸ μέτρον ἔφερε μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις. Οἱ ἀντίπαλοί του ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν δυσφορίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὸ κόμμα τοῦ Τρικοῦπη συνετρίβη κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1895. Ὁ ἴδιος ὁ Τρικοῦπης δὲν ἐξελέγη οὔτε βουλευτῆς. Ἀπεσύρθη τότε ὀριστικῶς ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ μετὰ τινὰς μῆνας ἀπέθανεν εἰς τὰς Κάννας τῆς Γαλλίας. Μεγάλην πλειοψηφίαν συνεκέντρωσε κατὰ τὰς ἐκλογὰς ὁ Δηλιγιάννης, ὁ ὁποῖος καὶ ἐσχημάτισε κυβέρνησιν.

Ὁ Θεόδωρος Δηλιγιάννης (1820—1905) ἐγεννήθη εἰς τὰ Λαγκάδια τῆς Γορτυνίας καὶ ἦτο γόνος τῆς πολεμικῆς οἰκογενείας τῶν Δηλιγιανναίων. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ νεοσύσταθὲν Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ πρώτην φοράν ἔγινε βουλευτῆς εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1862. Τὸ κόμμα του, τὸ ὁποῖον ὠνόμαζεν «ἐθνικόν», ἀπετελεῖτο ἀπὸ στοιχεῖα προσηλωμένα εἰς παλαιὰς ἀντιλήψεις καὶ ἔξεις. Ὁ ἴδιος ἦτο εὐφυέστατος καὶ εὐστροφώτατος πολιτικὸς καὶ ὁμιλητῆς ἐπιδέξιος, ἀλλὰ καὶ ἀριστοτέχνης δημαγωγός. Τὴν μεγάλην του κομματικὴν ἰσχὺν ἐχρησιμοποεῖ διὰ στενὰς κομματικὰς ἐπιδιώξεις. Ἐγίνε πολλάκις πρωθυπουργός καὶ ἔδο-

λοφονήθη εις τήν είσοδον τής βου-
λῆς κατά τήν τελευταίαν του πρω-
θυπουργίαν τὸ 1905. > 28/2/44

Ο ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1897

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἔγινεν ὁ ἀτυχῆς Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897. Ἀφορμὴν εἰς τὸν πόλεμον ἔδωκεν ἡ κρητικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1897. Ἡ Τουρκία διαρκῶς παρεβίαζε τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς Χαλέπας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκυβερνᾶτο ἡ Κρήτη ἀπὸ τοῦ 1878, καὶ κατεπίεζε τοὺς κατοίκους. Οἱ Κρήτες ἐπανεστάτησαν καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1897 ἐκήρυξαν τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος Δηλιγιάννης ἠρνήθη κατ' ἀρχὰς νὰ υἱοθετήσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἄλλ' ἦτο φανερόν, ὅτι δὲν θὰ κατάρθωνε μέχρι τέλους νὰ τηρήσῃ τὴν στάσιν αὐτήν. Ὁ ἔρεθισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο κολοσσιαῖος καὶ πλήθη προσφύγων ἐκ Κρήτης συνέρρεον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Χωρὶς νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον ὁ Δηλιγιάννης κατὰ τῆς Τουρκίας ἐπέτρεψεν εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως πρίγκιπα Γεώργιον μὲ στολίσκον τορπιλικῶν νὰ ἀποπλεύσῃ ἐκ Πειραιῶς, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποβίβασιν τουρκικοῦ στρα- 1897 τοῦ εἰς τὴν νῆσον. Τὸν δὲ Φεβρουάριον τοῦ 1897 τμήμα ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τιμολέοντα Βάσσον ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ, ἀπεβιβάσθη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν δυτικῶς τῶν Χανίων καὶ εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Κατόπιν τούτου ὁ σουλτάνος τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1897 ἐκήρυξε κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος διήρκεσε τριάκοντα ἡμέρας (8 Ἀπριλίου—8 Μαΐου 1897). Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, ὀλιγάριθμος καὶ κακῶς ὀργανωμένος,

Θεόδωρος Δηλιγιάννης
(1820—1905)

δὲν κατώρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν πολυαριθμότερον καὶ ἀριώτερον παρεσκευασμένον τουρκικόν.

Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀφοῦ διέβη τὰ σύνορα παρὰ τὴν Μελοῦναν, ἔγινε κύριος τῆς Θεσσαλίας, ὑπερβάς δὲ κατόπιν καὶ τὴν ἀμυντικὴν γραμμὴν Δομοκοῦ—Ἄλμυροῦ. ἤνοιξε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Λαμίαν. Αἱ Δυνάμεις ἐπενέβησαν τότε καὶ διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ τσάρου τῆς Ρωσσίας ὑπεγράφη ἀνακωχή, ἐνῶ συγχρόνως ὁ στρατὸς τοῦ Βάσσου ὑπεχρεώθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Κρήτην. Ἡ ὀριστικὴ εἰρήνη ὑπεγράφη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1897. Ὁ σουλτάνος ὑπεχρεώθη νὰ ἐκκενώσῃ τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη, ἡ δὲ Ἑλλάς ἐπλήρωσεν 100 ἑκατομ. φράγκα χρυσᾶ ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν καὶ ὑπεχρεώθη νὰ δεχθῆ τὸν «Διεθνῆ Οἰκονομικὸν Ἐλεγχον». Οἱ Εὐρωπαῖοι δηλαδὴ ἐδάνεισαν εἰς τὴν Ἑλλάδα 100 ἑκατομμύρια πρὸς πληρωμὴν τῆς ἀποζημιώσεως, ἀλλὰ πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ χρήματός των καθὼς καὶ τῶν παλαιότερων δανείων κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ ἀπὸ ξένους, ἡ λεγομένη «Ἐπιτροπὴ Διεθνοῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου» (ΔΟΕ), ἡ ὁποία ἀνέλαβε τὴν διαχείρισιν τῶν λεγομένων «ὑπεγγύων προσόδων», ἥτοι τῶν εἰσπράξεων ἐκ τοῦ χαρτοσήμου, τοῦ καπνοῦ, τοῦ ἄλατος, τῶν πυρείων, τῶν παιγνιοχάρτων, τοῦ πετρελαίου καὶ τῶν εἰσαγωγικῶν τελῶν τοῦ λιμένος Πειραιῶς.

Τὴν Κρήτην πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως ἀκόμη τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἶχον καταλάβει στόλοι καὶ ἀγῆματα τῶν ἑξ Δυνάμεων, Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ρωσσίας, Ἰταλίας, Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, αἱ ὁποῖαι ὅμως μόνις τὸν Νοέμβριον τοῦ 1898 ἔδωκαν λύσιν προσωρινὴν εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα. Προτάσει τοῦ τσάρου διωρίσθη ἀρμοστὴς τῶν Δυνάμεων εἰς τὴν Κρήτην ὁ πρίγκιψ Γεώργιος, ὁ ὁποῖος ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον ἐν μέσῳ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Τὸ γεγονός ἐθεωρήθη ὡς ἀπαρχὴ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πόθων τοῦ κρητικοῦ λαοῦ καὶ δικαίωσις τῶν ἠρωικῶν του ἀγώνων. Δ 3/3/48

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Μεγαλύτεραν σημασίαν ἀπὸ τὸ κρητικὸν ἔλαβε περὶ τὸ τέ-

λος τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἡ Μακεδονία ἔγινε θέατρον ἀγριωτάτου ἀνταγωνισμοῦ. Ἡ ἑλληνικωτάτη Μακεδονία, ἡ ὁποία διὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶχε μεταφέρει τὰ φῶτα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς ἀπωτάτας χώρας τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀπῆλλαξεν ἑκατομμύρια βαρβάρων λαῶν ἀπὸ τοῦ σκοτός καὶ τὰ δεσμά τοῦ βαρβαρικοῦ δεσποτισμοῦ, δὲν εἶχε περιληφθῆ εἰς τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν κράτος καὶ εὐρίσκετο ἀκόμη ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Οἱ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας παρέμειναν ἑλληνικώτατοι, ἦσαν χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι ἐκτὸς τῶν τούρκων κατακτητῶν καὶ ἀνεγνώριζον μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τὴν ἀρχὴν τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ πολιτικοὶ τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ βασιλείου ἐθεώρουν τὴν Μακεδονίαν ὡς μίαν ἐκ τῶν κοιτίδων τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ὡς πνεύμονα ἰσχυρόν, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχη κράτος ἑλληνικόν, καὶ ὡς πρῶτιστον μέλημα καὶ καθῆκον των ἐθεώρησαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας. Ἀλλ' ἡ τουρκικὴ κακοδιοίκησις δὲν κατῴρθωσε νὰ ἐμποδίση τὸν ἔξωθεν προσηλυτισμόν, ὁ ὁποῖος ἔσπειρε τὸ μῖσος καὶ ἦναψεν ἐξοντωτικὸν ἀγῶνα μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας.

Τὰ δύο νεοσύστατα Βαλκανικὰ κράτη, ἡ Σερβία καὶ ἡ Βουλγαρία, ἐζήτησαν ἐπέκτασιν ἐδαφικὴν καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέβλεπον εἰς τὰ μακεδονικὰ ἐδάφη. Οἱ Σέρβοι ἐστήριζον τὰς ἀξιώσεις των ἐπὶ τῆς Μακεδονίας εἰς τὸ ὅτι ὁ Στέφανος Ντουσιάν κάποτε εἶχε κατακτήσει μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ περιέλαβεν αὐτὸ εἰς τὸ ἐφήμερον κράτος του. Οἱ Βούλγαροι πάλιν δὲν ἠδύναντο νὰ λησμονήσουν τὴν συνθήκην τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ἡ ὁποία ἐδημιούργει μεγάλην Βουλγαρίαν ἀπὸ ἑλληνικὰ ἐδάφη, πρὸ πάντων τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην.

Ἀλλὰ καὶ μεγάλαι Δυνάμεις εἶχον βλέψεις εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ Αὐστρία ἐπέδιδκεν οικονομικὴν ἐπικράτησιν ἐν Μακεδονίᾳ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος ἦνοιγεν εἰς αὐτὴν εὐρείαν διέξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Μεσόγειον.

Οἱ Βούλγαροι διὰ παντὸς μέσου ἐπέδιδκον νὰ πείσουν ἐ-

κείνους ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας, οἱ ὅποιοι ὠμίλουν ἰδιόρρυθμον γλωσσικὸν ἰδίωμα, τὸ ὅποιον περιεῖχε καὶ σλαβικὰς ρίζας καὶ λέξεις, ὅτι δὲν ἦσαν Ἑλληνες, ἀλλὰ Βούλγαροι καὶ προσεπάθουν νὰ ἐξεγείρουν αὐτοὺς κατὰ τοῦ Πατριαρχείου. Κατ' ἀρχὰς εὐνοοῦμενοι ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς κατῴρθωνον μὲ μέσα εἰρηνικὰ νὰ προσηλυτίζουσιν τοὺς χωρικοὺς εἰς τὴν Ἐξαρχίαν καὶ ἴδρουν βουλγαρικὰ σχολεῖα. Ὅταν ὅμως εἶδον, ὅτι οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λησμονήσουν τὴν μητέρα των Ἑλλάδα καὶ παρενέβαλλον ἐμπόδια εἰς τὰ βουλγαρικὰ σχέδια, ἤλλαξαν τακτικὴν. Ἐνθαρρυνθέντες ἀπὸ τὸν ἀτυχῆ Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἔστειλαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἄγρια στίφη κομιτατζήδων, οἱ ὅποιοι ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν παράλυσιν τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς ἐλήστευον καὶ ἐδολοφόρουν, διὰ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς κατοίκους. Πρὸ πάντων κατεδίωκον τοὺς Ἑλληνας διδασκάλους, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς προκρίτους καὶ κατέστρεφον τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ τὰ μοναστήρια.

Οἱ Βούλγαροι ὄχι μόνον τὴν Τουρκίαν κατῴρθωσαν νὰ ἀπατήσουν, ἢ ὅποια διαρκῶς προέβαινεν εἰς παραχωρήσεις πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ προσεῖλκυσαν τὴν συμπάθειαν πολλῶν ἀπὸ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, αἱ ὅποια, διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν ἰδικὰ των συμφέροντα, ἠὲν ὤθησαν τὰ βουλγαρικὰ σχέδια. Διὰ τοῦτο αἱ Δυνάμεις ἐπενέβησαν καὶ ἐπέβαλον εἰς τὴν Τουρκίαν μεταρρυθμίσεις διοικητικὰς καὶ οἰκονομικὰς, αἱ ὅποια ἠὲν ὤθουν τὰς βουλγαρικὰς προσπάθειας. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ Δυνάμεις διεφώνουν μεταξὺ των, αἱ μεταρρυθμίσεις ἐγίνοντο βραδύτατα καὶ ἐφηρμόζοντο κακῶς.

Οἱ Ἑλληνες, οἱ ὅποιοι ἐστηρίζοντο εἰς τὰ ἀπαράγραπτα ἱστορικὰ δικαιώματά των ἐπὶ τῆς Μακεδονίας, καὶ δὲν ἐφαντάζοντο, ὅτι ἦτο δυνατόν ξένοι λαοὶ νὰ ἐγείρουν ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐδαφῶν τῆς Μακεδονίας, ἤρκοῦντο εἰς τὰς ἀρχὰς νὰ παρακολουθοῦν μὲ προσοχὴν τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων. Ὅταν ὅμως ἐπέισθησαν, ὅτι τὰ δικαιώματά των ἐκινδύνευον, ἢ δὲ κύριάρχος Τουρκία καὶ αἱ Δυνάμεις δὲν ἠδύναντο νὰ προστατεύσουν αὐτὰ, ἀπεφάσισαν νὰ ἀντιτάξουν ἔνοπλον ἀντίστασιν εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἐνεργείας.

Τὸ φθινόπωρον λοιπὸν τοῦ 1904 εἰσῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα, διὰ νὰ ἐνισχύσουν τοὺς Μακεδόνας εἰς τὸν κατὰ τῶν τρομοκρατῶν βουλγάρων κομιτατζήδων ἀγῶνά των, κῆρτες δὲ πολεμισταὶ ἐνίσχυσαν αὐτά. Οἱ Ἰθαγενεῖς μὲ τὴν πρόοδον τοῦ ἀγῶνος συνέπραξαν μὲ τοὺς ἐθελοντὰς εἰς εὐρείαν κλίμακα καὶ τέλος ἀντικατέστησαν αὐτούς. Ἦρχισε τότε δεινὴ πάλη μεταξὺ τῶν ἑλλήνων πολεμιστῶν καὶ τῶν ἀγρίων κομιτατζήδων. Ὁ Παῦλος Μελάς, ἀξιωματικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ ἐπιφανεστάτην οἰκογένειαν τῶν Ἀθηνῶν, ἔπεσε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος καὶ ἀπέβη ἔθνικὸς ἥρωας. Πολλοὶ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς ἐνόπλων ὁμάδων καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Αἱ κοινότητες τῆς Μακεδονίας ἐβοήθουν τοὺς ἀγωνιζομένους, τὰ σχολεῖα, αἱ ἐπισκοπαί, τὰ μοναστήρια ἦσαν αἱ μυστικαὶ βάσεις τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκτὸς τῶν βουλγάρων κομιτατζήδων εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν καὶ τὸν τουρκικὸν στρατόν. Ἡ δρᾶσις τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων ἦτο εὐεργετικὴ καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ Μακεδονία ἀπηλλάγη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴν τρομοκρατίαν. Ἡ πάλη ὅμως τῶν ἑλληνικῶν καὶ βουλγαρικῶν ἐνόπλων σωμάτων, αἱ βλέψεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ αἱ συχναὶ αὐτῶν ἐπεμβάσεις καὶ τέλος ἡ τουρκικὴ ἀκαταστασία περιέπλεξαν τὸ μακεδονικὸν ζήτημα μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε ἡ λύσις αὐτοῦ νὰ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς διπλωμάτας ὡς δυσκολωτάτη.

Παῦλος Μελάς (1870—1904)

Ἄβδουλ Χαμίτ (1842—1918)

8/3/48
Λ
Η ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1908

Ἄκριβῶς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα προεκάλεσεν εἰς τὴν Τουρκίαν γεγονότα, τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν εἰς ὀξεῖαν κρίσιν τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ μακεδονικόν.

Οἱ φιλελεύθεροι Τούρκοι, οἱ λεγόμενοι Νεότουρκοι, ὅσοι δηλαδὴ ἐπεθύμουν ριζικὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀπολυταρχίας τοῦ Χαμίτ, ἠναγκάσθησαν νὰ ζοῦν ἐξόριστοι εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης. Ἐκεῖθεν διὰ δημοσιευμάτων ἐζήτησαν νὰ ἀνατρέψουν τὸν Χαμίτ. Τέλος τὸ 1906 ἐσκέφθησαν νὰ προσηλυτίσουν εἰς τὰ σχέδιά των τὸν τουρκικὸν στρατόν. Συνε-

στήθη τότε ὑπὸ Τούρκων ἀξιωματικῶν τὸ κομιτάτον «Ἐνωσις καὶ Πρόοδος», τὸ ὁποῖον ἐντὸς ὀλίγου προεκάλεσε γεγονότα καταπληκτικά.

Τὸ 1908 συνηντήθησαν εἰς τὴν πόλιν Ρεβάλ πλησίον τῆς Πετροπόλεως ὁ τσάρος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος Ζ' καὶ οἱ δύο ἰσχυροὶ ἡγεμόνες ἀπεφάσισαν νὰ ἐπεκτείνουν καὶ νὰ συμπληρώσουν τὰς διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐπειδὴ ὁμοῦ τὸ σχέδιον αὐτὸ δὲν εἶχεν ἀκόμη δημοσιευθῆ, οἱ Νεότουρκοι ἐφοβήθησαν, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῶν δύο Μεγάλων Δυνάμεων ἦσαν πολὺ δυσμενεῖς διὰ τὴν 1908 Τουρκίαν. Τοῦτο ἐπληξε τὴν ἔθνικὴν φιλοτιμίαν τῶν Νεοτούρκων καὶ τὴν 10 Ἰουλίου 1908 ἐξεργάγη εἰς τὴν Μακεδονίαν στρατιωτικὸν κίνημα ὑπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς Ἐμβέρ καὶ Νιαζή. Ὁ Χαμίτ ἔντρομος ἠναγκάσθη νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ σύνταγμα τοῦ Μιδάτ.

Οἱ λαοὶ τῆς Τουρκίας ἠσθάνθησαν ἀνακούφισιν, διότι ὑπὸ τὸ νέαν φιλελεύθερον πολίτευμα θὰ ἔζων εὐτυχεῖς καὶ εἰρηνικῶς, οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι διπλωμάται ἠπατήθησαν καὶ ἐπίστευσαν,

ὅτι ἦτο δυνατόν οἱ Νεότουρκοι νὰ ἐφαρμόσουν πραγματικῶς ἰσότητα καὶ δικαιοσύνην μεταξὺ τῶν ποικίλων λαῶν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἄλλ' οἱ Νεότουρκοι δὲν ἤργησαν νὰ φανερώσουν τοὺς ἀληθεῖς σκοπούς των. Εὐθύς ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐκήρυξαν, ὅτι θὰ ἐκτουρκίσουν τὰς ξένας ἐθνότητας τῆς Τουρκίας, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. Ἡ χαρὰ τῶν λαῶν τῆς Τουρκίας μετεβλήθη ἀμέσως εἰς σοβαρὰς σκέψεις περὶ τοῦ μέλλοντος των. Ὁ δὲ Χαμίτ ἐπωφελούμενος τὰς δυσαρεσκείας αὐτὰς ἐπεχείρησε δι' ἀντεπαναστάσεως νὰ πλήξη τὸ κομιτᾶτον, ἀλλ' ἀπέτυχεν, ἐξεθρονίσθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς μίαν ἔπαυλιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Αἱ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Βουλγαρία καὶ Αὐστρία ἐπωφελήθησαν τὰς ἐσωτερικὰς δυσχερείας τῶν Νεοτούρκων καὶ κατόπιν συνεννοήσεως ἡ μὲν πρώτη ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἡ δὲ δευτέρα προσήρτησεν ὀριστικῶς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην. Ὁ Φερδινάνδος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ Βουλγαρία εἰς βασιλείον. Ἡ Τουρκία ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀντὶ χρηματικῆς ἀποζημιώσεως καὶ ἀνεγνώρισε τὸ τετελεσμένον γεγονός.

Ἡ Κρήτη ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἐκήρυξε τὴν ἔνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα (Σεπτέμβριος 1908). Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Γεώργιον Θεοτόκην δὲν υἰοθέτησε τὸ κρητικὸν κίνημα καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι εἶναι ξένη πρὸς τὰ ἐν Κρήτῃ γεγονότα, διότι ἡ χώρα δὲν ἦτο παρεσκευασμένη ἀρκετὰ στρατιωτικῶς. Ἄλλ' οἱ Νεότουρκοι, ἀφοῦ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐξωτερικὰς δυσκολίας, ἠπειλοῦν τὴν Ἑλλάδα μὲ πόλεμον, διότι ἐγνώριζον, ὅτι δὲν ἦτο στρατιωτικῶς παρεσκευασμένη καὶ διπλωματικῶς ἦτο ἀπομεμονωμένη. Ὁ Μαχμουτ Σεφκέτ πασᾶς, ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Τουρκίας, ἠπεῖλει, ὅτι θὰ ἐπιχειρήσῃ στρατιωτικὸν περίπατον μέχρις Ἀθηνῶν, ἐνῶ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐκήρυξεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τὸ μπουκοτάζ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔμπορίου. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀντιθέτως ἀπέφευγε πᾶν ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ ἐρεθίσῃ τοὺς Τούρκους. Τὴν πολιτικὴν αὐτὴν ὠνόμασαν χλευαστικῶς ἄ ψ ο γ ο ν σ τ ᾶ σ ι ν.

Τὰ πράγματα ἐπεδεινώθησαν, ὅταν αἱ Δυνάμεις κατόπιν ἀποφάσεως, ἢ ὁποία εἶχε ληφθῆ ἀπὸ τοῦ 1905 περὶ ἀποχωρήσεως τῶν ξένων στρατῶν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς μεγαλονήσου, ἀπέσυραν τὰ τελευταῖα ἀγῆματά των ἐκ Κρήτης καὶ οἱ Κρήτες ὕψωσαν τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν ἐπὶ τοῦ φρουρίου Φιρκά. Τοῦτο ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Τούρκων καὶ ἡ Πύλη δι' ἐπανειλημμένων διακοινώσεων ἠπειλήσε τὴν ἐλληνικὴν κυβέρνησιν, ἢ ὁποία ὑπέβαλεν ἔκκλησιν εἰς τὰς Δυνάμεις πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εὐρέθη κρῆς χριστιανὸς νὰ καταβιβάσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Φιρκά σημαίαν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ὡς ἀφορμὴν πολέμου ἢ Τουρκία, αἱ Δυνάμεις ἀπεβίβασαν ἀγῆματα, τὰ ὁποῖα ἀπέκοψαν τὸν ἰστὸν τῆς σημαίας. \ 8/3/48

9/3/48 H ANTIΔΡΑΣΙΣ

Ἡ ἡττα τοῦ 1897 καὶ ἰδίως αἱ ταπεινώσεις, τὰς ὁποίας ὑπέστη τελευταίως ἡ Ἑλλάς ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Νεοτούρκων ἔνεκα τοῦ κρητικοῦ ζητήματος, εἶχον πληγώσει βαθύτατα τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, πρὸ πάντων τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Ἦρχισε νὰ σχηματίζεται ἡ γνώμη, ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ ἦτο ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ κατάστασις, ἢ κατατριβὴ δηλαδὴ εἰς τὰ μικροκομματικὰ καὶ ἢ παραμέλησις τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ζητημάτων. Διὰ τοῦτο οἱ περισσότεροὶ ἐφρόνουν, ὅτι ἡ μόνη σωτηρία ἦτο ἡ ἐπικράτησις ὑγιεινέρου πολιτικοῦ βίου καὶ ἢ καταπολέμησις τῆς συναλλαγῆς. Τὸ ρεῦμα αὐτὸ τὸ ἀνορθωτικόν, ὅπως ὠνομάσθη, ἐξωγκώθη ἰδίως εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν.

Τὸν Μάιον λοιπὸν τοῦ 1909 ἐσχηματίσθη Στρατιωτικὸς σὺνδεσμος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς ἀνορθώσεως, Ἄφοῦ δὲ ἡ κυβέρνησις Δ. Ράλλη δὲν ἐδέχθη τὰ αἰτήματα τοῦ συνδέσμου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον ἦτο ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ συνδέσμου, τὴν νύκτα τῆς 14—15 Αὐγούστου περισσότεροι τῶν 500 ἀξιωματικῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγματάρχου Νικολάου Ζορμπᾶ προέβησαν εἰς στρατιωτικὸν κίνημα. Ἐλαβον τὰ ὄπλα καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν θέσιν Γουδί, ἔξω τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κυβέρνησις Ράλλη

ἤρνήθη νά δεχθῆ τὰ αἰτήματα τῶν ἀξιωματικῶν καί παρητήθη, ὁ δὲ σύνδεσμος ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως καί ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Κατόπιν αὐτοῦ οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καί ἐξέδωκαν προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν ριζικὰς μεταρρυθμίσεις διοικητικὰς καί ἰδιαιτέρως τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καί τοῦ στόλου.

Ἄλλὰ τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον ἐπροχώρει βραδύτατα καί διὰ τοῦτο ὁ σύνδεσμος ἐκάλεσεν ἐκ Κρήτης ὡς πολιτικὸν τοῦ σύμβουλον τὸν πολιτευτὴν **Ἐλευθέριον Βενιζέλον**, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε

τὴν ὀριστικὴν ρύθμισιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Ὁ Βενιζέλος ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας συνέστησεν εἰς τὸν Σύνδεσμον νά συγκαλέσῃ Ἐθνοσυνέλευσιν πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος. Ὁ βασιλεὺς ἀνέθεσεν εἰς τὸν γηραιὸν πολιτευτὴν Στέφανον Δραγούμην νά σχηματίσῃ κυβέρνησιν καί νά συγκαλέσῃ τὴν ἔθνοσυνέλευσιν, ὁ δὲ Σύνδεσμος ἐδήλωσεν, ὅτι παύει τοῦ λοιποῦ νά ἀναμειγνύεται εἰς τὰ πολιτικὰ καί διελύθη.

Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ 1911

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1911 συνῆλθεν ἡ Ἀναθεωρητικὴ συνέλευσις. Ὁ Βενιζέλος εἶχε συγκεντρώσει μεγάλην πλειοψηφίαν καί διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν. Κατὰ τὰ τέλη Μαΐου τοῦ ἰδίου ἔτους ἡ συνέλευσις ἐψήφισε τὸ νέον σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ σύνταγμα τοῦ 1864 ἀναθεωρηθὲν εἰς τινὰ σημεῖα. Τὸ νέον σύνταγμα περιέλαβε μερικὰ σωτήρια ἄρθρα, ὅπως τὸν περιορισμὸν τῆς ἀπαρτίας τῆς Βουλῆς εἰς τὸ ἓν τρίτον, τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ βουλευτικοῦ καί στρατιωτικοῦ ἀξιώματος, τὴν ἐξέλεγχιν τῶν ἐκλογῶν ὑπὸ εἰδικοῦ δι-

Ἐλευθέριος Βενιζέλος (1864—1935)

καστηρίου και μεγάλην ανακούφισιν ἐπροξένησεν ἰδίως τὸ ἄρθρον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξησφαλίζετο ἡ μονιμότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, διότι ἡ ἀναστάτῳσις τοῦ ὑπαλληλικοῦ κόσμου κατὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐκάστου κόμματος ἦτο μίᾳ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πληγῶν τοῦ κράτους.

Ἡ Συνέλευσις περατώσασα τὸ ἔργον τῆς διελύθη, τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1912 προεκηρύχθησαν ἐκλογαὶ τακτικῆς βουλῆς, κατὰ τὰς ὁποίας πάλιν ὁ Βενιζέλος συνεκέντρωσε μεγάλην πλειοψηφίαν. Ἡ κρατικὴ μηχανὴ ἀπὸ τότε ἐλειτούργει κανονικώτατα, μεγάλη δρᾶσις ἐσημειώθη εἰς ὅλους τοὺς κλάδους καὶ ἰδίως ἐδόθη ἐξαιρετικὴ προσοχὴ εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ξέναι ἀποστολαὶ ἐκλήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρηγγέλθησαν νέα ὄπλα καὶ πλοῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ἔνδοξον θωρηκτὸν μας Ἄ β έ ρ ω φ, καὶ τὸ ἔθνος ἤρχισε νὰ ἀποκτᾷ θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν. Τὰ μεγάλα γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν καὶ τὰ ὁποῖα ἀμέσως θὰ διηγηθῶμεν, εὔρον τὴν Ἑλλάδα παρεσκευασμένην. > 9/3/48

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

ΜΕΓΑΛΗ ΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ Ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1912 - 1913)

ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Μία από τας δευτέρας φάσεις του ανατολικού ζητήματος και βήμα σημαντικόν πρὸς τὴν λύσιν αὐτοῦ ἀποτελεῖ ὁ λεγόμενος Βαλκανικὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἐξερράγη ὑπὸ τὰ ἐξῆς περιστατικά :

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1912 ἤρχισε νὰ γίνεται λόγος περὶ συνεννοήσεως τῶν χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς. Ἡ ἀφορμὴ, ἡ συντελέσασα εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν χριστιανικῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα τόσας διαφορὰς εἶχον μεταξύ των, ἰδίως τοὺς τελευταίους αὐτοὺς χρόνους ἐξ αἰτίας τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος, ἦτο κυρίως ἡ ἐξωφρενικὴ πολιτικὴ τῆς τουρκοποιήσεως, τὴν ὁποίαν ἠκολούθει τὸ Νεοτουρκικὸν Κομιτᾶτον.

Ἡ ἀπόπειρα ἀκριβῶς τοῦ ἐκτουρκισμοῦ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ξένων ἐθνοτήτων ἀπέλυσε θύελλαν, ἡ ὁποία συνεκλόνησεν ἐκ θεμελίων αὐτὸ τὸ ἐν Εὐρώπῃ κράτος τῶν Ὁσμανλήδων. Ἡ Βουλγαρία διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν Βοσνίων μωαμεθανῶν, ἡ Ἀραβία ἐζήτη ἀνεξαρτησίαν, ἡ δὲ Ἀλβανία ἐπανεστάτησε. Τὸ Πατριαρχεῖον τέλος ἐκήρυξε τὴν ἐκκλησίαν ἐν διωγμῷ διὰ τὴν δολοφονίαν ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων πολλῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τοῦ μητροπολίτου Γρεβενῶν, ὁ ὁποῖος κατεκρεουργήθη ἀγρίως ὑπὸ τουρκικῆς συμφορίας.

Κατὰ τὴν ταραχώδη αὐτὴν ἐποχὴν οἱ Ἴταλοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὑστερήσει κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἀποικίων, κατέλαβον τὰς τελευταίας κτήσεις τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Τριπολίτιδα καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν, τὰς ὁποίας ἡ Ἰταλικὴ κυβέρνησις κατὰ τὴν προσάρτησιν των ὠνόμασεν ὁμοῦ Λιβύην.

Διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν δὲ τὴν Τουρκίαν εἰς ὑποχώρησιν, κατέλαβον τὴν Ρόδον καὶ τὰ Δωδεκάνησα. Ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ὃ δὲ ἥρωος τῆς νεοτουρκικῆς ἐπαναστάσεως Ἐμβέρ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

Ο ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Τὸ 1912 μεγάλα γεγονότα ἐτάραξαν τὴν Βαλκανικὴν. Τὰ τέσσαρα χριστιανικὰ κράτη, Ἑλλάς, Βουλγαρία, Σερβία καὶ Μαυροβούνιον, συνησπίσθησαν, διὰ νὰ προσβάλουν τὴν Τουρκίαν. Ἐπραγματοποιεῖτο τέλος τὸ ὄνειρον τοῦ Ρήγα καὶ συνέβη, ὅ,τι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πιστεύσῃ ὁ Χαμίτ.

Τὰ Βαλκανικὰ κράτη τὴν ἐμπλοκὴν τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐθεώρησαν ὡς κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ τὴν 25 Σεπτεμβρίου πρῶτος ὁ ἥρωικὸς βασιλεὺς τοῦ 1912 Μαυροβονίου **Νικήτας** ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Τὴν 30 τοῦ ἰδίου μηνὸς τὰ λοιπὰ Βαλκανικὰ κράτη ἔστειλαν ταυτοσήμους διακοινώσεις εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐζήτησαν εὐρυτάτην αὐτονομίαν τῶν ἐν Εὐρώπῃ κήσεων τοῦ σουλτάνου. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἥ ὁποία ὠμίλει μετὰ περιφρονήσεως περὶ τῶν χριστιανικῶν κρατῶν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Σερβίας (4 Ὀκτωβρίου). Τὴν ἐπομένην ἡ Ἑλλάς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἀπὸ τῆς 1ης δὲ εἶχον γίνει δεκτοὶ οἱ Κρητες βουλευταὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν βουλήν.

Οἱ εὐρωπαῖοι διπλωμάται ἔμειναν κατάπληκτοι πρὸ τῶν κατορθωμάτων τῶν μικρῶν Βαλκανικῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἕως τῶρα ὑπετίμων πολὺ. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς διηρημένος εἰς 8 μεραρχίας ἦτο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ διαδόχου **Κωνσταντίνου**. Ἐκ τούτων μία μεραρχία ἔδρα εἰς τὴν Ἠπειρον, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Οἱ Βούλγαροι διέβησαν τὰ σύνορα καὶ τὴν 11 Ὀκτωβρίου ἐξεπύρθησαν τὰς **Σαράντας Ἐκκλησίας** εἰς τὴν Θράκην, ἐνῶ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς τὴν 6 Ὀκτωβρίου κατέλαβε τὴν **Ἐλασσόνα** καὶ μετὰ ἥρωικὸν ἀγῶνα εἰς τὰ στενὰ τοῦ **Σαράντα πόρου** (8—9 Ὀκτωβρίου) ἐκυρίευσεν τὴν νοτιοδυτικὴν Μακεδονίαν. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ὑδραῖον

ναύαρχον Παύλον Κουντουριώτην κατέλαβε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, Χίον, Λέσβον, Θάσον, Ἴμβρον κλπ. καὶ τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὀρους, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑψώσε τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως αἱ ὑπηρεσίαι, τὰς ὁποίας προσέφερε τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν εἰς τὸν πόλεμον ὄλων τῶν συμμάχων κρατῶν, ἦσαν ἀνυπολόγιστοι, διότι ἀπέκλεισε τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ παρεκώλυσε τὴν μεταφορὰν τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας.

Οἱ Σέρβοι μετὰ τριήμερον μάχην παρὰ τὸ Κοιμάνοβο ἤνοιξαν τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Παλαιὰν Σερβίαν καὶ τὴν 13 Ὀκτωβρίου ὁ σέρβος διάδοχος εἰσῆλθεν εἰς τὰ Σκόπια, τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τοῦ Στεφάνου Ντουσάν.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Βούλγαροι ἔδωκαν σημαντικὴν μάχην εἰς Λουλέμποργάζ τῆς Θράκης πρὸς τὴν μεγάλην μάζαν τοῦ ἀπέναντί των τουρκικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος κακῶς ἐφωδιασμένος, ἀσύντακτος, σχεδὸν λιμοκτονῶν, συνεκράτησεν αὐτοὺς μᾶλλον διὰ τοῦ ὄγκου του ἐπὶ πενθήμερον καὶ κατόπιν ὑπεχώρησεν εἰς τὴν γραμμὴν τῶν Μετρών (Τσατάλτζαν). Οἱ Βούλγαροι ἐπολιόρκησαν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐβάδισαν πρὸς τὴν Τσατάλτζαν, ὅπου ἡ τουρκικὴ ἀντίστασις καὶ ἡ χολέρα ἔφραξαν τὴν προέλασιν αὐτῶν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξηκολούθησε τὴν νικηφόρον πορείαν καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Κατερίνην, τὴν Βέροιαν, Νάουσα καὶ Ἐδεσσα, μετὰ διήμερον δὲ μάχην (19 καὶ 20 Ὀκτωβρίου εἰς τὰ Γιαννιτσία, ἐβάδισε κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποίαν ὁ Τοῦρκος στρατηγὸς παρέδωκε μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν ἑλληνα διάδοχον. Τοιοῦτοτρόπως τὴν ἐσπέραν τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1912, ἑορτὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, πολιούχου τῆς Θεσσαλονίκης, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τὰ πρῶτα τμήματα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεγαλούπολιν, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη.

Ἄλλη βουλγαρικὴ στρατιὰ ἐκ 40 χιλ., ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὰς Σέρρας, τὴν Δράμην καὶ Καβάλλαν χωρὶς νὰ συναντήσῃ σημαντικὰς τουρκικὰς δυνάμεις, ἐβάδισε δρομαίως κατὰ

της Θεσσαλονίκης, ἀλλ' εὔρε τὴν πόλιν κατειλημμένην ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μία μεραρχία βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐζήτησε νὰ στρατωνισθῇ ἐντὸς τῆς πόλεως, δῆθεν διὰ νὰ ἀναπαυθῇ.

Οἱ Σέρβοι ἐν τῷ μεταξύ κατέλαβον τὸ Μοναστήριον, ὁ δὲ διάδοχος Κωνσταντῖνος, ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὴν κατοχὴν τῆς Θεσσαλονίκης, ἐβάδισε μὲ 4 μεραρχίας πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, κατέλαβε τὴν Φλώριναν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Κορυτσᾶς. Ὁ σερβικὸς στρατὸς δι' ἀποφασιστικῆς κινήσεως διέσχισε τὴν Ἀλβανίαν, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν καὶ κατέλαβε τὸ Δυρράχιον. Τὸ ὄνειρον τῶν Σέρβων νὰ ἀποκτήσουν διέξοδον εἰς τὴν θάλασσαν ἐπραγματοποιεῖτο.

Εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ἡπείρου ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εὐθύς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἐκυρίευσεν τὰ Πέντε Πηγὰδια καὶ ἐβάδισε πρὸς τὰ Ἴωάννινα, τὰ ὁποῖα καὶ ἀπέκλεισεν. Ἄλλ' ἡ τύχη τῆς πόλεως ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὰ πρὸς νότον αὐτῆς ὄχυράματα καὶ ἰδίως τὸ ὀνομαστὸν Μπιζάνι, τὸ ὁποῖον εἶχον ὄχυρῶσει γερμανοὶ ἀξιωματικοί.

Οἱ Μαυροβούνιοι τέλος ἐπολιορκῆσαν τὴν Σκόδραν καὶ διεξῆγον αἱματηροὺς ἀγῶνας περὶ τὰ ἰσχυρὰ φρούριά της.

Τοιοτοτρόπως ἐντὸς σχεδὸν εἴκοσιν ἡμερῶν τουρκικὴ κυριαρχία δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἡ ἡμισέληνος ἐκυμάτιζε μόνον εἰς τὰ ὄχυρά τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Σκόδρας καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὰ ὁποῖα ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, Μαυροβουνίων καὶ Βουλγάρων. Ἐπίσης παρέμενεν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἡ ἐκεῖθεν τῆς Τσατάλτζας περιοχῆ μετὰ τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως. 7. 12/3

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ἡ νίκη τῶν ἠγωνιμένων Βαλκανικῶν κρατῶν ἐπροξένησε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐχθροπραξιῶν (8 Ὀκτωβρίου) αἱ ἐντολοδόχοι τῶν ἄλλων Δυνάμεων Ρωσσία καὶ Αὐστρία ἐδήλωσαν, ὅτι μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου δὲν θὰ ἐπιτρέψουν μεταβολὴν τοῦ ἐδαφικοῦ καθεστώτος (status - quo). Εἰς τὴν δήλωσιν αὐτὴν προέβησαν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ προλάβουν τὴν σύρραξιν ἢ τουλάχιστον νὰ ἐντοπίσουν τὸν πόλεμον μεταξύ Τουρκίας καὶ τῶν

Βαλκανικῶν κρατῶν. Ἦδη ὁμως αἱ Δυνάμεις ἐδήλωσαν, ὅτι τὸ καθεστῶς δὲν ὑφίστατο πλέον, ἀφοῦ οἱ Τούρκοι δὲν ἠδύναντο νὰ πατάξουν τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ἐπομένως ἔχασαν τὸ μόνον δικαίωμά των, δηλαδὴ τὴν ἰσχύν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν κακὴν των διοίκησιν εἰς αὐτούς. Τὴν 27 Ὀκτωβρίου ὁ ἄγγλος πρωθυπουργὸς Ἄσκουϊθ ἐδήλωσεν, ὅτι «ὁ χάρτης τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης θὰ μεταβληθῆ, οἱ δὲ σύμμαχοι Βαλκανικοὶ λαοὶ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ στερηθοῦν τοὺς καρποὺς τῆς νίκης των, τὴν ὁποῖαν μὲ τόσας θυσίας ἐκέκοισαν».

Αἱ νῆκαι ὁμως τῶν συμμάχων ἐτάραξαν τὴν Αὐστρίαν. Τὴν ἤτιαν τῶν Τούρκων ἠσθάνθησαν οἱ Αὐστριακοὶ ὡς ἰδίαν ἤταν, διότι οἱ Σέρβοι καταλαμβάνοντες τὸ Ν ο β ι π α ζ ά ρ, τὴν στενὴν λωρίδα, ἣ ὁποῖα ἐχώριζε τὴν Σερβίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἡ εἴσοδος τῆς Αὐστρίας πρὸς τὴν Βαλκανικὴν, ἔκλειον δι' αὐτὴν τὸν δρόμον πρὸς τὴν Θεσσαλονικην. Ἐπίσης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνεχθοῦν τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Σέρβων εἰς τὴν Ἀδριατικὴν. Εἰς τοῦτο εἶχον συμφῶνους καὶ τοὺς Ἰταλοὺς. Ἀντιθέτως ἡ Ρωσσία ἐθορυβήθη ἐκ τῆς ἐνδεχομένης προελάσεως τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἠύνθει τὴν ἐπέκτασιν τῆς Σερβίας μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀδριατικῆς. Αὐστρία λοιπὸν καὶ Ἰταλία εἰργάσθησαν ἀπὸ κοινοῦ καὶ συντόμως διὰ τὴν δημιουργίαν ἀνεξαρτήτου Ἀλβανικοῦ κράτους καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Σέρβων ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴν.

Τὴν 20 Νοεμβρίου ὑπεγράφη ἐν Τσατάλτζα ἀνακωχὴ ὑπὸ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν συμμάχων πλὴν τῆς Ἑλλάδος. Τὴν 3 Δεκεμβρίου συνῆλθον οἱ ἐμπόλεμοι εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ συγχρόνως οἱ πρεσβευταὶ τῶν Δυνάμεων ἐν Λονδίῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας Ἔδουαρδ Γκρέϋ. Ἡ συνδιάσκεψις τῶν πρεσβευτῶν σκοπὸν εἶχε τὴν συζήτησιν ζητημάτων διεθνῶν καὶ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, τὰ ὁποῖα εἶχον προκύψει ἐκ τοῦ πολέμου, ὅπως ἡ ἵδρυσις Ἀλβανικοῦ κράτους, ἡ ἐπέκτασις τῆς Σερβίας μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς, ἡ τύχη τῆς Θεσσαλονικῆς, τοῦ Ἁγ. Ὄρους κλπ. Ἡ δὲ διάσκεψις τῶν ἐμπολέμων χριστιανικῶν

κρατῶν καὶ τῆς Τουρκίας εἶχε σκοπὸν τὴν συζήτησιν τῶν ὄρων τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης.

Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι παρείλκυον τὰς διαπραγματεύσεις. Τέλος τὴν 9ην Ἰανουαρίου κατόπιν διακοινώσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τὸ Μέγα Συμβούλιον Κωνσταντινουπόλεως ἐνέκρινε τὴν γνώμην τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως περὶ συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης. Ἄλλὰ τὴν 10 Ἰανουαρίου αἴφνης ἐξερράγη ἐπανάστασις ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῆς ὁποίας ἥρωσ ἦτο ὁ περίφημος Ἐμβέρ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν Τριπολίτιδα, ὅπου ἐπολέμει κατὰ τῶν Ἰταλῶν. Ἐπεκράτησαν οἱ Νεότουρκοι, ἀπέκρουσαν τὴν εἰρήνην, αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Λονδίνου ἐματαιώθησαν καὶ τὴν 21 Ἰανουαρίου ὁ πόλεμος ἤρχισεν ἐκ νέου.

Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΓΩΝ - ΠΤΩΣΙΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἀνῶ διήρκουν αἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Λονδίνου, ὁ τουρκικὸς στόλος, τέσσαρα θωρηκτὰ καὶ ἄλλα ἔλαφρά σκάφη, ἐξῆλθον ἀπὸ τὰ στενά, διὰ νὰ προσβάλουν τὸν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Μοῦδρου (Λῆμνος) ναυλοχοῦντα ἑλληνικὸν στόλον. Κατ' οὐσίαν ὁ τουρκικὸς στόλος ἦτο ἰσχυρότερος τοῦ ἑλληνικοῦ, διότι διέθετε περισσότερα τηλεβόλα καὶ ὁ θώραξ πολλῶν μονάδων ἦτο ἰσχυρότερος τῶν ἑλληνικῶν πολεμικῶν. Ἄλλὰ τὸ νέον ἑλληνικὸν καταδρομικὸν Ἀβέρωφ, φέρον τὸ ὄνομα τοῦ ἔθνικοῦ εὐεργέτου Γ. Ἀβέρωφ, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμειεν ὡς ναυαρχίς, καθὼς καὶ ἡ ἰκανότης τῶν ἑλληνικῶν πληρωμάτων ἔδιδον εἰς τὸν ἑλληνικὸν στόλον τὴν ὑπεροχὴν. Ἡ σύγκρουσις δὲν διήρκεσε πολὺ. Ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ διέκοψε τὴν ναυμαχίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Στενά (3 Δεκεμβρίου 1912).

Μετὰ ἓνα μῆνα οἱ Τοῦρκοι ἐδοκίμασαν πάλιν τὴν τύχην των. Προαπέστειλαν τὸ εὐδρομον Χαμιδιέ, μὲ κυβερνήτην τὸν Ρεούφ, ὁ ὁποῖος τὴν νύκτα τῆς Πρωτοχρονιάς (1—2 Ἰανουαρ. 1913) ἐπωφελούμενος τῆς ἐπικρατούσης θαλασσοταραχῆς διέφυγε τὸν ἑλληνικὸν ἀποκλεισμόν καὶ τὴν ἐπομένην ἔβομβάρδισε τὸν λιμένα τῆς Σύρου καὶ ἐβύθισε τὸ βοηθητικὸν τοῦ στόλου «Μακεδονία». Τὸ γεγονός ἐπροκάλεσε ζωηρὰν ἐντύπω-

σιν εις τὰς Ἀθήνας. Οἱ Τούρκοι εἶχον ἐλπίσει, ὅτι ὁ Ἀβέρωφ θὰ ἔσπευδεν εἰς καταδίωξιν τοῦ Χαμιδιέ. Ἀλλ' ὁ Ἀβέρωφ, δὲν ἐγκατέλειψε τὸν Μουῦδρον, ὥστε οἱ Τούρκοι εὐρέθησαν πρὸ τοῦ ἠνωμένου στόλου, ὅταν ἐξῆλθον ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον. Μετὰ βραχεῖαν ναυμαχίαν τὰ τουρκικὰ θωρηκτὰ ἔπαθον σοβαρὰς ζημίας καὶ ἐκλείσθησαν ὀριστικῶς εἰς τὰ στενὰ (5 Ἰανουαρίου 1913).

Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος (1868-1923)

Τὴν 21 Φεβ/ρίου 1913 ἐκρίνετο ἡ τύχη τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἡπείρου, τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ ἀρτία ὀχύρωσις τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Μπιζανίου, ὁ ἐξαιρετικῶς δριμύς χειμῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ ἡ σθε-

ναρὰ ἀντίστασις τῶν Τούρκων ἐταλαιπώρησαν πολὺ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς θυσίας καὶ τὰ ἐμπόδια ἡ ἑλληνικὴ ὀρμὴ κατίσχυσε. Τὰ εὐζωνικά μας συντάγματα ἐδείχθησαν ἀπαράμιλλα εἰς τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν περιφρόνησιν τοῦ θανάτου. Τὸ ἰσχυρὸν φρούριον ἔπεσε καὶ τὰ Ἰωάννινα παρεδόθησαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος προῆλασε βορειότερον καὶ κατέλαβε τὸ Ἀργυρόκαστρον, τὴν Χειμάραν, τὴν Πρεμετὴν καὶ ὀλόκληρον τὴν Β. Ἠπειρον μέχρι τῶν προθύρων τοῦ Αὐλῶνος. Ἡ πτώσις τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡ κατάληψις τῆς Β. Ἠπείρου ἦσαν τὸ ἐπισφράγισμα τῶν ἑλληνικῶν ἀγώνων.

ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ - Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Ἀλλ' ἐν μέσφ τῶν θριάμβων θλιβερά τραγωδία κατέθλιψε τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ ὁποῖος παρέμεεν ὡς φρουρὸς τῶν ἑλληνικῶν δικαίων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἐδόλοφονήθη τὴν 5 Μαρτίου ἀγρίως.

Τὴν μεγάλην ἔθνικὴν συμφορὰν, τὸν θάνατον τοῦ λαοφιλοῦς βασιλέως Γεωργίου, ἔμετρίασεν ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον

τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου. Τὸ προσφιλὲς ὄνομα εἰς τοὺς Ἕλληνας, τὸ ὁποῖον ὑπενθύμιζε τὸν ἄρρηκτον δεσμόν τοῦ ἔθνους μετὰ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν τραγικὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐφάνη, ὅτι ἔδιδε σάρκα καὶ ὅστ' αἰς τὰ ὄνειρα τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μέσῳ τῶν θριάμβων τοῦ πρώτου βαλκανικοῦ πολέμου ἐφαίνοντο, ὅτι ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦνται. Ὁ βασιλεὺς, τὸν ὁποῖον πολλοὶ γενεαὶ ἐπόθησαν ὡς μέλλοντα νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ὄνειρα τοῦ ἔθνους καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀποτόμως διακοπεῖσαν βασιλείαν τῶν Παλαιολόγων, ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ τοῦς αἰσιωτέρους οἰωνοὺς καὶ ὑπὸ τὰς εὐχὰς καὶ ἐλπίδας τοῦ πολεμοῦντος λαοῦ.

193 / Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Εἴκοσι ἡμέρας μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἰωαννίνων, τὴν 13 Μαρτίου, παρεδίδετο καὶ ἡ Ἀδριανούπολις εἰς τοὺς Βουλγάρους. Οἱ Νεότουρκοι κατενόησαν τότε τὸ ἄσκοπον τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου καὶ τὴν 17 Μαΐου ὑπεγράφη ἡ εἰρήνη εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἐν Λονδίῳ. Διὰ τῆς συνθήκης ὁ Σουλτάνος παρεχώρει εἰς τοὺς συμμάχους «ἅπαντα τὰ ἐδάφη τῆς αὐτοκρατορίας του ἐν Εὐρώπῃ δυτικῶς γραμμῆς διηκούσης ἀπὸ τῆς Αἴνου εἰς τὸ Αἰγαῖον μέχρι τῆς Μηδείας εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἐκτὸς τῆς Ἀλβανίας».

Ἐπίσης ὁ Σουλτάνος παρεχώρησεν εἰς τοὺς συμμάχους τὴν Κρήτην. Ὁ καθορισμὸς τῶν συνόρων τῆς Ἀλβανίας, ἡ ὁποία ἀπεφασίσθη νὰ ἀποτελέσῃ ἰδιαιτέρον κράτος, ἀφέθη εἰς τὴν φροντίδα τῶν Δυνάμεων. Αἱ Δυνάμεις ἐπίσης θὰ ἀπεφασίζον περὶ τῆς τύχης τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ο ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οἱ μῆνες τῆς ἀγάπης τῶν Βαλκανικῶν λαῶν δὲν ἦσαν μακροί, διότι οἱ σύμμαχοι ἐφιλονίκησαν, πρὶν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς διανομῆς τῶν λαφύρων. Οἱ Βούλγαροι εἶχον παραλογωτάτας ἀπαιτήσεις, νὰ κυριαρχήσουν δηλαδὴ εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Δίδιδον, ὅτι αὐτοὶ εἶχον σηκώσει τὸ μεγαλύτερον βᾶρος τοῦ πο-

λέμου καὶ ἦσαν ἄμετροι εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν καὶ αὐθάδεις εἰς τοὺς τρόπους. Ἦδη κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων εἶχον ἐκμανῆ διὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης. Πρὸς τοὺς Σέρβους ἐπίσης εἶχον διαφοράς, αἱ ὁποῖαι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξομαλυνθοῦν. Ἐζήτουν τὸ Μοναστήριον καὶ τὴν Ἀχρίδα. Ταῦτα ἠνάγκασαν Ἑλληνας καὶ Σέρβους νὰ προέλθουν εἰς ἰδιαιτέρας συνεννοήσεις.

Παρήλθεν ὀλόκληρος μὴν ἐκνευριστικῶν διαπραγματεύσεων πρὸς διανομὴν τῶν κατακτηθέντων, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ προκλητικότης τῶν Βουλγάρων εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον, εἶχον δὲ ἐρεθίσει ἐξ ἴσου Σέρβους καὶ Ἑλληνας. Ἡ προσφορά τοῦ Τσάρου, ὅπως μεσολαβήσῃ καὶ χρησιμεύσῃ ὡς διαιτητής, δὲν ἔγινε δεκτὴ. Ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν συμμάχων κατέ-
 στη ἀναπόφευκτος. Ἡ Ἑλλάς τὸν Μάϊον τοῦ 1913 ἔκλεισε ¹⁹¹³
 συμμαχίαν μετὰ τῆς Σερβίας καὶ τὴν 17 Ἰουνίου αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρχισαν, ἀφοῦ πρῶτοι ἐπετέθησαν οἱ Βούλγαροι.

ΚΙΛΚΙΣ (21-22 ΙΟΥΝΙΟΥ)

Τὴν πρωίαν τῆς 17 Ἰουνίου οἱ Βούλγαροι προσέβαλον αἰφνιδιαστικῶς τοὺς συμμάχους εἰς Γ ε υ γ ε λ ῆ ν, ἡ ὁποία κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης—Σκοπιῶν καὶ ἦτο σημεῖον ἐπαφῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ σερβικῶν στρατευμάτων. Συγχρόνως προσέβαλον τοὺς Ἑλληνας παρὰ τὴν Νιγρίταν. Σκοπὸς τῶν Βουλγάρων ἦτο νὰ διασπάσουν τοὺς συμμάχους.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε σχεδὸν διπλασιασθῆ διὰ τῆς προσελεύσεως τῶν στρατευσίμων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν ἐθελοντῶν, οἱ ὁποῖοι συνέρρεον ἐκ τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ. Τὸ ἑλληνικὸν ἐπιτελεῖον διέταξεν ἀμέσως τὸ ἀριστερόν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ βαδίσῃ εἰς τὴν Γευγελήν, τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος ἐστράφη κατὰ τῆς φύσει ὀχυρᾶς γραμμῆς τοῦ Κ ι λ κ ι σ—Λ α χ α ν ᾶ, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Θεσσαλονίκης—Σερρῶν, τὴν ὁποίαν εἶχον καταστρέψει οἱ Βούλγαροι.

Τὰς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκίνει ἀκατάσχετον πολεμικὸν μένος, τὸ ὁποῖον ἀνερρίπιζεν ἡ κατὰ τῶν Βουλγάρων

ἀγανάκτησις, ὥστε ἡ κατὰ τοῦ Κιλκίς ἐπίθεσις ἔλαβε μορφήν ἐξάλλου παραφορᾶς. Οἱ Ἕλληνες μετὰ τριήμερον ὀρμητικωτάτην ἐπίθεσιν ἀνέτρεψαν τοὺς Βουλγάρους ἐκ τῶν ὀχυρῶν θέσεων (21—22 Ἰουνίου). Μετὰ διήμερον δὲ μάχην εἰς τὸν Λαχανᾶν ἐξεδιώχθησαν οἱ Βούλγαροι, ἡ δὲ Νιγρίτα καὶ ἡ Γευγελὴ ἀνεκτήθησαν. Οἱ Σέρβοι μετὰ τριήμερον πεισματώδη μάχην παρὰ τὸν ποταμὸν Β ρ ε γ α λ ν ῖ τ σ α ν ἀπώθησαν τοὺς Βουλγάρους πρὸς τὰ παλαιὰ σύνορα.

Τὴν 28 Ἰουνίου εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἡ Ρουμανία, ἡ ὁποία διεκήρυξεν, ὅτι κατέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα ὄχι διὰ κατακτητικούς σκοπούς, ἀλλὰ πρὸς διαρρῦθμισιν τῶν συνόρων της καὶ διὰ νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Ὁ ρουμανικὸς στρατὸς ἔφθασεν ἀμαχητὶ εἰς ἀπόστασιν 20 μόλις χιλιομέτρων πρὸ τῆς Σόφιας. Οἱ Τοῦρκοι τέλος ἐπωφελοῦμενοι καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς νέας ἀναστατώσεως κατέλαβον ἄνευ μάχης τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Δυτικὴν Θράκην, ἀπώθησε τοὺς Βουλγάρους εἰς τὰ παλαιὰ τῶν σύνορα. Ἦδη ἠπειλεῖτο τὸ ἔδαφος τῆς Παλαιᾶς Βουλγαρίας. Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ἔκαμεν ἔκκλησιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ρουμανίας Κάρολον νὰ μεσιτεύσῃ εἰς τοὺς βασιλεῖς Ἑλλάδος, Σερβίας καὶ Μαυροβουνίου ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ (28 ΙΟΥΛΙΟΥ)

Ἐνα μῆνα ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, τὴν 17 Ἰουλίου, συνῆλθεν ἡ συνδιάσκεψις τῆς εἰρήνης εἰς τὸ Βουκου-
 1913 ρέστιον. Μεγάλην δυσκολίαν ἰδίως παρέσχε τὸ ζήτημα τῆς διεξόδου τῆς Βουλγαρίας εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ὁ ἀγὼν ἐγένετο διὰ τὴν Καβάλλαν, τῆς ὁποίας ὁ λιμὴν καὶ αἱ καπνοφυτεῖαι εἴλκυον τοὺς Βουλγάρους. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ὑπεστήριξε τὴν ἑλληνικὴν ἄποψιν κηρυχθεὶς ἀπροκαλύπτως φίλος τῆς Ἑλλάδος καὶ θαυμαστῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ Ρουμανία ἠπειλήσεν, ὅτι θὰ κατελάμβανε τὴν Σόφιαν καὶ οἱ Βούλγαροι ἀντιπρόσωποι ἐδέχθησαν τέλος τὴν συνθήκην πλήρεις πικρίας.

Ὅριον τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων ὠρίσθη ὁ Νέστος. Οἱ Βούλγαροι ἐκράτησαν τὴν Δυτικὴν Θράκην μετὸν λιμένα τοῦ Δ ε δ έ α γ α τ ς (Ἀλεξανδρούπολις).

Οἱ Ρουμᾶνοι ἐπέτυχον διαρρῦθμισιν τῶν συνόρων τῶν καὶ κατέλαβον τὴν Δ ο β ρ ο υ τ σ ἄ ν μέχρι τῆς γραμμῆς Τουρτουκάια—Μπαλτσίκ. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ὑπέγραψαν τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1913 ἰδιαιτέραν συνθήκην μετὰ τῆς Βουλγαρίας, διὰ τῆς ὁποίας ἀνέκτων τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μετὰ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Τέλος τὴν 1 Νοεμβρίου 1913 ὑπεγράφη ἡ ὀριστικὴ εἰρήνη μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν ἐκανονίσθησαν τὰ ζητήματα περὶ ἐθνικότητος, τουρκικῶν κτημάτων, διατροφῆς καὶ ἀποδόσεως αἰχμαλώτων. Τὸ ζήτημα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν ἀλβανικῶν συνόρων εἶχον ἀφεθῆ νὰ ρυθμίσουν αἱ Μ. Δυνάμεις. Αἱ δὲ Δυνάμεις διὰ διακοινώσεως (31 Ἰανουαρίου 1914) ἐπέδίκασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ της κατεχομένας νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους πλὴν τῆς Ἴμβρου καὶ Τενέδου, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου, τὴν δὲ Β. Ἠπειρον μετὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Χειμάρρας, τῆς Πρεμετῆς, τῆς Μοσχοπόλεως καὶ τῆς Κορυτσᾶς παρεχώρησαν εἰς τὸ νεοσύστατον Ἀλβανικὸν κράτος.

ΤΑ ΕΤΗ 1913 ΚΑΙ 1914

Τὰ ἔτη 1913 καὶ 1914 ἦσαν οἱ χρόνοι τῆς ἐ λ λ η ν ι κ ῆ ς ἀ ν θ ῆ σ ε ω ς. Τὸ ἔθνος ἠσθάνετο μεγάλην αὐτοπεποιθησιν καὶ ἐνεπνέετο ἀπὸ ζωηρὸν πόθον πρὸς δρᾶσιν καὶ δημιουργίαν. Τὰ κατορθώματα ἐκεῖνα ἦσαν ἀποτέλεσμα τῆς ἐσωτερικῆς ἀνορθώσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶχεν ἐπιτελέσει. Συγχρόνως τὸ ἔθνος ἔτρεφε μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἀρχηγούς του. Εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ εἰς τοὺς δύο ἀρχηγούς, τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ τὸν πρωθυπουργὸν Βενιζέλον, ἔγινεν ἀποθεωτικὴ ὑποδοχή. Ὁ βασιλεὺς διὰ διαγγέλματος ἀνήγγειλε τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ διεκήρυξεν, ὅτι κατέστησε τὴν Ἑλλάδα «σεβαστὴν εἰς τοὺς φίλους καὶ τρομερὰν εἰς τοὺς ἐχθρούς».

Ἄλλ' ἤδη ἀπὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1914 ἤρχισαν νὰ ὑφούνται

νέφη μελανὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα. Οἱ Τοῦρκοι, διὰ νὰ ἐγκαταστήσουν τοὺς ἐκ Μακεδονίας μετανάστας, συγχρόνως ὁμῶς ἀκολουθοῦντες τὸ ἐκτουρκιστικὸν πρόγραμμα, ἤρχισαν νὰ ἐκδιώκουν ἐκ τῶν ἐστιῶν των τοὺς Ἑλληνας τῆς Θράκης καὶ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐπὶ πλέον ἤξιουν τὴν ἐπιστροφήν ἢ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν δύο μεγαλυτέρων ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τῆς Λέσβου καὶ τῆς Χίου, διὰ τινῶν ἐκ τῶν περὶ τὴν Ρόδον νήσων, αἱ ὁποῖαι εὕρισκοντο τότε ὑπὸ Ἰταλικὴν κατοχὴν. Ἡ Ἑλλὰς διεμαρτυρήθη, ἀλλ' οἱ Νεότουρκοι ἦσαν ἀνένδοτοι, ὀλίγον δὲ ἔλειψε νὰ προκληθῇ νέα σύρραξις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Ἐπίσης καὶ οἱ Βούλγαροι ἔπνεον μένεα κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπειλητικώτερα σημεῖα, τὰ ὁποῖα προεμήνυον τεραστίας καταστροφάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ

Ι. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ (1870 - 1895)

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 1870

Μετά τὸ 1870 ἡ Εὐρώπη παρουσιάζει νέαν κατάστασιν. Ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ μερικῶς ἡ Ἀνατολικὴ ἠλλαξεν ὄψιν. Ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία ἐπέτυχον τὴν ἐθνικὴν τῶν ἐνόνητα καὶ ἐδημιούργησαν δύο νέας μεγάλας δυνάμεις. Εἰς τὴν Βαλκανικὴν ἐδημιουργήθησαν μικρὰ κράτη, ἀνήσυχα διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐδαφικὴν τῶν ἐξάπλωσιν.

Ἀπὸ τοῦ 1870 τὸν πολιτικὸν βίον τῶν λαῶν κανονίζουν αἱ ἑξ Μεγάλαι Δυνάμεις, Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσσία, Αὐστρία, Ἰταλία. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν 44 ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου (1914) ἡ πολιτικὴ τῶν Δυνάμεων παρουσιάζει δύο φάσεις. Κατ' ἀρχὰς τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν εἶναι στενῶς εὐρωπαϊκὸν καὶ ζητοῦν διὰ μυστικῶν συνεννοήσεων ἢ διὰ φανερῶν συμμαχιῶν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἰσορροπίαν εἰς τὴν Εὐρώπην.

Βραδύτερον, ἀφοῦ ἠϋξήθησαν εἰς πληθυσμὸν καὶ ἀνέπτυξαν μεγάλην βιομηχανίαν, δημιουργοὺν συμφέροντα ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης. Ἐπεζήτησαν νὰ καταλάβουν χώρας εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν καὶ νὰ εὔρουν ἀγορὰς προμηθείας πρώτων ὑλῶν καὶ καταναλώσεως τῶν βιομηχανικῶν τῶν προϊόντων. Ἐστράφησαν δηλαδὴ εἰς τὴν ἀποικιακὴν ἐπέκτασιν. Συγχρόνως παρουσιάζονται δύο Μεγάλαι Δυνάμεις ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης, αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ἰαπωνία. Τοιοῦτοτρόπως ἡ πολιτικὴ τῶν Δυνάμεων ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς Εὐρώπης καὶ γίνεται παγκόσμιος ἢ διεθνὴς πολιτικὴ.

Ἡ τάσις τῶν Δυνάμεων νὰ κατακτήσουν νέα ἐδάφη καὶ νὰ σχηματίσουν ἐκτεταμένον κράτος χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴν

αὐτὴν καὶ διὰ τοῦτο τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1880 — 1914 ὠνόμασαν Αἰῶνα τοῦ νέου ἱμπεριαλισμοῦ (ἱμπεριαλισμὸς = τάσις πρὸς κατάρκτησιν).

Ἐς ἐπισκοπήσωμεν τώρα τὴν πολιτικὴν κατάστασιν χωριστὰ εἰς τὰ σπουδαιότερα κράτη τῆς Εὐρώπης.

Ἡ ΓΑΛΛΙΑ

Ἡ τρίτη γαλλικὴ δημοκρατία, ἡ ἀνακηρυχθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, εἶχε μακρότερον βίον τῶν δύο πρώτων. Τὸ νέον γαλλικὸν σύνταγμα καθιέρωσε δύο νομοθετικὰ σώματα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς βουλῆς δι' ἑπτὰ ἔτη. Πρῶτος πρόεδρος ἐξελέγη ὁ **Τιέρ**, ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ ὁποίου ἡ Γαλλία ἀνέλαβε ταχέως ἐκ τῶν πληγῶν τῆς μεγάλης ἀποτυχίας. Ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος διὰ λαϊκῶν συνεισφορῶν κατέβαλε τὴν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν καὶ ἔθεσε τὴν βάσιν τῆς πολιτικῆς τῆς ἐκδικήσεως (Revanche) διὰ τῆς ἀναδημιουργίας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Εἰσῆχθη δὲ ἡ γενικὴ στρατιωτικὴ θητεία καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις μεγάλου νεωτέρου στρατοῦ. Ἄλλ' ἡ δημοκρατία διῆλθε κρίσιν ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν βασιλοφρόνων. Τέλος ὁμως ἐπαγίωθη διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ **Γαμβέττα**.

Λέων Γαμβέττας (1838—1882)

Ἡ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ἡ προκύψασα ἐκ τῆς νίκης Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία ἦτο κατὰ τύπους **Συνταγματικὴ Ὁμοσπονδία**, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν 25 κράτη. Τὰ κράτη διετήρησαν τὴν αὐτοδιοίκησιν των, εἶχον τοὺς ἡγεμόνας των, τὰς ἰδιαιτέρας βουλὰς, τοὺς ὑπουργοὺς καὶ πρωθυπουργοὺς των. Πρωτεύουσα τῆς αὐ-

τοκρατορίας ἦτο ἡ πρωσικὴ πρωτεύουσα, τὸ Βερολῖνον. Πρόεδρος τῆς ὀμοσπονδίας ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας φέρων τὸν τίτλον τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος (Kaiser) καὶ ἔχων τὸ δικαίωμα πολέμου καὶ εἰρήνης ὡς ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ ὀμοσπονδιακοῦ στρατοῦ καὶ στόλου. Αὐτὸς διώριζε τοὺς ὑπαλλήλους, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ἀρχικαγκελλάριον τῆς Αὐτοκρατορίας (Πρωθυπουργόν). Ἡ ὀμοσπονδία εἶχε δύο νομοθετικὰ σώματα, τὸ Ὀμοσπονδιακὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἀπήρτιζον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν, καὶ τὴν Βουλὴν τῆς Αὐτοκρατορίας (Reichstag), τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν 397 πληρεξούσιοι τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας.

Τὴν Γερμανίαν ἐκυβέρνησε μετὰ τὸν πόλεμον ὁ Βίσμαρκ, ὁ ὁποῖος ἦτο πανίσχυρος, ἀπολαύων ἀκλονήτου ἐμπιστοσύνης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐμπνέων σέβας καὶ φόβον εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀλλ' ὅταν ἀνῆλθεν τὸν θρόνον ὁ Γουλιέλμος Β', ἐφάνη ὅτι ὁ νέος αὐτοκράτωρ δὲν ἠνείχετο τὴν σιδηρᾶν δικτατορίαν τοῦ καγκελλαρίου. Τὸ 1890 ὁ Βίσμαρκ ἀπελύθη τῆς ἀρχῆς διαφωνήσας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐγκατέλειψε τὸ Βερολῖνον, διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν ἐξοχικὴν ἔπαυλίν του, ὅπου συνέταξε τὰς περιφήμους Σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις του.

Η ΑΥΣΤΡΙΑ ΔΥΑΔΙΚΗ ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐν Σαδόβρα ἡττης ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ παρεχώρησεν αὐτοδιοίκησιν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἡ ὁποία ἀπέκτησεν ἰδίαν βουλὴν, ἰδίους ὑπουργούς, ἰδίαν διοίκησιν. Οὕτω τὸ κράτος τῶν Ἀψβούργων διηρέθη εἰς δύο κράτη, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὴν **Δυαδικὴν Μοναρχίαν**, ἠνωμένα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος, ὁ ὁποῖος ἦτο αὐτοκράτωρ μὲν ἐν Αὐστρίᾳ, βασιλεὺς δὲ ἐν Οὐγγαρίᾳ. Ἡ ἔνωσις ἐφαίνετο ἀρκετὰ στερεά, διότι οἱ Οὐγγροὶ ἦσαν εὐχαριστημένοι, ἐπειδὴ μετὰ τῆς Αὐστρίας ἀπετέλουν μίαν ἐκ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκράτουν εἰς ὑποτέλειαν πολυαριθμούς λαούς, τοὺς Ρουμάνους τῆς Τρανσυλβανίας, τοὺς Κροάτας, Σλοβάκους καὶ Σλοβένους, 10 ἑκατομμύρια ἐν ὄλῳ, ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἦσαν 7 ἑκατομμύρια.

Εἰς τὴν κυρίως Αὐστρίαν πολυπληθέστεροι ἦσαν οἱ Γερμανοί, ἀλλὰ βορειότερον ἢ Βοημία εἶχεν 7 ἑκατομ. Τσέχους, ἡ δὲ Γαλικία ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον πολωνική. Οἱ Τσέχοι πρὸ πάντων ἦσαν θορυβῶδεις ἀπαιτηταὶ τῆς αὐτοτελείας, ἀλλὰ καὶ αἱ μικρότεραι ἐθνότητες, Κροᾶται, Σλοβένοι κτλ., ἀπῆτουν αὐτοδιοίκησιν, αἱ δὲ συμπάθειαι τῶν Βοσνίων καὶ Κροατῶν ἐστρέφοντο πρὸς τὴν Σερβίαν. Διὰ τοῦτο ὑπῆρχε ζωνρὰ ζύμωσις ἐντὸς τοῦ κράτους τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ, ἐπεκράτησαν δὲ ἐπαναστατικὰ ρεύματα, ὥστε περὶ τὸ τέρμα τοῦ αἰῶνος ἐφαίνετο ἡ αὐτοκρατορία φερομένη πρὸς τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύστημα ἢ πρὸς διάλυσιν.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐπέφερε τὴν ἀδυναμίαν τῆς Αὐστρίας, ἡ ὁποία ἠναγκάσθη νὰ στηριχθῆ ἐπὶ τοῦ Βερολίνου, ὅπως συγκρατήσῃ τοὺς λαοὺς τῆς καὶ φρουρήσῃ τὰ ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς συμφέροντά της κατὰ τῆς Ρωσσίας.

ΙΤΑΛΙΑ

Τὴν Ἰταλίαν ἀπησχόλησε κατ' ἀρχὰς τὸ ρωμαϊκὸν ζήτημα, αἱ σχέσεις δηλαδὴ πρὸς τὸν Πάπαν. Ὁ Καβούρ ἔδωκεν εὐρυτάτην αὐτονομίαν εἰς τὸν Πάπαν καὶ 3 ἑκατ. ἐπίδομα, ὡς ἀρχὴν δὲ ἐκήρυττεν «ἐλευθέρᾳ ἐκκλησίᾳ ἐν ἐλευθέρῳ κράτει». Τοῦτο ἐσήμαινε σχεδὸν χωρισμὸν ἐκκλησίας καὶ κράτους.

Ἄλλ' ὁ Πάπας δὲν ἐδέχθη τὸν συμβιβασμὸν ἐλπίζων εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὑποστήριξιν, ἰδίως τῆς Γαλλίας, ὅπου ἐφαίνετο, ὅτι θὰ ὑπερίσχυον οἱ βασιλικοὶ καὶ δὲν ἦτο ἀπίθανος γαλλικὴ ἐκστρατεία πρὸς παλινόρθωσιν τοῦ Πάπα εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν. Τὸ 1877 ὁ κίνδυνος ἀπεσοβήθη διὰ τῆς νίκης τοῦ Γαμβέττα καὶ τῶν δημοκρατικῶν, ἡ δὲ πρόσκαιρος ἀντίθεσις μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἰταλίας παρήλθεν. Ἄλλ' ἡ κατάληψις τῆς Τύνιδος ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐξηρέθισε τὴν εὐαισθησίαν τῶν Ἰταλῶν, διότι ἡ Τύνις ὑπενθύμιζε τὴν Καρχηδόνα καὶ ἐθεωρεῖτο χώρα προωρισμένη διὰ τὴν Ἰταλικὴν ἐπέκτασιν.

Αἱ ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ

Τὸ πρῶτον μέλημα τοῦ Βίσμαρκ ἦτο νὰ διατηρήσῃ τὰ διὰ τοῦ πολέμου κατακτηθέντα. Διαρκῶς δὲ ἔζησεν ὑπὸ τὸν φόβον

τοῦ συνασπισμοῦ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Γαλλίας κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ ἐντεῦθεν ἐπαπειλουμένου διμετώπου πολέμου. Κατ' ἀρχάς (τὸ 1873) κατάρθωσε νὰ ἐνώσῃ τὰ τρία κράτη Γερμανίαν, Αὐστρίαν καὶ Ρωσσίαν εἰς τὴν λεγομένην Σ υ μ μ α χ ί α ν τ ῶ ν τ ρ ι ῶ ν α ὑ τ ο κ ρ α τ ὀ ρ ω ν, ἀλλ' ἡ ἐνωσις τῶν τριῶν κρατῶν ἦτο ἐφήμερος καὶ μετὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—78 αἱ σχέσεις αὐτῶν ὤξυνθησαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑποστηρίξεως, τὴν ὁποίαν παρέσχεν ἡ Γερμανία εἰς τὴν Αὐστρίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διαπραγματεύσεων πρὸς συνομολόγησιν τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Τότε ὁ Βίσμαρκ ἐγκατέλειπεν ὀριστικῶς τὴν Ρωσσίαν καὶ τὸ 1879 συνήψε συμμαχίαν μετὰ τῆς Αὐστρίας, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ 1882, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Γάλλων εἰς τὴν Τύνιδα, προσεχώρησε καὶ ἡ Ἰταλία. Οὕτως ἐδημιουργήθη ἡ Τ ρ ι π λ ῆ σ υ μ μ α χ ί α.

Οἱ γάλλοι καὶ οἱ ρώσσοι διπλωμάται ἠσθάνθησαν τότε τὴν ἀνάγκην νὰ προσεγγίσουν τὰς χώρας τῶν. Ἄλλ' ὑπῆρχον πολλὰ τὰ χωρίζοντα τὴν δημοκρατικὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὴν τσαρικήν Ρωσσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μὲν Γαλλία ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ἤτταν τοῦ 1870—71, ἡ δὲ Ρωσσία εἶχεν ἀνάγκην πιστώσεων, διηκολύνθη ἡ προσέγγισις τῶν δύο κρατῶν, τῆς ὁποίας προηγῆθη ἐπίσκεψις μοίρας τοῦ γαλλικοῦ στόλου εἰς τὴν Κρονστάδην (θέρους τοῦ 1891). Ἐκεῖ, κατὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ δοθεῖσαν ἐορτήν, ὁ τσάρος ἤκουσεν ὄρθιος τὴν Μασσαλιώτιδα.

II. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τὰ μεγάλα κράτη εἶχον ἀποκτήσει σπουδαιότατα συμφέροντα ἔξω τῆς Εὐρώπης ἤδη πρὸ τοῦ 1870. Ἄλλὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους αὐτοῦ τὰ συμφέροντα ταῦτα ἔγιναν ἐπιτακτικώτερα καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποικιακῆς ἐξαπλώσεως ἔγινε καταφανῆς ἕνεκα τῆς ἀκολούθου αἰτίας.

Ἐπειδὴ τὰ κράτη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπανῆλθον εἰς τὸ προστατευτικὸν ἐμπόριον καὶ αἱ ἀγοραὶ τῆς Εὐρώπης ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ξένην βιομηχανίαν, τὰ βιομηχανικὰ κράτη ἐζήτησαν διέξοδον διὰ τὰ προϊόντα τῶν εἰς τὰς ὀλιγώτερον

άνεπτυγμένες χώρας. Συνεπώς ἡ κατοχή ἐδάφους ἔξω τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς εἰς χώρας ξένας παρουσιάσθη ὡς ἀνάγκη βιοτικὴ διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις προσεπάθησαν νὰ ἀποκτήσουν ἀποικιακὸν κράτος εἰς τὴν Ἀσίαν, Ἀφρικὴν καὶ Ὠκεανίαν, ἀφ' ὅτου μάλιστα ἡ Ἀμερικὴ ἀπεκλείσθη εἰς τοὺς Εὐρωπαίους.

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

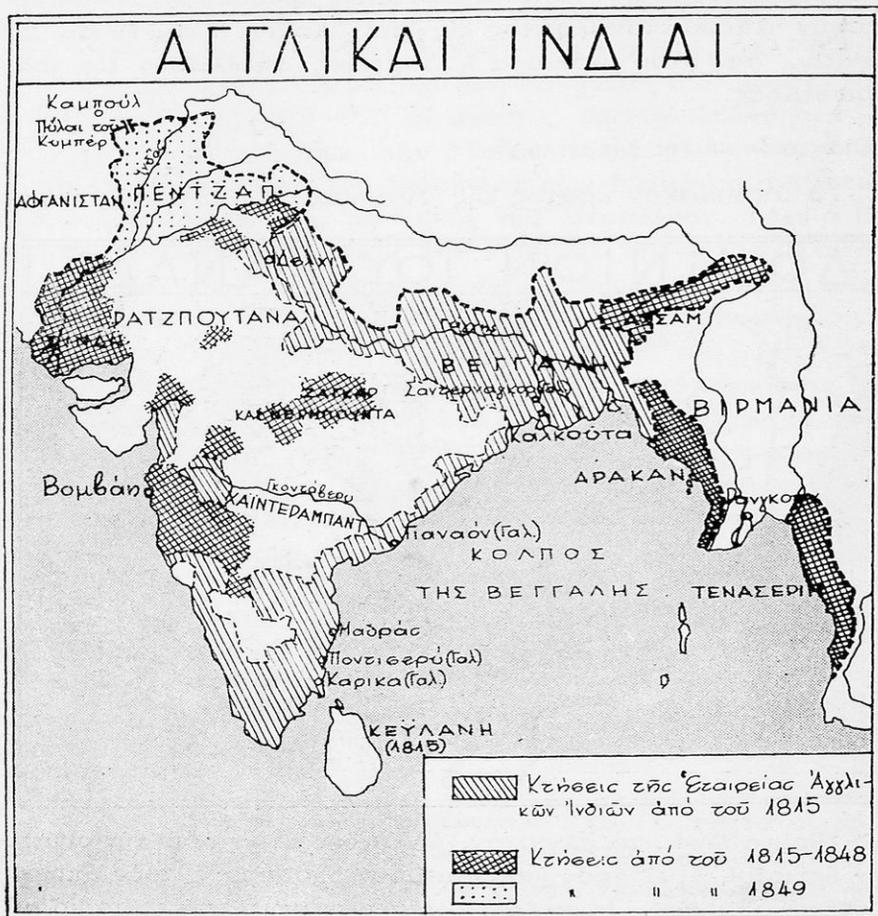
Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας ἦτο κατὰ τὰς ἀρχὰς

τοῦ 19ου αἰῶνος τὸ μέγιστον, ἀλλὰ δὲν εἶχεν οὔτε τὴν σημερινὴν ἑκτασιν, οὔτε τοὺς κολοσσιαίους θησαυροὺς, τοὺς ὁποίους διαθέτει σήμερον. Ἡ περαιτέρω σημαντικωτάτη ἐπέκτασις αὐτοῦ συμπίπτει μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1815—1865 καὶ συνεπληρώθη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870.

Εἰς τὸν Καναδαν, ἀφ' ὅτου ἀφήρεσε τὴν ἀποικίαν αὐτὴν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἡ Ἀγγλία περιεποιήθη τὸ γαλλικὸν στοιχείον καὶ ἡ χώρα μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν κτήσεις ἀπετέλεσε τὸ Δο-

μίνιον τοῦ Καναδά, τὸ ὁποῖον εἶχε τελείαν αὐτοδιοίκησιν, ἴδιον σύνταγμα καὶ βουλήν, καθὼς καὶ ἴδιον στρατόν.
Αἱ Ἰνδία εἶναι ἡ βάση τῆς Ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπὶ ἓνα περίπου αἰῶνα, ἤτοι ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1860, οἱ Ἄγγλοι ἠγωνίσθησαν, διὰ νὰ ὑποτάξουν τὰς Ἰνδίας. Ἀφοῦ κατέστειλαν ἐπικίνδυνον ἐπανάστασιν τοῦ 1857, ἐστερέωσαν τὴν κατοχὴν τῶν ἐπεκτείναντες αὐτὴν πέραν

της κοιλάδος του 'Ινδού και του Πεντζάπ και προσαρτήσαντες ὅλην τὴν Βιρμανίαν. Τὸ 1876 ἡ βασίλισσα Βικτωρία ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς αὐτοκρατείας τῶν 'Ινδιῶν, αἱ ὁποῖαι κυβερνῶνται

ὑπὸ ἰδιαιτέρου ὑπουργοῦ, τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν 'Ινδιῶν, καὶ Ἀντιβασιλέως, ὁ ὁποῖος ἐδρεύει ἐν Καλκούτῃ.

Εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἐξασφαλίσει ἀπὸ τοῦ 1815 τὴν κατοχὴν τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλ-

πίδορς, ὅθεν διήρχετο ἡ πρὸς τὰς Ἰνδίας θαλασσία ὁδὸς πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ. Τὸ 1820 ἐκτίσθη τὸ Πόρτ·Ἐλισάβετ, ἀνατολικῶς τοῦ Ἀκρωτηρίου, ἡ δὲ Ἀγγλία ἐπεχείρησε νὰ ἰδρύσῃ τὸ κράτος τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τῆς περιοχῆς του. Ἄλλ' ἡ κατάληψις τῆς ἐνδοχώρας προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν φιλοπολέμων Ἰθαγενῶν (Κάφρων, Ὀττεντότων) καὶ ἰδίως τῶν ὀλλανδῶν ἀποίκων, τοῦ Τράνσβααλ καὶ τῆς Ὀράγγης, οἱ ὅποιοι ἦσαν γεωργοὶ πολὺ προηγμένοι, ὀνομαζόμενοι Μπόερς (Μπούρς). Ἡ ἀντίστασις τῶν Μπόερς, ἡ ὁποία κατέστη περίφημος διὰ τὸν ἡρωισμόν, κατεβλήθη διὰ τοῦ Τρανσβααλικοῦ πολέμου τὸ 1899—1902. Τὸ Τράνσβααλ μετὰ τῆς χώρας τοῦ ἀκρωτηρίου ἀπετέλεσε τὴν Νοτιοαφρικανικὴν Ἐνωσιν, ἐπεκταθεῖσαν διὰ νέων κτήσεων.

Τὸ 1882, οἱ Ἀγγλοὶ κατέλαβον τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὰ ἐξῆς περιστατικά: Τὸ 1869 εἶχε συμπληρωθῆ ἡ διώρυξις τοῦ Σουέζ, ἡ ὁποία ἠῤῥξησε τὴν σημασίαν τῆς Αἰγύπτου, διότι ἐδέσποζεν ἤδη τῆς πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδοῦ. Ὁ Χεδίβης Ἰσμαήλ Πασᾶς θαμβωθείς ἐκ τῆς νέας αἵγλης, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ διώρυξ, ἔδαπάνησεν ἀφειδῶς εἰς δημόσια ἔργα, κατασκευὴν σιδηροδρόμων καὶ καλλωπισμὸν τῆς πρωτευούσης, ὅσον καὶ εἰς διασκεδάσεις καὶ γενναιοδωρίας. Διὰ τοῦτο περιῆλθεν εἰς οἰκονομικὴν δυσχέρειαν καὶ ἐπώλησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰς 176 χιλιάδας μετοχὰς τῆς διώρυγος, τὰς ὁποίας κατεῖχε. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ἀγγλία, ἡ ὁποία μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν εἶχε δικαιώματα ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, ἀπέκτησεν ἐπὶ τῆς διώρυγος καὶ τῆς Αἰγύπτου ἴσα δικαιώματα πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἡ ὁποία κατεῖχε τὰς λοιπὰς 220 χιλ. μετοχὰς.

Τὸ 1882 ἐξεράγησαν ταραχαὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Ἰθαγενεῖς ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀραμπὴν πασᾶν ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν Εὐρωπαίων καὶ στίφη ἀτάκτων διέτρεξαν τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρπάζοντες καὶ καίοντες. Τότε ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἐβομβάρδισε τὴν πόλιν, ἀπεβίβασε στρατόν, ὁ ὁποῖος εὐκόλως κατέβαλε τὴν ἀντίστασιν τοῦ Ἀραμπὴ καὶ κατέλαβε τὴν Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τὴν περιοχὴν τῆς, ἐνῶ ὁ γάλλος ναύαρχος μὴ ἔχων διαταγὴν τῆς κυβερνήσεώς του ἔμεινεν ἄπρακτος.

Οἱ Ἕλληνας ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των πρὸς τὸν Ἄνω Νεῖλον, τοῦ ὁποῦ τὰς πηγὰς εἶχον ἀνακαλύψει ἄγγλοι ἐρευνηταί, καὶ εἰς τὴν Νουβίαν (Σουδάν), ὅπου πρὸ τινων δεκαετηρίδων εἶχεν ἰδρυθῆ ἡ πόλις Χαρτούμ. Ἄλλ' ἡ κυριαρχία αὐτῶν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα δὲν ἐπαγιώθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, διότι οἱ ἄραβες σωματέμποροι καὶ τὰ μωαμεθανικὰ τάγματα ἐξήγειραν τοὺς κατοίκους, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ περιφήμου **Μααντῆ** (προφήτου) κατέστρεψαν τὸ ἀγγλικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα. Μόλις βραδύτερον ὁ περίφημος λόρδος **Κίτσενερ** (Kitchener, 1850—1916) παρεσκεύασε συστηματικῶς τὴν καταστροφὴν τοῦ κράτους τοῦ Μααντῆ. Ἐχοντες βάσιν τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ Ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἐλπίδος οἱ Ἕλληνας συνέλαβον τὸ σχέδιον νὰ ἐνώσουν τὰς δύο κτήσεις των διὰ κολοσσιαίας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον.

Συνέπεια τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ αἰγυπτιακὸν Σουδάν ἦτο τὸ γεγονός, ὅτι τὰ στενά τοῦ Ἑλλησπόντου ἔπαυσαν νὰ ἔχουν δι' αὐτὴν μεγάλην σημασίαν.

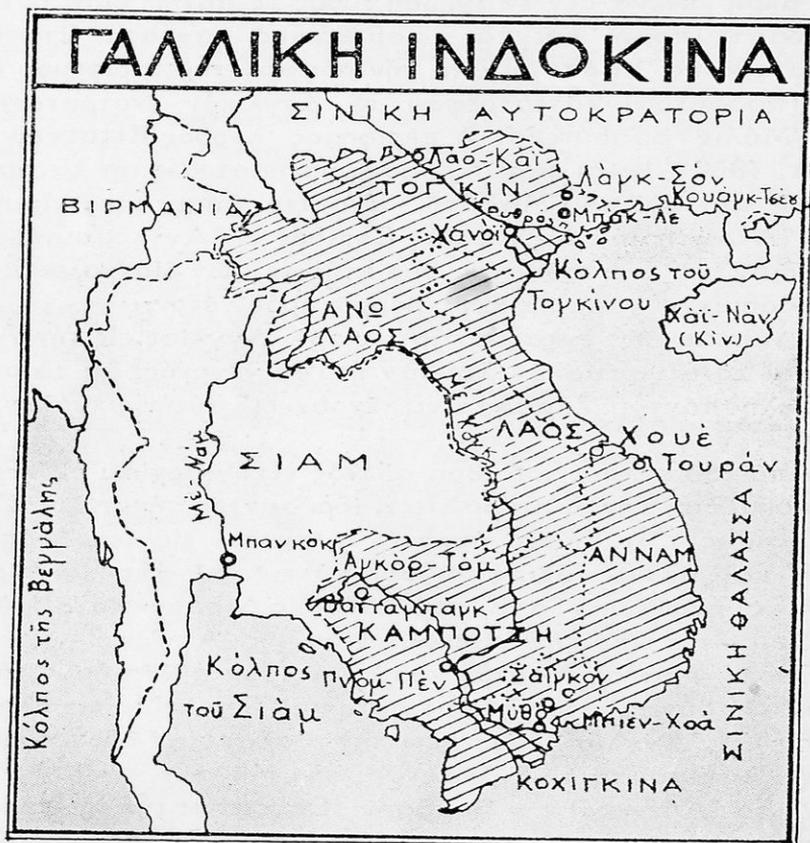
Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος εἶχον ἀρχίσει οἱ Ἕλληνας νὰ ἀποικίζουν τὴν **Αὐστραλίαν**, ἰδρύσαντες τὴν πόλιν Σίδνεϋ (Sidney), ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη σχεδὸν εἰς μεγαλοῦπολιν, καθὼς καὶ ἄλλας ἀξίας λόγους πόλεις. Αἱ ἀποικίαι τῆς Αὐστραλίας ἠνώθησαν ἀπὸ τοῦ 1902 εἰς ὁμοσπονδίαν, ἡ ὁποία αὐτοδιοικεῖται ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας.

Οὐδὲν κράτος ἐξετάθη κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὅσον τὸ ἀγγλικόν. Ἡ δύναμις του ἦτο μεγίστη καὶ ἐξηπλοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ Ἀγγλία ἐξουσιάζει τὴν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας, κατέχουσα τὸ Γιβραλτάρ, τὴν Μάλταν, τὴν Κύπρον, τὸ Σουέζ, τὸ Ἄδεν καὶ τὴν Βομβάην. Ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσίαν της μέχρι τῆς Κίνας κατέχουσα τὸ Κολόμβο, Σιγκαπούρην, Χόγκ-Κόγκ. Ἀφ' ἑτέρου διεκδικεῖ τὴν κατοχὴν ὅλης τῆς Ἀφρικῆς κατέχουσα τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς.

5/4/48
ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ἡ Γαλλία μετὰ τοὺς ναπολεοντεῖους πολέμους εἶχε διατηρήσει ἐλάχιστα ἀπὸ τὰς παλαιὰς ἀποικιακὰς κτήσεις της.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἰδίως μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον, ἐδημιούργησεν ἑκτεταμένον ἀποικιακὸν κράτος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου Ι΄ κατελήφθη ἡ Σενεγάλη εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀφρικὴν, ἔγιναν αἱ πρῶται

ἐγκαταστάσεις τῶν Γάλλων εἰς Ἰνδοκίναν (1858—1867) καὶ γάλλοι ἐξερευνηταὶ εἰσηλθον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας.

Μετὰ τὸ 1870 ἤρχισε δραστηρία ἐπέκτασις τοῦ ἀποικιακοῦ κράτους τῆς Γαλλίας. Τὴν ὤθησιν ἔδωκεν ἰδίως ὁ ὑπουργὸς Ἰούλιος Φερρὺ (Jules Ferry, 1832—1893), διότι ἡ Γαλλία,

διά να στηρίξη τὴν βιομηχανίαν τῆς εἶχεν ἀνάγκην πελατῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ Βίσμαρκ ὑπεστήριξε τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὴν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τῆς ἐκδικήσεως εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ διετὴς πρωθυπουργία τοῦ Ἰουλίου Φερρὺ (1883—85) ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ κράτος τῆς Ἰνδοκίνας παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀντίδρασιν, ἣ ὅποια ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κλεμανσώ κατεκραύγαζεν, ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς Γαλλίας δαπανῶνται ἀσκόπως, ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λωρραίνην.

Οἱ Γάλλοι ἀπὸ τοῦ 1881 κατέλαβον τεμάχια τῆς Κεντρ.

Ἀφρικῆς (Σαχάρα, Σουδάν, Κογκὸ) καὶ τὸ 1896 τὴν νῆσον Μαδαγασκάρην. Εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, πλὴν τοῦ Ἀλγερίου, τὸ ὅποιον κατεῖχον ἀπὸ τοῦ 1830, τὸ 1881 κατέλαβον τὴν Τύνιδα καὶ ὠργάνωσαν αὐτὴν εἰς προτεκτοράτον. Ἡ Γαλλία ἐπωφελουμένη ἀπὸ τὴν κρατοῦσαν εἰς τὸ Μαρόκον ἀναρχίαν ἐγκαινίασεν ἀπὸ τὸ 1902 πολιτικὴν εἰρηνικῆς διεισδύσεως καὶ τὸ 1912 ἐπέβαλεν ὀριστικῶς τὴν ἐπ' αὐτοῦ προστασίαν τῆς.

Τοιοιουτρόπως ἡ Γαλλία ἀπέκτησε τὸ δεύτερον μετὰ τὴν Ἀγγλίαν ἀποικιακὸν κράτος, περιλαμβάνον 52 ἑκατ. κατοίκους, ἡ δὲ ἐκπολιτιστικὴ ἐργασία τῆς εἰς τὰς ἀποικίας, ἂν καὶ ὑπολείπεται τῆς Ἀγγλίας, εἶναι ἀξιόλογος.

ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ

Σημαντικωτάτη ὑπὸ πάσης ἀπόψεως εἶναι ἡ ἐπέκτασις τῆς

Ρωσσίας εις τὴν Ἀσίαν. Ἡ Ρωσσία εἶχε διπλὴν πολιτικὴν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ἐζήτει νὰ ἐπεκταθῆ καταλαμβάνουσα κτήσεις τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ Ἀσίαν. Ὅσακις ὁμως ἔβλεπεν ἑαυτὴν ἀποκλειομένην ἐκ τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς, ἐστρέφετο μετ' ἀποφασιστικότητος κατὰ τῶν ἀσιατικῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τῆς βορείου καὶ κεντρικῆς Ἀσίας. Τοῦτο συνέβη μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὡς καὶ μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν τοῦ 1877—78.

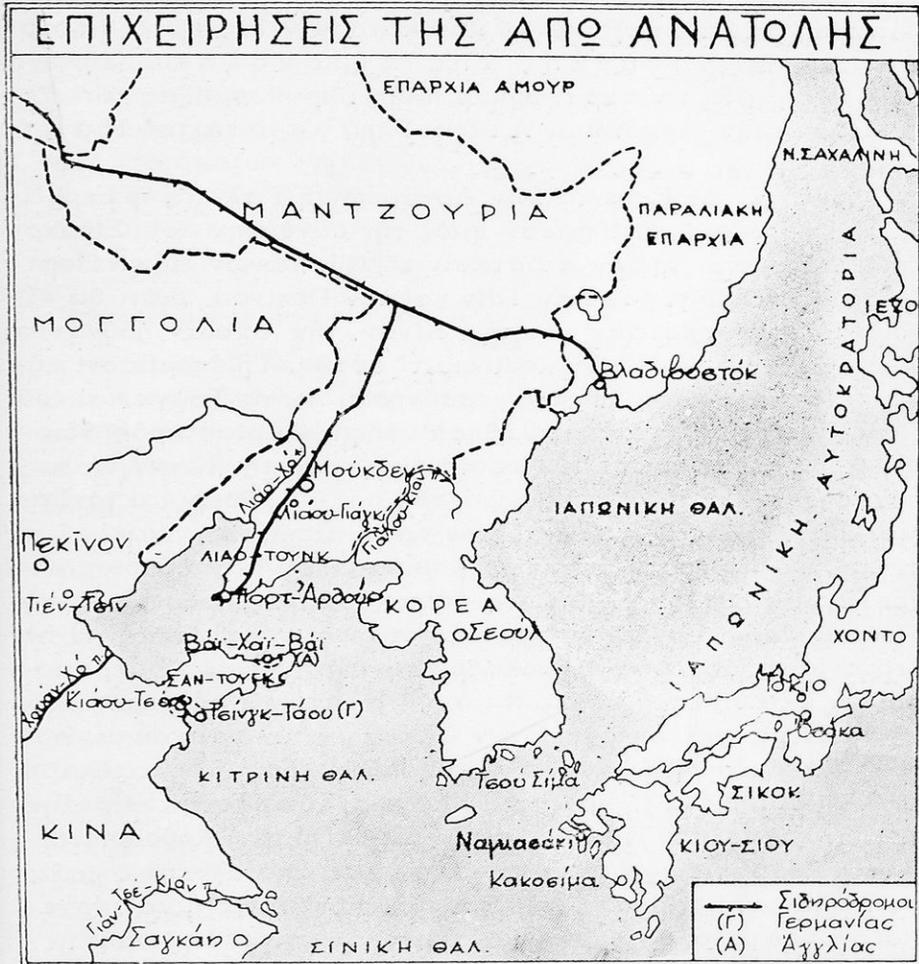
Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον οἱ Ρῶσοι ἐπεξετάθησαν ἀκατασχέτως πρὸς τὸν Κ α υ κ α σ ο ν καὶ πρὸς τὰς χώρας τῆς Κ α σ π ί α ς καὶ τοῦ Τ ο υ ρ κ ε σ τ ἄ ν, ἀλλ' ἡ προσάθειά των νὰ κυριαρχήσουν ἐπὶ τῆς Περσίας καὶ τοῦ Ἀφχανιστάν ἀνησύχησε τοὺς Ἄγγλους καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας, ἡ ὁποία διήρκεσε σχεδὸν καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα.

Εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν οἱ Ρῶσοι κατέλαβον τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀ μ ο ὕ ρ · Ν τ ἄ ρ ι α, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν Ρ ω σ σ ι κ ῆ ν Μ α ν τ ζ ο υ ρ ί α ν, καὶ ἤρχισαν τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ Μόσχας μέχρι Βλαδιβοστόκ. Ὁ τσάρος Νικόλαος Β' (1894 - 1918) κατέβαλεν ἰδιαιτέρας προσπάθειάς διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ ἀποβῆ ἰσχυρὸν μέσον δράσεως κατὰ τῆς Κίνας, διότι θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Ρῶσσοις νὰ μετακομίζουσι μεγάλας μάζας ἀνθρώπων εἰς τὴν Μαντζουρίαν. > 5/4/48

7/8/48
 ΑΝΑΠΤ/ΕΙΣ ΙΑΠΩΝ ΔΕ - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΚΙΝΑΝ

Οἱ Ἰάπωνες μόνον ἐκ τῆς κιτρίνης φυλῆς ἐφάνησαν ἐπιδεκτικοὶ ἀναπτύξεως, κατορθώσαντες ἐντὸς τριάκοντα μόνον ἐτῶν νὰ ἀφομοιώσουν τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ συστήματα τῶν Εὐρωπαίων. Τὸ 1878 ὁ μικάδος (αὐτοκράτωρ) **Μούτσου - Χίτο** συνεκέντρωσε δι' ἐπαναστάσεως τὴν δύναμιν εἰς τὰς χεῖρας του καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ Τ ό κ ι ο , ἤρχισε τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἰαπωνίας, τὸν αἰ ῶ ν α τ ο ὕ φ ω τ ό ς, ὅπως λέγουσι οἱ Ἰάπωνες. Ἐστάλησαν πολυάριθμοι νέοι εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ μάθουν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας τῆς Δύσεως, ἐστρώθησαν σιδηραὶ γραμμαῖ, κατεσκευάσθησαν τηλεγραφεῖα,

ιδρύθησαν σχολεία, έδημιουργήθη στρατός κατά τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν κατεσκευάσθη σημαντικὸς στό-

λος. "Ήδη τὸ 1875 οἱ Ἰάπωνες μηχανικοὶ κατεσκευάζον πολεμικὰ πλοῖα εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς πατρίδος των.

Τὸ 1894 ἐξ ἀφορμῆς ταραχῶν τῆς Κορέας ἡ Ἰαπωνία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κίνας καὶ ἤρχισε τοιοιτοτρόπως ὁ

Σινοϊαπωνικός πόλεμος. Ἐφάνη τότε ἡ σοβαρότης τοῦ Κινεζικοῦ ζητήματος καὶ ἡ μεγάλη δύναμις τῆς Ἰαπωνίας. Ἡ Κίνα, ἀνοργάνωτος τελείως, δὲν κατάρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Ἰάπωνας καὶ ὑπέστη πανωλεθρίαν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Διὰ τῆς Σ υ ν θ ἡ κ η ς τ ῆ ς Σ ι μ ο ν ο ζ έ κ ι (1895) ἡ Κίνα ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ πλὴν τῆς Φορμόζας καὶ ἄλλων νήσων τὴν χερσονήσον Λ ι ά ο Τ ο ὑ γ κ μετὰ τοῦ Π ὸ ρ τ - Ἀ ρ θ ο ὄ ρ.

Ἄλλ' ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ρωσσία ἀντέδρασαν πρὸς τὴν συνθήκην τοῦ Σιμονοζέκι, φοβούμεναι τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἰαπώνων εἰς τὸ Πόρτ - Ἀρθοῦρ, ἀπέναντι τοῦ Τιέν Τσιν καὶ τοῦ Πεκίνου, διότι θὰ εἶχον ὑπὸ τὴν δεσποτείαν των τὴν Κίναν, τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ ὀργανώσουν καὶ νὰ ὀπλίσουν κατ' αὐτῶν. Τῇ ἐπεμβάσει αὐτῶν ὁ Μικάδος παρητήθη τῆς χερσονήσου Λιάο - Τούγκ καὶ τοῦ Πόρτ - Ἀρθοῦρ. Τότε ἐπωφελέθησαν τῆς εὐκαιρίας πρὸς ἴδιον συμφέρον αἱ Δυνάμεις. Ἡ Ρωσσία ἠνάγκασε τὴν Κίναν νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὴν «ἐπὶ ἐνοικίῳ» τὸ Πόρτ - Ἀρθοῦρ καὶ τὸ Τάλιεν - Βάν, ἔλαβε δὲ τὸ προνόμιον νὰ κατασκευάσῃ διακλάδωσιν τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου διὰ τῆς Μαντζουρίας μέχρι Πόρτ - Ἀρθοῦρ. Ἡ Γαλλία ἐπέτυχε παραχωρήσεις εἰς τὸ Γιούναμ καὶ κατέλαβε τὴν νήσον Χ α ἴ ν ἄ ν καὶ ἄλλα. Ἡ δὲ Γερμανία ἐξ ἀφορμῆς τῆς δολοφονίας δύο γερμανῶν ἱεραποστόλων κατέλαβε τὸ 1897 τὸ Κ ι ά ο Τ σ έ ο υ εἰς τὴν μεσημβρινὴν βᾶσιν τῆς χερσονήσου Σ ἄ ν - Τ ο ὑ γ κ ὑπὸ τύπον μισθώσεως διὰ 99 ἔτη. Ἡ Ἀγγλία χάριν «τῆς ἰσοροπίας» κατέλαβε τὸ Β ἄ ἱ Χ ἄ ἱ Β ἄ ἱ, πρὸς βορρᾶν τῆς Σάν - Τούγκ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου Πετζιλί ἀπέναντι τοῦ Πόρτ - Ἀρθοῦρ.

Οἱ Εὐρωπαῖοι μηχανικοὶ εἰσῆλθον τότε ἀπὸ ὄλα τὰ σημεῖα εἰς τὴν Κίναν, ἤρχισαν νὰ στρώνωνται σιδηραῖ γραμμαί, ἐσχεδιάζοντο δὲ μεγάλαὶ οἰκονομικαὶ ἐκμεταλλευτικαὶ ἐπιχειρήσεις. Ἄλλ' ἡ διεῖσδυσις αὕτη ἐξηρέθισε τοὺς συντηρητικοὺς Σίνας καὶ μετὰ ὑπόκωφον ἀναβρασμὸν ἐξεργάγη τὸ 1900 ἐθνικὴ ἐξέγερσις στρεφομένη κατὰ τῶν Εὐρωπαϊῶν καὶ ἐσφάγησαν ἱεραπόστολοι καὶ ἔμποροι. Αὕτη εἶναι ἡ λεγομένη **Ἐξέγερσις τῶν Μποξέρ.**

Τότε 15.000 διεθνής στρατός αποβιβασθείς έπροχώρησε κατά τοῦ Πεκίνου. Ἡ Σινική κυβέρνησις ὑπεχώρησεν, ἀπεζημίωσε τοὺς Εὐρωπαίους καὶ ἀνενέωσε τὰς παραχωρήσεις. Ἦρχισε δὲ πάλιν ἡ διείσδυσις τῶν Εὐρωπαίων, οἱ ὅποιοι ἔσπευδον νὰ ἐξασφαλίσουν ὠφελήματα πρὶν ἢ ἐνισχυθῇ ἡ Ἰαπωνία, διότι εἶχον ἀντιληφθῇ τὴν μεγάλην δύναμιν τῆς. Ἡ Ρωσσία πρὸ πάντων ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα. Ὁχύρωσε τὸ Πόρτ - Ἄρθουρ, τὸ ὅποιον ἐσχεδίαζε νὰ κάμῃ εἶδος Γιβραλτάρ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, ἀφοῦ δὲ συνεκέντρωσε στρατὸν εἰς τὴν Μαντζουρίαν, ἠπέιλει αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῆς Ἰαπωνίας, τῆς ὁποίας ἀπέκοπτε τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Κίναν καὶ Κορέαν. > 7/4/48

10/4/48
Ο ΡΩΣΣΟΙΑΠΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1904-1905)

Ὅταν οἱ Ἰάπωνες ἐθεώρησαν ἑαυτοὺς ἐτοιμοὺς διὰ πόλεμον, ἐνήργησαν μετ' ἀποφασιστικότητος καὶ ψυχραιμίας. Ἀφοῦ συνῆψαν συμμαχίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὸ 1902, ἀπήτησαν παρὰ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως νὰ παύσῃ τὴν διείσδυσιν εἰς τὴν Κορέαν καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὴν Μαντζουρίαν εἰς τὴν Κίναν. Μὴ ἰκανοποιηθέντες ἐκ τῶν ἀπαντήσεων τῆς Πετροπόλεως ἤρχισαν τὰς ἐχθροπραξίας ἀνατινάξαντες ἄνευ κηρύξεως πολέμου τὰ ἄριστα πολεμικὰ σκάφη τῶν Ρώσων εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πόρτ - Ἄρθουρ (9 Φεβρουαρίου 1904).

Ὁ Ρωσσοἰαπωνικὸς πόλεμος ὑπῆρξε σειρὰ ἀποτυχιῶν τῶν Ρώσων. Ὁ ρωσικὸς στόλος τοῦ Εἰρηνικοῦ ἐξεμηδενίσθη, εἰς μυριονέκρους δὲ μάχας οἱ Ρώσοι ἀπεκρούσθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μαντζουρίας, ἐνῶ τὸ Πόρτ - Ἄρθουρ ἔπιπτε μετὰ μακρὰν πολιορκίαν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ναύαρχος Τόγκο κατέστρεψεν εἰς τὰ στενὰ τῆς Τσοὺ - Σίμας, μεταξύ Κορέας καὶ Ἰαπωνίας, τὸν ρωσικὸν στόλον τῆς Βαλτικῆς, τὸν ὅποιον εἶχεν ὀδηγήσει ὁ ναύαρχος Ροτζεσβένσκου εἰς τὸν Εἰρηνικὸν (27 Μαΐου 1905).

Διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἡ Ρωσσία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τὴν προστασίαν τῆς Κορέας, τὸ Πόρτ - Ἄρθουρ καὶ τὸ ἡμισυ τῆς νήσου Σαχαλίνης, ὑπεχρεώθη δὲ νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μαντζουρίαν. Ἡ νίκη τῆς Ἰαπωνίας ἐσήμαινε τὴν ἀναστολήν τῆς ρωσικῆς ἐξαπλώσεως.

Ἡ ἥττα εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς τὴν Ρωσσίαν, διότι ἡ δυσἀρέσκεια τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία εἶχε στείλει εἰς τοὺς μακρυνοὺς ἐκείνους πολέμους χιλιάδας ἀνθρώπων, ἐξέσπασεν εἰς ἐξέγερσιν, ἡ ὁποία κατεστάλη μετὰ δυσκολίας. Ὁ ρωσσικὸς λαὸς ἐζήτησε τὴν εἰσαγωγὴν συνταγματικοῦ πολιτεύματος κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἄλλων συνταγματικῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ τσάρος ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ σύνταγμα καὶ βουλὴν (Δ ο ὑ μ α ν). > 10/4/48

19/4/48

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Αἱ δεκατρεῖς ἀγγλικαὶ ἀποικίαι, αἱ ὁποῖαι ἐκηρύχθησαν τὸ 1776 ἀνεξάρτητοι, ἀπέβησαν ἐντὸς ἡμίσεος αἰῶνος μίᾳ τῶν μεγίστων δυνάμεων τῆς γῆς. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ναπολεοντείων πολέμων, ὁπότε αἱ Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης κατετρίβοντο εἰς ἀτελευτήτους πολέμους, αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ἀνεπτύσσοντο καὶ ἐξηπλοῦντο. Τὸ 1803 ἠγόρασαν ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα τὴν Λ ο υ ῑ σ ι ἄ ν α ν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπέκτησαν ἕξοδον εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ. Ἄλλὰ τὸ 1812 ἐπολέμησαν ἅπαξ ἔτι διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ εἶχον ἐμπορευθῆ μετὰ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν ἐναντίον τοῦ Μ. Ναπολέοντος ἀποκλεισμόν, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τὴν πρωτεύουσαν τῶν Πολιτειῶν Βασιγκτῶνα. Τέλος ὁμοῦς ὑπερίσχυσαν πάλιν οἱ ἄποικοι.

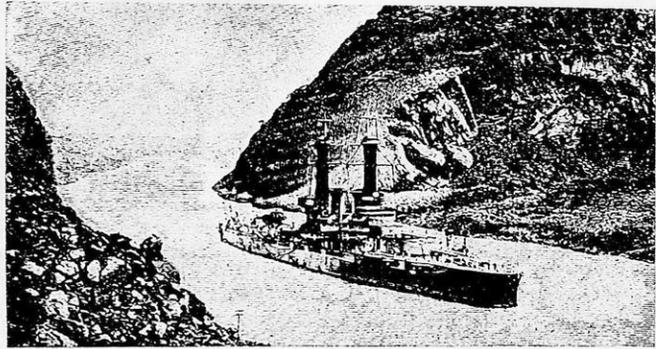
Κατὰ τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ Νότιοι Ἀμερικανοὶ ἠγωνίζοντο ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας των κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, οἱ Βόρειοι Ἀμερικανοὶ ἔγιναν κύριοι τῆς Φ λ ω ρ ῖ δ ο ς καὶ θεσπίσαντες τὸ δόγμα τοῦ Μ ο ν ρ ὀ ε (1823), ἐξοφάλισθησαν ἀπέναντι εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως.

Τὸ 1845 ἡ ἐπαρχία Τ ε ξ ἄ ς ἀπεσπάσθη ἐκ τῆς Μεξικανικῆς δημοκρατίας, ἡ ὁποία ἐταράσσετο ὑπὸ ἀναρχίας, καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Τὸ Μεξικὸν δὲν ἀνεγνώρισε τὴν ἔνωσιν, ἀλλ' εἰς τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον ἠττήθη, ὑπεχώρησε καὶ ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ ἐκτὸς τοῦ Τεξᾶς τὸ Ν ἑ ὄ ν Μ ε ξ ι κ ὸ ν καὶ τὴν Κ α λ λ ι φ ὄ ρ ν ι α ν (1848). Ἐπὶ τοῦ παραχωρηθέντος ἐδάφους ἐδημιουργήθη ὁ μέγιστος

έν τῷ Εἰρηνικῷ λιμνῇ τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου.

Κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη αἱ Πολιτεῖαι διηλθον σοβαρὰν ἐσωτερικὴν κρίσιν, διότι ὑπῆρχον μεγάλαι ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν βορείων καὶ τῶν νοτίων ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι ὠξύνθησαν ἰδίως ἐξ ἀφορμῆς τῶν δούλων. Οἱ βόρειοι, ἀγγλοσάξωνες κυρίως, διαμαρτυρόμενοι καὶ φιλελεύθεροι, ἤθελον τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας, ἐνῶ οἱ νότιοι, κατὰ τὸ πλεῖστον λατῖνοι εἶχον συμφέρον νὰ διατηρήσουν τοὺς μαύρους ἐν τῇ δουλείᾳ, διότι τοὺς ἐχρησιμοποιοῦν πρὸ παντὸς εἰς τὴν καλλιέργειαν. Τὸ 1860 λοιπὸν ἕνδεκα ἐπαρχίαι τοῦ νότου ἀπεσχίσθησαν καὶ ἵδρυσαν ἰδίαν ὁμοσπονδίαν. Ἄλλὰ μετὰ μακρὰς ἐχθροπραξίας ἐπεκράτησαν οἱ βόρειοι, τῶν ὁποίων ὁ πρόεδρος Ἀβραὰμ Λίνκολν (Abraham Lincoln, 1809—1865) διωργάνωσε τὸν πόλεμον. Ἡ δουλεία κατηργήθη καὶ ὁ πόλεμος ἦνωσε στενώτερον τὰς Πολιτείας, διότι ἔδειξεν, ὅτι τὰ κοινὰ συμφέροντα ἦσαν ἀσυγκρίτως περισσότερα τῶν διαφορῶν.

Μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἡ εὐδαιμονία τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ηὔξήθη ὅσον οὐδεμιᾶς ἄλλης Δυνάμεως, διότι οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον προχείρους καὶ ἀφθόνους τὰς πρώτας ὕλας, τὰς ὁποίας οἱ Εὐρωπαῖοι μετεκόμιζον ἐκ μακρυνῶν ἀποστάσεων. Θησαυροὶ εὐρέθησαν ὑπὸ τὸ ἔδαφος, ἀνεκαλύφθησαν μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πρῶται ὕλαι καὶ σίδηρος εὐρέθησαν ἐν ἀφθονίᾳ. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀνεδείχθησαν μεγάλοι μηχανικοὶ, αἱ πόλεις ἐγίγαντώθησαν, αἱ ἀπέραντοι ἀποστάσεις ἐσυντομεύθησαν διὰ σιδηρῶν γραμμῶν.

Διῶρυξ τοῦ Παναμᾶ

Τὸ κολοσσιαῖον ἔργον εἰς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ, τὸ ὁποῖον συνέδεσε τὸν Ἀτλαντικὸν μετὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἐξετέλεσεν ἀμερικανικὴ ἐταιρεία. Ἐδαπανήθησαν 375 ἐκ. δολλάρια, ἡ δὲ διῶρυξ παρεδόθη εἰς τὴν ναυσιπλοῖαν τὴν 15 Αὐγούστου 1914. Τὸ μῆκος τῆς διῶρυγος εἶναι 78 χλμ., τὸ πλάτος 61 μ. καὶ τὸ βάθος 12—13 μ.

Ἐπί μακρὸν αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ἦσαν ἐχθρικαὶ κατὰ πάσης ἀποικιακῆς κατακτήσεως καὶ μετῆλθον πολιτικὴν διπλωματικῆς ἀπομονώσεως. Ἄλλ' ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ὠδήγησε τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀπὸ τὸ 1880 εἰς ἐπεμβάσεις ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς συμπολιτείας. Τὸ 1898 ἐξ ἀφορμῆς τῶν ταραχῶν τῆς Κούβας, ἡ ὁποία ἀνήκεν ἀκόμη εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὁ πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ τῶν Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἰσπανίας. Οἱ Ἰσπανοὶ ἠττήθησαν καὶ ἔχασαν τὸ ἀποικιακὸν τῶν κράτος. Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι κατέλαβον τὰς Φιλιππίνας εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὁκεανὸν καὶ ἡ Κούβα ὠργανώθη εἰς δημοκρατίαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν (εἰρήνη Παρισίων, 10 Δεκεμβρίου 1898). > 12/6/48

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Γερμανίας ἵδρυσεν ὁ Βίσμαρκ, ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1884—1885. Τότε κατελήφθησαν τὸ γερμανικὸν Κογκό, τὸ Καμερούν, τμήματα ἄλλα εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Ἀφρικὴν, ἡ Νέα Γουϊνέα καὶ αἱ νῆσοι τοῦ ὀνομασθέντος Ἀρχιπελάγους τοῦ Βίσμαρκ. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἡ Γερμανία ἐδημιούργησε συμφέροντα εἰς τὴν Κίναν καὶ ἰδίως υἰοθέτησε τὸ πρόγραμμα τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς, δηλαδὴ τῆς ἐνισχύσεως τῆς οἰκονομικῆς τῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου καὶ τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν μέχρι τῆς Βαγδάτης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Πρὸς τοῦτο ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ τῇ ἀδείᾳ τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Χ α ὶ δ ἄ ρ π α σ ᾱ — Ἀ γ κ Ὑ ρ α ς. Ἐπειδὴ ὁμως προσέκρουσεν εἰς διαμαρτυρίας τῆς Ρωσσίας, ἐπεξέτεινεν αὐτὴν πρὸς τὸ Ἰκόνιον, τὴν Συρίαν καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς Βαγδάτης.

Κυρίως ὁμως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1900 ἀρχίζει ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς Γερμανίας. Ὁ πληθυσμὸς τῆς κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ ηὔξανετο καταπληκτικῶς (περίπου 750 χιλ. κατ' ἔτος), ἡ δὲ βιομηχανία τῆς ὑπερνήκασα τὰς κρίσεις τῶν ἐτῶν 1870—1890 εἰσήλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ὁμαλῆς ἀναπτύξεως καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέβη σχεδὸν ἀκαταγώνιστος. Ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ηὔξανετο ἡ ἐξαγωγή, πρὸς ὑποστήριξιν δὲ αὐτῆς ἡ Γερμανία κατεσκευά-

σε σημαντικώτατον ἔμπορικὸν στόλον καὶ ἐζήτησεν ἀποικίας.

Ἡ πρόοδος αὐτὴ ἔβαινε μὲ τάσεις διαρκοῦς ἀυξήσεως. Τὸ μέγιστον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔμπορίου ἦτο ἐξαγωγή βιομηχανικῶν προϊόντων, ἐκ τῆς ὁποίας εἰσέρρευσε ἀφθονον χρῆμα εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἡ χώρα ἐπλούτησε ταχέως, ἡ Γερμανία ἐκτίσθη νέα ἐκ θεμελίων, ἀγάπη δὲ ἐργασίας καὶ δημιουργίας διήλθε τὴν χώραν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Ὁ βίος ἀνυψώθη, τὰ ἤθη ἐλεπτύνθησαν καὶ ἡ θέσις τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου ἐβελτιώθη δι' εἰδικῶν νομοθετημάτων.

Ἀπὸ τοῦ 1900 ἤρχισεν ἐκ παραλλήλου νὰ κατασκευάζεται ὁ πολεμικὸς στόλος τῆς Γερμανίας, τοῦ ὁποίου δημιουργοὶ ὑπῆρξαν ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος καὶ ὁ ναύαρχος Τίρπιτς (Tirpitz). Μετ' ὀλίγον ὁ γερμανικὸς πολεμικὸς στόλος κατέστη ὁ δεύτερος στόλος τοῦ κόσμου μὲ τάσεις διαρκοῦς ἀυξήσεως. Κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἡ ἀκμὴ τῆς Γερμανίας ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀνησυχίαν τῶν ἄλλων Δυνάμεων.

Η ΕΓΚΑΡΔΙΟΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΙΣ

Αἱ διαθέσεις τῶν κυβερνώντων τὴν Γερμανίαν ἐφαίνοντο, ὅτι ἐστρέφοντο κυρίως κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία τόσον ἀνησύχησεν ἐκ τῆς διηνεκοῦς ἀυξήσεως τῆς δυνάμεως καὶ ἰδίως τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῆς Γερμανίας, ὥστε πρὸς στιγμὴν παρεῖδε τὰς ἀντιθέσεις πρὸς τὴν Ρωσσίαν. Τὸ 1901 διεδέχθη τὴν βασιλίσσαν Βικτωρίαν ὁ υἱὸς τῆς Ἑδουάρδος Ζ', ὁ ὁποῖος ἠκολούθησεν ἀποφασιστικὴν πολιτικὴν κατὰ τῆς Γερμανίας, ἐπιδιώξας διὰ συμμαχιῶν νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν ὄλονεν ἀυξανομένην δύναμιν τῆς Γερμανίας.

Τὸ 1904 συνήφθη μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας σύμβασις ὀνομασθεῖσα Ἐγκάρδιος Συνεννόησις (Entente Cordiale). Ἡ Γαλλία ἀνεγνώρισε τὴν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου κατοχὴν τῆς Ἀγγλίας, ἡ δὲ Ἀγγλία ἀνεγνώρισε τὸ ἐν Ἀφρικῇ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Γαλλίας καὶ ὑπεσχέθη τὴν ὑποστήριξιν τῆς εἰς τὰ ζητήματα τοῦ Μαρόκου. Τὸ δὲ 1907 ἡ Ἀγγλία προσήγγισε πρὸς τὴν Ρωσσίαν, συνήφθη ἡ συμφωνία περὶ τῆς διανομῆς τῶν σφαιρῶν τῆς ἐπιρροῆς τῶν δύο κρατῶν εἰς τὴν Περ-

σίαν, έπηκολούθησε δέ συνάντησις έν Ρεβάλ τοϋ Έδουάρδου και τοϋ τσάρου Νικολάου, κατά την όποιαν άπεφασίσθη ή εισαγωγή εύρυτάτων μεταρρυθμίσεων εις τάς εύρωπαϊκάς κτήσεις της Τουρκίας και ίδίως της Μακεδονίας, αί όποϊαι ισοδυνάμουν πρός αυτόνόμησιν της Μακεδονίας. Ούτω έδημιουργήθη ή Τριπλή Συνενοήσις (Triple Entente). > 16/4/48

17/4/48
ΕΝΟΠΛΟΣ ΕΙΡΗΝΗ

Από τοϋ Γαλλογερμανικοϋ πολέμου τοϋ 1870 μέχρι τοϋ μεγάλου εύρωπαϊκοϋ πολέμου τοϋ 1914 οί λαοί της Εύρώπης έζησαν περιόδον ειρήνης, την μακροτέραν από όσας έγνώρισεν ή Εύρώπη. Άλλ' ή ειρήνη αύτή ήτο περίεργος, διότι τά κράτη διετήρουν σημαντικάς στρατιωτικάς δυνάμεις, οί δέ έξοπλισμοί και ή συντήρησις τών στρατιωτών άπήτουν δαπάνας βαρυτέρας ή άλλοτε αί δαπάναι τοϋ πολέμου. Την κατάστασιν αύτην ώνόμασαν "Ενοπλον Ειρήνην".

Αφότου ή Πρωσσία εισήγαγε την γενικήν στρατιωτικήν ύπηρεσίαν και απέκτησεν αίγλην διά τών στρατιωτικών έπιτυχιών, όλα τά κράτη έδέχθησαν τό σύστημα τοϋτο και ύπεχρέωσαν τούς νέους νά διέλθουν διά τοϋ στρατοϋ. Η Γερμανία μετά την προσάρτησιν της Άλσατίας και Λωρραίνης φοβουμένη την έκδίκησιν έθεώρησεν ανάγκην νά διατηρηή ισχυρόν στρατόν. Η Γαλλία προέβη εις άνάλογον προετοιμασίαν, διά νά εΐναι εις θέσιν νά άντιμετωπίση την γερμανικήν έπίθεσιν. Το παράδειγμα αύτών ήκολούθησαν τά άλλα κράτη, ή Ρωσσία, διότι είχε κατακτητικούς σκοπούς εις την Τουρκίαν και εις την Κεντρικήν Άσίαν, ή Αύστρια, διά την όποιαν ό στρατός ήτο ζήτημα ύπάρξεως, ή Ιταλία, διότι είχε βλέψεις επί της «άλυτρώτου Ιταλίας» (Τυρόλον, Τεργέστη κτλ.). Επίσης τά Βαλκανικά κράτη, έπειδή είχαν νά έλευθερώσουν τούς ύπό την Τουρκίαν «ύποδούλους άδελφούς», ύπεβλήθησαν εις δαπάνας άνωτέρας τών δυνάμεών των. Ούτως έδημιουργήθη μία κατάστασις σκοτεινή έγκυμονούσα διαρκείς κινδύνους και ή δραστηριότης της μυστικής διπλωματίας επέτεινε την νευρικότητα τοϋ κόσμου.

Αί στρατιωτικάί δαπάναι έπολλαπλασιάζοντο διαρκώς, διότι ή ταχειά πρόοδος τών τεχνικών μέσων ύπεχρέωνε τά

κράτη νά ανακαινίζουν διαρκῶς τὸ πολεμικὸν ὕλικόν. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν σιδηροδρόμων ἐπεταχύνετο τόσο πολύ ἡ κινήτοποιησις τῶν στρατευμάτων, ὥστε ἕκαστον κράτος ἔπρεπε νά εἶναι παρεσκευασμένον δι' αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν. Ὑπελόγιζον δὲ πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου, ὅτι αἱ ἕξ Δυνάμεις ἠδύναντο νά κινήτοποιήσουν περὶ τὰ 15 ἑκατομμύρια στρατοῦ. Πράγματι ὁμως ἐκινήτοποιήσαν πολὺ μεγαλυτέρας μάζας ἀνθρώπων κατὰ τὸν πόλεμον.

Τὴν τάσιν αὐτὴν τῶν κρατῶν νά αὐξήσουν τὰς στρατιωτικὰς τῶν δυνάμεις καὶ νά ἐπιβληθοῦν διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὄπλων ὠνόμασαν **Μιλιταρισμόν**.

ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΙ - ΠΡΟΣΤΡΙΒΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Τοιοιουτρόπως κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 20οῦ αἰῶνος οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἴσταντο ἀπέναντι ἀλλήλων πάνοπλοι καὶ ἕκαστον κράτος ἐνόμιζεν, ὅτι θὰ ὑπηρετήσῃ καλύτερον τὰ συμφέροντά του συνεννοούμενον μετ' ἄλλων κρατῶν. Οὕτως εἶχον δημιουργηθῆ, ὅπως εἶδομεν, οἱ δύο συνδυασμοί, ἡ Τριπλῆ Συμμαχία (Triple Alliance), Γερμανία, Αὐστρία, Ἰταλία, καὶ ἡ Τριπλῆ Συνεννόησις (Triple Entente), Ἀγγλία, Γαλλία, Ρωσσία, τὰ δὲ μικρότερα κράτη ἐτάχθησαν πρὸς τὸ μέρος τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ὁμάδος.

Οἱ συνασπισμοὶ σκοποῦν εἶχον φαινομενικῶς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ καθεστώτος (Status quo), κατὰ βάθος ὁμως διηκόλυνον τὰς ἐπιθετικὰς καὶ κατακτητικὰς διαθέσεις τῶν κρατῶν. Τοιοιουτρόπως οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ δεκαετίαν ἔζησαν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν φοβεροῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νά εἶναι καταστρεπτικώτατος ἕνεκα τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν παρασκευῶν καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν πολεμικῶν μέσων. > 12/1/19

Ἡ ΦΙΛΕΙΡΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ - ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ

Τὰ βάρη ὁμως καὶ οἱ κίνδυνοι τῶν πολεμικῶν ἐξοπλισμῶν ἐγέννησαν ἀντίδρασιν, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη ἡρεμώτερον μὲν ὡς **φιλειρηνικὴ κίνησις** (pacifismus), βιαιότερον δὲ ὡς ἐξέγερσις κατὰ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ὡς **ἀντιμιλιταρισμός**.

Οἱ εἰρηνόφιλοι ἐξήτησαν νά ἀσφαλίσουν τὴν εἰρήνην τοῦ

κόσμου δι' ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν λαῶν. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δοξασιῶν τούτων, ὅπως ὁ **Λέων Μπουρζοά** (Leon Bourgeois) εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ὁ πρόεδρος **Οὐϊλσον** (Wilson) εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἐφαντάσθησαν, ὅτι αἱ διαφοραὶ τῶν κρατῶν ἦτο δυνατόν νὰ κανονισθοῦν ὅπως αἱ διαφοραὶ μεταξύ τῶν ἀτόμων διὰ διαιτησίας καὶ νόμων, τοὺς ὁποίους ἔμελλον νὰ ὀρίσουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν συνεργόμενοι εἰς συνδιάσκεψιν. Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τῆς **Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν** (Société des nations), καὶ τῆς **Διεθνoῦς διαιτησίας** (Arbitrage). Πράγματι κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος πολλαὶ διαφοραὶ δευτερευούσης σημασίας μεταξύ τῶν κρατῶν ἔκανονίσθησαν διὰ διαιτησίας.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ φιλειρηνικὴ κίνησις ἔλαβε συγκεκριμένην μορφήν. Τὸ 1898 ὁ τσάρος Νικόλαος Β' προσεκάλεσε τὰς κυβερνήσεις εἰς διεθνῆ συνδιάσκεψιν, ἢ ὅποια ἔμελλενὰ ζητήσῃ τὰ μέσα πρὸς περιορισμὸν τῶν ἐξοπλισμῶν. Ἡ συνδιάσκεψις συνήλθεν εἰς τὴν Χάγην τὸ 1899 ἀποτελεσθεῖσα ἐξ ἀντιπροσώπων 27 κυβερνήσεων, ἀλλὰ προσέκρουσεν εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας προκειμένου περὶ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν. Τὸ Συνέδριον ὅμως κατήρτισε τὸ **Διεθνὲς Συνέδριον Διαιτησίας** καὶ ἐψήφισε τὴν ἐξῆς δήλωσιν : «Αἱ Δυνάμεις θεωροῦν καθήκον, ὡσάκις ἀπειλεῖται ἢ ἔκρηξις ὀξείας ἔριδος μεταξύ δύο ἐξ αὐτῶν, νὰ ἐνθυμίσουν εἰς αὐτάς, ὅτι τὸ διαρκὲς συνέδριον εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν των».

Ἄλλ' εἰς ὠρισμένας περιστάσεις ἢ ἀγανάκτησις κατὰ τῆς πίεσεως τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς ἐνόπλου εἰρήνης ἐξεδηλώθη βιαιότερον. Οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ, οἱ ἀντιμιλιταρισταί, κατακρίνουν ὅλον τὸ στρατιωτικὸν σύστημα. Αἱ δοξασαὶ αὐταὶ εἶχον περιορισμένην διάδοσιν πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τῆς προπαγάνδας τοῦ **Γουσταύου Ἐρβὲ** (Gustave Hervé) ἐξηπλώθησαν ὀλίγον. Ἐπίσης πολλοὺς ὀπαδοὺς ἀπέκτησαν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου ὁ περίφημος συγγραφεὺς καὶ φιλόνηθρωπος **Λέων Τολστόϊ** με ἐξαιρετικὴν δύναμιν ὑπεστήριξε τὸ ἀντιστρατιωτικὸν καὶ ἀντιπολεμικὸν δόγμα.

24/4/48
2

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1914 - 1918)

Η ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ

Αί αντίθεσεις μεταξύ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων δὲν ἦτο δυνατόν νά ἐξομαλυνθοῦν εἰρηνικῶς.

Ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος κατέστησεν ἐμφανεστέρας τὰς διαφορὰς μεταξύ αὐτῶν καὶ ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τοῦ μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Τὰ πράγματα ἐφέροντο μοιραίως πρὸς ἔνοπλον σύρραξιν.

Πολλὰ εἶναι τὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν εἰς τὸν καταστροφικώτατον Παγκόσμιον πόλεμον. 1) Εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν εἶχε σιγήσει τὸ πάθος διὰ τὴν ἐκδίκησιν, τὴν revanche. 2) Ἡ Ρωσσία ἤθελε νά συντρίψῃ τὴν Τουρκίαν, ἀλλ' ὄπισθεν αὐτῆς εὔρισκε τὴν Αὐστρίαν καὶ ὄπισθεν ἐκείνης πάνοπλον τὴν Γερμανίαν. 3) Ἡ Σερβία, μεγαλυνθεῖσα διὰ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, δὲν ἐδίστασε νά μετρηθῇ μὲ τὸν αὐστριακὸν κολοσσόν, διὰ νά ἀποσπάσῃ τὰς σλαβικὰς ἐπαρχίας τῆς Δυαδικῆς μοναρχίας. 4) Σοβαρωτάτη ἀφορμὴ πολέμου ἦτο ὁ οἰκονομικὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξύ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας. Ἡ γερμανικὴ βιομηχανία ἐφαίνετο, ὅτι ἠπέλπει νά κατακτήσῃ τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Ἡ ὑπερβολικὴ αὐξήσις τοῦ πολεμικοῦ στόλου τῆς Γερμανίας ἐφαίνετο στρεφομένη κατὰ τῆς ἀγγλικῆς θαλασσοκρατορίας, ὁ δὲ σιδηρόδρομος τῆς Ἀνατολίας, ἐπεκταθεὶς μέχρι Συρίας καὶ μέχρι Βαγδάτης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἦτο ἀπειλὴ κατὰ τοῦ ἐν Ἰνδίας κράτους τῆς Μεγάλης Βρεταννίας.

Σκοτεινὴ ἀτμόσφαιρα ἐκάθητο ἐπὶ τῆς Εὐρώπης μετὰ τὸ τέλος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ἀπειλοῦσα τοὺς χειροτέρους κινδύνους.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις, ὁπότε τὴν 28 Ἰουνίου 1914 εἰς τὸ Σεράγεβον τῆς Βοσνίας ἐδολοφονήθη μετὰ τῆς συζύγου του ὁ διάδοχος τοῦ αὐστριακοῦ θρόνου· ἀρχιδουξ **Φραγκῖσκος Φερδινάνδος**. Ὁ δολοφόνος, αὐστριακὸς ὑπῆκοος, ἀνήκεν εἰς τὰ τρομοκρατικὰ κομιτᾶτα, τὰ ὁποῖα εἰργάζοντο διὰ τὰ μεγαλοσερβικὰ σχέδια.

Ἡ Αὐστρία θεωρήσασα ὑπεύθυνον τὴν σερβικὴν κυβέρνησιν ἐπέδωκεν αὐστηρότατον τελεσίγραφον εἰς τὴν Σερβίαν. Ἡ σερβικὴ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὸ τελεσίγραφον καὶ ἡ Αὐστρία **1914** ἐκήρυξε (28 Ἰουλίου) τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας. Συγχρόνως ἡ Ρωσσία διέταξε γενικὴν κινητοποίησιν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν καταστροφὴν τῆς Σερβίας.

Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης εἶδον τότε νὰ πλησιάζῃ ἡ φοβερὰ καταστροφὴ ὡς θεομηνία καὶ ὡς καταστρεπτικὸς σίφων. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι πρὸς συνεννόησιν καὶ εἰρηνικὴν διευθέτησιν τοῦ ἐπεισοδίου ἀπεδείχθησαν μάταιαι. Τὴν 1 Αὐγούστου ἡ Γερμανία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ τὴν 3 κατὰ τῆς Γαλλίας, τὴν δὲ 4 εἰσηλθεν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἡ Ἀγγλία ἐξ αἰτίας τῆς γερμανικῆς εἰσβολῆς εἰς τὸ Βέλγιον. Ἡ Ἰαπωνία, συνδεδεμένη μετὰ τῆς Ἀγγλίας διὰ συμμαχίας, ἠκολούθησεν αὐτὴν (23 Αὐγούστου). Ἡ Ἰταλία ἔμεινεν οὐδετέρη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου.

Η ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ὁ πόλεμος ἐπεξετάθη σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους καὶ ἔγινε πραγματικῶς Π α γ κ ὀ σ μ ι ο ς. Εἰς τοὺς κυρίους ἀντιπάλους προσετέθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου νέα κράτη, εἰς τὰς Κ ε ν τ ρ ι κ ᾶ ς Δ υ ν ᾶ μ ε ι ς, δηλαδὴ τὴν Γερμανίαν καὶ Αὐστροουγγαρίαν, ἡ Τουρκία (Ὀκτώβρ. 1914) καὶ ἡ Βουλγαρία (Ὀκτώβρ. 1915). Εἰς τὰς Δ υ τ ι κ ᾶ ς Δ υ ν ᾶ μ ε ι ς, τὴν Ἀ ν τ ᾶ ν τ, ἡ Σερβία, τὸ Μαυροβούνιον, τὸ Βέλγιον, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Ἰταλία, ἡ Πορτογαλία, ἡ Ρουμανία, ἡ Ἑλλάς. ἡ Κίνα κτλ.

Τὸ σημαντικώτερον θέατρον τοῦ πολέμου ἦτο τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Βόρειος Γαλλία, τὸ Δ υ τ ι κ ὸ ν μ ἔ τ ω π ο ν, ὅπως ὠνο-

μάσθη, ὅπου ἦσαν ἀντιμέτωποι οἱ περισσότερον προηγμένοι λαοὶ τῆς γῆς, Γερμανοὶ ἐναντίον Γάλλων, Ἕγγλων, Βέλγων καὶ Ἀμερικανῶν βραδύτερον, τοὺς ὁποίους ἐνίσχουν πολυάριθμα ἀποικιακὰ στρατεύματα. Μεγάλην σημασίαν ἔλαβε μὲ τὸν καιρὸν τὸ Β α λ κ α ν ι κ ὸ ν μ έ τ ω π ο ν, ἐνῶ μυριόνεκροι μάχαι ἐδόθησαν εἰς τὸ Ἄ ν α τ ο λ ι κ ὸ ν μ έ τ ω π ο ν (Ρωσσία).

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΞΟΡΜΗΣΙΣ - ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΑΡΝ

Γαλλία καὶ Γερμανία εἶχον ἀσφαλίσει τὰ σύνορά των διὰ σειρᾶς ὄχυρωμάτων. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κτυπηθῇ ταχέως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἡ Γαλλία, οἱ Γερμανοὶ ἐβάδισαν διὰ τοῦ Βελγίου (2 Αὐγούστου). Τὰ φρούρια, ὅλα νεωτάτου καὶ τελειοτάτου συστήματος, συνετρίβησαν μὲ τὰ βαρέα τηλεβόλα τοῦ Κρούπ. Ἐν τούτοις ὁ βελγικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἄλβέρτον ἀντέταξε πείσμονα ἀντίστασιν, ἐκράτησε τοὺς Γερμανοὺς δύο ἑβδομάδας καὶ ἔδωσε καιρὸν εἰς τοὺς Γάλλους νὰ συμπληρώσουν τὴν κινητοποίησιν των καὶ εἰς τοὺς Ἕγγλους νὰ ἀποβιβάσουν εἰς τὴν Φλάνδραν μικρὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα 70 χιλ. ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φρέντσ (French).

Οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Βελγίου καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἀνέτρεψαν πᾶν τὸ προστυχόν. Τὰ φρούρια τῆς βορείου Γαλλίας ἔπεσαν τὸ ἔν μετὰ τὸ ἄλλο. Ὁ ἀνταποκριτὴς τῶν Τάιμς ἐτηλεγράφει εἰς τὴν ἐφημερίδα του, ὅτι ὁ γερμανικὸς στρατὸς ὁμοιάζει πρὸς θυελλώδη ὠκεανόν, τὸν ὅποῖον τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ.

Τὴν 24 Αὐγούστου ὁ γάλλος στρατάρχης Ζῶφφρ (Joffre) διέταξε γενικὴν ὑποχώρησιν. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Γαλλίας ἐπεκράτησε μεγάλη ταραχὴ καὶ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἔφυγεν εἰς Μ π ο ρ ν τ ῶ. Οἱ Γερμανοὶ στρατιωτικοὶ ἐφαίνοντο δικαιολογημένοι εἰς τοὺς ὑπολογισμούς των καὶ ἡ Γαλλία ἔπιπεν ἀνυπεράσπιστος. Πέντε γερμανικαὶ στρατιαὶ ἐβάδιζον κατὰ τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης.

Τὴν 4 Σεπτεμβρίου αἱ τρεῖς γερμανικαὶ στρατιαὶ τοῦ κέντρου εἶχον διαβῆ τὸν ποταμὸν Μάρν, παραπόταμον τοῦ Ση-

κουάνα, εἰς τὸν ὁποῖον χύνεται πλησίον τῶν Παρισίων. Ὄταν ὁμως οἱ Γερμανοὶ προελαύνοντες ἀκατάσχετοι ἔφθασαν εἰς τὰ μυθικὰ πεδία τῶν μαχῶν τοῦ Ἄττιλα (Καταλαυνικά πεδία, Châlons sur Marne), εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν μεγάλων ὄγκων τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τὸ πλήγμα, τὸ ὁποῖον ἐδέχθησαν, ἦτο ἀποφασιστικὸν διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Ὁ γερμανικὸς στρατὸς μὲ μεγάλας ἀπωλείας ἠναγκάσθη νὰ συμπτυχθῇ.

Οἱ Γάλλοι ὁμως δὲν εἶχον ἀρκετάς ἐφεδρείας οὔτε ἀρκετὰ πυρομαχικά, διὰ νὰ συντρίψουν τὸν ὑποχωροῦντα ἐχθρόν. Οἱ Γερμανοὶ ἐκρατήθησαν στερεῶς εἰς τὰς νέας τῶν θέσεις, διετήρησαν ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ Βέλγιον καὶ ἀξιολογωτάτας ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας.

Ἄλλ' ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου ἐγίνετο πλέον ἀκαθόριστος. Οἱ ἀντίπαλοι ἐπείσθησαν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διασπάσουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἐγκατεστάθησαν εἰς ὄχυράς θέσεις καὶ μετέβαλον τὸν ἀγῶνα εἰς πόλεμον τῶν χαρακωμάτων. Τὸ Δυτικὸν μέτωπον ἐξετείνεται εἰς σχῆμα κυκλικοῦ τόξου ἀπὸ τὸ Νιούπορτ τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ τὸ Ὑπρ, μέχρι τῶν Βουσιῶν καὶ τῆς Ἀλσατίας εἰς ἔκτασιν 700 χλμ. καὶ παρέμεινε τὸ αὐτὸ μέχρι τοῦ 1918 ἐκτὸς μικρῶν τοπικῶν μεταβολῶν. Περί τὴν γραμμὴν αὐτὴν συνήφθησαν μανιώδεις συμπλοκαὶ καὶ τὸ αἷμα τῶν ἀνωτέρων φυλῶν ἐχύθη ἀφθόνως. > 24/4/48

12/5/48
 Η ΠΑΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ. ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ

Ὄταν ἡ γερμανικὴ θύελλα ἐμαίνεται κατὰ τῶν Παρισίων, οἱ Ρῶσοι πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δεινῶς πιεζομένων Γάλλων εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν. Αἱ ἀσθενεῖς κατ' ἀρχὰς γερμανικαὶ δυνάμεις ὑπεχώρησαν καὶ ἡ χώρα παρεδόθη ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Κοζάκων.

Ἀνήσυχος ὁ **Μόλτκε**, ἀρχιστράτηγος τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ἀπέσπασε δύο σώματα ἀπὸ τὸ Δυτικὸν μέτωπον καὶ διώρισε διοικητὴν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας τὸν ἐν ἀποστρατεῖα στρατηγὸν **Παῦλον Χίνδενμπουργ** (Paul Hindenburg), 67 ἐτῶν, καὶ ὡς ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου τοῦ τὸν πολὺ νεώτερον **Ἐριχ Λούντεντορφ** (Erich Lundenorf). Οἱ νέοι ἀρχηγοὶ εἰς δύο ἐνδόξους μάχας παρὰ τὸ **Τάννεμπεργ**

καί τας Μαζουριανὰς λίμνας σχεδὸν κατέστρεψαν τὰς ρωσικὰς στρατιάς. Ἡ Ἄνατολ. Πρωσσία ἠλευθερώθη τελείως ἀπὸ τοὺς Ρώσους, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἐθεώρησαν τὴν μάχην παρὰ τὸ Τάννεμπεργὸς ὡς τὴν ἐξοντωτικωτέραν νίκην τῆς παγκοσμίου ἱστορίας καὶ ἐξύψωσαν εἰς ἔθνικούς ἥρωας τὸν Χίντεμπουργκ καὶ τὸν Λούντεντορφ.

Ὁ ὄγκος ὅμως τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐστράφη κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ἡ ρωσικὴ ἐπίθεσις εἰς εὐρύτατον μέτωπον ἀπὸ τὴν Βαλτικὴν μέχρι Βουκοβίνας μὲ διεύθυνσιν πρὸς νότον καὶ δυσμὰς ἔκαμψε τὴν αὐστριακὴν ἀντίστασιν. Μεγάλα κέντρα καὶ ὀλόκληροι περιφέρειαι ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ρώσων.

Οἱ Γερμανοὶ ὑπεστήριξαν τότε τοὺς συμμάχους τῶν δι' Ἰσχυρὰς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Βαρσοβίας. Εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν πεισματῶδη πάλην ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ ρωσικὸς στρατὸς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ συντρίψῃ τοὺς αὐστρογερμανοὺς. Τὸ Ἄνατολικὸν μέτωπον ἐσταθεροποιήθη, ὅπως καὶ τὸ Δυτικόν. Οἱ Ρώσοι ἐγκατεστάθησαν εἰς ὠχυρωμένην γραμμὴν, ἣ ὁποία ἤρχιζεν ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἄνατ. Πρωσσίας καὶ ἔφθανεν εἰς τὰ Καρπάθια μὲ συνολικὴν ἔκτασιν 900 χιλιομ. Τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὸ Ἄνατολικὸν μέτωπον ὁ πόλεμος ἔλαβε μορφήν ἀγῶνος χαρακωμάτων.

Ο ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Μόλις ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος, ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἀπέκλεισε τὴν Βαλτικὴν, ὁ δὲ ἀγγλογαλλικὸς τὴν Ἀδριατικὴν. Ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῆς Γερμανίας ἠχμαλωτίσθη ἢ κατέφυγεν εἰς οὐδετέρους λιμένας.

Σημαντικὴ σύγκρουσις ναυτικῶν δυνάμεων δὲν ἔγινε, διότι ὁ γερμανικὸς στόλος ἐκλείσθη εἰς τοὺς λιμένας τῆς Βαλτικῆς. Ὅσα γερμανικὰ πολεμικὰ εὐρέθησαν εἰς ξένας θαλάσσας κατεστράφησαν πολλάκις μετὰ ἥρωικὴν ἀντίστασιν. Ἀξία λόγου σύγκρουσις τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γερμανικοῦ στόλου μὲ σημαντικὰς ἀπωλείας ἐκατέρωθεν ἔγινε τὴν 31 Μαΐου 1916 παρὰ τὴν Ἰουτλανδικὴν ἀκτὴν (ναυμαχία τοῦ Σκάγερακ), ἣ ὁποία ὅμως δὲν ἦλλαξε τὴν κατάστασιν.

Εἰς τὸν ἀποκλεισμόν ἡ Γερμανία ἀπήντησε δι' αὐστηρὰς

ὀργανώσεως τῆς διανομῆς τῶν τροφίμων καὶ δι' ἄκρας φειδοῦς καὶ ἰδίως διὰ τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου. Κατ' ἀρχὰς οἱ Γερμανοὶ εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ βυθίζουσι τὰ πλοῖα κατόπιν προειδοποιήσεως, διότι ὑπελόγιζον τὰς Ἑνωμένης Πολιτείας, τῶν ὁποίων ὁ Πρόεδρος Οὐίλσον διεμαρτυρήθη ἐντόνως, ἰδίως μετὰ τὴν καταβύθισιν τῆς Λουζιτανίας, ἀγγλικῆς ὑπερωκεανείου, μὲ τὸ ὅποιον ἐπνίγησαν ἑκατοντάδες γυναικόπαιδα, ἐκ τῶν ὁποίων 118 Ἀμερικανοὶ (7 Μαΐου 1915).

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟ 1915 - ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

Οἱ σύμμαχοι ἐπεχείρησαν ἐπανειλημμένως δι' ἐπιθέσεων εἰς διάφορα σημεῖα νὰ διασπάσουν τὸ Δυτικὸν μέτωπον. Ἄλλ' αἱ ἐπιθέσεις αὐταί, κακῶς μελετηθεῖσαι καὶ κακῶς παρασκευασθεῖσαι, ἔφεραν μικρὰ ἀποτελέσματα καὶ ἐστοίχισαν ποταμοὺς αἱμάτων.

Ἀντιθέτως αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν μέτωπον κατέληξαν εἰς μεγάλην νίκην καὶ ἐξάρθρωσιν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατηγὸς Μάκενζεν διέσπασε τὸ ρωσικὸν μέτωπον εἰς τὴν Γαλικίαν παρὰ τὸ Γ κ ὀ ρ λ ι τ σ ε καὶ Τ α ρ ν ὀ β εἰς ἕκτασιν 17 χιλιομ. (Μάιος 1915). Ὀλόκληρος ἡ ρωσικὴ παράταξις ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τῆς Γαλικίας ὑπεχώρησε μὲ σοβαρὰς ἀπώλειαις. Οἱ Ρῶσσοι ἐγκατέλειψαν Γαλικίαν, Πολωνίαν, Λιθουανίαν καὶ μόλις κατῴρθωσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν 400 χιλιομ. ἀνατολικώτερον εἰς νέαν ἀμυντικὴν γραμμὴν, ἡ ὁποία ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν Ρίγαν καὶ ἔφθανεν εἰς τὰ ρουμανικὰ σύνορα. Τὸ γερμανικὸν ἐπιτελεῖον ἀνεκοίνωσεν, ὅτι συνέλαβεν ἕν ἑκατομμύριον αἰχμαλώτους καὶ ἄπειρον πολεμικὸν ὕλικόν.

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἡ Τουρκία, πλήρης πικρίας κατὰ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν πρόσφατον Βαλκανικὸν πόλεμον ὑπεστή-
 1915 ριξαν τὰ Βαλκανικὰ κράτη καὶ ἐπέφεραν τὴν ἀπώλειαν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τῶν Γερμανῶν. Ἡ Ἀντάντ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915.

Κατά τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς αὐτὴν ἡ Ρωσσία ἐκινδύνευε νὰ καταρρεύσῃ ἀπὸ ἔλλειψιν πολεμεφодиῶν. Οἱ σύμμαχοι τότε ἐπεχείρησαν νὰ ἐκβιάσουν δι' ἰσχυρᾶς ἐπιθέσεως τὰ Στενὰ τῶν Δαρδανελλίων, διὰ νὰ ἀνεφοδιάσουν τὸν δεινῶς πιεζόμενον ρωσικὸν στρατόν.

Ὁ συμμαχικὸς στόλος, τεραστία δύναμις ἀπὸ 58 πλοῖα καὶ 310 τηλεβόλα τῶν 30,5, ἀφοῦ κατέστησε βάσιν τὴν νῆσον Λῆμμον, ἐπετέθη κατὰ τῶν φρουρίων τῶν Στενῶν. Ἄλλ' οἱ Γερμανοὶ εἶχον προλάβει νὰ μεταφέρουν βαρὺ πυροβολικόν. Εἰς τὴν μεγάλην μάχην τοῦ θωρηκτοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς ξηρᾶς (ἰδίως 13 Μαρτίου 1915) ἐνίκησε τὸ δεύτερον. Οἱ σύμμαχοι ἔχασαν μερικὰς ἀπὸ τὰς καλυτέρας μονάδας των καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ σχέδιόν των, νὰ παραβιάσουν δηλαδὴ τὰ Στενὰ διὰ τοῦ στόλου.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ στόλου ἀπεφάσισαν νὰ παραβιάσουν τὰ Στενὰ δι' ἀποβάσεως εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως. Ἄλλ' οἱ σύμμαχοι δὲν εἶχον τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔτοιμον στρατόν. Ὡστε ἡ ἀποβίβασις τῶν συμμάχων, γενομένη κυρίως μὲ ἀποικιακὰ στρατεύματα, προσέκρουσεν εἰς ζωηρὰν ἀντίστασιν καὶ παρὰ τὰ ἀφάνταστα μέσα οἱ σύμμαχοι δὲν κατάρθωσαν νὰ διανοίξουν δρόμον διὰ τῶν τουρκικῶν γραμμῶν.

Ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῆς Καλλιπόλεως ἐστοίχισε τὴν ζωὴν 250 χιλ. ἀνθρώπων εἰς τὰ δύο μέρη. Οἱ σύμμαχοι ὑπέστησαν μίαν ἀπὸ τὰς σοβαρωτέρας ἀποτυχίας τοῦ Παγκοσμίου πολέμου.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

Νέον ἰσχυρὸν κτύπημα ὑπέστησαν οἱ Σύμμαχοι εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Οἱ Σέρβοι εἶχον ἀποκρούσει δύο αὐστριακὰς ἐπιθέσεις. Τὸν Σεπτέμβριον ὅμως τοῦ 1915 ὁ ὀρίζων ἐθολώθη περὶ τὴν χώραν των. Τὴν 6 Σεπτεμβρίου οἱ Βούλγαροι ὑπέγραψαν σύμβασιν μετὰ τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων πρὸς κοινὴν δρᾶσιν κατὰ τῆς Σερβίας.

Κατὰ τῆς αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως οἱ σερβικοὶ στρατοὶ ἀντέταξαν ἀξιοσημεῖωτον ἀντίστασιν. Ἄλλ' ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀναχαιτίσουν τὸν ἀριθμητικῶς καὶ μηχανικῶς ἀνώτερον εὐρω-

παϊκόν στρατόν. Ἡ Σερβία κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Γερμανο-αὐστριακοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους. Τὰ λείψανα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ μὲ τὸν βασιλέα Πέτρον ἐπὶ κεφαλῆς κατόπιν ἀπεριγράπτων ταλαιπωριῶν ὑπεχώρησαν διὰ μέσου τῶν δυσβάτων ὁρέων τῆς Ἀλβανίας εἰς τὸ Δυρράχιον, ἀφοῦ κατέστρεψαν πυροβολικὸν καὶ πολεμεφόδια. Βραδύτερον Ἰταλικά πλοῖα μετέφεραν αὐτοὺς εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου τοὺς ἀνασυνέταξαν γάλλοι ἀξιωματικοί, ἐνῶ ἐπιδημῖαι ἀπεδεκάτιζον αὐτοὺς οἰκτρῶς.

14/5/22
 Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μετὰ τὴν τροπὴν αὐτὴν τῆς καταστάσεως εἰς τὴν Βαλκανικὴν οἱ σύμμαχοι ἐγκατέλειψαν τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελιῶν καὶ κατέστησαν βᾶσιν τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν τὴν Θεσσαλονικὴν. Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου πολέμου ἠθέλησε νὰ τηρήσῃ αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἡ ἀποβίβασις τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν μακεδονικὴν πρωτεύουσαν ἀπετέλει φανεράν καταπάτησιν τῆς οὐδετερότητος τῆς χώρας μας. Δυστυχῶς ὅμως, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὰ κόμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἦσαν ἐντελῶς σύμφωνα καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατωρθώσαμεν νὰ ἀποτρέψωμεν τὴν καταπάτησιν τῆς οὐδετερότητός μας καὶ τὴν μεταφορὰν τοῦ πολέμου εἰς τὴν χώραν μας.

Τὰ πρῶτα συμμαχικά στρατεύματα ἀπεβιβάσθησαν τὴν 2αν Ὀκτωβρίου 1915, προερχόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως. Ἡ ἀρχιστρατηγία τοῦ Σ τ ρ α τ ο ὕ τ η ς Ἀ ν α τ ο λ η ς, ὅπως ὠνομάσθη ὁ πολεμὼν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονικῆς στρατός, ἀνετέθη εἰς τὸν γάλλον στρατηγὸν Σαρᾶίγ, διακριθέντα εἰς τὴν μάχην τῆς Μάρν.

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Σερβίας, πρὸς σωτηρίαν τῆς ὁποίας τὰ συμμαχικά στρατεύματα δὲν ἦσαν ἀρκετὰ νὰ προσφέρουν ἱκανοποιητικὴν βοήθειαν, ἡ θέσις τοῦ Σαρᾶίγ ἔγινε δυσχερής. Ἀφοῦ εἶχε προχωρήσει μέχρι τοῦ σερβικοῦ χωρίου Κριβολάκ, ἠναγκάσθη πρὸ τῶν ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων νὰ υποχωρήσῃ εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915 οἱ Βούλγαροι ἐφάνησαν εἰς τὴν

Γευγελήν καί μετ' ὀλίγον εἰς τὰ σερβοελληνικά σύνορα ἔφθασαν Γερμανοί. Οὔτε Γερμανοί οὔτε Βούλγαροι διήλθον τότε τὴν ἑλληνικὴν μεθόριον. Ὁ γάλλος στρατηγὸς κατεσκευάσεν ὠχυρωμένον στρατόπεδον περὶ τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ ὁποῖον διαρχῶς ἐνισχυόμενον ἔγινεν ἀπόρρητον καὶ ἔμελλε νὰ ἔχη μοιραίαν σημασίαν διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη νέον μέτωπον, τὸ Β α λ κ α ν ι κ ὶ ν.

ΤΟ ΕΤΟΣ 1916 - ΒΕΡΝΤΕΝ (22 ΦΕΒΡ. - ΔΕΚΕΜΒΡ. 1916)

Ἐνθαρρυνθέντες ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας ἐναντίον τῶν Ρώσων καὶ τῶν Σέρβων καὶ ἔχοντες τώρα διαθέσιμους δυνάμεις οἱ Γερμανοὶ προσέβαλον τὸ μέγα γαλλικὸν φρούριον τοῦ Βερντέν, τοῦ ὁποῖου ἡ πτώσις θὰ ἤνοιγε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γερμανοῦ διαδόχου. Ἡ ἐπίθεσις παρασκευασθεῖσα καλῶς καὶ ἐπιχειρηθεῖσα μετὰ μεγάλων δυνάμεων εἶχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ἀρχήν. Ἄλλ' οἱ Γάλλοι συνελθόντες ἀπὸ τὸν αἰφνιδιασμὸν ἀντέταξαν ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν. Τὴν ἄμυναν διωργάνωσεν ὁ στρατηγὸς Πεταιὶν (Petain).

Εἰς τὴν κόλασιν τοῦ Βερντέν ἐθυσιάσθη τὸ ἄνθος τῆς νεολαίας τῶν δύο χωρῶν. Ἄλλ' ἡ ποθητὴ νίκη δὲν ἔσπευε τὰ ὄπλα τοῦ γερμανοῦ διαδόχου. Αἱ ἐλπίδες τερματισμοῦ τοῦ πολέμου ἀπεμακρύνθησαν πάλιν.

ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Κατόπιν τῆς ἀποτυχούσης ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Βερντέν καθὼς καὶ τινῶν ἄλλων ἀποτυχιῶν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν μέτωπον, οἱ Γερμανοὶ ἀνέθεσαν τὴν γενικὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Χίντεμπουργ. Ἡ συγκέντρωσις τῆς ἀρχῆς εἰς χεῖρας τοῦ γηραιοῦ στρατηγοῦ εἶχεν ἀμέσως τὰ ἀποτελέσματά της. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1916 συνετρίβη ἡ Ρουμανία.

Οἱ Ρουμᾶνοι ἐνθαρρυνθέντες ἀπὸ τὰς προσωρινὰς ἐπιτυχίας τοῦ ρώσσου στρατηγοῦ Βοροσίλωφ κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, ὁ ὁποῖος μὲ μεγάλας δυνάμεις διέσπασε τὸ αὐστριακὸν μέτωπον καὶ εἰσεχώρησε βαθέως ἐντὸς τοῦ αὐστριακοῦ ἐδάφους, ἐξήλθον τῆς οὐδετερότητος (27 Αὐγούστου 1916).

Οι Γερμανοί όμως διέθετον αρκετάς δυνάμεις και μηχανικά μέσα, ώστε να έκτηνενίσουν δι' άποφασιστικῆς ένεργείας τόν ρουμανικόν στρατόν.

Εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν οἱ Ρουμᾶνοι ὑπέστησαν σειρὰν αἱματηρῶν ἀποτυχιῶν, ἐνῶ ὁ Μάκενζεν, ὄδηγῶν Γερμανούς, Βουλγάρους καὶ Τούρκους, διέβη τὸν Δούναβιν, ἠνώθη μὲ τὸν αὐστρογερμανικὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος εἶχε κατέλθει ἀπὸ τὴν Τρανσυλβανίαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βλαχίας, καὶ ἐνίκησεν εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην τοὺς Ρουμάνους, οἱ ὁποῖοι ἀπεσύρθησαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Σερῆθ πλησίον τῶν ρωσικῶν συνόρων. Οἱ Γερμανοὶ εἰσήλθον εἰς Βουκουρέστιον (6 Δεκεμβρ.) καὶ ὀλόκληρος ἡ Ρουμανία ὑπετάχθη, ἐκτὸς μικροῦ τμήματος τῆς Μολδαβίας παρὰ τὰ ρωσικὰ σύνορα.

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ (3 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1917)

Ἄλλὰ παρ' ὅλας τὰς ἐπιτυχίας αὐτάς οἱ Γερμανοὶ εὐρίσκοντο εἰς ἀδυναμίαν νὰ καταπολεμήσουν τὸν πλέον ἐπικίνδυνον ἐχθρόν, τὴν ἔλλειψιν πρώτων ὑλῶν καὶ τροφίμων, συνεπιεῖς τοῦ ἀγγλικοῦ ἀποκλεισμοῦ. Διὰ τοῦτο τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Γερμανοὶ ἀπέλυσαν τὸν ἀ π ε ρ ι ὀ ρ ι σ τ ο ν ὑ π ο β ρ ὺ χ ι ο ν π ὄ λ ε μ ο ν (1 Φεβρ. 1917). Ὀλόκληροι ζῶναι θαλάσσης περὶ τὰς ἐχθρικές χώρας ἐκηρύχθησαν ἐν ἀποκλεισμῷ καὶ πᾶν σκάφος πλέον ἐντὸς αὐτῶν ἐβυθίζετο ἄνευ εἰδοποιήσεως. Οἱ Γερμανοὶ, οἱ ὁποῖοι διέθετον τώρα ἀρκετὸν ἀριθμὸν ὑποβρυχιῶν (25 τὸ 1914, πλέον τῶν 150 εἰς τὸ τέλος τοῦ 1916), ἐβύθισαν κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τεράστιον ἀριθμὸν πλοίων (874 χιλ. τόννους τὸν Ἄπρίλιον). Ἐν συνόλῳ τὸ 1917 οἱ Βρεταννοὶ ἔχασαν 7 ἑκατομ. τόννους, οἱ Γάλλοι 4 ἑκατομ. «Ἡ κατάστασις εἶναι ἐξαιρετικῶς σοβαρά», ἐδήλωσε τὸ ἀγγλικὸν ναυαρχεῖον.

Ἄλλ' οἱ Γερμανοὶ δὲν κατάρθωσαν νὰ κάμψουν, ὅπως ἤλπίζον, τὴν Ἄγγλιαν. Οἱ σύμμαχοι, ἀφοῦ συνῆλθον ἀπὸ τὴν 1917 πρώτην κατάπληξιν, ἐπενόησαν δραστικὰ μέτρα κατὰ τῶν ὑποβρυχιῶν. Ἀντιθέτως ἡ γερμανικὴ δρᾶσις εἰς τὴν θάλασσαν εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν εἴσοδον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὸν πόλεμον διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν θαλασσῶν, ὅ-

πως ἔλεγεν ἡ δῆλωσις τοῦ Προέδρου Οὐίλσον (3 Φεβρ. 1917). > 16/5/6

15/48
 Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1917 οἱ Σύμμαχοι ἔχασαν τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ρωσσίας. Περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην χώραν εἰς τὴν Ρωσσίαν εἶχε κλονισθῆ ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς τοὺς ἀρχηγούς. Ἡ ἀγανάκτησις ἐπροχώρει βαθύτερον, ὅσον ὑψηλότερον ἐσωρεύοντο τὰ θύματα. Ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1916 ὁ στρατηγὸς Βοροσιλωφ ἐθυσίασε περίπου 2 ἑκατομ. στρατιώτας καὶ περὶ τοὺς 90 χιλ. ἀξιωματικούς. Ἡ μερὶς τῶν τσαρικών ἤρχισε νὰ βλέπη ὡς μόνην διέξοδον τὴν εἰρήνην. Πρὸς τοῦτο ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἦτο εὐπειθὴς εἰς τὸν τσάρον, ἐπεχείρησε νὰ ἀναστειλῆ τὰς ἐργασίας τῆς Δούμας, ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἐμπόδιον διὰ τὴν σύναψιν εἰρήνης μετὰ τῶν Γερμανῶν. Ἡ πλειονότης τῆς Δούμας δὲν ὑπήκουσε καὶ ἐστασίασε, τὴν δὲ 12 Μαρτίου 1916 δύο τάγματα τῆς φρουρᾶς προσεχώρησαν εἰς τοὺς στασιαστάς. Ὁ τσάρος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ καὶ ἡ ἐξέγερσις ἐλάμβανε διαρκῶς ὀξύτερον χαρακτήρα. Τὴν ἀστικὴν καὶ κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν διεδέχθη κυβέρνησις σοσιαλδημοκρατικὴ ὑπὸ τὸν **Κερένσκι** (Μάϊος 1916) καὶ τέλος διὰ τῆς λεγομένης ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀκτωβρίου κύριοι τῆς καταστάσεως ἔγιναν ὁ **Λένιν** καὶ ὁ **Τρότσκι**, ἀρχηγοὶ τῶν Μπολσεβίκων (24 Ὀκτωβρίου 1917).

Οἱ νέοι κυβερνήται συνῆψαν ἀνακωχὴν μετὰ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τὴν 3 Μαρτίου 1918 ὑπέγραψαν χωριστὴν εἰρήνην. Τὴν Ρωσσίαν ἠκολούθησε καὶ ἡ Ρουμανία. Διὰ τῆς εἰρήνης τὸ κράτος τοῦ τσάρου σχεδὸν διεμελίζετο. Μεγάλαι τμήματα τῆς Δυτικῆς Ρωσσίας ἀπέκτων τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἢ προσηρτώοντο εἰς τὴν Γερμανίαν, ὀλόκληρος δὲ ἡ Ἀνατολικὴ Εὐρώπη μέχρι τῆς Σιβηρίας ἐτίθετο ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιρροὴν τῶν Γερμανῶν.

Η ΙΤΑΛΙΑ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Μετὰ μακροὺς διπλωματικούς ἐλιγμούς οἱ Ἴταλοὶ ἐκήρυσξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας (23 Μαΐου 1915). Ἡ διασκευὴ τῶν Ἰταλοαυστριακῶν συνόρων, καθὼς καὶ αἱ ἀντίξοι

καιρικά συνθηκαὶ δὲν ἠνόνησαν ἐκτεταμένας ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ νέον μέτωπον.

Ὅταν ὁμως κατὰ τὸν συνήθη μυστικὸν τρόπον οἱ Γερμανοὶ μετέφεραν ὀλόκληρον στρατιὰν εἰς τὸ Ἴταλικὸν μέτωπον, ἐκάμφθη ἡ Ἴταλικὴ ἀντοχή. Εἰς τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν τῶν Ἰουλιανῶν Ἄλπεων οἱ Γερμανοαυστριακοὶ διέσπασαν τὸ Ἴταλικὸν μέτωπον (24 Ὀκτωβρίου 1917). Ὁ Ἴταλικὸς στρατὸς ὑπεχώρησε κατορθώσας νὰ ἀνασυνταχθῇ ἐπὶ νέου μετώπου παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ Πι Ἰ Ἰ β ε. Ἐκεῖθεν βραδύτερον, ὅπως θὰ ἴδωμεν, ἐξώρμησε καὶ ἐπήνεγκε τὴν διάλυσιν καὶ ἀποσύνθεσιν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ.

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ

Ἐνῶ διεδραματίζοντο τὰ μεγάλα αὐτὰ γεγονότα, ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ καθορίσῃ ἐνιαίαν πολιτικὴν ἀπέναντι τῶν ἐμπολέμων. Ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μεγάλου πολέμου εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐθεώρει ἐπικίνδυνον τὴν ἀνάμειξιν τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος εἰς τὴν σύρραξιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ ἐπεθύμει ἡ χώρα μας νὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα. Ἡ διαφωνία αὐτὴ μεταξὺ βασιλέως καὶ πρωθυπουργοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἔχη σοβαρὰς συνεπειὰς διὰ τὴν χώραν μας.

Ὅταν βραδύτερον (1915) ἐπῆλθεν ἡ συνεννόησις Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων διὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Σερβίας καὶ ἡ Βουλγαρία ἐκίνητοποίησε τὸν στρατὸν τῆς, ἡ Ἑλλάς διὰ λόγους ἀσφαλείας ἀπήντησε διὰ γενικῆς ἐπιστρατεύσεως. Οἱ σύμμαχοι ἤλπισαν, ὅτι ἡ ἐπιστρατευθεῖσα Ἑλλάς θὰ ἔσπευδεν εἰς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης Σερβίας, μετὰ τῆς ὁποίας συνεδέετο διὰ συνθήκης ἀμυντικῆς. Ἄλλ' ἡ Ἑλλάς ἐξηκολούθησε τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος καὶ μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας καὶ δὲν ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν αὐτῆς. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἡ Συνεννόησις ἐθεώρησεν ἐχθρικὸν ἀπέναντι τῆς, αἷτιον αὐτοῦ κυρίως ἐνόμισε τὸν βασιλέα, τὸν ὁποῖον ἐχαρακτήρισεν ὡς ὄργανον τῆς Γερμανίας, καὶ ἔλαβεν ἐχθρικὴν στάσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἐντὸς τῆς χώρας φανερά πλέον ἐσχηματίσθησαν δύο παρατάξεις. Ἡ μία παράτα-

εις ήκολούθει τήν πολιτικήν του Βενιζέλου και έπεζήτει νά έξαγάγη τήν Έλλάδα εις τόν πόλεμον παρά τò πλευρόν τής Άντάντ, ή άλλη ένεκολπώθη τήν πολιτικήν τής ουδετερότητος και άναμονής, τήν όποίαν ύπεστήριζεν ό βασιλεύς Κωνσταντίνος. Τά πάθη ώξύνθησαν εις μέγαν βαθμόν και ό όλέθριος εκείνος διχασμός προεμήνυε μεγάλας άναστατώσεις.

Κατά τήν διάρκειαν του 1916 ό μικρός στρατός τής Άνατολής εις τò Βαλκανικόν μέτωπον ένισχύθη σημαντικώς. Έφθασαν εις Θεσσαλονίκην 100 χιλ. σερβικού στρατού, ό όποιος ειχεν άναδιοργανωθή και άνασυνταχθή εις τήν Κέρκυραν ύπό γάλλων άξιωματικών, και άλλαι συμμαχikai έπικουριαi. Τοιουτοτρόπως ό στρατός τής Άνατολής άνήλθεν εις 300 χιλ. (80 χιλ. Γάλλοι εις 4 μεραρχίας, 80 χιλ. Άγγλοι εις 5 μεραρχίας, 1 μεραρχία ρωσική και 1 ίταλική). Άλλ' ό στρατός αυτός δέν ήτο άκόμη καλώς έφωδιασμένος με πυροβολικόν και έτοιμος νά αναλάβη έπιχείρησιν μεγάλης εκτάσεως. Διά τουτο όταν τήν άνοιξιν ήλθεν εις έπαφήν μετά τών έχθρών, οί Βούλγαροι κατέλαβον τò Δεμίρ - Χισάρ και τò έλληνικόν όχυρόν Ροϋπελ, κατήλθον μέχρι τής θαλάσσης και κατέλαβον όλόκληρον τήν Άνατολικήν Μακεδονίαν. Μεγάλα τμήματα έλληνικού στρατού παρεδόθησαν χωρίς νά άντιτάξουν ουδεμίαν άντίστασιν, τά όποια μετεφέρθησαν εις τήν γερμανικήν πόλιν Γκέρλιτς, όπου έζησαν έν αίχμαλωσία μέχρι του τέλους του πολέμου. Η Άνατολική Μακεδονία υπέστη τά πάνδεινα ύπό τών Βουλγάρων, οί όποιοι έθεώρησαν τήν περίστασιν κατάλληλον νά έξαφανίσουν τόν έλληνικόν πληθυσμόν. Η θέσις τών Βουλγάρων ενισχύθη και αι έχθροπραξιαi διεκόπησαν επί τινα καιρόν.

Η έξοδος όμως τής Ρουμανίας εις τόν πόλεμον (27 Αυγούστου 1916) έδωκε τò σύνθημα νέων συγκρούσεων. Έπρεπεν ό στρατός τής Άνατολής νά άρχιση στρατιωτικás έπιχειρήσεις ύψιστης πολιτικής και στρατιωτικής σημασίας, νά ύποστηρίξη δηλαδή τήν κατά τής Βουλγαρίας και Αυστρίας έπίθεσιν του ρουμανικού στρατού. Άλλά τήν πρωτοβουλίαν διετήρησαν πάλιν οί Βούλγαροι, οί όποιοι διέθετον 15 μεραρχίας, μιαν γερμανικήν και ενισχύοντο ποικιλοτρόπως από τους Γερμανούς με έπιτελεΐα, πυροβόλα, πολυβόλα, τηλέφωνα, άεροπλάνα κτλ.

Οί Βούλγαροι προσέβαλον τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς, προήλασαν δυτικῶς καὶ κατέλαβον τὴν Φλώριναν.

Τότε ὄμως ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρωτοστάτησαν κυρίως οἱ Σέρβοι. Οἱ σύμμαχοι ἐνίκησαν τοὺς Βουλγάρους παρὰ τὸ Γκορνίτσοβον, ἀνακατέλαβον τὴν Φλώριναν καὶ τὴν 30 Σεπτεμβρίου τὰ σερβικά στρατεύματα ἐπάτησαν τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος των, ὀλίγον δὲ βραδύτερον οἱ Σέρβοι εἰσήλθον εἰς τὸ Μοναστήριον (19 Νοεμβρίου).

Ἡ Ἑλλάς εἰσέρχεται εἰς τὸν πόλεμον

Ἡ κίνησις αὐτὴ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ Βαλκανικὸν μέτωπον προεκάλεσε σημαντικὰ γεγονότα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Βενιζέλος παρητήθη, διεδέχθησαν δὲ αὐτὸν μετὰ τὴν σειρὰν τέσσαρες κυβερνήσεις, τοῦ Δ. Γούναρη, ὁ ὁποῖος παρητήθη τὴν 22 Ἰουνίου 1916, τοῦ Ἀλεξ. Ζαῦμη, τὸν ὁποῖον ἀντικατέστησε τὴν 16 Σεπτεμβρίου ὁ Καλογερόπουλος καὶ τέλος ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σπ. Λάμπρος (11 Ὀκτωβρίου). Ὁ Βενιζέλος, ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν πολιτικὴν του διὰ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁδοῦ, ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς κίνημα ἀποχωριστικόν. Τὴν 9 Σεπτεμβρίου 1916 ἔφθασεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μετὰ πολλοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς καὶ ἐκήρυξε τὸ κίνημα. Ἐσχημάτισε προσωρινὴν κυβέρνησιν καὶ ὡς σκοπὸν του ἔθεσε νὰ τάξῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων. Ἦρχισε νὰ στρατολογήῃ ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰς νήσους καὶ κατήρτισε τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ὠνόμασαν στρατὸν τῆς Ἀμύνης.

Ἀπὸ τότε ἡ στάσις τῶν συμμάχων ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος ἦτο φανερώς ἐχθρική. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα, ὅτι τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς εὕρισκοντο ἐκτεθειμένα εἰς κίνδυνον, προέβαλλον διαρκῶς νέας ἀπαιτήσεις εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ στρατοῦ κάτω τοῦ Ἰσθμοῦ, τὴν μερικὴν ἀποστράτευσιν κ.ἄ. Αἱ προστριβαὶ αὗται κατέληξαν εἰς τὰ θλιβερά γεγονότα τοῦ Ζαπτείου, τὸν βομβαρδισμόν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν γαλλικῶν ἀγυμάτων παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ὁ ἀπο-

κλεισμός τῶν ἑλληνικῶν παραλλίων, ἢ παράδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου καὶ ἡ ἀποστράτευσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τέλος οἱ σύμμαχοι μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Ρωσσίας ἀπεφάσισαν νὰ δώσουν ὀριστικὴν λύσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς Γαλλίας ὁ γερουσιαστὴς Ζοννάρ, ὁ ὁποῖος ὑπεχρέωσε τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ παραιτηθῆ ὑπὲρ τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ 1917 μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Ἀπὸ τότε ὁ Βενιζέλος ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀποκατέστησε τὴν ἐνότητα τοῦ διχασμένου κράτους καὶ ἤρχισε νὰ ὀργανώῃ τὴν χώραν διὰ τὸν πόλεμον.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΟΥ 1918

Οἱ στρατιωτικοὶ τῆς Γερμανίας ἀνέλαβον ἀποφασιστικὴν ἐπίθεσιν εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον, ἀφοῦ συνεκέντρωσαν τὰς ἐλευθερωθεῖσας εἰς τὴν Ἀνατολὴν δυνάμεις τῶν μετὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ρωσσίας. Ὁ πόλεμος εἰσῆλθεν εἰς νέαν φάσιν. Τὰ στρατεύματα ἐξεληθόντα ἐκ τῶν χαρακωμάτων προσεπάθουν δι' αἰφνιδιαστικῶν ἐπιθέσεων χωρὶς προπαρασκευὴν πυροβολικοῦ νὰ ἀπωθήσουν τὸν ἀντίπαλον.

Ἀπὸ τῆς 21 Μαρτίου μέχρι τέλους Ἰουνίου τοῦ 1918 οἱ Γερμανοὶ ἔκαμαν πρωτοφανεῖς ἐπιθέσεις μὲ τεραστίαι μάζας ἀνθρώπων καὶ ἀφάνταστον ἀφθονίαν ὑλικοῦ, ἐκλόνισαν τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸν τεραστίαις ζημίας.

Ἡ πρώτη μεγάλη ἐπίθεσις, ἡ Αὐτοκρατορικὴ ὀνομασθεῖσα (21 Μαρτίου), κατὰ τῶν ἀγγλικῶν γραμμῶν μεταξὺ Ἀρράς καὶ Λαφέρ εἰς ἔκτασιν 80 χιλιομέτρων μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ χωρίσῃ τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν ἀπὸ τὸν γαλλικόν, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διάσπασιν τοῦ ἀγγλικοῦ μετώπου, τὴν ἀπώλειαν 55 χιλιομ. ἐδάφους, 90 χιλ. αἰχμαλώτων καὶ 1100 τηλεβόλων. Γαλλικαὶ μεραρχίαι ριφθεῖσαι ἐν σπουδῇ ἔφραξαν τὸ κενόν.

Τὸ κατὰ τῶν γαλλικῶν γραμμῶν κτύπημα παρὰ τὸ Σεμαῖν ντὲ Ντὰμ (27 Μαΐου) ἔφερε τοὺς Γερμανοὺς πάλιν εἰς τὴν Μάρνην παρὰ τὸ Σατὸ Τιερύ, εἰς ἀπόστασιν 65

χιλιομ. ἀπὸ τοὺς Παρισίους, οἱ ὅποιοι εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἐβομβαρδίζοντο ἐξ ἀποστάσεως 120 χιλιομ. μὲ τὰ τηλεβόλα των 381 χλ., τὰ ὀνομαστὰ Β έ ρ θ α.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΑΡΝΗΣ (18 - 25 ΙΟΥΛΙΟΥ)

Ἄλλ' ἤρχισεν ἤδη νὰ στρέφεται ἡ τύχη τῶν ὄπλων. Οἱ Γερμανοὶ εἶχον ἀποδεκατισθῆ οἰκτρῶς, ἐνῶ ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ἐνισχύετο διαρκῶς, ἰδίως μὲ τὴν προσέλευσιν τῶν Ἀμερικανῶν. Τὴν 1 Ἰουλίου εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπῆρχον 650 χιλ. Ἀμερικανοί, ἐκ τῶν ὁποίων 250 χιλ. ἔτοιμοι πρὸς πόλεμον. Ἡ Ἀντάντ διέθετεν ἐπίσης κολοσσιαῖον ὕλικόν, ἰδίως μέγαν ἀριθμὸν τῶν νέων ὄπλων, τῶν τ ά γ κ ς, τὰ ὁποῖα ἀπεδείχθησαν ἀπαράμιλλα διὰ τὴν ἔφοδον καὶ τὴν προέλασιν. Εἶχον ἐπίσης οἱ σύμμαχοι ἀποκαταστήσει ἐνιαίαν διοίκησιν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γάλλου στρατηγοῦ Φὸς (Foch).

Οἱ Γερμανοὶ διέβησαν πάλιν τὸν μοιραῖον ποταμὸν Μάρνην, ἀλλὰ προσέκρουσαν εἰς τὴν γαλλικὴν ἀντεπίθεσιν, τὴν ὁποῖαν εἶχε προετοιμάσει ὁ Φὸς συγκεντρώσας μυστικῶς δύο στρατιάς εἰς τὸ δάσος τοῦ Willers Coterets. Ἡ γαλλικὴ ἐπίθεσις (18 Ἰουλίου), γενομένη χωρὶς προπαρασκευὴν πυροβολικοῦ, ἀλλὰ μὲ τεράστια μηχανικὰ μέσα καὶ 500 τάγκς, εἶχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν καὶ σοβαρωτάτας συνεπειάς. Ἡ γερμανικὴ γραμμὴ ἐκάμφθη, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν μεγάλην τῶν ὠχυρωμένην γραμμὴν, τὴν γραμμὴν Χίντεμπουργ, ὅπως τὴν ὠνόμαζον (8 Αὐγούστου—20 Σεπτεμβρίου).

Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Ἐνῶ διεξήγετο ἡ γιγαντομαχία αὐτὴ εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον, τὰ συμβάντα εἰς τὰ δευτερεύοντα μέτωπα τῆς Ἀνατολῆς ἐσυντόμειψαν τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Εἰς τὴν Παλαιστίνην ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς ἐνίκησε τελικῶς τὸν τουρκικὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος εἶχε περιέλθει εἰς κατάστασιν παναθλίων λειψάνων, μαστιζομένων ὑπὸ ἀσθeneiῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Δ α μ α σ κ ὸ ν (1 Ὀκτωβρ. 1918) καὶ προήλασεν εἰς τὸ Χ α λ έ π ι (300 χιλιόμ. βορείως, 26 Ὀκτωβρ.).

Οἱ Βούλγαροι ἦσαν ἐντελῶς ἐξηντημένοι καὶ εἰς τὴν χώ-

ραν των είχε γίνει μεγάλη μεταστροφή. Τὴν 17 Ἰουνίου παρητήθη ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ πολέμου Ροδοσλάβωφ καὶ ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὸν φιλανταντικὸν Μ α λ ί ν ω φ . Ἀφοῦ δὲ ἀνεκλήθη ὁ στρατηγὸς Σαράϊγ, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο εἰς συνεχεῖς προστριβὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐξωπλίσθησαν 12 ἑλληνικαὶ μεραρχαί, ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ἐγένινεν ἀξιομαχῶτατος.

Εἰς βραχεῖαν σύγκρουσιν παρὰ τὸ Σ κ ρ ᾱ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατήγαγε μίαν ἀπὸ τὰς περιφανεστέρας νίκας τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου καὶ ἔδειξε τί ἦτο εἰς θέσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀμέσως κατόπιν ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν νέον ἀρχιστράτηγον Φρανσὲ ντ' Ἐσπερὲ (Francet d'Esprey) συνέτριψε τὸ βουλγαρικὸν μέτωπον παρὰ τὴν Τζέρναν (15 Σεπτεμβρίου).

Τὴν 29 Σεπτεμβρίου οἱ Βούλγαροι ὑπέγραψαν τὴν Ἀ ν α κ ω χ ῆ ν τ ῆ ς Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η ς , διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὰ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα κατέλαβον τὸ 1915, νὰ διαλύσουν τὸν στρατὸν των καὶ νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τὸν συμμαχικὸν στρατὸν νὰ καταλάβῃ τὴν Σόφειαν. Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος κατόπιν ἐσωτερικῆς ἐξεγέρσεως ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ.

Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἦταν τοῦ στρατοῦ των εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν ἦταν τῶν Βουλγάρων ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψουν. Τὴν 31 Ὀκτωβρίου ὑπεγράφη ἡ Ἀ ν α κ ω χ ῆ τ ο ῦ Μ ο ῦ δ ρ ο υ . Ὁ συμμαχικὸς στόλος καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ἑλληνικὸς ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῆς Κων/πόλεως καὶ τὰ Στενά καὶ ἡ τουρκικῆ πρωτεύουσα κατελήφθησαν ἀπὸ τὸν συμμαχικὸν στρατὸν.

Οἱ Αὐστριακοὶ ἀπὸ μηνῶν εἶχον καμφθῆ ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ πολέμου. Αἱ γερμανικαὶ νίκαι τῆς ἀνοιξεως καὶ τοῦ θέρους συνεκράτησαν αὐτοὺς ἐπὶ τι διάστημα. Ὅταν ὁμως ἐπεχείρησαν νὰ ἐνεργήσουν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Πιάβε, ἀπεκρούσθησαν εὐκόλως (15—23 Ἰουνίου). Ὁ αὐστριακὸς στρατὸς, τὸ κύριον στήριγμα τῆς μοναρχίας, διελύθη. Αἱ ἔθνη ἄνευ ἐπαύσαν νὰ ὑπακούουν εἰς τὴν Βιέννην, οἱ Κροᾶται καὶ οἱ Σλοβῆνοι ἐκήρυξαν τὴν ἑνωσίν των μετὰ τὴν Σερβίαν, οἱ Τσέχοι καὶ οἱ Σλοβάκοι ἵδρυσαν ἀνεξάρτητον κράτος, οἱ δὲ Ἰ-

ταλοί κατέλαβον τὸ Τριέντο καὶ τὴν Τεργέστην. Εἰς τὴν Βιέννην καὶ τὴν Βουδαπέστην ἐγκυβερνήσθησαν ἐπαναστατικαὶ κυβερνήσεις (12 Νοεμβρίου).

Ἡ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ὁ γερμανικὸς στρατός, ὁ τραγικὸς ἥρωὸς τῆς μεγάλης τραγωδίας, κλονιζόμενος ὑπὸ τὴν κολοσσιαίαν πίεσιν, ἀπεσύρετο ἀπὸ τὰ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα κατεῖχεν ἀπὸ τετραετίας. Δὲν εἶχε χάσει οὔτε τὴν πειθαρχίαν του οὔτε τὴν συνοχήν του.

Πρὸ τοῦ φάσματος τῆς τελειωτικῆς διαλύσεως καὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ γερμανικὸν ἔδαφος ὁ Λούντεντορφ ἐτηλεγράφησε τὴν 28 Σεπτεμβρίου εἰς τὸν ἀρχικαγκελλάριον, ὅτι ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ κλεισθῇ ἀνακωχὴν. Ἡ εἶδησις ἔδωσε τὸ σύνθημα τῆς ἀναστατώσεως εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐσχηματίσθη νέα κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Οὐίλσον, ὅτι ἡ Γερμανία εἶναι ἐτοιμὴ νὰ δεχθῇ εἰρήνην ἐπὶ τῇ βάσει τῶν 14 ἄρθρων, τὰ ὁποῖα ὁ Πρόεδρος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν εἶχε πρὸ καιροῦ διακηρύξει καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἐστήριζε τὴν μελλοντικὴν εἰρήνην (4—5 Νοεμβρίου).

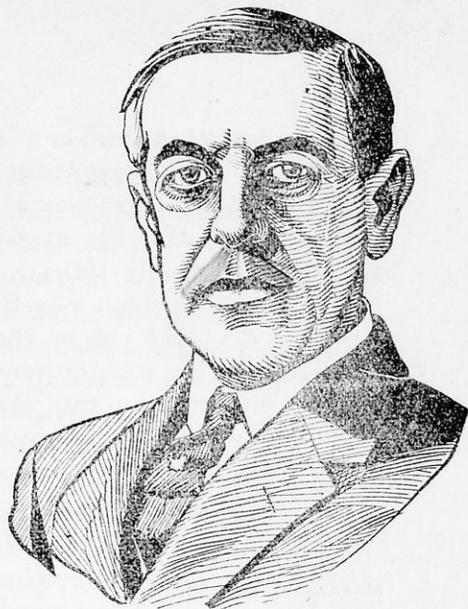
Ἀλλὰ συγχρόνως μεγάλη ἐξέγερσις τῶν πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐσημειώθη εἰς τὸ Κίελον. Ἡ κίνησις διεδόθη εἰς τοὺς ἄλλους λιμένας καὶ μετ' ὀλίγον οἱ ναῦται καταλαβόντες τοὺς σιδηροδρόμους εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐπανεστάτησαν ὅλην τὴν χώραν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατῶν ἐτέθησαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σοσιαλιστῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ διαδόχου ἔφυγαν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, διὰ νὰ διαφύγουν τὴν παράδοσιν, τὴν ὁποῖαν ἀπῆτουν οἱ σύμμαχοι (9 Νοεμβρίου). Τὴν 11 Νοεμβρίου εἰς τὸ Βερολῖνον ἐκηρύχθη ἡ Δημοκρατία. Ἐπίσης ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες τῶν γερμανικῶν κρατῶν. Τὴν 12 παρητήθη καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Κάρολος.

Τὴν 11 Νοεμβρίου εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Φὸς ὑπεγράφη ἡ ἀνακωχή. > 22/5/48

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΒΕΡΣΑΛΛΙΩΝ

Ἡ συνδιάσκεψις τῆς εἰρήνης συνήλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου

ἔγινεν ἐπισημως ἡ ἔναρξις τοῦ Συνεδρίου εἰς τὴν Αἴθουσαν τῶν Κατόπτρων τοῦ ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιῶν τὴν 18 Ἰανουαρίου 1919. Εἰς τὰς Βερσαλλίας ὑπερίσχυσαν αἱ μέθοδοι τῆς παλαιᾶς διπλωματίας καὶ ἡ ἀγαθὴ πρόθεσις τοῦ Οὐίλσον ὑπέστη σκληρὰν δοκιμασίαν. Ὁ Πρόεδρος εἰς τὰ 14 ἄρθρα τοῦ εἶχε θέσει τὰς ἀνθρωπιστικὰς βάσεις διὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ δὲν εἶχε φαντασθῆ τὸ μέγεθος τῶν δυσκολιῶν, εἰς τὰς ὁποίας θὰ προσέκρουεν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν του. Ὡς βᾶσις τῆς εἰρήνης ἐλήφθη ἡ ἐξασφάλισις τῶν Συμμάχων ἀπὸ νέαν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ ἱκανοποίησις τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἐπολέμησαν μετὰ τῆς Ἀντάντ. Ἀπὸ τὸ ἀνθρωπιστικὸν ἰδεῶδες τοῦ Οὐίλσον περιεσώθη μόνον τὸ σκιῶδες κατασκεύασμα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Ὁ Πρόεδρος Οὐίλσον (1856—1921)

Μετὰ μακρὰς καὶ κοπιῶδεις συσκέψεις τοῦ Συμβουλίου τῶν τεσσάρων, τῶν ἀρχηγῶν δηλαδὴ τῶν μεγάλων κρατῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἀμερικῆς, τοῦ **Λόυδ Τζώρτζ**, **Κλεμανσώ**, **Ὁρλάνδο** καὶ **Οὐίλσον**, τέλος τὴν 18 Ἰουνίου 1919 ὑπεγράφη ἡ εἰρήνη. Ἡ εἰρήνη τῶν Βερσαλλιῶν ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς βαρυτάτους ἐδαφικοὺς καὶ 1919 οἰκονομικοὺς ὄρους. Ἡ Γερμανία ὑπεχρεώθη νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λωρραίνην. Μέγα τμήμα τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας μετὰ τῶν παλαιῶν πολωνικῶν ἐπαρχιῶν ἐδόθησαν εἰς τὸ ἀνασυνιστάμενον Πολωνικὸν κράτος. Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Πρωσσία ἐχωρίσθησαν, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἡ Πολωνία διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Αἱ ἀποικίαι τῆς ὄλαι διενεμήθησαν μετὰ τῶν συμμάχων.

Βαρύτατοι ἦσαν οἱ οἰκονομικοὶ ὄροι. Ὑπεχρεώθη νὰ πληρῶσῃ τεράστια ποσὰ ὑπὸ τύπον ἐπανορθώσεων τῶν ζημιῶν τοῦ

πολέμου και να παραδώση εις τούς συμμάχους τόν έμπορικόν της στόλον και άμετρήτους ποσότητας γαιανθράκων, κτηνών κλπ. Πρòς ασφάλειάν των οί σύμμαχοι έπέβαλον εις τήν Γερμανίαν να καταργήση τήν στρατιωτικήν θητείαν και να περιορίση τόν στρατόν της εις 100 χιλ. μισθοφόρους.

Τέλος ή συνθήκη τών Βερσαλλιών ίδρυσε τήν Κοινωνίαν τών Έθνών, τής οποίας σκοπός ήτο να άναπτύξη τήν συνεργασίαν μεταξύ τών Έθνών και να χρησιμεύη ώς διαιτητικόν δικαστήριον διά τήν έξασφάλισιν τής ειρήνης και τόν περιορισμόν τών έξοπλισμών. Μέλη τής Κοινωνίας ήσαν τά κράτη, τά όποια άντεπροσωπεύθησαν εις τό Συνέδριον τής ειρήνης και τά ούδέτερα, όσα ήθελον να εισέλθουν εις αύτήν. Έδρα τής Κοινωνίας ώρίσθη ή Γενεύη τής Έλβετίας.

ΑΙ ΑΛΛΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Έκαστον τών έχθρικών κρατών ύπεχρεώθη να ύπογράψη χωριστήν συνθήκην. Διά τής συνθήκης του Σαίν Ζερμαίν διεμελίσθη ή Αύστρία και περιωρίσθη εις τās καθαρώς γερμανικās έπαρχίās, ύπό τόν ρητόν όρον να μη ένωθῆ εις τό μέλλον μετά τής Γερμανίας. Μέγα μέρος τών αυστριακών χωρών άπετέλεσε τά κράτη τής Τσεχοσλοβακίας και τής Γιουγκοσλαβίας, άλλαι πάλιν έδόθησαν εις τήν Ίταλίαν (Τυρόλον, Τεργέστη κτλ.). Η Αύστρία ύπεχρεώθη να παραδώση τόν πολεμικόν και έμπορικόν στόλον της, τόν όποϊον έλαβεν ή Ίταλία.

Η συνθήκη του Τριανόν συνεπλήρωσε τόν διαμελισμόν τής Αψβουργικῆς μοναρχίας. Δι' αύτης διεμελίζετο ή Ούγγαρία, ή όποια περιωρίσθη εις τήν κοιλάδα του Δουνάβευς και του Τάις. Σημαντικά τμήματα τής Ούγγαρίας παρεχωρήθησαν εις τά φίλα τής Αντάντ γειτονικά κράτη (Ρουμανίαν, Πολωνίαν, Τσεχοσλοβακίαν, Γιουγκοσλαβίαν).

Η συνθήκη του Νεϊγύ έκανόνισε τήν θέσιν τής Βουλγαρίας. Η Βουλγαρία ύπεχρεώθη να παραδώση εις τήν Ελλάδα τās χώρας μεταξύ Έβρου και Στρυμόνος (Δυτ. Θράκη και Ανατολικήν Μακεδονίαν). Ο στρατός της περιωρίσθη εις 20 χιλ.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ (10 ΑΥΓ. 1920)

Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἀπεφασίζετο ὁ διαμελισμὸς τῆς Τουρκίας. Ὁ σουλτάνος περιορίζετο εἰς τὰ καθαρῶς τουρκικὰ ἐδάφη, Ἀνατολίαν καὶ Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὰ προάστειά της. Ἡ Ἑλλάς ἐλάμβανε τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μετὰ τῆς Καλλιπόλεως μέχρι τῆς γραμμῆς τῆς Τσατάλτζας καὶ τὴν περιοχὴν τῆς Σμύρνης. Ἡ Γαλλία ἔλαβε τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Συρίας καὶ μέρος τῆς Κιλικίας (βιλαέτι Ἀδάνων), ἡ Ἀγγλία τῆς Μεσοποταμίας (Ἰράκ, πετρελαιοπηγαὶ Μουσοῦλης) καὶ τῆς Παλαιστίνης καὶ τὴν προστασίαν τοῦ νεοῖδρυθέντος Κράτους τῆς Ἀραβίας (Βασίλειον Χατζζάζ), ἡ Ἰταλία 1920 ὡς σφαῖραν ἐπιρροῆς τὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Ἀδραμυττίου μέχρι τῆς Ἀτταλείας (ἀπέναντι τῆς Ρόδου, ὅπισθεν τῆς Ἑλληνικῆς ζώνης τῆς Σμύρνης). Ἡ Τουρκία ἀπὸ 1.790.000 τετρ. χιλιομ. καὶ 24 ἑκατομ. κατοίκους περιορίσθη εἰς 170 χιλ. τετρ. χιλιομ. καὶ 10 ἑκατομ. κατοίκους.

Ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὰ Στενὰ ὠρίσθη νὰ κατέχωνται ὑπὸ συμμαχικοῦ στρατοῦ, διεθνῆς δὲ ἐπιτροπῆ νὰ ἔχη τὴν διοίκησιν τῶν οὐδετεροποιηθέντων Στενῶν. Ἡ Τουρκία ἐτέθη ὑπὸ στρατιωτικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἔλεγχον, ὑπεχρεώθη νὰ καταργήσῃ τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, νὰ περιορίσῃ τὸν στρατὸν της εἰς 50 χιλ. καὶ δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ διατηρῇ πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα. Ἔθεσεν ὑπὸ διεθνῆ ἐποπτείαν τοὺς λιμένας, τὴν ποταμοπλοΐαν καὶ τοὺς σιδηροδρόμους της καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἀποζημιώσῃ τὰς καταστροφὰς τοῦ πολέμου.

Καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως Κων)πόλεως ἔθετον τὴν ὑπογραφήν των εἰς τὴν συνθήκην, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν (Ἄγκυραν) εἶχε σχηματισθῆ ἔθνικιστικὴ μερίς ὑπὸ τὸν ἀξιωματικὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἡ ὁποία ἀπέκρουσε τὴν συνθήκην καὶ ἔλαβε τὰ ὄπλα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐφαρμογὴν της.

Ἡ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ - Οἱ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν (11 Αὐγούστου 1920) ἐφάνη, ὅτι ἀντήμειβε τοὺς ἑλληνικοὺς ἀγῶνας. Ἑλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰ ἐπιδικασθέντα ἐδάφη, ἀλλ' ἔμενε πάντοτε εἰς τὴν Μ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝΔΟΠΗΣ ΤΟ 1919

Ἀσίαν ἢ τουρκικὴ ἀντίστασις, ἡ ὁποία δὲν εἶχε συντριβῆ ὀλοσχερῶς. Οἱ Τοῦρκοι ἐθνικισταὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ **Μουσταφᾶ Κεμάλ**, δραστηρίου ἀξιωματικοῦ, διακριθέντος εἰς τὰς μάχας τῆς Καλλιπόλεως ἐναντίον τῶν Ἀγγλογάλλων, ἐσημάτισαν κυβέρνησιν, ἀπεκήρυξαν τὸν Σουλτάνον καὶ τὴν κυβέρνησιν τῆς Κων)πόλεως καὶ ὠργάνωσαν τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν. Ἡ 1922 θέσις τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ ἐγένετο δυσχερεστέρα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἕως ὅτου αἱ ἐπιχειρήσεις κατέληξαν εἰς θλιβεράν ἀποτυχίαν. Γάλλοι καὶ Ρῶσοι ὑπεστήριξαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τοὺς Τούρκους, ἐνῶ οἱ Ἕλληες οὐδεμίαν οικονομικὴν ἢ στρατιωτικὴν βοήθειαν παρέσχον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μ. Ἀσίαν (Αὐγούστος 1922). Τραγικὴ ἦτο κυρίως ἡ τύχη τῶν ἐντοπίων Ἑλλήνων.

Ἡ Σ υ ν θ ἦ κ η τ ῆ ς Λ ω ζ ἄ ν η ς (14 Ἰουλίου 1923) ἔδωκεν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην μέχρι τοῦ Ἐβρου, καθὼς καὶ τὰς νήσους Ἴμβρον καὶ Τένεδον. 1923 Οἱ Τοῦρκοι ἐκτὸς αὐτῶν ἐπέτυχον τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Ἦρχισε τότε μεγάλη μετανάστευσις ὑπὲρ τὸ Αἰγαῖον. Περί τὰ $1\frac{1}{2}$ ἑκατομ. Ἕλληες ἐγκατέλειψαν τὰς ἐστίας τῶν καὶ ἦλθον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ἐλληνισμὸς ἐξερριζώθη ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ἀπὸ τὰς χώρας δηλαδὴ, εἰς τὰς ὁποίας εἶχε ζῆσει ἐπὶ χιλιετηρίδας καὶ εἶχε δημιουργήσει μεγάλας καὶ πλουσίας πόλεις μὲ ὑψηλὸν πολιτισμὸν.

Ἡ μετανάστευσις τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἐγκατάστασις του εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα ἐδημιούργησαν τεραστίαν δυσκολίαν, τὰς ὁποίας τὸ ἔθνος κατῴρθωσε νὰ ὑπερνικήσῃ κατὰ τρόπον συγκινητικόν.

Εἰς τὸν σκληρῶς δοκιμασθέντα ἐλληνικὸν λαὸν ἐδόθη ἡ οικονομικὴ ἀρωγὴ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ἡ Ἑλλάς κατῴρθωσε μὲ τὰ λεγόμενα προσφυγικὰ δάνεια νὰ ἐγκαταστήσῃ τοὺς πρόσφυγας μονίμως εἰς διάφορα μέρη καὶ ἰδιῶς εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἐκ τῶν τελευταίων εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον, ὑπέστη τὴν μεγαλυτέραν σχετικῶς πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς καταστροφῆν. Ἐν τούτοις τὸ ἀνεπανόρθωτον

τοῦτο κακὸν εἶχε τὴν καλὴν συνέπειαν, ὅτι οἱ διεσπαρμένοι Ἕλληνες συνεκεντρώθησαν εἰς κράτος ἐνιαῖον καὶ ὁμοιογενές.

ΠΡΟΣ ΝΕΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος δὲν ὑπῆρξεν, ὅπως ἤλπισαν, οἱ ἐργάται τῶν συνθηκῶν, εἰρηνική. Εὐθύς ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῶν συνθηκῶν ἀνεφύησαν μεγάλα καὶ δυσχερέστατα ζητήματα, ἰδίως οἰκονομικά, τῶν ὁποίων ἡ διευθέτησις ἐφαίνετο δυσκολωτάτη. Κατεβλήθησαν προσπάθειαι ὑπὸ τῶν εἰρηνοφίλων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἰδίως ὄμμασιν ἀντιληφθῆ τὴν φρίκην τοῦ πολέμου, νὰ διευθετήσουν τὰς διαφορὰς αὐτάς, ἀλλ' αἱ λύσεις ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πλατωνικαὶ καὶ ἐλάχιστα πρακτικαί. Τὰ δύο μεγάλα κράτη τῆς Εὐρώπης, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία, ἐξήρχοντο ἡδικομένα ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ ἐπεζήτησαν μὲ πάντα τρόπον νὰ ἐπανορθώσουν τὴν ἀδικίαν, ἀλλ' εὔρισκον ἀντιμετώπους τοὺς Συμμάχους. Μετὰ πολλὰς ὀξυτάτας κρίσεις, τὰς ὁποίας διήλθεν ἡ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ 1920—1939, ἡ ἀνθρωπότης ὠδηγήθη εἰς νέον πόλεμον, ἀσυγκρίτως φρικωδέστερον τοῦ προηγουμένου, τοῦ ὁποίου τὴν ἱστορίαν θὰ ἀναλάβῃ ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος νὰ γράψῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΤΕΧΝΑΙ ΤΟΝ 19^{ΟΝ} ΚΑΙ 20^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Τὸν 19ον αἰῶνα προήχθησαν σημαντικῶς αἱ Φυσικαὶ Ἐπιστήμαι καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν πορισμάτων αὐτῶν, ἰδίως τῶν περὶ ἀτμοῦ καὶ ἠλεκτρισμοῦ, ἔλαβε κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν ἡ βιομηχανία, καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἤλλαξε ριζικῶς.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν διεδόθη εὐρύτερον ἡ παιδεία καὶ ηὔξηθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἐδείκνυον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Λογοτεχνίαν καὶ τὴν Τέχνην. Τοῦτο ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθοῦν νέοι καὶ εὐνοϊκώτεροι ὄροι διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν παραγωγὴν.

Εἰς τὴν λογοτεχνίαν, τὴν τέχνην καὶ γενικῶς εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ 19ου αἰῶνος ἐπεκράτησε κατ' ἀρχάς ὁ Ρωμαντισμὸς, δηλαδὴ ἡ κυριαρχία τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς φαντασίας καὶ ἡ ὁρμὴ πρὸς ἐλευθέραν ἔκφρασιν καὶ πρωτοτυπίαν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἐξεδηλώθη ἀντίθεσις κατὰ τοῦ Ρωμαντισμοῦ καὶ ἐπεκράτησεν ὁ Ρεαλισμὸς, τάσις δηλαδὴ πρὸς ἀπεικόνισιν τῶν πραγμάτων ὄχι ὅπως τὰ ἐπεξεργάζεται τὸ συναισθημα καὶ ἡ φαντασία, ἀλλὰ ὅπως εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα. Κατὰ τὸ τέλος ὁμοῦς τοῦ αἰῶνος παρατηρήθη ἐπιστροφή εἰς τὸ συναίσθημα καὶ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὀρμεμψύτου. Τοῦτο ὠνόμασαν Νεορωμαντισμὸν.

Ι. ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Αἱ ἐπιστήμαι ἐσημείωσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 19ου καὶ τὸν 20ὸν αἰῶνα ἀνάπτυξιν διαρκῶς αὐξανομένην καὶ ταχυνο-

μένην. Οί σοφοί διεμόρφωσαν αύστηράς μεθόδους, διὰ τῶν ὁποίων προήχθησαν εἰς βαθμὸν ἀξιοθαύμαστον αἱ περὶ τῆς φύσεως γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου.

Αἱ Μαθηματικαὶ ἐπιστήμαι, καλλιεργηθεῖσαι με ἀγάπην καὶ ἐπιμέλειαν ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως, δὲν ἔπαυσαν νὰ προσδεύουν καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἡ δὲ ἐφαρμογὴ τῶν μεθόδων τούτων εἰς τὰς Φυσικὰς ἐπιστήμας ἀπεδείχθη ἐξαιρετικῶς ἀποδοτικὴ.

Ἐν τῷ 19ῳ αἰῶνι ὅμως καὶ ὁ 20ὸς εἶναι αἰῶνες κατ' ἐξοχὴν τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ Ἀστρονομία, ἡ Φυσικὴ, ἡ Χημεία, ἡ Βιολογία, ἐσημείωσαν πλουσίαν καὶ πολυμερῆ ἀνάπτυξιν.

Ἀπὸ τοῦ 1830 ἀνεπτύχθη ἰδίως ἡ Βιολογία. Ἐμελετήθη ἀφ' ἑνὸς ὁ κόσμος τῶν μικροσκοπικῶν ζῴων, ἀφ' ἑτέρου προήχθη ἡ Ἀνατομία καὶ ἡ Φυσιολογία. Ὁ ἄγγλος φυσιοδίφης **Κάρολος Δάρβιν**, (Darwin, 1809—1882) μετὰ πολλὰς μελέτας καὶ παρατηρήσεις ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ σημερινὰ ζωικὰ γένη ἐσχηματίσθησαν διὰ βραδείας ἐξελιξεως (ἐvolution). Οἱ ὀργανισμοὶ δηλαδὴ ἔνεκα ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων ὑφίστανται ἀλλοιώσεις, αἱ ὁποῖαι μεταδίδονται καὶ μονιμοποιοῦνται διὰ τῆς κληρονομίας. Κυριωτάτη ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀλλοίωσιν εἶναι ἡ προσαρμογὴ πρὸς τὸ περιβάλλον. Διατηροῦνται δηλαδὴ ὅσοι ὀργανισμοὶ ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ προσαρμόζωνται πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐξαφανίζονται. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἐξέθεσεν εἰς τὸ ὀνομαστὸν σύγγραμμά του περὶ γενέσεως τῶν εἰδῶν (1859).

Τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξελιξεως ἠῦρυνε καὶ ἐδοκίμασε νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου ὁ ἄγγλος φιλόσοφος **Σπένσερ**, (Spencer 1820—1904) καὶ ὑπέστηριξεν, ὅτι αὕτη εἶναι νόμος, ὁ ὁποῖος διέπει τὸ σύμπαν. Ἡ ἔννοια τῆς ἐξελιξεως ἔγινε μίᾳ ἐκ τῶν θεμελιωδωδεστέρων ὀξασιῶν τοῦ αἰῶνος.

Αἱ ἐφαρμογαί

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν πορισμάτων τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν ἔ-

φερε πραγματικήν ἀναστάτῳσιν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι δυνατὸν ἐδῶ νὰ περιγράψωμεν τὴν μεγαλειώδη πορείαν τῶν ἐφαρμογῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνέπτυξαν κολοσσιαίως τὴν βιομηχανίαν, ἐτελειοποίησαν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας καὶ ἐδημιούργησαν τὰς νεωτέρας μεγαλουπόλεις.

Ἡ πρόοδος τῶν ἐφευρέσεων ἐχώρησε μὲ βραδύτερον ρυθμὸν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος (χρήσις ἀτμοῦ, ἀτμόπλοια καὶ σιδηρόδρομοι, καὶ ἠλεκτρισμοῦ, τηλέγραφος, φωτισμός, κινητήριος δύναμις), ἐπεταχύνθη δὲ ἰδίως πρὸς τὸ τέλος τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος, (τηλέφωνον 1875, ἀσύρματος τηλέγραφος, Μαρκόφι 1897, ἠλεκτρικοὶ τροχιόδρομοι, ἀεροπλάνον, ραδιόφωνον κτλ).

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἀμέσως μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐκυριάρχησεν ἡ φιλοσοφία τοῦ γερμανοῦ Χέγκελ (Hegel, 1770—1831). Κατ' αὐτὸν ἡ οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι πνευματική. Δημιουργήματα τοῦ Παγκοσμίου πνεύματος εἶναι ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη, ἡ φιλοσοφία κτλ., αἱ ὁποῖαι ἀναπτύσσονται κατὰ λογικὴν σειράν. Ὁ Χέγκελ ἐπέδρασεν ἰδίως διὰ τῆς περὶ τοῦ κράτους θεωρίας, κατὰ τὴν ὁποίαν τελειωτικὸς σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι τὸ Κράτος. Χάριν αὐτοῦ θυσιάζεται τὸ ἄτομον νομίζον, ὅτι ὑπηρετεῖ τὰ ἴδια συμφέροντα. Ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἔθνῶν φανερώνεται διὰ τῆς ὑλικῆς ἰσχύος, ἡ ὁποῖα δίδει εἰς αὐτὰ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ζωῆς.

Ἐνῶ ἡ φιλοσοφία τοῦ Χέγκελ ἀπέπνεε τὴν νίκην καὶ τὴν ἐπικράτησιν, εἰς τὰς πλατυτέρας μάζας ἐπεκράτει κατὰ τὰς πρώτας δεκαετίαι τοῦ 19ου αἰῶνος ἀπογοήτευσις καὶ βαθεῖα ἀπισιοδοξία, τῆς ὁποίας ἐρμηνευτὴς ἐγένινεν ὁ Σοπενχάουερ (Schopenhauer, 1788—1860) εἰς τὸ ἔργον του «Ὁ κόσμος ὡς βούλησις καὶ παράστασις» (1837). Κατὰ τὸν Σοπενχάουερ πᾶσα προσπάθεια εἶναι πόνος καὶ θλίψις, ἄρα καὶ ἡ ζωὴ, ἡ ὁποῖα εἶναι διαρκῆς προσπάθεια. Μόνη ἀπαλλαγὴ εἶναι νὰ νεκρώσωμεν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ζωῆς καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδανικὴν κατάστασιν τῆς Νιρβάνα (ἀνυπαρξία), τὴν ὁποίαν εἶχεν ὄνειρευθῆ ὁ Βούδας.

Τὰ συστήματα αὐτὰ ἀντιπροσωπεύουν εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὸν Ρωμαντισμόν. Ἡ πρόοδος ὅμως τῶν ἐπιστημῶν καὶ ὁ θρίαμβος τῶν μεθόδων αὐτῶν ἔφεραν ἰσχυρὸν κλονισμόν εἰς τὰ συστήματα αὐτὰ καὶ γενικῶς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διανόησιν ἐπεβλήθη τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, ἡ ἀνάγκη δηλαδή οἱ φιλόσοφοι νὰ στηριχθοῦν εἰς αὐστηρῶς ἐξηκριβωμένα γεγονότα.

Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν καὶ συγχρόνως τὴν καταδίκην τῆς παλαιᾶς μεταφυσικῆς ἐξήγγειλεν ὁ γάλλος φιλόσοφος **Αὐγουστος Κόντ** (Auguste Conte, 1798—1857) εἰς τὸ ἔργον του **Μαθήματα Θετικῆς φιλοσοφίας** (1830—1842), διδάξας, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια διέρχεται τρεῖς καταστάσεις, τὴν θρησκευτικὴν, τὴν μεταφυσικὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἢ θετικὴν. Ἡ ἀνθρωπότης διήλθεν ἤδη τὰς δύο πρώτας καταστάσεις καὶ εὐρίσκειται τῶρα εἰς τὴν θετικὴν. Τὰ προβλήματα περὶ τῆς προελεύσεως καὶ τῆς συστάσεως τοῦ κόσμου θὰ λυθοῦν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, αἱ ὁποῖαι σκοπὸν ἔχουν νὰ προβλέπουν τὰ φαινόμενα καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν.

Ἐπὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν ἐπεκράτησε τάσις ὀνομασθεῖσα **Ἐπιστημονισμός** (scientisme) καὶ ἡ θετικὴ φιλοσοφία ἐπεβλήθη εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ εἰς πολλοὺς ἐπροχώρησεν εἰς **φυσιοκρατικὴν** καὶ **ὕλιστικὴν** τάσιν (Naturalismus, Materialismus), ὅτι δηλαδή καὶ τὰ πνευματικὰ φαινόμενα ἔχουν φυσικὰς ἀφορμάς.

Τὰς ἀπόψεις αὐτὰς ἀντεπροσώπευσαν μὲ πολυμάθειαν καὶ λογοτεχνικὸν χάρισμα δύο ἐξαιρετοὶ γάλλοι συγγραφεῖς **Ἔρνεστ Ρενάν** (Ernest Renan, 1823—1892) καὶ **Ἱππολύτ Ταιν** (Hippolyte Tain, 1828—1893), τῶν ὁποίων ἡ ἐπίδρασις ἐπλήρωσε τὸ δεῦτερον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος. Ὁ Ρενάν ἀπὸ τοῦ 1848 ἤδη, 25 ἐτῶν, εἶχε γράψει τὸ βιβλίον του **Τὸ μέλλον τῆς ἐπιστήμης** (L'Avenir de la science), διὰ νὰ διακηρύξῃ τὴν πίστιν του εἰς τὴν ἐπιστήμην, καὶ ὁ Ταιν ἐπεχείρησε νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὰς ἠθικὰς λεγομένας ἐπιστήμας τὰς αὐστηρὰς μεθόδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Πρὸς τὸ τέλος ὅμως τοῦ αἰῶνος ἤρχισε νὰ γίνεται ἀντί-

δρασις εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φυσιοκρατικὰς αὐτὰς ἀντιλήψεις ὑποστηριζομένη ἀπὸ τὰς κριτικὰς μελέτας αὐτῶν τῶν ἐπιστημόνων, ὅπως π. χ. τοῦ μαθηματικοῦ **Ποανκαρὲ** (Poincaré) « Ἄξια τῆς ἐπιστήμης » (Valeur de la science), (1906). Οὗτοι παρεδέχοντο τὴν πρακτικὴν ἀξίαν τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ἤθελον νὰ διακρίνουν τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴν καὶ νὰ ὑπογραμμίσουν τὴν σημασίαν τῆς τελευταίας.

Ὁ ἀμερικανὸς φιλόσοφος **Τζέϊμς** (James, 1842—1910) ἐδίδαξεν, ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι τι ἀπόλυτον, ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι ὠφελεῖ καὶ προάγει τὴν ζωὴν, καὶ ἡ ἐπιστήμη εἶναι ὄργανον ἐπιτήδειον πρὸς δρᾶσιν καὶ παραγωγὴν. Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ὀνομάζει **Πραγματισμὸν** (Pragmatismus).

Ὁλοκληρώνων τὰς ἀντιλήψεις αὐτὰς ὁ **Μπέρξον** (Bergson, ἐγεν. 1859) διδάσκει, ὅτι ἡ ἐπιστήμη, ὡς κατασκεύασμα τῆς διανοίας εἶναι ἀνίκανος νὰ συλλάβῃ τὴν πραγματικότητα, τῆς ὁποίας ἡ οὐσία εἶναι διάρκεια, κίνησις, ροή. Μόνον διὰ τῆς ἀμέσου ψυχικῆς ἐπικοινωνίας, διὰ τῆς ἐνοράσεως, ἀποκτῶμεν βαθυτέραν γνῶσιν τῶν πραγμάτων.

Τὰς ἔλκυστικὰς διὰ πολλοὺς ἀντιλήψεις αὐτὰς, τὸν ἀντιεπιστημονισμὸν (antiscientisme), ὅπως τὰς ὀνομάζουν, μετεχειρίσθησαν πολλοί, διὰ νὰ κλονίσουν τὸ κῦρος τῆς ἐπιστήμης.

Ὁλίγον προγενέστερος, ζήσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὀρμῆς τῆς Γερμανίας πρὸς οἰκονομικὴν ἐπικράτησιν, ὁ **Φρειδερίκος Νίτσε** (Nitzsche, 1844—1900), αἰσθητικὸς μᾶλλον καὶ τραφεὶς μὲ τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, ἠσχολήθη κυρίως ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὸ νεανικόν του ἔργον, Ἡ γέννησις τῆς τραγωδίας ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς μουσικῆς, ἐδίδαξεν, ὅτι ἡ ἔκφρασις τῆς ὑπερτάτης ἀληθείας εὐρίσκεται εἰς τὴν μουσικὴν τραγωδίαν τῶν Ἑλλήνων. Γοητευθεὶς βραδύτερον ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τῆς Φυσικῆς ἐπιστήμης, ἐξεθείασε τὴν ἐξελικτικὴν θεωρίαν καὶ ἐκήρυξεν ἀριστοκρατικὴν ἠθικὴν, ὅτι δηλαδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ τελειοποιηθῇ, ἂν ὁ ἰσχυρὸς ἄνθρωπος, ὁ εὐπατρίδης, ἐπικρατήσῃ, ὑπηρετῶν τὰς ὀρέξεις του καὶ συντριβῶν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀνικάνους. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τοῦ περιφήμου του ἔπους **Ζαρωάστρα**.

II. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Τὸν 19ον αἰῶνα τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἐπολλαπλασιάσθη καὶ ἡ καλυτέρα ὀργάνωσις τοῦ τύπου καὶ τοῦ βιβλεμπορίου ἐβοήθησε τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν προϊόντων τῆς λογοτεχνίας. Ἡὐξήθη ἐπίσης ὁ ἀριθμὸς τῶν συχναζόντων εἰς τὰ θεάτρα καὶ ἐδημιουργήθη ἰδιαιτέρα τάξις θεατρικῶν συγγραφέων. Ἐθεσπίσθησαν δὲ νόμοι ἀσφαλιζόντες τὰ συγγραφικὰ δικαιώματα καὶ γενικῶς τὴν πνευματικὴν ἰδιοκτησίαν.

Τοιοτοτρόπως ἡ συγγραφικὴ ἐργασία ἔγινε μέσον βιοπορισμοῦ καὶ πολλοὶ τῶν διακεκριμένων συγγραφέων ἐξησφάλισαν μεγάλα κέρδη. Τὸ ἴδιον ἔγινεν, εἰς μεγαλυτέραν μάλιστα κλίμακα, διὰ τοὺς καλλιτέχνας, ζωγράφους, γλύπτας, μουσικούς κλπ. Τοῦτο ἐξησφάλισεν εἰς τοὺς συγγραφεῖς καὶ εἰς τοὺς καλλιτέχνας καλυτέρους ὄρους ἐργασίας καὶ παραγωγῆς, ἐξύψωσε τὴν κοινωνικὴν θέσιν των καὶ ἐπέτρεψε νὰ σκέπτονται καὶ νὰ ἐκφράζωνται ἐλευθερώτερον.

Η ΡΩΜΑΝΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Αἱ ἀναστατώσεις τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν Ναπολεοντείων πολέμων ἐνίσχυσαν τὴν λυρικὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων. Τὸ συναισθηματικὸν καὶ ἡ φαντασία ἐκυριάρχησαν ἐπὶ τοῦ λογικοῦ, ἀνεπτύχθη ὁ ἀτομισμὸς καὶ ἐπεκράτησεν ἡ ἀγάπη τοῦ σκοτεινοῦ καὶ μυστηριώδους, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ὀρθολογιστικὴν τάσιν τοῦ 18ου αἰῶνος. Οἱ συγγραφεῖς ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τοὺς κανόνας τῆς κλασσικῆς λεγομένης λογοτεχνίας καὶ νὰ ζητήσουν νέους τύπους τοῦ ὥραίου. Συγχρόνως τὸ ἀφυπνισθὲν ἔθνικὸν αἴσθημα τῶν λαῶν ἔστρεψε τοὺς συγγραφεῖς εἰς τὸ παρελθὸν τοῦ ἰδίου ἔθνους. Διὰ τοῦτο ἔγινε ζωηρὰ ἀντίδρασις κατὰ τῆς κλασσικίζουσης λογοτεχνίας τῆς Γαλλίας, οἱ ἀρχαῖοι ἔπαυσαν νὰ θεωροῦνται ἀλάνθαστα πρότυπα, ἡ προσοχὴ ἐστράφη εἰς τοὺς μέσους χρόνους, ἀπέκτησεν ἐκτίμησιν ὁ Γοτθικὸς ρυθμὸς καὶ ἐκυριάρχησεν ὁ Σαίξπηρ, ὁ ὁποῖος ἔγινε τὸ ἰδανικὸν τῶν ποιητῶν διὰ τὴν φυσικὴν ὀρμητικότητα καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς ἐμπνεύ-

σεως. Τὴν τάσιν αὐτὴν ὠνέμασαν Ρωμαντισμόν καὶ τὴν πλουσίαν λογοτεχνίαν, ἢ ὁποία ἐγεννήθη ἀπ' αὐτὴν, Ρωμαντικὴν λογοτεχνίαν.

Ἡ ρωμαντικὴ διάθεσις ἐξεδηλώθη πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δύο μεγάλοι ποιηταὶ εἶναι οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ ρωμαντισμοῦ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Βύρων καὶ ὁ Σέλλεϋ. Ἡ ἀνήσυχος φύσις τοῦ λόρδου Βύρωνος (Byron, πρόφ. Μπάϊρον, 1788—1824), ἐφανερώθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ νέου, τοῦ 19ου αἰῶνος. Ὁ Βύρων εἰς τὰ φλογώδη καὶ πλήρη φαντασίας ποιήματα ἐξέχυσε τὸν πόνον τῆς ἀνικανοποιήτου ψυχῆς του. Τὰ ὀνομαστότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ Τσάϊλδ Χάρολδ (Child Harold), ὁ Γκιαβούρ, ὁ Μάνφρεδ καὶ τὸ εὐρὺ σατιρικὸν ποίημα Δὸν Ζουάν (Don Juan). Φύσις ἐξαιρετικὴ ἦτο ἐπίσης ὁ σύγχρονός του Σέλλεϋ (Selley, 1792—1822). Μολονότι ἀπέθανε τριάκοντα ἔτων, ἔδωκεν ὑπέροχα λυρικά τεμάχια. (Ἡ ἐξέγερσις τοῦ Ἰσλάμ, Προμηθεὺς λυόμενος).

Ὁ Ρωμαντισμὸς ἀνεγέννησε τὴν γαλλικὴν λογοτεχνίαν. Ὁ εἰσηγητὴς τῆς νέας τεχνοτροπίας εἰς τὴν Γαλλίαν εἶναι ὁ Σατομπριάν (Chateaubriand, 1768—1848). Τὸ περιφημότερον ἔργον τοῦ Σατομπριάν εἶναι τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ (Genie du Christianisme, 1802), διὰ τοῦ ὁποίου διεκήρυξεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν ποίησιν εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν ἀρχαιότητα, ἀλλ' εἰς τὸν χριστιανικὸν μεσαίωνα, καθόσον αἱ διηγήσεις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας παρέχουν εἰς τὸν καλλιτέχνην ὑλικὸν ἀνώτερον τῆς ἀρχαίας μυθολογίας. Ὁ Σατομπριάν εἶναι ὑπέροχος πεζογράφος. Τὸ ὕφος του διακρίνεται διὰ τὸν πλούσιον χρωματισμὸν καὶ τὴν μουσικότητα.

Τὸ 1820 ἐφάνη ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ τῆς νέας σχολῆς, Αἰποητικαὶ μελέται (Meditations poétiques) τοῦ Λαμαρτίν (Lamartin, 1790—1869). Τὰ σκῆπτρα ὅμως τῆς ρωμαντικῆς ποιήσεως ἔλαβεν ὁ περίφημος Βίκτωρ Οὐγκώ (Victor Hugo, 1802—1885), ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῆς κολοσσιαίας παραγωγῆς του ἔδωκε τίνα ἐκ τῶν ἀρίστων ποιημάτων τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας. Δὲν εἶχε τὴν εὐαισθησίαν τοῦ Λαμαρτίν, ἀλλὰ ἡ φαντασία του ἦτο μεγαλειώδης καὶ ἐδημιούργησεν ὕφος ἀτομικόν, πλήρες χρωμάτων καὶ εἰκόνων καὶ ἀνδροπρε-

ποδες μελωδίας. Τὰ νεανικά του ἔργα Φύλλα τοῦ Φθινοπώρου (Feuilles d'automne), Ἄκτινες καὶ Σκιαί (Rayons et ombres) κτλ. περιέχουν λυρικήν συγκίνησιν. Εἰς τὴν ὀριμότητά του ἔδωκε ποιήματα φιλοσοφικοῦ βάθους (Contemplations), ἐνῶ τὸ μυθιστόρημά του Παναγία τῶν Παρισίων (Notre Dame de Paris) ζητεῖ νὰ ἀναπαραστήσῃ τοὺς μέσους χρόνους καὶ εἶναι ὕμνος εἰς τὸν Γοτθικὸν ρυθμὸν. Κολοσσιαίαν δὲ δημοτικότητα ἀπέκτησε τὸ μυθιστόρημα Οἱ Ἄθλιοι (les Misérables), τὸ ὁποῖον ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς χριστιανικῆς συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀποκλήρους.

Ἀπὸ τοῦ 1830 ἐμφανίζεται νέα γενεὰ ρωμαντικῶν, τῆς ὁποίας κυριώτατοι ἀντιπρόσωποι εἶναι ὁ Ἄλφρεδ δὲ Μυσσέ Alfred de Musset, 1810—1857), καὶ ὁ Θεόφιλος Γκωτιέ (Theophile Gautier, 1811—1873). Ὁ Μυσσέ ἦτο λεπτὴ φύσις καὶ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς poésies nouvelles περιέχουν μερικὰ ἀπὸ τὰ εὐγενέστερα ποιήματα τῆς Γαλλίας.

Συγχρόνως ἀνεπτύχθη ὁ πεζὸς λόγος καὶ ἐδημιουργήθη τὸ γαλλικὸν μυθιστόρημα. Ἡ Γεωργία Σάνδη (Georgie Sand, 1804—1876) εἶναι ἡ ἀξιολογωτέρα ἀντιπρόσωπος τοῦ ρωμαντικοῦ μυθιστορηματος, ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς (Dumas) πατὴρ, ἔγραψε τὰ περίφημα μυθιστορηματά του, ὅπως τοὺς «Τρεῖς σωματοφύλακας», τὸν «Κόμητα Μοντεχρῖστον», τὸν «Ἵποκόμητα τῆς Βραζελόνης» κτλ. Τουναντίον ὁ Μπαλζάκ (Honoré de Balzac, 1799—1850) διὰ τῆς κλίσεώς του εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν καὶ διὰ τῆς συλλήψεως τῆς Ἀνθρωπίνης Κωμωδίας ἤνοιγε νέας ὁδοὺς.

Ὁ Ρωμαντισμὸς διὰ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς τὸ παρελθόν, ὠφέλησε τὰς ἱστορικὰς μελέτας. Οἱ ρωμαντικοὶ ἱστορικοὶ ἤθελον νὰ ἀναπαραστήσουν τοὺς παλαιότερους χρόνους, ἰδίως τὰ γεγονότα τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας. Ἡ δὲ ἱστορία εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἔγινεν ἔργον τέχνης, συγχρόνως ὁμως ἤρχισεν ἡ ἐπιμελὴς μελέτη τῶν πηγῶν. Ὁ Αὐγουστῖνος Τιερρὸν (Augustin Thierry, 1797—1856) ἀναπαρέστησε διὰ τῆς ἐρεῦνης καὶ διὰ τῆς φαντασίας τοὺς Μεροβιγγεῖους χρόνους. Ἀνώτερος δὲ συγγραφεὺς καὶ ποιητικώτερος εἶναι ὁ Ἰούλιος

Μισελέ (Michelet, 1798—1874), ὁ ὁποῖος διὰ φλογώδους φαντασίας καὶ ἀνησύχου εὐαισθησίας διηγῆθη τὴν γαλλικὴν ἱστορίαν, ἐνῶ νηφαλιώτεροι ἦσαν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες, συγγραφεῖς ἱστοριῶν, ὁ **Γκιζώ** (Guisot) καὶ ὁ **Τιέρ** (Thiers).

Ἡ ρωμαντικὴ λογοτεχνία δὲν ἀνέδειξε μεγάλας κορυφὰς εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ ἐμπνευσμένος μεταξὺ τῶν γερμανῶν ρωμαντικῶν **Νοβάλλις** (Novallis) ἀπέθανε πολὺ νέος (1801). Ἄλλ' ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Σαίξπηρ ἐγέννησε τὰς ὀνομαστάς μεταφράσεις τῶν δραμάτων του ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν **Σλέγκελ** (Schlegel). Ἡ ἀγάπη ὅμως πρὸς τὸ γερμανικὸν παρελθὸν ἐγέννησε μεγάλην ἐρευνητικὴν προσπάθειαν, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ μνημειώδης συλλογὴ τῶν πηγῶν τῆς μεσαιωνικῆς γερμανικῆς ἱστορίας (*Monumenta Germaniae historica*). Τὴν ρωμαντικὴν καὶ μεσαιωνικὴν αὐτὴν τάσιν ἐπολέμησεν ὁ κύκλος τῆς Νέας Γερμανίας, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχηγός, **Ἑρρίκος Χάινε** (Heinrich Heine, 1799—1856), ἀνεδείχθη ἔξοχος λυρικός καὶ σατιρικός.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ

Περὶ τὸ 1848 ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ Ρωμαντισμοῦ, διότι ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐταράσσετο ὑπὸ νέων ἐπαναστάσεων καὶ ἡ περίοδος τῆς παλινρθώσεως εἶχε παρέλθει. Τότε οἱ ποιηταὶ ἠθέλησαν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἐκ τῆς ὑπεραισθητικῆς πολυλογίας καὶ ἤρχισαν νὰ φροντίζουν περισσότερον τὴν συμμετρίαν τοῦ ἔργου καὶ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς. Ὁ ἡγέτης τῆς νέας τάσεως **Λεκὸντ Ντὲ Λιλ** (Leconte de Lisle, 1820—1894), ἐραστὴς τῶν ἀρχαίων λογοτεχνιῶν, τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς Ἰνδικῆς ἀκόμη, ἐπεβλήθη διὰ τῆς πλαστικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ στίχου καὶ καὶ τοῦ ρυθμικοῦ μεγαλείου. Τὴν τάσιν ταύτην ὠνόμασαν **Π α ρ ν α σ σ ι α κ ῆ ν Σ χ ο λ ῆ ν**. Ἐκ τῶν ἀρίστων δημιουργημάτων τῆς σχολῆς αὐτῆς εἶναι τὰ «**Ἄ π τ α ι σ τ α**» λεγόμενα «**Σονέττα**» τοῦ **Ἑρεδιά** (José María de Heredia, συλλογὴ **Τρόπαια Τροφῆες**), τὰ ὁποῖα διακρίνει ἀπαράμιλλος λαμπρότης τῆς μορφῆς καὶ ἰσχυρὰ ὑποβλητικότης. Ὁ ὀλίγον πρεσβύτερος καὶ τῶν δύο **Σὰρλ Μπωδελαιρ** (Charles Baudelaire, 1811—1867), ἰδιόρρυθμος καὶ παράδοξος, φθάνει

ένιότε εις μεγάλην έκφραστικότητα (Κυρία συλλογή Fleures du mal).

Ἀπὸ τοῦ 1830 ἰδίως ἀναπτύσσεται νέα γενεὰ συγγραφέων, ἡ ὁποία θέλει νὰ παρατηρήσῃ καὶ νὰ περιγράψῃ μὲ ἀκρίβειαν τὴν σύγχρονον πραγματικότητα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ρωμαντικούς οἱ νέοι συγγραφεῖς ἀποφεύγουν νὰ ἐκθέσουν τὰ ἴδια συναισθήματα καὶ τὰς ἰδίας σκέψεις καὶ διδάσκουν, ὅτι «ἡ μεγάλη τέχνη εἶναι ἐπιστημονικὴ καὶ ἀπρόσωπος καὶ ὅτι ὁ καλλιτέχνης δὲν πρέπει νὰ ἐμφανίζεται εἰς τὰ ἔργα του ὅπως ὁ Θεὸς εἰς τὴν φύσιν». Τὴν τάσιν ταύτην ὠνόμασαν Ρεαλισμὸν (ἐκ τοῦ λατινικοῦ res=πρᾶγμα). Ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος Φλωμπέρ (Gustave Flaubert, 1821—1880) εἶναι ἐκ τῶν μεγάλων πεζογράφων τῆς Γαλλίας. Εἰς τὸ ὀνομαστὸν μυθιστορημὰ του Κυρία Μποβαρὺ (Madame Bovary) ἔδωκεν ἀντικειμενικὴν, ὀλίγον κακόβουλον περιγραφὴν καὶ ἀνάλυσιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν. Ἐκ τοῦ Ρεαλισμοῦ τοῦ Φλωμπέρ ἐγεννήθη ὁ Νατουραλισμὸς τοῦ Ζολᾶ (Emile Zola, 1840—1902), ὁ ὁποῖος μετ' ἰδιαιτέρας εὐχαριστήσεως περιγράφει τὴν ἀνθρωπίνην ἀσχημίαν καὶ τὰ τερατώδη ἥθη. Τὰ ἔργα του ἐκακίσθησαν ὡς ἀνήθικα καὶ μεστὰ ἀσχημίας, πολλὰ ἐξ αὐτῶν ὅμως εἶναι ἰσχυρὰ δημιουργήματα, ὅπως τὸ περίφημον Germinal, εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφει στάσιν ἐργατῶν ἀνθρακωρυχείων.

Περὶ τὸ 1848 ὁ ρωμαντισμὸς ἐξεβλήθη καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου καὶ ἐπεκράτησαν ρεαλιστικαὶ καὶ νατουραλιστικαὶ τάσεις. Οὕτω ἐδημιουργήθη τὸ γαλλικὸν Ἀστικὸν δράμα. Ἀντὶ τῶν ἀρχαίων δηλονότι ἠρώων ἢ τῶν μεσαιωνικῶν ἵπποτῶν ἀνεβίβασαν εἰς τὴν σκηνὴν τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον καὶ τὴν σύγχρονον ἔνδυμασίαν. Δύο γόνιμοι συγγραφεῖς, ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς, υἱὸς, ὁ συγγραφεὺς τῆς Κυρίας μετὰς Καμελίας, καὶ ὁ Ἐμίλ Ὄζιέ (Emile Augier), ὁ συγγραφεὺς τοῦ Γαμβροῦ τοῦ κυρίου Ποαριέ, εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ Ἀστικοῦ θεάτρου. Βραδύτερον ἐπεκράτησαν αἱ ὑπερβολαὶ τοῦ Νατουραλισμοῦ, διότι ἀνεβίβαζον κατὰ προτίμησιν ἐλαττωματικὰ ἢ διεφθαρμένα πρόσωπα. Ἡ τάσις αὕτη ὠνομάσθη Ξηρὸν Θέατρον (théâtre sec). Οἱ νεωτερισμοὶ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου ἐπέδρασαν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἐκ

της τάσεως αὐτῆς ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Γερμανίαν δύο ἀξιόλογοι δραματικοί, ὁ **Γκέραρδ Χάουπτμαν** (Gerhard Hauptmann), γεννηθεὶς τὸ 1862, (ἔργα: Πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, Ὑφανταί, Τὸ δέριμα τοῦ Κάστορος κλπ.) καὶ ὁ **Σούδερμαν** (Hermann Sudermann, γενν. τὸ 1857), τοῦ ὁποῦ τὰ δράματα ἢ **Τιμὴ** καὶ ἡ **Χαίματα** (Heimat, ἔλλ. μετάφρασις ὑπὸ τὸν τίτλον **Μάγδα**) εἶδον ἡμέρας δόξης.

Ἄλλ' ἡ μεγάλη δημιουργικὴ διάνοια τοῦ νεωτέρου θεάτρου εἶναι ὁ Νορβηγὸς **Ἑρρίκος Ἴψεν** (Ibsen, 1825—1906), τοῦ ὁποῦ τὰ λεπτοτάτης ψυχολογικῆς ἀναλύσεως δράματα ἀπέκτησαν παγκόσμιον φήμην (Βρυκόλακες, Ἀγριόπαπια, Κουκλόπιτο, Πέερ Γκύντ κλπ.).

Κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἀνεπτύχθη μεγάλως ἡ ρωσικὴ λογοτεχνία καὶ πολλοὶ ρῶσσοι συγγραφεῖς ἀπέκτησαν πανευρωπαϊκὴν φήμην. Ὁ οὐκρανὸς **Γκόγκολ**, ἔδωκεν ἀξιόλογα ἐπικά μυθιστορήματα ἢ ἐποποιίας ἐν πεζῷ, περιγράφας μὲ δύναμιν τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς στέππας τῆς πατρίδος του. Ἐπίσης ἐξετιμῆθη πολὺ διὰ τὴν λεπτότητα, τὴν εὐαισθησίαν καὶ τὴν ὄνειροπόλον μελαγχολίαν ὁ **Τουρκένεβ**. Ἄλλ' ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας μεγάλου θαυμασμοῦ ἀπολαύει διὰ τὴν βαθεῖαν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν ὁ **Δοστοϊέβσκη** (1821—1881), ὁ περίφημος συγγραφεὺς τῶν **Ἀδελφῶν Καραμαζώφ** καὶ τοῦ **Ἐγκλήματος καὶ Τιμωρίας**. Ὁ δὲ κόμης **Τολστόϊ** ἐπὶ μακρὸν ἦτο τὸ εὐαγγέλιον δι' ὠρισμένας κοινωνικὰς τάξεις, ἐπειδὴ ἐδίδαξε τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην. Τὸ κύριον ἔργον του **Πόλεμος καὶ Εἰρήνη** ἔχειπραγματικῶς ἐπικὸν μεγαλεῖον.

Ο ΝΕΟΡΡΩΜΑΝΤΙΣΜΟΣ

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τοῦ 19ου αἰῶνος ἔγινε νέα μετατροπὴ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἡ ποίησις ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν ἄκαμπτον τελειότητα τῆς μορφῆς, οἱ στίχοι ἔγιναν χαλαρότεροι, ἐπανῆλθεν ἡ ἀγάπη τοῦ συναισθηματικοῦ, ἐπεκράτησεν εἶδος τι μυστικοπαθείας καὶ ἡ ποίησις προσεπάθησε νὰ δανεισθῇ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται ἄλλαι τέχναι, ἢ

μουσική και ή ζωγραφική. Τήν νέαν ταύτην τάσιν ώνόμασαν **Συμβολισμόν ή Νεορρωμαντισμόν.**

Ή ώθησις ήλθεν άπό τήν Γαλλίαν, όπου μερικοί άπό τούς ποιητάς τής σχολής αύτης άνεδείχθησαν έξαιρετοι λυρικοί. Ό έξοχώτατος όλων αύτων είναι ό **Πώλ Βερλαίν** (Paul Verlain, 1864—1896). Περισσότερον τήν μορφήν έκαλλιέργησεν ό έλλην Ίωάννης Παπαδιαμαντόπουλος, ό όποίος έγινε διάσημος ώς γάλλος ποιητής υπό τό όνομα **Ζάν Μωρεάς** (Jean Moréas). Έκ παραλλήλου άνεπτύχθη τό μυθιστόρημα, τό όποίον κατά τούς τελευταίους χρόνους απέβη τό κυριαρχούν λογοτεχνικόν είδος. Ή Γαλλία κρατεί τό σκήπτρον του μυθιστορήματος και ό γαλλικός πεζός λόγος τών ήμερών μας έφθασεν εις άπαραμίλλον τελειότητα. Ό σημαντικώτατος τών γάλλων μυθιστοριογράφων τής προγενεστέρας γενεάς **Άνατόλ Φράνς** (Anatol France), έλαβε τό βραβείον Νόμπελ. Έπίσης πλουσία και πολύμορφος είναι και ή θεατρική παραγωγή.

Η ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Κατά τό τέλος του 19ου και τήν άρχήν του 20ου αιώνος έγινε μικροτέρα ή αντίθεσις τών ιδεολογιών εις τήν λογοτεχνίαν. Οί συγγραφείς και ποιηταί δίδουν μεγαλυτέραν σημασίαν εις τήν ιδιοφυίαν και παραδέχονται, ότι οί μεγάλοι δημιουργοί άνήκουν εις μίαν σχολήν, άπό όπου και άν έξεκίνησαν άρχικώς. Εις τήν ποίησιν έξαίρουν τήν σπανίαν προσωπικήν συγκίνησιν, τήν « κ α θ α ρ ά ν π ο ί η σ ι ν », εις δε τό μυθιστόρημα τήν ικανότητα νά αναλύουν τας ψυχολογικάς καταστάσεις.

Οί πρωταγωνισταί τής γαλλικής λογοτεχνίας έφθασαν εις μεγάλην δημοτικότητα μετά τον πόλεμον, ό ποιητής **Πώλ Βαλερύ** (Paul Valery, γεν. 1871), οί μυθιστοριογράφοι **Άντρέ Ζιδ** (André Zide, γεν. 1869) και **Μαρσέλ Προύστ** (Marcel Proust, 1871—1922).

Εις τήν άνάλυσιν διεκρίθησαν συγγραφείς και άλλων χωρών, ό γερμανός **Θωμάς Μάν** (Thomas Mann), ό αυστριακός **Στέφαν Τσβάϊγ** (Zweig), ό Ιρλανδός **Μπέρναρ Σό.** Πρός τήν κατεύθυνσιν αύτήν αναπτύσσεται ή έξαιρετική μυθιστοριογρα-

φία τῆς Ἀγγλίας καὶ ἄλλοι λαοὶ προσφέρουν τὴν συμβολὴν των, τελευταῖον δὲ καὶ αἱ Ἡνωμένα Πολιτεῖαι.

Τὸ χαρακτηριστικώτερον ὅμως τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς εἶναι ἡ ὑποτίμησις τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅτι ἡ τέχνη εἶναι διὰ τὴν τέχνην, καὶ ἡ προσοχὴ εἰς τὸ ἰδεολογικὸν περιεχόμενον τοῦ ἔργου. Ἡ καθαυτὸ πολεμικὴ καὶ μεταπολεμικὴ λογοτεχνία εἶναι τεραστία εἰς ὄγκον.

Εὐγένιος Ντελακροά
(1798—1863)
(αὐτοπροσωπογραφία)

III. ΤΕΧΝΑΙ - ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ - ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 19ου αἰῶνος ἐπεκράτησεν ὁ Ρωμαντισμὸς καὶ εἰς τὴν τέχνην, ὅπως εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὁ ρωμαντισμὸς δὲν δημιουργεῖ πρωτότυπα ἔργα, ἀλλὰ γεννᾷ τὴν ἀγάπην εἰς τὰ μεσαιωνικὰ μνημεῖα. Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ὅμως καὶ τὴν γλυπτικὴν εἶναι γονιμωτέρα ἡ ἐπίδρασις του. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ρωμαντικῆς ζωγραφικῆς εἶναι ὁ Γάλλος Εὐγένιος Δελακροά (Eugène Delacroix, 1798—1863), ὁ φίλος τοῦ Οὐγκώ, ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε τοὺς μεγάλους χρωματιστὰς (coloristes) τοῦ βορρᾶ, τὸν Ροῦμπενς καὶ τὸν Ρέμπραντ, καὶ ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ πιστῶς τὴν φύσιν, τὸ ὠραῖον ὅσον καὶ τὸ ἄσχημον (ἔργα: ἡ Λέμβος τοῦ Δάντη, Σφαγὴ τῆς Χίου κλπ.).

Ὅμοιος εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ τέχνη, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν κλασσικὴν περιόδον τῆς, ἔγινε ρωμαντικὴ. Τὸ κέντρον ἐδῶ ἦτο τὸ Μόναχον. Οἱ Γερμανοὶ ζωγράφοι ἐζήτησαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἀρχαίαν γερμανικὴν τέχνην καὶ συνήθρισαν πλουσίαν συλλογὴν ἔργων τῆς λεγομένης πρωίμου ἀναγεννήσεως, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὸν πολῦτιμον πυρῆνα τῆς Ἀρχαίας Πινακοθήκης τοῦ Μονάχου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος συνέλαβε τὸ σχέδιον μεγάλων ἐργασιῶν. Ἄλλ' οἱ περὶ τὸν ζωγράφον Κορνέλιους (Cornelius, 1783—1867) καὶ τὸν μαθητὴν του Κάουλμπαχ (Kaulbach) καλλιτέχνην δὲν εἶχον τὴν ἐκτελεστικὴν δύναμιν, τὴν ὁποῖαν ἀπαιτοῦν τὰ μεγάλα σχέδια.

Κατὰ τὸ δεῦτερον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος εἶναι πλουσία

Ντελακροά.—Αί σφαγαί της Χίου
(Παρίσιοι, Μουσείον Λούβρου)

Ἐκ τῶν καλύτερον ἔργων τοῦ γάλλου ζωγράφου, ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν πάλιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀφθοοῦν αἱ ὠραιότητες εἰς τὰς λεπτομερείας καὶ ἡ ἔκφρασις τῶν προσώπων. Ὁ Ντελακροά εἶναι ὁ κορυφαῖος τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς τῆς ζωγραφικῆς.

(Salons), κριταὶ δὲ εἶναι οἱ ἀκαδημαϊκοὶ διδάσκαλοι ἢ ἐγνωσμένης φήμης καλλιτέχναι.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ

Ἄλλὰ πολύμορφος ἰδίως εἶναι, ὡς εἶπομεν, ἡ Ζωγραφικὴ τῆς τελευταίας περιόδου. Παρὰ τὴν κλασσικὴν σχολὴν γεννᾶται ἡ Ρεαλιστικὴ, ἡ Ἐμπρεσιονιστικὴ, ἡ Ἰδεαλιστικὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἡ Συμβολικὴ. Ἠγέται τῆς κινήσεως εἶναι πάλιν οἱ Γάλλοι.

Κατ' ἐξοχὴν δημιουργικὴ εἶναι ἡ Ρεαλιστικὴ ζωγραφικὴ, ἡ

καὶ πολυμερεστάτῃ ἡ ἐκδήλωσις τῆς τέχνης. Οἱ νέοι ζητοῦν διαρκῶς νὰ ἀναπτύξουν τὴν πρωτοτυπίαν τῶν καὶ νὰ δημιουργήσουν ἔργον ἀτομικόν, ἀπαλλασσόμενοι τῆς ἐπιδράσεως παλαιότερων καλλιτεχνῶν. Ὁ καλλιτεχνικὸς βίος εἶναι πολὺ ζωηρότερος τώρα, διότι ἀσυγκρίτως πολυπληθέστερον δημόσιον ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν τέχνην. Ἡ μεγαλύτερα κινήσεις παρατηρεῖται εἰς τὴν Ζωγραφικὴν καὶ γίνονται εἰς αὐτὴν αἱ τολμηρότεροι καὶ περιεργότεροι προσπάθειαι. Τὰ ἔργα τῶν ζωγράφων γίνονται γνωστὰ διὰ τῶν Ἐκθέσεων

ὅποια εἰκονίζει τὴν σύγχρονον ζωὴν, τὰς ἰδέας, τὰ ἦθη καὶ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν συγχρόνων τοῦ ζωγράφου ἀνθρώπων. Οἱ δύο μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς ρεαλιστικῆς ζωγραφικῆς εἶναι ὁ Κουρμπέ (Courbet, 1819—1877, ἔργα: Οἱ Λιθοθραῦσταί, Κηδεῖα κλπ.) καὶ ὁ Μιλλέ (Millet, 1814—1875, ἔργα: Αἱ Σταχυοσυλλέκτριαι, ὁ Ἐσπερινὸς κλπ.).

Ὁ Ἐμπρεσσιονισμὸς (ἐκ τοῦ impression=ἐντύπωσις) σημειώνει σημαντικὸν νεωτερισμὸν εἰς τὴν τέχνην.

Κουρμπέ.—Ἡ συνάντησις
(Μουσεῖον Μονπελλιέ)

Εἰκονίζεται ὁ ἴδιος ὁ ζωγράφος, φορτωμένος μὲ τὰ σύνεργα τῆς τέχνης του, ὁ ὅποιος πηγαίνει εἰς τὴν ἐξοχὴν, διὰ νὰ ζωγραφίσῃ. Εἰς τὸν δρόμον συναντᾷ ἕνα φίλον καὶ προστατὴν του, ὁ ὅποιος τὸν χαιρετᾷ ἐγκαρδιώτατα. Τὸ ἔργον θεωρεῖται ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τοῦ ζωγράφου, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ρεαλιστῶν, διὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῆς πραγματικότητος καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐκτελέσεως.

Γουσταῦος Κουρμπέ
(1819—1877)
(αὐτοπροσωπογραφία)

Οἱ ἔμπρεσσιονισταὶ ζητοῦν νὰ παραστήσουντὰ πράγματα ὅπως ἐμφανίζονται εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ καλλιτέχνου εἰς ὠρισμένην στιγμὴν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τοῦ φωτός. Τονίζουν ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον ὠρισμένα χαρακτηριστικὰ τῶν πραγμάτων, ἰδίως τὴν φυσικὴν ζωηρότητα τοῦ φωτός καὶ τῶν χρωμάτων. Πολλοὶ τῶν εἰκόνων τούτων παράγουν ἰσχυ-

Μιλλέ (1814—1875)
(αυτοπροσωπογραφία)

ράν και παράδοξον έντύπωσιν, ιδίως όταν τὰς βλέπωμεν έξ άποστάσεως. Σήμερον λέγοντες Έμπρεσσιονισμός έννοοϋμεν τήν τεχνοτροπίαν, ή όποία έξαίρει μετ' Ιδιαζούσης ζωηρότητος ώρισμένα σημεΐα τής πραγματικότητας και άφήνει νά έννοηθοϋν περισσότερα άπό όσα παριστάνει. Έπό τήν έννοιαν ταύτην όμιλοϋμεν περι Έμπρεσσιονισμού όχι μόνον εις τήν ζωγραφικήν και εις τήν γλυπτικήν, αλλά και εις τήν λογοτεχνίαν.

Οι Έμπρεσσιονισται έμφανισθέντες τό πρώτον εις τήν Γαλίαν περι τό τέλος τής δευτέρας αυτοκρατορίας άπεδοκιμάσθησαν υπό τοϋ κοινού και μέχρι σήμερα άποτελοϋν εύάριθμον όμάδα, αλλά μέ-

νουν πιστοί εις τήν άντιληψίν των και έχουν φανατικούς θαυμαστάς. Ό άνεγνωρισμένος άρχηγός αύτών είναι ό γάλλος **Μανέ** (Manet, 1831—1883), άκαταπόνητος και ένθουσιώδης τεχνίτης (έργα : Ό λ ύ μ π ι α, ό Κ α λ ό ς Μ π ό κ, τό Π ρ ό γ ε υ μ α, ό Π ι θ η κ ο ς κ λ π.) και μετ' αυτόν ό **Κ λ ω δ Μ ο ν ε** (Claude Monet, γεν. 1846), ό ό-

Μιλλέ.—Ό σπορευς

Τό τοπίον όλόκληρον χωρίς εις τό άμυδρόν και συγκεχυμένον φώς, διά νά έξαρθη καλύτερα τό πρόσωπον τοϋ σπορέως, ό όποίος κινεί τήν χείρα του εις τό κενόν με τόν ρυθμόν τοϋ βήματος. Πρώτος ό Μιλλέ διά τών εικόνων του έδωκε ποιητικήν και συγκινητικήν μορφήν εις σκηνάς τοϋ άγροτικού και πολυμόχθου βίου.

ποῖος ἐφαρμόσας τὴν ἀρχὴν τῆς νέας σχολῆς εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τοπίων ἐσημείωσεν ἀξιόλογον ἐπιτυχίαν (ἔργα : Ἄγροὶ κατὰ τὴν ἄνοιξιν).

Ἐπίσης πολυποίκιλος καὶ παραγωγικὴ ἦτο ἡ ἐργασία τῶν γερμανῶν ζωγράφων κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίαι. Οἱ ἀξιολογώτεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὁ **Λέμπαχ** (Lepbach), ἐπίδεξιός προσωπογράφος, ὁ ὁποῖος ἐζωγράφησε προσωπογραφίας πολλῶν συγχρόνων του (ἀξιόλογος πρὸ πάντων ἡ προσωπογραφία τοῦ Βίσμαρκ), καὶ ὁ **Μέντσελ** (Menzel, 1815—1905) διακριθεὶς ὡς ζωγράφος ἱστορικῶν εἰκόνων. Εἰς τὸν Ρεαλισμὸν ἀντέταξεν εἶδος τι νεορομαντισμοῦ ἢ συμβολισμοῦ ὁ ἀξιόλογος ἔλβετός ζωγράφος καὶ γλύπτης Ἄρνολδ Μπέκκλιν (Boecklin, 1827—1901), πρωτότυπος καὶ ἰσχυρᾶς πολλακίς ἐμπνεύσεως καλλιτέχνης, ἐργασθεὶς εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁ ὁποῖος κατορθώνει νὰ ζωογονῇ τὴν πραγματικότητά διὰ τῆς πλουσίας φαντασίας του καὶ περιβάλλει τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα διὰ τινος μυστηρίου (ἔργα : ἡ ὀνομαστὴ *N i s o s τ ῶ ν ν ε κ ρ ῶ ν*, *Vitae somnium breve*, Ἄνοιξις, Σιγή εἰς τὸ Δάσος).

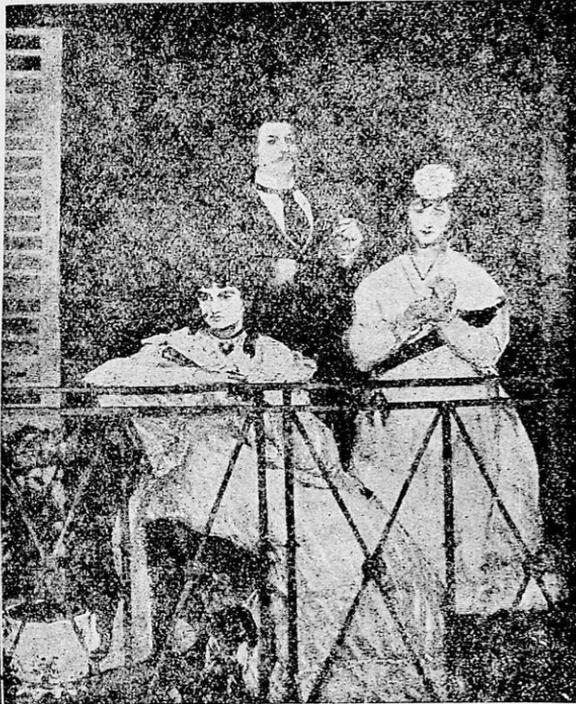

Μιλλέ.—Τὰ πρῶτα βήματα

Ἡ τέχνη τοῦ Μιλλέ δὲν εἶναι πάντοτε αὐστηρὰ καὶ μελαγχολικὴ. Ἐνίοτε ἡ βλοσυρότης τοῦ ἀγρότου φωτίζεται ἀπὸ ἓν μειδίαμα. Εἰς τὴν εἰκόνα ἡ σύζυγος φέρει τὸ μικρὸν παιδίον καὶ ἀναγκάζει τὸν ἐργαζόμενον σύζυγον ν' ἀποθέσῃ τὰ ἐργαλεῖα καὶ ν' ἀσχοληθῇ ὀλίγον μὲ τὸ μικρὸν του τέκνον, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ κάμῃ τὰ πρῶτα βήματα.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

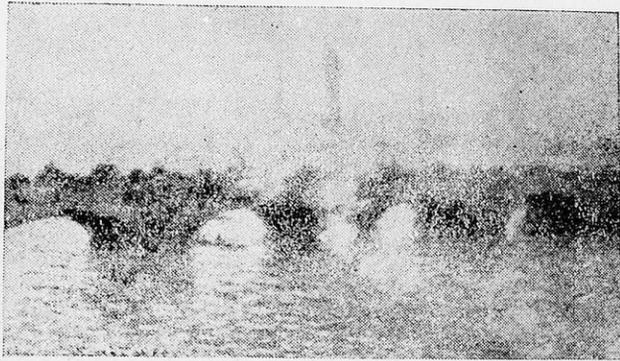
Ἡ οἰκοδομικὴ ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ αἰῶνος καὶ ἠκολούθησε νέαν ὁδὸν ὑπὸ τὴν πίεσιν δύο αἰτιῶν. Ἡ πρώτη ἦτο αἰτία αἰσθητικῆ, συνέπεια τῆς γενικῆς

Μανέ.—Εἰς τὸν ἑξώστην
(Παρίσιοι—Λοῦβρον)

Ἔργον χαρακτηριστικὸν τῆς ἱμπρεσιονιστικῆς σχολῆς. Φῶς καὶ ἐνδύματα λευκὰ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, σκότος εἰς τὸ ὄπισθεν τῆς εἰκόνας ἀποτελοῦν ἀντίθεσιν ζωηράν. Ἀποφεύγονται ἐπιμελῶς αἱ μεταβάσεις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς χρώματος εἰς τὸ ἄλλο διὰ τῶν ἐλαφρῶν ἀποχρώσεων, τὰς ὁποίας ὁ ὀφθαλμὸς εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν βλέπει.

ρεαλιστικής τάσεως, ή δευτέρα τεχνική, διότι τώρα χρησιμοποιοῦν νέον ὑλικόν, τὸν σίδηρον, καὶ κατορθώνουν οὕτω νὰ κτίζουν πολὺ εὐκολώτερον ὑπερμεγέθεις καὶ στερεὰς οἰκοδομάς. Οὕτω προήλθεν οἰκοδομικὸς τρόπος, τὸν ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν **Λογικόν**, διότι οἱ ἀρχιτέκτονες ζητοῦν νὰ ὑποτάξουν τὸν ρυθμὸν εἰς τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν ἄνεσιν. Ἐπίσης χαρακτηριστικὸν τῆς συγχρόνου ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ἡ στενὴ σύνδεσις μετὰ τῆς γλυπτικῆς.

Κλώντ Μονέ. — Ἡ γέφυρα τοῦ Λονδίνου
(ἐξ ἰδιωτικῆς συλλογῆς)

Ὁ Μονέ, ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἱμπρεσιονισμοῦ, εἶναι κυρίως ζωγράφος τοπίων. Κατὰ τὸν ἱμπρεσιονισμόν, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ ν' ἀποδώσῃ τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ, ἡ ἀνθρωπίνη μορφή δὲν ὑπολογίζεται παρὰ ὅπως καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς φύσεως. Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τῆς τέχνης τοῦ Μονέ, παριστάνει μίαν γέφυραν τοῦ Λονδίνου, ὅπως φαίνεται εἰς τὴν ὀμίχλωδῃ ἀτμόσφαιραν τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης.

Οὕτω κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τοῦ 19ου αἰῶνος ἐξετελέσθησαν κολοσιαῖα δημόσια ἔργα, σχολεῖα, θέατρα, σιδηροδρομικοὶ σταθμοί, γέφυραι, ἐργοστάσια, ἐμπορικὰ καταστήματα κτλ., ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ἐκτίσθη «νέα ἐκ βάθρων» ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1870. Μνημειώδη νεώτερα ἔργα εἶναι δύο ἢ τρεῖς σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ τῶν Παρισίων (σταθμὸς τοῦ Σαιν Λαζάρ, τοῦ Καί Ντ' Ὀρσαί, τῆς Λυών), ἐπίσης ἀξιόλογα εἶναι τὰ μέγαρα τὰ κτισθέντα διὰ τὴν ἑκθεσιν τοῦ 1870 (Τροκαδερό) καὶ τοῦ 1900. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκθέσεως τοῦ 1889 ἐκτίσθη ὁ Πύργος Ἀϊφελ ἑκσιδήρου ἔχων ὕψος 300 μέτρων. Ἀξιόλογα ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα τῆς Γερμανίας εἶναι τὸ Μέγαρον τοῦ Ράιχσταγ (1884), ὁ Καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Βερολίνου (Dom, 1905) καὶ ὁ ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν στερεότητα καὶ πρακτικότητα Σταθμὸς τῆς Λειψίας.

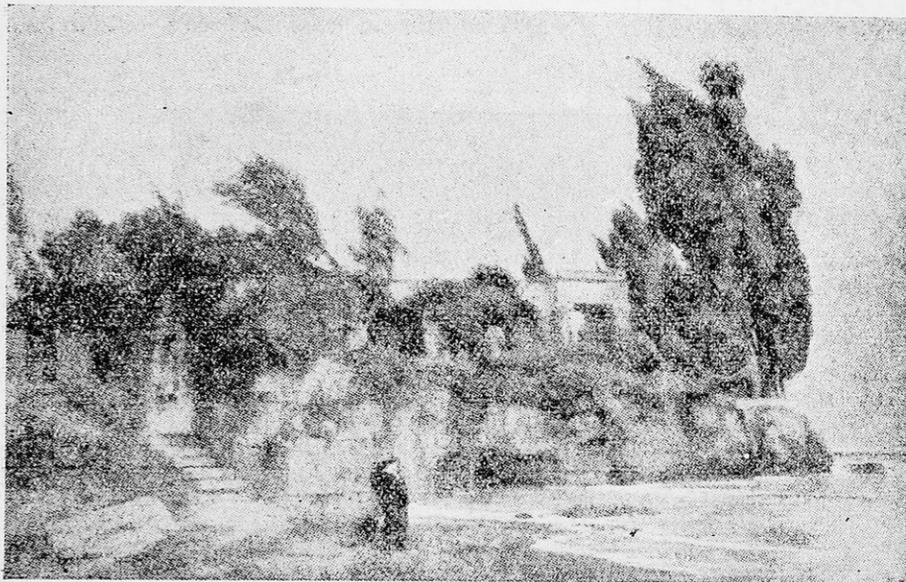

Μέντσελ.—Συναυλία
(Ἐθνικὴ Πινακοθήκη—Βερολίνον)

Δείγμα τοῦ γερμανικοῦ ρεαλισμοῦ. Εἰς μίαν αἴθουσαν κατάφωτον τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σάν-Σουσί ὁ Μέγας Φρειδερίκος ὄρθιος μετὸν πλαγίαυλον καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ πέντε μουσικῶν δίδει συναυλίαν. Ἀριστερὰ μέλη τῆς αὐλῆς παρακολουθοῦν τὴν ἐκτέλεσιν. Εἰς τὸ ἄκρον δεξιὰ ὁ μουσικοδιδάσκαλος τοῦ βασιλέως.

ΓΛΥΠΤΙΚΗ

Διὰ τὴν Γλυπτικὴν οἱ χρόνοι μετὰ τὸ 1850 εἶναι περίοδος μεγάλης ἀκμῆς. Ἡ Γαλλία ἰδίως καὶ μερικῶς ἡ Γερμανία εἶδον μέγαν ἀριθμὸν ἀξιολόγων καλλιτεχνῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἐπικρατοῦν δύο τάσεις, ἡ Ἀρχαϊζουσα ἀκαδημαϊκὴ, ἡ ὁποία ἀπομιμεῖται τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς φλωρεντινῆς πλαστικῆς, καὶ ἡ Νεωτεριστικὴ, ἡ ὁποία θέλει νὰ δώσῃ πλαστικὴν μορφήν εἰς τὰς νέας ὁρμάς.

Μπέκλιν.—"Έπαυλις παρά τὴν θάλασσαν (Μόναχον)

Δείγμα νεορρωμαντισμοῦ ἢ συμβολισμοῦ. Ἡ θύελλα κάμπτει τὰ δυνατὰ δένδρα καὶ τοῦτο εἶναι σύμβολον τῆς ψυχικῆς διεγέρσεως τῆς πενθούσης γυναικός, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τοὺς βράχους καὶ ἀτενίζει πρὸς τὴν θάλασσαν. Ὁ Μπέκλιν θεωρεῖται μέγας ποιητὴς τῆς φύσεως καὶ ἀριστοτέχνης τῶν χρωμάτων.

Τὴν πειθαρχικὴν ἀκαδημαϊκὴν τάσιν ἀντιπροσωπεύει ὁ Σαπού (Charu, 1833—1891), τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἔχουν κλασσικὴν ὁμαλότητα, ἀλλὰ στεροῦνται θέρμης καὶ κινήσεως (ἔργα: Ἐπιτύμβιον μνημεῖον Νεότης 1875, Ἄγαλμα δουκίσσης τῆς Ὁρλεάν, 1885). Οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς νεωτέρας γαλλικῆς πλαστικῆς εἶναι δύο ἀξιόλογοι διδάσκαλοι, ὁ Καρπώ (Carpeaux, 1828—1875) καὶ ὁ Ροδὲν (Rodin, 1840—1917), ὁ πρῶτος παραγωγικὸς καὶ δεξιὸς ἐκτελεστής (ἔργα: Σὺμπλεγμα χοροῦ ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ Νέου Μελοδράματος τῶν Πα-

ρισίων, Κρήνη τοῦ Ἀστεροσκοπείου, Ἄμυνα τῆς Βαλανσιέν), ὁ δεύτερος πρωτότυπος καὶ ἰσχυ-

Καρπώ.— Ἀνδριάς τοῦ Βαττώ
(Μουσεῖον τῆς Βαλανσιέν)

Ὁ Καρπώ καθὼς καὶ ὁ περίφημος ζωγράφος Βαττώ κατήγοντο καὶ οἱ δύο ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Γαλλίας Βαλανσιέν. Οἱ πολῖται τῆς Βαλανσιέν ἀνέθεσαν εἰς τὸν Καρπώ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βαττώ. Ὁ γλύπτης ἀπέδωκε μὲ ἑξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ μεγάλου ζωγράφου.

ρός, ἔχων τάσεις ρεαλιστικὰς (ἔργα : Σ τ ο χ α σ τ ῆ ς, ἡ Ἄ -

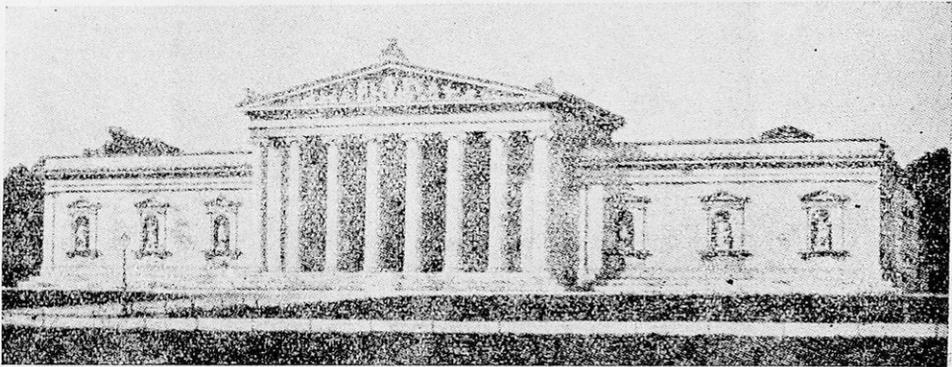
νάστασις). Πλήθος νεωτέρων καλλιτεχνῶν συνεχίζει τὸ ἔργον τῶν διδασκάλων.

Ροντέν.—Ὁ διανοούμενος
(Μουσεῖον Ροντέν)

Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ὁ γλύπτης ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἔνωσιν ἄλλὰ καὶ τὴν διαρκῆ σύγκρουσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης, τὴν τραγικὴν προσπάθειαν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ ματαίως ν' ἀπσπλάγῃ ἀπὸ τὸ βαρὺ σωματικὸν περικάλυμμα, διὰ ν' ἀποβῇ ὁ «διανοούμενος». Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μιχαὴλ Ἄγγελου ἡ γλυπτικὴ δὲν εἶχε γνωρίσει πλαστικὴν τόσον ἐκφραστικὴν καὶ δύναμιν τόσον περιπαθῆ.

Μεγάλης σημασίας γεγονός εις την ιστορίαν της τέχνης είναι η ανάπτυξις της γερμανικής μουσικής. Ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος ἠκολούθησεν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν. Ὁ 17ος αἰὼν εἶδε τὴν γέννησιν τοῦ Ὁρατορίου καὶ τοῦ Μελοδράματος, ὁ 18ος τῆς Συμφωνίας. Κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους ἐζησαν οἱ διδάσκαλοι τῆς γερμανικῆς κλασσικῆς μουσικῆς, ὁ Μπάχ (Bach, 1685—1750), ὁ ὁποῖος ἐτελειοποίησε τὴν προτεσταντικὴν

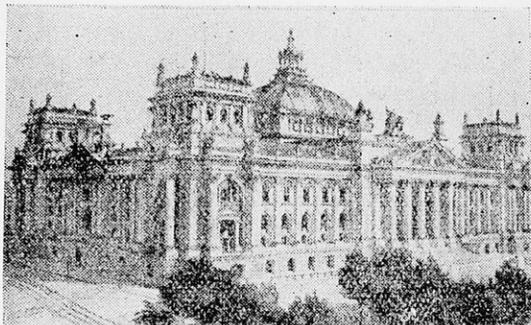
Ἡ Γλυπτοθήκη τοῦ Μονάχου

Ἐκτίσθη μεταξύ τῶν ἐτῶν 1816—1830 κατὰ τὴν κλασικίζουσαν τέχνην. Προτύλαια μεῖ ἰωνικοὺς κίονας, ἀέτωμα καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀνὰ τρεῖς κόγχαι πρὸς τοποθέτησιν ἀνδριάντων.

ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, συνθέσας περίφημα ὄσματα καὶ λειτουργίας, ὁ Χένδελ (Händel, 1685—1759), συνθέσας ἰδίως ὄρατορία, ὁ Χάϋδν (Haydn, 1732—1759), συνθέτης ὀνομαστῶν συμφωνιῶν (Δημιουργία, Αἰὼραὶ τοῦ ἔτους κλπ.) καὶ ὁ Μότσαρτ (Mozart, 1759—1791), ὁ ὁποῖος ἔγραψε συμφωνίας καὶ μελοδράματα (Γάμος τοῦ Φιγαρό, Δὸν Ζοὺάν κλπ.). Ἐπίσης κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἐζήσεν ὁ γερμανὸς μουσικὸς Γκλόϋκ (Glück, 1714—1787), ὁ ὁποῖος ἔδωκε νέαν μορφήν εἰς τὸ μελόδραμα.

Τὸ μελόδραμα ἐγεννήθη, ὡς γνωρίζομεν, εἰς τὴν Ἰταλίαν

ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τῶν Ἰταλῶν λογίων, ὅπως ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τραγωδίαν. Ἡ λεγομένη Φλωρεντινὴ σχολὴ ἔδωκε τὰ πρῶτα δείγματα τοῦ μουσικοῦ δράματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ μουσικὴ σκοπὸν εἶχε νὰ συνοδεύσῃ τὴν ὁμιλίαν καὶ ἐρμηνεύσῃ τὸ αἴσθημα τοῦ ποιητοῦ. Ἄλλ' ἐνῶ ἡ Φλωρεντινὴ σχολὴ ἦτο μᾶλλον ἀκαδημαϊκὴ καὶ περιορίσθη εἰς θεωρίας, ὁ **Κλαούδιο Μοντεβέρδε** (Claudio Monteverde,

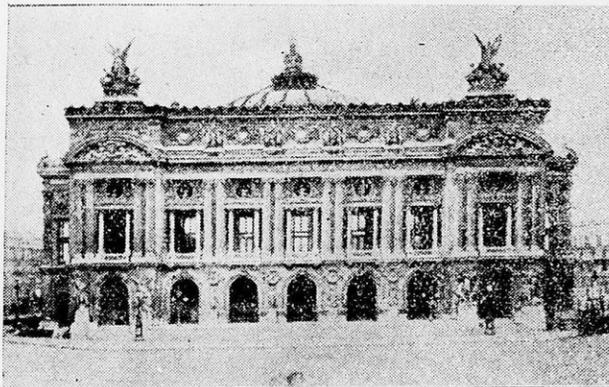

Τὸ μέγαρον τοῦ Ράιχσταγ τοῦ Βερολίνου ἔκτισθη μεταξύ τῶν ἐτῶν 1884—1894 κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως. Τὸ οἰκοδόμημα ἔχει τέσσαρας τετραγωνικοὺς πύργους εἰς τὰς γωνίας καὶ εἰς τὸ μέσον πελώριον θόλον ἐκ κρυστάλλου.

de, 1567—1643) ὑπῆρξε δυνατὸς ἐκτελεστὴς καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος σημαντικὸς σταθμὸς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μελοδράματος. Συγχρόνως παρὰ τὸ σοβαρὸν μουσικὸν δράμα (opera seria) ἀνεπτύχθη τὸ κωμικὸν μελόδραμα τῶν Ἰταλῶν (opera buffa).

Ὁ Γκλουκ ἔδωκε νέαν ὥθησιν εἰς αὐτὸ περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος. Ὁ Γκλουκ ἤθελε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν μουσικὴν, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, εἰς τὸν ἀληθῆ προορισμὸν τῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι νὰ ὑποβοηθῇ τὴν ποιήσιν, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν ἔκφρασιν συναισθημάτων καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν περιπετειῶν, χωρὶς νὰ διακόπτῃ τὴν δρᾶσιν ἢ νὰ παραμορφώσῃ αὐτὴν δι' ἀχρήστων διακοσμήσεων. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο συνέθεσε τὸ μελόδραμα Ὁρφεὺς καὶ Εὐρυδίκη (1762), τὸ ὁποῖον ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς εἰς τὴν Βιέννην, καὶ βραδύτερον τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Αὐλίδι.

Διὰ τῶν μουσουργῶν τούτων ἐφαίνετο, ὅτι ἡ μουσικὴ ἔφθασε τὰ δυνατὰ ὄριά της. Ἄλλ' ὁ Μπετόβεν (Bethoven, 1770—1827) ἤνοιξε νέας πηγὰς ἐμπνεύσεως εἰς τὴν μουσικὴν προσπαθήσας νὰ ἐρμηνεύσῃ διὰ τῶν ἤχων τὰ διανοήματά του εἰσαγαγών, ὡς λέγουν, τὴν κίνησιν τῶν ἰδεῶν εἰς τὴν μουσικὴν, ἢ ὁποῖα ἤρχισε νὰ ἐμπνέεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ποιήσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν. Ὁ Μπετόβεν ἐγεννήθη εἰς τὴν Βόννην,

Ἡ ὄπερα τῶν Παρισίων

Κατεσκευάσθη μεταξύ τῶν ἐτῶν 1861—1875 ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Γκαρνιέ κατὰ τὸν τύπον τῶν μνημείων τῆς Δευτέρας Αὐτοκρατορίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ λεγόμενος ρυθμὸς τῆς Νέας Ἀναγεννησεως. Ἐπτά ἀψιδωταὶ πύλαι εἰς τὸ ἰσόγειον διευκολύνουν τὴν εἴσοδον τοῦ κοινοῦ. Εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα μεγάλα παράθυρα μεταξύ κορινθιακῶν κιόνων φωτίζουν τὴν μεγάλην αἴθουσαν διαλειμμάτων καὶ ἀναψυχῆς, τὸ λεγόμενον φουαγέ. Εἰς τὸ μέσον τὸ οἰκοδόμημα ἔχει θόλον χαμηλόν, ὁ ὁποῖος στεγάζει τὴν αἴθουσαν τοῦ θεάτρου.

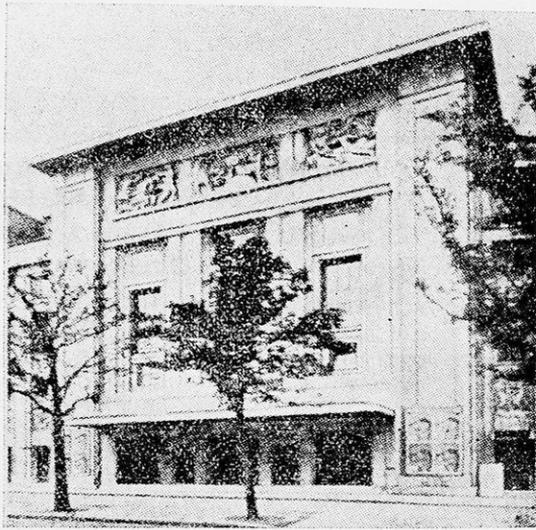
1797—1828, κύριον ἔργον Ὁ δ α ί), ἠκολούθησαν τὰ ἴχνη του καὶ γενικῶς οἱ ἄριστοι τῶν μουσικῶν τοῦ 19ου αἰῶνος θεωροῦνται συνεχισταὶ τοῦ ἔργου τοῦ Μπετόβεν.

Μετὰ τὸ 1830 ἐδοξάσθη νέα γενεὰ μουσικῶν, ὁ Μένδελσον (Mendelsohn, 1809—1847), ἔβραιογερμανός, συνθέσας ἰδίως Εἰσαγωγὰς (Ouvvertures) καὶ ὁ Σιούμαν (Schumann, 1810—1856), παραγωγικώτατος, συνθέσας μέχρι τοῦ 27 ἔτους, ὅτε ἔπαθε τὰς φρένας, πλῆθος μουσικῶν ἔργων, συμφωνίας, συνθέσεις δραματικὰς, ῥοδὰς κλπ.

Ἐπὶ μακρὸν χρόνον οἱ γερμανοὶ μουσικοὶ ἔμειναν ἄγνωστοὶ καὶ ἀκατάληπτοι εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὅταν δὲ τὸ 1830 ἐπεχείρησαν νὰ παίξουν συμφωνίας τοῦ Μπετόβεν ἐν Παρισίοις, ὁ λαὸς δὲν κατῴρθωσε νὰ ἐννοήσῃ. Μεγίστην δημοτικότητα εἶχον εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος οἱ Ἴταλοὶ μουσικοὶ, οἱ ὁποῖοι συνέθετον κυρίως μελοδράματα

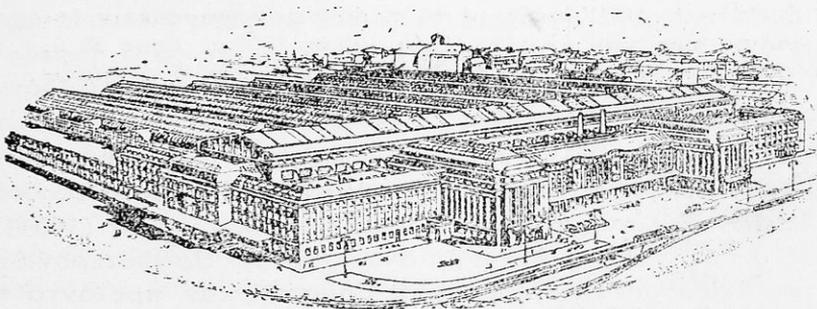
ἀλλὰ διέμενε καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν Βιέννην, ἡ ὁποία κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἦτο σπουδαιότατον μουσικὸν κέντρον. Τὰ ἀξιολογώτερα ἔργα του παρήγαγεν ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου του, τὰς περιφήμους Συμφωνίας, τὰς Σονάτας καὶ τὸ ὑπέροχον μελόδραμα Φιδέλιο.

Δύο ἔξοχοι καλλιτέχνηαι διαφέροντες ἀλλήλων κατὰ τὴν ἔμπνευσιν, Βέμπερ (Weber, 1786—1826, ἔργα: Freischutz, Oberon, μελοδράματα) καὶ Σιούμπερτ (Schubert,

Θέατρον τῶν Ἡλυσίων

Ἡμῖσιν αἰῶνα μετὰ τὴν κατοσκευὴν τῆς Ὀπερας οἱ ἀρχιτέκτονες κατεσκεύασαν οἰκοδομήματα, τῶν ὁποίων τὸν ρυθμὸν καθώρισαν τὰ ὑλικά τῆς οἰκοδομῆς. ὁ σίδηρος, τὸ τιμμέντο καὶ αἱ πλίνθοι. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πλοῦσιον ἐξωτερικὸν διάκοσμον τῆς Ὀπερας, τὸ θέατρον τῶν Ἡλυσίων εἶναι ἀπλοῦστατον ἐξωτερικῶς, μὲ μίαν κορινθίαν, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν βροχὴν, καὶ κάτωθεν αὐτῆς τρία ἀνάγλυφα, διὰ νὰ ἐνθυμίζουσι, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα εἶναι ναὸς τῆς δραματικῆς τέχνης.

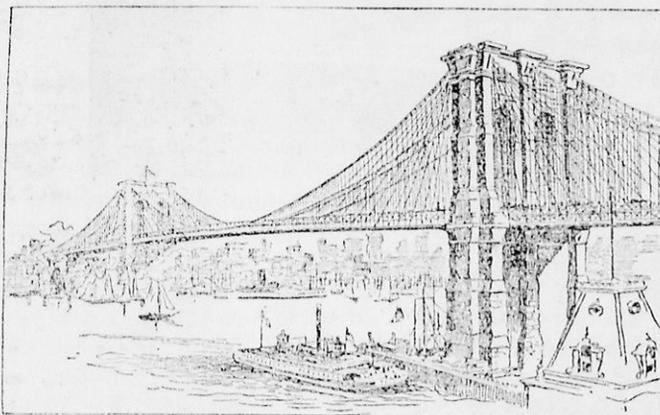

Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Λειψίας (1902—1913)

Ὁ μέγιστος καὶ ὠραιότερος σταθμὸς τῆς Εὐρώπης. Ἐστοίχισεν 135 ἑκατομ. χρυσᾶ μάρκα. Ἡ ἐμπροσθία στοὰ ἔχει μῆκος 300 μ., τὸ δὲ ὑπόστεγον καλύπτεται ὑπὸ ἑξ κολοσσιῶν ἀψίδων ἐκ σιδήρου καὶ ὑάλου, αἱ ὁποῖαι στεγάζουσι πλέον τῶν 30 ἀμαξοστοιχιῶν.

(Opera). Διασημότερος τῶν Ἰταλῶν μουσικῶν τῆς περιόδου ταύτης ἦτο ὁ **Ροσσίνι**, (Rossini, 1792—1868), διελθὼν τὸ μεγαλύ-
τερον μέρος τῆς ζωῆς του εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ μουσουργήσας
πολλὰ μελοδράματα ἐπὶ γαλλικῶν κειμένων (Libretto). Ὁ
Κουρεύς τῆς **Σεβίλλης**, καὶ ὁ **Γουλιέλμος Τέλλος**
εἶναι τὰ ὀνομαστότερα τῶν ἔργων του.

Μετ' αὐτὸν ἡ μεγαλυτέρα μουσικὴ δόξα τῆς Ἰταλίας εἶναι

Κρεμαστὴ γέφυρα

Συνδέει τὴν Ν. Ὑόρκην μετὸ προάστειον Μπρούκλιν ἐπὶ
τοῦ ποταμοῦ East-River. Ἔχει μῆκος 1800 μ., ὕψος 36 μ.
Ἐπάνω περνοῦν δύο σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ, δύο ἀμαξι-
τοὶ δρόμοι καὶ ἓν πεζοδρόμιον. Κατεσκευάσθη τὸ 1883.

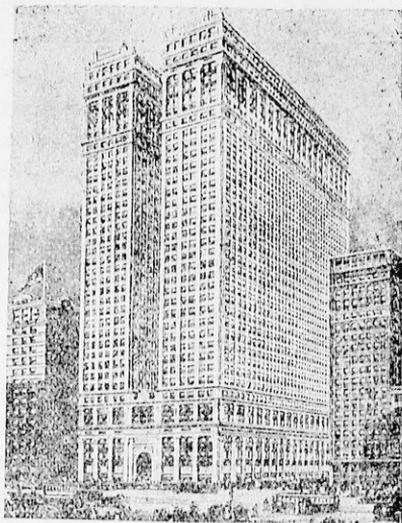
ὁ **Βέρδι** (Verdi, 1831—1901), ἀκένωτος πηγὴ ἀπαλῶν φθόγ-
γων, ὁ καταθέλας τὸν 19ον αἰῶνα διὰ τῶν μελοδραμάτων του,
τῶν ὁποίων τὰ διασημότερα εἶναι ὁ **Ριγολέττος** (1851), ὁ
Τροβατόρε καὶ ἡ **Τραβιάτα** (1853). Βραδύτερον ὑπέ-
στη τὴν ἐπίδρασιν τῆς γερμανικῆς μουσικῆς καὶ προϊόντα τῆς
νέας φάσεως τῆς τέχνης του εἶναι ἡ **Ἄϊντά**, ὁ **Ὄθελ-
λος**, ὁ **Φάλσταφ**. Οἱ νεώτεροι Ἰταλοὶ μουσικοὶ (Λεονκα-
βάλλο, Ντιονζέττι, κλπ.) εἶναι μαθηταὶ τοῦ Βέρδι.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὑπῆρξαν εἰς τὴν Γαλλίαν ἄξιοι
μνείας συνθέται, ὡς ὁ **Χαλεβὺ** (ἔργα : Ἡ Ἐβραία) καὶ ὁ

Μπερλιόζ, τοῦ ὁποῖου τὰ συμφωνικά ἔργα θεωροῦνται μεγάλα δημιουργήματα. Εἰς τὸ δεῦτερον δὲ ἡμισυ τοῦ αἰῶνος ἀνήκουν ὁ **Γκουνῶ** (Gounod, 1818—1893), ὁ συνθέτης τοῦ **Φάουστ**, καὶ ὁ νέος ἀποθανὼν **Μπιζέ** (Bizet, 1838—1875), ὁ συνθέτης τῆς περιφήμου **Κάρμεν**.

Ἄλλ' εἷς ἐκ τῶν μεγίστων μουσουργῶν τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 19ου αἰῶνος θεωρεῖται ὁ γερμανὸς **Ριχάρδος Βάγνερ** (Richard Wagner, 1813—1883), ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ συγχωνεύσῃ εἰς μεγαλειώδη ἔνωσιν ποίησιν καὶ μουσικὴν καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸ μουσικὸν δράμα τὴν θέσιν καὶ τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἢ τραγωδία. Ἦτο συγχρόνως πλούσιος καὶ τελετουργικὸς μουσικὸς καὶ τραγικὸς ποιητὴς ἐμπνευσμένος. Ὁ ἴδιος συνέθετε τὸ κείμενον καὶ τὴν μουσικὴν τῶν ἔργων του. Ἡ μουσικὴ δὲν ἔχει σκοπὸν, ὡς μέχρι τοῦδε, νὰ συνοδεύσῃ τοὺς στίχους, ἀλλὰ μουσικὴ καὶ ποίησις γεννῶνται συγχρόνως καὶ χρησιμεύουν νὰ ἐρμηνεύσουν τὰς ἰδέας καὶ τὰ συναισθήματα τῶν προσώπων. Περίφημα ἔργα του εἶναι ὁ **Ἰπτάμενος Ὀλλανδός**, ὁ **Τανχούζερ** καὶ ὁ **Λόεγκριν**. Βραδύτερον ἔγραψε τὸν **Τριστάνον** καὶ **Ἰζόλδην** καὶ τοὺς **Ἀρχιτραγουδιστὰς τῆς Νυρεμβέργης**, ὡς καὶ τὰ δύο δράματα τῆς μεγάλης τετραλογίας, τοῦ **Δακτυλίου τῶν Νιμπελοῦγκεν** (Ring der Nibelungen).

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 20ου αἰῶνος ἐξεδηλώθη εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἐξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ **Ντεμπυσσύ** (Debussy, 1862—1918), τοῦ ὁποῖου μεγάλη εἶναι ἡ ἐπίδρασις εἰς τὴν τελευταίαν γενεάν τῶν γάλλων μουσικῶν.

Οὐρανοξύστης

Ἀπὸ τὰ θαύματα τῆς νεωτέρας οἰκοδομικῆς τέχνης εἶναι οἱ περίφημοι οὐρανοξύσται τῆς Ἀμερικῆς, τῶν ὁποίων οἱ ἔνοικοι φθάνουν τοὺς κατοίκους μιᾶς πόλεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ χώρα μας ἐπὶ τετρακόσια περίπου ἔτη διοικηθεῖσα κακῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτητῶν εἶχε περιέλθει εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ἡ γῆ παρημελήθη, τὰ δάση ἐκάησαν ἢ ἐκόπησαν, ὁ φυσικὸς πλοῦτος τῆς χώρας κατεστράφη. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον εὐρίσκοντο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν, διότι κεφάλαια δὲν ὑπῆρχον, ἢ ὅσοι ἦσαν εἰς θέσιν νὰ διαθέτουν χρήματα ἀπέφευγον νὰ τὰ διαθέσουν εἰς τὴν πατρίδα μας, εἰς τὴν ὁποίαν διέτρεχον τὸν κίνδυνον τῆς ἀρπαγῆς ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς κατακτητὰς ἢ ἀπὸ τὴν ληστείαν καὶ πειρατείαν, ἢ ὁποῖα ἐμάστιζε τὸν τόπον. Ὡστε, ἂν ἐξαίρεση κανεῖς ὠρισμένα παραδείγματα, ὅπως τὴν κοινότητα τῶν Ἀμπελακίων, τὰ Μαδεμοχώρια τῆς Χαλκιδικῆς, τὰ χωριά τοῦ Πηλίου κτλ., περὶ οἰκονομικῆς ζωῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρὸν ἡ ἴδια κατάστασις. Ἡ χώρα μας ἐξήρχετο κατόπιν δεκαετοῦς περίπου πολέμου περισσότερον κατεστραμμένη ἀπὸ πρὶν. Ἡ γῆ εἶχε τελείως παραμεληθῆ, τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ φυσικοῦ τῆς πλούτου εἶχε καταστραφῆ, οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ πολλὰ ἔτη πολεμοῦντες μὲ τὸ ὄπλον εἰς τὰς χεῖρας τὸν Τούρκον εἶχον ἀπομάθει τὴν ἐργασίαν, κεφάλαια τέλος δὲν ὑπῆρχον διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις, οὔτε ξένοι διεκινδύνευον τὰ χρήματά των εἰς τόπον, ὁ ὁποῖος ἐξήρχετο ἀπὸ τόσον μακροχρόνιον ἀναρχίαν.

Τὸ πᾶν λοιπὸν ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῆ ἐκ τῆς τέφρας. Ἡ οἰκονομικὴ καχεξία, ἢ ὁποῖα, ὡς ὀρθῶς ἐλέχθη, ἦτο ἡ κυριωτέ-

ρα άφορμή τής έσωτερικής μας κακοδαιμονίας επί πολύν καιρόν, ήτο τὸ πρῶτιστον καί σπουδαιότατον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον άντεμετώπιζον πάντες οἱ κατά καιρούς κυβερνήται. Ἄλλ' ὁ έλληνισμὸς άνήκει εἰς τὰς ζωτικὰς ἐκείνας φυλάς, αἱ ὁποῖαι προάγονται καί δημιουργοῦν μεγάλα ἐκ τοῦ μηδενός. Εὐθύς μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ άγῶνος οἱ Ἕλληνες ήρχισαν νά ἐπιδίδωνται μὲ ζήλον καί δραστηριότητα εἰς ὄλους τοὺς κλάδους τής έθνικῆς οἰκονομίας καί εἰς διάστημα 100 περίπου έτῶν ή χώρα μας παρουσιάζεται μία ἀπὸ τὰς πλέον προηγμένες χώρας εἰς έθνικὸν πλοῦτον.

ΓΕΩΡΓΙΑ

Τὸ ἔδαφος τής Ἑλλάδος εἶναι κατ' ἔξοχὴν ὄρεινὸν καί πετρῶδες καί μόλις τὸ ἔν πέμπτον αὐτῆς εἶναι δυνατὸν νά καλλιεργηθῆ. Ἄλλὰ ή μακρότης τοῦ θέρους, ή μεγάλη πολλακίς θερμοκρασία καί ή άνομβρία κατά τοὺς ἔαρινούς καί θερινούς μήνας ἐμποδίζει πολὺ τὴν καλλιέργειαν καί τοῦ μικροῦ αὐτοῦ μέρους. Παρ' ὅλας αὐτὰς τὰς δυσκολίας ή έλληνική γῆ, καλλιεργηθεῖσα μὲ ἔντασιν καί φιλοσοργίαν, κατῶρθωσε νά ἀποδώσῃ μὲ τὸν καιρὸν πολύτιμα προϊόντα εἰς ποσότητας καί ποιότητας, τὰς ὁποίας πρὸ 50 άκόμη έτῶν δέν ήτο δυνατὸν νά φαντασθῆ ή νά ἐλπίσῃ τις.

Τοιοτοτρόπως τὰ ἄφθονα καί ὠραιότατα ἔσπεριδοειδῆ μας (πορτοκάλλια, λεμόνια, μανταρίνια, κίτρα κτλ.) πλημμυροῦν τὸν τόπον μας καί ἐξάγονται καί εἰς χώρας μακρυνάς. Τὰ ἔλαια, τῶν ὁποίων ὑπάρχει ὑπερπαραγωγή εἰς τὸν τόπον μας, ταξιδεύουν μέχρι τῶν άπωτάτων χωρῶν καί εἶναι περιζήτητα. Ἡ περίφημος κορινθιακῆ σταφίς εἶναι ἀπαραίτητον προϊόν διὰ πολλὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, ὅπου ἐξάγεται κατά χιλιάδας τόννους. Τὰ σταφύλια καί οἱ περίφημοι καί ποικίλοι έλληνικοὶ οἶνοι εἶναι ἀπὸ τὰ ὀνομαστότερα προϊόντα τής Εὐρώπης. Κυρίως ὅμως τὰ ἄφθονα καί ἀρῶματωδέστατα καπνὰ μας εἶναι γνωστὰ εἰς ὄλον τὸν κόσμον, περιζήτητα, καί ἀποτελοῦν τὸ σημαντικώτερον μέρος τοῦ έθνικοῦ μας πλούτου. Ὅλα αὐτὰ τὰ προϊόντα καλλιεργοῦνται ἔντατικῶτα, διότι ἐκ τής ἐξαγωγῆς αὐτῶν εἰσρέει ἄφθονος πλοῦτος εἰς τὰ δημόσια καί ἰδιωτικά ταμεῖα.

Ἀπὸ τοῦ παγκοσμίου ὅμως πολέμου ἐδημιουργήθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τοιαῦται οἰκονομικαὶ συνθήκαι, ὥστε ὄλα τὰ κράτη, διὰ νὰ μὴ ἐξάγουν τὸ πολῦτιμον συνάλλαγμα, ἔπρεπε νὰ καταστοῦν αὐτάρκη εἰς ὄλα τὰ εἶδη. Ἐγεννήθη τότε καὶ εἰς τὴν χώραν μας τὸ ζήτημα τῆς αὐταρκειας, ἰδίως τοῦ σίτου. Ἐγενεν ἀνάγκη νὰ ἐντείνωμεν τὴν καλλιέργειαν καὶ τῶν δημητριακῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξησφάλιζον τὴν διατροφήν μας. Τὸ κράτος ἀνέλαβε μεγάλα δημόσια ἔργα πρὸς ἀποξήρανσιν ἐλῶν, ρύθμισιν τῆς κοίτης ποταμῶν κτλ., διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τοὺς γεωργοὺς νέαι καὶ περισσότεραι ἐκτάσεις πρὸς καλλιέργειαν, ἰδίως τῶν δημητριακῶν. Τοιουτοτρόπως αἱ πεδιάδες τοῦ Στρυμόνος, τοῦ Ἄξιου καὶ τοῦ Ἀλιάκμονος, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε κατεκλύζοντο ἀπὸ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν, σήμερον καλλιεργοῦνται. Ἡ μεγάλη λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν ἀπεξηράνθη καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ἄροτρον. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν τελειοποίησιν τῶν μέσων τῆς καλλιεργείας ἀνύψωσαν τὴν παραγωγήν τῶν δημητριακῶν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἡ χώρα μας νὰ προσεγγίζῃ ν' ἀποκτήσῃ σχετικὴν αὐτάρκειαν. Τοιουτοτρόπως ἡ ἄλλοτε πτωχὴ Ἑλλάς διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ ἐργασίας κατάρθωσεν, ὥστε ὄχι μόνον αὐτάρκειαν νὰ ἀποκτήσῃ εἰς πολλὰ εἶδη, ἀλλὰ νὰ διενεργῇ καὶ ἐξαγωγήν πολυτιμοτάτων προϊόντων.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ὁ Ἕλλην διεκρίθη ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὡς ἔμπορος ἱκανὸς καὶ τολμηρὸς. Εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας τὸ ἐμπόριον οὐδέποτε ἔπαυσε καὶ κατὰ τὰς μαύρας ἡμέρας τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, οἱ διεξάγοντες δὲ αὐτὸ ἦσαν πάντοτε σχεδὸν Ἕλληνες. Ἐνεκα ὅμως τῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτουν εἰς τὴν χώραν μας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, σοβαρὸν ἐμπόριον ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν δὲν διεξήγετο εἰς εὐρείαν κλίμακα. Τοῦτο ἦτο κυρίως εἰς χεῖρας τῶν νησιωτῶν, οἱ ὁποῖοι διέθετον καράβια καὶ ἐπεχείρουν τολμηρὰ ταξίδια εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἢ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Δ. Εὐρώπης.

Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου κατὰ τὰ ἔτη 1830—1930 ὑπῆρξε πραγματικῶς κολοσσιαία, ἂν μάλιστα λά-

βωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν πενιχρὰν ἀρχὴν του. Κέντρα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔμπορίου εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἦσαν κατὰ πρῶτον λόγον ἡ νῆσος Σῦρος καὶ αἱ Πάτραι. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα ἐπεσκίασαν τοὺς μικροτέρους αὐτοὺς λιμένας καὶ τοὺς ὑπεβίβασαν εἰς ἔμπορικὰ κέντρα δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως.

Μέχρι τῶν παραμονῶν τοῦ τελευταίου τρομεροῦ πολέμου ὅλοι οἱ λιμένες τῆς Ἑλλάδος συνεκέντρον ἀξιόλογον ἐμπορικὴν κίνησιν, ἰδρῦθησαν παντοῦ Ἐμπορικοὶ Σύλλογοι καὶ Ἐμπορικὰ Ἐπιμελητήρια, τὸ δὲ ἔμπόριον ἀπετέλει σημαντικὸν πόρον τοῦ δημοσίου, ἐνῶ ἐν μέγα ποσοστὸν τοῦ ἑλληνισμοῦ ἠσχολεῖτο εἰς τὸ ἔμπόριον.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Μετὰ τὴν Γεωργίαν καὶ τὸ ἔμπόριον ἡ Βιομηχανία εἶναι ἡ σπουδαιότερα πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας. Κατὰ τοὺς πρώτους ὅμως χρόνους μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡ Βιομηχανία ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ χώρα μας δὲν παρέχει ἀρκετὰ καύσιμα (γαιάνθρακας, πετρέλαιον κλπ.), ἡ δὲ χρησιμοποίησις τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων πρὸς παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως δὲν εἶχε χρησιμοποιηθῆ διὰ τὰς βιομηχανικὰς ἐργασίας. Ἐξ ὅτου ἡ Ἑλλάς ἀπέκτησε σιδηροδρόμους, ἡ δὲ ναυτιλία τῆς ἀναζωογονηθεῖσα ἠδύνατο νὰ μεταφέρῃ τὰ καύσιμα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς παραγωγῆς των, ἡ βιομηχανία ἤρχισε νὰ προοδεύῃ ἀλματικῶς. Συγχρόνως ἤρχισε νὰ γίνεταί ἐξαγωγή καὶ χρῆσις ἐγχωρίου λιγνίτου.

Ἡ δημιουργία ὅμως τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ σπάνις τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μέσων ἐθνικῆς βιομηχανίας. Ἄλλ' εἰς τὸν τόπον μας ἡ βιομηχανία δὲν ἔλαβε τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας. Δὲν εἶναι δηλαδὴ «μεγάλῃ βιομηχανία», ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ἐργοστασίων μας εἶναι μικραὶ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις, ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ κυριώτερα ἀστικά κέντρα τῆς χώρας, καὶ περιορίζεται κατὰ

κανόνα μόνον δια τήν έσωτερικήν κατανάλωσιν, μη άποβλέπουσα εις έξαγωγήν.

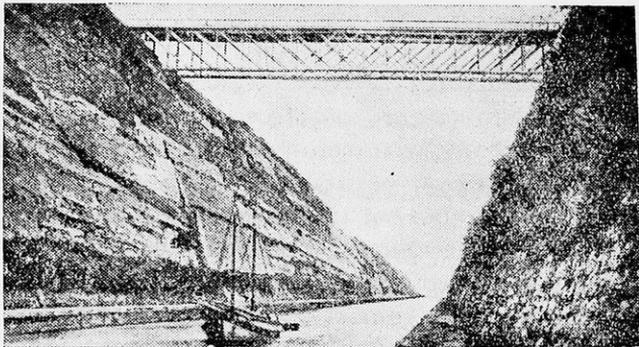
Τά κυριώτερα βιομηχανικά κέντρα τής 'Ελλάδος είναι αι 'Αθήναι, ο Πειραιεύς, ή 'Ελευσίς, αι Πάτραι, ή Θεσσαλονίκη, ή Καβάλλα, ή Σύρος, αι Καλάμαι, ο Βόλος, ή Νάουσα, ή Βέροια, ή Λεβάδεια, ή Μυτιλήνη, ή Χίος, ή Κέρκυρα, τά Χανιά, τó 'Ηράκλειον κ. ά. Σήμερον ύπολογίζουν τά λειτουργούντα έν 'Ελλάδι έργοστάσια εις 3 χιλ. περίπου, τούς δέ άσχολουμένους εις αυτά έργάτας εις 300 χιλ. περίπου.

Τήν έλληνικήν βιομηχανίαν, ώς πηγην έθνικοϋ πλούτου, έπροστάτευσε πολύ τó κράτος, περιορίσαν τας εισαγωγάς έκ τού έξωτερικοϋ δια βαρυτάτων δασμών και διευκολύναν τήν εισαγωγήν πρώτων ύλών. Σήμερον πρέπει νά είμεθα υπερήφανοι, διότι οϋδεμία χώρα τής Βαλκανικής κατώρθωσε νά άναπτύξη εις τόσον βαθμόν τήν βιομηχανίαν της. Δέν ύπάρχει σχεδόν βιομηχανικόν προϊόν, τó όποιον δέν κατασκευάζεται εις τόν τόπον μας. Πολλά μάλιστα έξ αυτών είναι έφάμιλλα πρós τά εύρωπαϊκά και μερικά ίσως και άνώτερα.

'Η μεγαλυτέρα δυσκολία δια τήν βιομηχανίαν μας είναι ή έλλειψις καυσίμων. 'Αλλ' ή πατρίς μας έχει θησαυρούς άνεκτιμήτους, τούς καταρράκτας, τούς ποταμούς και τούς ρύακας, τόν «λευκόν άνθρακα», όπως λέγουν, ο όποιος δύναται νά άντικαταστήση τόν άνθρακα πρós παραγωγήν κινητηρίου δυνάμεως. 'Υπολογίζουν, ότι αι πτώσεις τών ύδάτων εις τήν πατρίδα μας δύναται νά άποδώσουν δύναμιν πλέον τών 300 χιλ. ίππων, δύναμιν δηλαδή, ή όποία λύει τó μέγα πρόβλημα τών καυσίμων. 'Επίσης ο λιγνίτης, ο όποιος άφθονεί εις τó ύπόστρωμα τής 'Ελλάδος, κατόπιν συστηματικής έπεξεργασίας, είναι δυνατόν νά άποβή πολύτιμος καύσιμος ύλη.

'Η Γεωργία, τó 'Εμπόριον και ή Βιομηχανία άποτελοϋν τά κύρια στηρίγματα τής έθνικής μας οικονομίας. Διανοίγεται εις αυτάς εύρύτατον στάδιον δια τήν νεολαίαν μας, ή όποια πρέπει νά έπιδίδεται και εις τούς κλάδους αυτούς και όχι μόνον εις τας έπιστήμας.

Ἡ ἀπελευθερωθεῖσα Ἑλλάς δὲν εἶχε κανένα δρόμον σημαντικὸν καὶ ἡ συγκοινωνία εὐρίσκετο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Λόγω τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους τῆς πατρίδος μας ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τῆς συγκοινωνίας προσέκοπτεν εἰς ἀνυπέβλητα ἐμπόδια, διότι ἀπητοῦντο τεράστια

Διῶρυξ τῆς Κορίνθου

Ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου ἐκόπη τὸ 1893 ὑπὸ ἑλληνικῆς ἐταιρείας καὶ ἔχει μῆκος 6,3 χλμ., πλάτος 24,6 μ. καὶ βάθος 8 μ. Ἐπάνω διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου.

κεφάλαια, τὰ ὅποια δὲν ἐξευρίσκοντο εὐκόλως. Ἀλλὰ παρά τας δυσκολίας αὐτὰς τὸ κράτος μὲ τὰ γλίσχρα μέσα, τὰ ὅποια διέθετεν ὁ προϋπολογισμὸς, ἤρχισε τὴν κατασκευὴν ὁδῶν καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπῆρχον ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄρκετοὶ δρόμοι, οἱ ὅποιοι ἐξυπηρετοῦν τὴν χώραν.

Μεγάλην ὠθησιν ἔλαβε τὸ συγκοινωνιακὸν ζήτημα διὰ πρῶτην φοράν ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Τρικούπη. Ὁ ἐξαιρετος κυβερνήτης διείδεν, ὅτι τὸ ἀποτελεσματικώτερον μέσον πρὸς ἐπικοινωνίαν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς εὐημερίας τῆς ἦτο ἡ κατασκευὴ σιδηροδρομικοῦ δικτύου. Κατεσκευάσθησαν τότε σιδηρόδρομοι εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ κέντρον τὰς Ἀθήνας καὶ Πελοπόννησος καὶ Στερεὰ Ἑλλάς συνεδέθησαν σιδηροδρομικῶς. Βραδύτερον κατεσκευάσθησαν καὶ ἄλλαι γραμμαὶ, αἱ ὅποια ἐξυπηρετοῦν τοπικὰς ἀνάγκας, καὶ ὁ σιδηρόδρομος τῶν συνόρων (Ἀθηνῶν—Παπαπούλι), μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν σύνδεσιν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Εὐρώπην μέσῳ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν. Μετὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ἡ Ἑλλάς ἀπέκτησε νέον σιδηροδρομικὸν κέντρον, τὴν Θεσσαλονίκην, διὰ τῆς ὁποίας ἐπραγματοποιήθη ἡ ἔνωσις μετὰ τῆς Εὐρώπης.

Ἄξιον λόγου ἐπίσης εἶναι σήμερον τὸ ὀδικὸν δίκτυον τῆς

χώρας μας. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ αὐτοκινήτου καὶ ἡ εὐρυτάτη χρησιμοποίησις αὐτοῦ εἰς ταξίδια καὶ μεταφορὰς κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν κατασκευὴν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι συνέδεσαν ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κέντρα μεταξύ των. Σήμερον δὲν ὑπάρχει πόλις ἢ κωμόπολις, ἢ ὁποία νὰ μὴ συνδέεται μὲ τὰ μεγάλα κέντρα τῆς χώρας μας διὰ δρόμων στερεωτάτων καὶ ἀσφαλτοστρωμένων. Ἡ κατασκευὴ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου, ἢ ὁποία κυρίως εἶναι ἔργον τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας, ἔφερε μεγάλην μεταβολὴν εἰς τὸν τόπον μας καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμόν.

Ἐκεῖ ὅμως κυρίως, ὅπου τὸ ἑλληνικὸν δαιμόνιον εὐρήκεν ἔδαφος προσφορώτατον πρὸς ἐκδήλωσιν, εἶναι ἡ θάλασσα. Ἐνῶ διὰ τὴν χερσαίαν συγκοινωνίαν ἡ φυσικὴ κατασκευὴ τῆς χώρας μας παρουσιάζει μεγάλας τεχνικὰς δυσκολίας, διὰ τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας εἶναι καταλληλοτάτη. Εἶναι πραγματικῶς καταπληκτικὴ ἡ αὐξήσις τοῦ ἐμπορικοῦ μας ναυτικοῦ, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον ἀποτελεῖ μέγιστον μέρος τοῦ ἔθνικοῦ μας πλοῦτου ἀλλὰ εἶναι καὶ ζωντανὴ ἐπίδειξις τῆς εὐρωστίας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους εἰς τὰς ξένας θαλάσσας καὶ συνδετικὸς κρῖκος τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ μετὰ τῶν πανταχοῦ τῆς γῆς διεσκορπισμένων Ἑλλήνων. Κατὰ τὸ ἔτος 1934 ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία ἠρίθμει 594 ἀτμόπλοια χωρητικότητος 1,600,000 τόννων καὶ 700 ἰστιοφόρα συνολικῆς χωρητικότητος 56 χιλ. τόννων. Πρὸ τοῦ τελευταίου δὲ πολέμου ἡ Ἑλλάς μὲ πληθυσμὸν 6,315,000 κατοίκους κατεῖχε τὴν ἕκτην θέσιν μετὰ τῶν ναυτικῶν χωρῶν (Νορβηγία, Ἀγγλία, Ὀλλανδία, Δανία, Σουηδία, Ἑλλάς, Ἀμερικὴ κτλ.).

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ - ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Τὰ σημαντικώτερα προϊόντα τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν τὰ δημῶδη ἄσματα τῆς ἠπειρωτικῆς ἰδίως Ἑλλάδος. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐνετοκρατίας (15ος καὶ 16ος αἰῶν) ἀξίαν λόγου λογοτεχνίαν ἀνέπτυξεν ἡ Κρήτη. Ἐκεῖ ἐκαλλιεργήθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς δύσεως ἡ ἱπποτικὴ ποίησις. Ἐκ τῆς περιόδου ἐκείνης σφύζονται δράματα, τῶν ὁποίων τὸ γνωστότερον εἶναι ἡ Ἐρωφίλη τοῦ Χορτάτση. Τὸ

δὲ μακρὸν ἱπποτικὸν ἔπος τοῦ Βιτσέντου Κορνάρου, ὁ Ἐρω-
τ ὀ κ ρ ι τ ο ς, περιέχει πραγματικὰ ποιητικὰς καλλονὰς παρὰ
τὴν κουραστικὴν ἀπεραντολογίαν τῶν διαλόγων.

Ἄνωτέρα ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τῆς Ἑπτανήσου, ἡ ὁποία εἶχε
τὸ εὐτύχημα νὰ μὴ γνωρίσῃ τουρκικὸν ζυγόν, ἐνῶ ἡ Κρήτη ὑπε-
τάγη εἰς τοὺς Τούρκους κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 17ου αἰῶ-
νος. Ἀξιόλογον ἐπίσης πνευματικὸν κέντρον τὸν 18ον αἰῶνα
ἦσαν τὰ Ἰωάννινα εἰς τὴν Ἠπειρὸν. Εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν γλῶσ-
σαν συνετέθησαν μερικὰ ἀπὸ τὰ περιφημότερα δημοτικὰ ποιή-
ματα. Εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐζησεν ὁ Ἰωάννης Βηλαρᾶς (1771—
1823), ἰατρὸς τῶν υἱῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, σπουδᾶσας εἰς τὴν Ἰτα-
λίαν, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς φωτεινότερους Ἑλληνας τῆς
ἐποχῆς του. Ἐγραψε μύθους καὶ ἄλλα λυρικά ποιήματα εἰς τὴν
λαϊκὴν γλῶσσαν. Ὁ Βηλαρᾶς θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους
προδρόμους τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ταχθεὶς ἀνεπιφυλάκτως
ὑπὲρ τοῦ λαϊκοῦ ἰδιώματος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης. Εἰς τὸ
περίφημον βιβλίον του «Ἡ ρομενικὴ γλῶσσα», εἰς τὸ ὁποῖον πε-
ριέχει μετάφρασιν τοῦ Κρίτωνος τοῦ Πλάτωνος καὶ μέρους ἐκ
τοῦ β' βιβλίου τοῦ Θουκυδίδου, προτάσσει πραγματείαν τὴν
ὁποίαν τιτλοφορεῖ «Μικρὴ ρομενικὴ γλῶσσα γιὰ τὰ γράμματα καὶ ὀρθογρα-
φία τῆς ρομενικῆς γλώσσης». Εἰς αὐτὴν προσπαθεῖ νὰ ἀπλοποι-
ήσῃ τὴν ὀρθογραφίαν τῆς νεοελληνικῆς καταργῶν τὰ πνεύματα
καὶ τοὺς τόνους, διατηρῶν μόνον τὸ η καὶ τὸ ο κτλ. Ἐκ τῶν
ποιημάτων τοῦ Βηλαρᾶ ἀξιόλογα εἶναι κυρίως τὰ σατιρικά του,
εἰς τὰ ὁποῖα καυτηριάζει πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς συγχρό-
νου του κοινωνίας τῶν Ἰωαννίνων.

Δημῶδες ποιήσεις, κρητικὴ καὶ ἐπτανησιακὴ λογοτεχνία, ὄρ-
γανον εἶχον τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν. Ἄλλ' οἱ Ἑλληνας διετήρη-
σαν ζωηρὰν τὴν παράδοσιν τῆς λογίας, τὴν ὁποίαν ἐθεράπευ-
σεν ἰδίως ἡ Ἐκκλησία. Οἱ λόγιοι τοῦ ἔθνους ἔγραφον γλῶσσαν,
ἡ ὁποία διετῆρει τὸ τυπικὸν καὶ τὸν λεκτικὸν πλοῦτον τῆς ἀρ-
χαίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὁ κληρὸς καὶ οἱ λόγιοι
ἔγραφον ὁμιλίαν, ἱστορικὰ ἔργα καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα εἰς
τὴν λογίαν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ἐπίσημος γραφομένη γλῶσσα. Εἰς
τοὺς κύκλους ἐπίσης τῶν λογίων ἐκαλλιεργήθη ποίησις εἰς ἀρ-
χαῖζουσιν γλῶσσαν, λυρικοῦ ἢ σατιρικοῦ περιεχομένου, τὴν

Ὁ Σολωμὸς (1798—1857)

ΣΟΛΩΜΟΣ - ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ - ΚΑΛΒΟΣ

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως ἔζησεν ὁ Ζακύνθιος Διονύσιος Σολωμὸς (1798—1857), ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ κορυφῶμα τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑπτανησιακῆς λογοτεχνίας. Μορφωθεὶς εἰς Ἰταλίαν μακρὰν τῆς λογίας παραδόσεως εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ γράψῃ ἰταλικά ποιήματα. Ἀλλὰ τὸ 1823 εὕρισκόμενος εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ συγκινηθεὶς ἀπὸ τὴν πρώτην ἐπαναστατικὴν ὄρμην συνέθεσεν ὑπὸ τὸν κρότον τῶν πυροβόλων τὸν περίφημον ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν. Οἱ βραχεῖς καὶ εὐκίνητοι στίχοι, αἱ ἐκλεκταὶ εἰκόνες καὶ ἡ λεπτότης τῶν συναισθημάτων κατέστησαν τὴν ᾠδὴν προσφιλῆ εἰς τὸ πανελλήνιον. Ὁ Σολωμὸς εἰργάζετο βραδέως, ἔγραφεν ὀλίγα καὶ ἐπεξεργάζετο διαρκῶς τοὺς στίχους του. Διὰ τοῦτο παρήγαγεν ὀλίγα ἀποσπάσματα μᾶλλον ἢ ἔργα ἄρτια (Λάμπρος, Κρητικός, Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι). Ἀλλ' ἡ λεπτὴ τεχνοτροπία του καὶ ἡ ἀπαράμιλλος εὐρυθμία τῆς φράσεως κατέστησαν αὐτὸν ὑπόδειγμα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Φύσις ὁρμητικώτερα ἦτο ὁ λευκάδιος Ἀριστοτέλης Βαλα-

ὁποῖαν ὠνόμασαν Φαναριωτικὴν ποιήσιν, διότι ἐκαλλιεργήθη ἰδίως εἰς τὸ Φανάριον καὶ τὰς αὐλὰς τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας. Ἀλλ' ὁ καλαισθητικώτερος ἐκ τῶν Φαναριωτῶν Ἀθανάσιος Χριστόπουλος (1772—1847) συνέθεσε τὰ ὀνομαστὰ Βακχικὰ του εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν, ἐνῶ ὁ τελευταῖος σημαντικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Φαναριωτικῆς σχολῆς Ἡλίας Τανταλίδης μετεχειρίζετο μὲ δεξιότητα καὶ τὰς δύο γλώσσας. Οὕτως ἡ νεωτέρα Ἑλλάς εἶχε δύο λοτεχνίας, τὴν λογίαν καὶ τὴν δημώδη.

ωρίτης (1824—1879), παραγωγικώτερος, εϋφάνταστος, αλλά στερούμενος τῆς λεπτῆς καλαισθησίας τοῦ Σολωμοῦ. Σπουδάσας νομικά εἰς τὴν Γαλλίαν ἠγάπησα τὴν ρωμαντικὴν ποίησιν καὶ ἦτο θαυμαστῆς τοῦ Οὐγκώ. Ὅπως οἱ εὐρωπαῖοι ρωμαντικοὶ ἐλάτρευαν τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς ἱππότες, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Βαλαωρίτης ἐλάτρευε τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἐλληνικὸν μεσαίωνα, ὅπως ἔλεγε, τοὺς ἀρματολοὺς καὶ κλέφτας, τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου κλπ.

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης (1824 - 1879)

Εἰς τὰ ἀξιόλογα ποιήματά του, εἰς τὰ ὁποῖα ἔδωκε τὸν εὐγλωττον τίτλον Μνημόσυνα (1857), ἔψαλε κυρίως τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰ παθήματα τῶν θρυλικῶν ἐκεῖνων ἡρώων. Ὁριμωτέρας τεχνοτροπίας προϊόντα εἶναι ὁ Ἄθανάσιος Διάκος, ἡ Κυρὰ Φροσύνη καὶ ὁ Φωτεινός, ὁ ὁποῖος ἔμεινεν ἡμιτελής.

Ἐνῶ ὁ Σολωμός καὶ Βαλαωρίτης ὄργανον εἶχον τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν, ἕτερος ζακύνθιος ποιητής, ὁ Ἀνδρέας Κάλβος (1792—1869) ἔγραφεν εἰς ἀρχαῖζουσας γλῶσσαν τὰ ἀξιόλογα λυρικά του. Ὁ Κάλβος θεωρεῖται εἰς τῶν ἀρίστων ὑμνητῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως διὰ τῶν 24 Ὁδῶν του, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν καὶ τὸ μοναδικόν του ἔργον. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν ὁ Κάλβος παρέμενεν ἄγνωστος μέχρι τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παλαμᾶς ἀπεκάλυψε τὴν πραγματικὴν του ὄξιαν. Ἡ γλῶσσα του εἶναι ἀνώμαλος καὶ ἀνάμεικτος ἀπὸ λέξεις τῆς λογίας καὶ τῆς δημοτικῆς, ἀλλὰ αἱ ἔννοιαί του ὑψηλαί, αἱ εἰκόνες καὶ μεταφοραὶ του μεγαλειώδεις καὶ ὁ ρυθμὸς του σοβαρὸς καὶ μεγαλοπρεπής. Δικαίως σήμερον ὁ Κάλβος ὀνομάζεται ὁ Πίνδαρος τῆς νεοελληνικῆς ᾠδῆς.

Ἡ Ἑπτανησιακὴ σχολὴ εἶχε μακρὰν παράδοσιν καὶ μέχρι

των ἡμερῶν μας ἀκόμη ἀνέδειξεν ἀξιολόγους ποιητάς. Μεταξύ αὐτῶν ἀξίζει νὰ μνημονευθοῦν ὁ Ἰούλιος Τυπάλδος (1814—1883), κομψότατος λυρικός, ὁ Γεώργιος Τερτσέτης (1800—1874), ἐπικός καὶ λυρικός, ὁ Γεράσιμος Μαρκοράς (1826—1903), λυρικός, ὁ Λαυρέντιος Μαβίλης (1860—1912), φονευθεὶς κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων. Ὡς θερμὸς πατριώτης καὶ εὐρυμαθὴς σοφός. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι τὰ σονέττα του. Τέλος περίφημος σατιρικός ἦτο ὁ Διονύσιος Λασκαράτος.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΗΣ ΛΟΓΙΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

Τὴν λογίαν φαναριωτικὴν παράδοσιν ἠκολούθησαν οἱ ἀδελφοὶ **Σουῦτσοι**, καταγόμενοι ἐξ ἀρχαίας φαναριωτικῆς οἰκογενείας, οἱ ὅποιοι ἦσαν οἱ γνωστότεροι ποιηταὶ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος κατελθόντες εἰς Ἀθήνας ἐκ Παρισίων, ὅπου εἶχον σπουδάσει. Ὁ Ἀλέξανδρος Σουῦτσος (1803—1863) εἰς τὴν ἑξαψιν τοῦ πάθους κατὰ τῶν μελῶν τοῦ Νομοτελεστικοῦ καὶ βραδύτερον κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ἢ τοῦ Ὄθωνος εἶχε στιγμὰς σατιρικῆς εὐγλωττίας. Ἄλλ' ὁ Περὶ π λ α ν ὠ μ ε ν ὄ ς του, εἰς τὸν ὅποιον κακῶς ἀπομιμείται τὸν Βύρωνα, εἶναι πλήρης ρωμαντικοῦ στόμφου. Λυρικώτερος ἦτο ὁ Παναγιώτης Σουῦτσος (1806—1868). Ἀλλὰ τὸ νεανικόν του ἔργον ὁ Ὀδοιπόρος, καθὼς καὶ τὰ δράματά του ἔχουν ἄφθονον αἰσθηματικὴν κοινολογίαν καὶ πολὺ ὀλιγωτέραν ποίησιν ἢ δρᾶσιν. Κατὰ ταῦτα οἱ ἀδελφοὶ Σουῦτσοι εἶναι εἰσηγηταὶ τοῦ ρωμαντισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν λογίαν γλῶσσαν ἔγραφεν ἐπίσης εἰς τὰ πρωτότυπα καὶ εἰς τὰς πολλὰς μεταφράσεις του ὁ Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς (1809—1892), ἀνὴρ μεγάλης μορφώσεως, γλωσσομαθὴς καὶ διπλωμάτης. Εὐθύς δὲ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀνεξαρτησίας ἐφάνη ἐπικρατοῦσα ἡ λογία γλῶσσα καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Πρὸς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ἴδρυσις τοῦ Πανεπιστημίου καὶ οἱ ποιητικοὶ διαγωνισμοί, οἱ ὅποιοι ὄρον ἔθετον τὰ ποιήματα νὰ γράφονται εἰς τὴν λογίαν. Ὁ καθηγητὴς τῆς Βοτανικῆς Θεόδωρος Ὀρφανίδης συνέθεσεν ἐπικά καὶ σατιρικά ποιήματα εἰς ἀρχαῖζουσαν, ὁ δὲ Δημήτριος Βερναρδάκης, διε-

μόρφωσεν ἴδιον γλωσσικὸν τύπον, συνθέτων τὰ ὀνομαστὰ δράματα (Μαρία Δοξαπατρή, Κυψελίδαί, Φύσται, Μερόπη).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ

Ἡ γλῶσσα τοῦ πεζοῦ λόγου ἀνέκαθεν ἦτο λογία. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν πρώτων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνων ὑπέστη σημαντικὴ μεταβολήν, διότι ἡ παλαιότερα ἀρχαΐζουσα ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα δὲν ἐξήρκει εἰς τὰς νέας ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι ἐγεννῶντο εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Οἱ εὐφύεστεροι τῶν λογίων καὶ ἰδίως ὁ Κοραῆς ἠσθάνθησαν τότε τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπλοποιήσουν τὴν γραφομένην γλῶσσαν, διὰ νὰ καταστήσουν αὐτὴν προσιωτέραν εἰς τὸν λαὸν καὶ ἱκανὴν νὰ ἐκφράζη τὰ νεώτερα νοήματα. Οὕτω ἐγεννήθη ἡ Καθαρεύουσα Νεοελληνικὴ, ὁ γλωσσικὸς δηλονότι τύπος, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζομεθα σήμερον. Ἔργα δὲ ὡς ἡ ἀξιόλογος ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τοῦ καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου ἐγράφησαν εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦτο. Ἄλλ' ἡ προσπάθεια αὕτη προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀδιαλλαξίαν τῶν ἀρχαΐζόντων, οἱ ὁποῖοι ἠθελον τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Ο ΡΩΜΑΝΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΝ

Εἰσηγηταί, ὅπως εἶδομεν, τοῦ Ρωμαντισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρξαν οἱ ἀδελφοὶ Σοῦτσοι. Ὁ Ρωμαντισμὸς ἐξηκολούθησε καὶ ἔλαβε μεγαλυτέρας διαστάσεις μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐφάνη ἡ ἔμμετρος μετάφρασις τῶν ποιητικῶν Μελετῶν τοῦ Λαμαρτίνου ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Βλάχου καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ περιφήμου μυθιστορήματος τοῦ Οὐγκώ, τῶν Ἀθλίων, ὑπὸ τοῦ Σκυλίτη, ἔγινε δημοφιλεστάτη. Δύο δὲ ποιηταί, ἀποθανόντες νεοί, ὁ Σπυρίδων Βασιλειάδης (1845—1874), ὁ συγγραφεὺς τῶν Ἀττικῶν νυκτῶν καὶ τῆς Γαλατείας, καὶ ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος (1843—1873), υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ, ἀντιπροσωπεύουν τὴν νέαν ταύτην φάσιν τοῦ ρωμαντισμοῦ. Τέλος ὁ ὀψιμος ρωμαντικὸς Ἀχιλλεὺς Παράσχος (1838—1895) ἔγρα-

φε σχεδόν μέχρι τέλους του αιώνας με περισσήν αισθηματολογίαν αναμειγνύων τους γλωσσικούς τύπους και ὀλίγον περιποιούμενος τὴν μορφήν.

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ

Ἄλλ' ὁ ρωμαντισμὸς δὲν προήγαγε τὴν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν. Ἡ ποίησις καὶ ἡ λογοτεχνία τῶν χρόνων ἐκείνων ἦσαν ποίησις καὶ λογοτεχνία λέξεων ἄνευ βαθυτέρας συγκινήσεως. Κατὰ τὰς τελευταίας λοιπὸν δεκαετίας τοῦ αἰῶνος ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία εἰς τὴν ποίησιν ἐνεφανίσθη ὡς ἀντίδρασις κατὰ τοῦ φευδορρωμαντισμοῦ.

Ὁ ἐξοχώτερος τῶν λογογράφων τῶν χρόνων τούτων Ἐμμανουὴλ Ροῦθης (1835—1904) ἐδημιούργησε σκάνδαλον διὰ τοῦ νεανικοῦ του ἔργου Πάπισσα Ἰωάννα (1860), ἡ ὁποία, ἐνῶ φαινομενικῶς ἐκαυτηρίαζεν ὑπερβολὰς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἦτο κατὰ βάθος καυστικὴ σάτιρα τῆς Ρωμαντικῆς σχολῆς. Βραδύτερον διὰ τῶν μελετῶν του περὶ νεοελληνικῆς ποιήσεως ἐσατίρισε τὴν κενότητα καὶ τὴν ἀσυναρτησίαν τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως.

Ὁ Ροῦθης ἔγραψε τὰ ἔργα του εἰς ἄπταιστον καθαρεύουσαν, ἀλλ' ἦτο ἐκ τῶν θερμότερων προμάχων τῆς δημοτικῆς. Τὰς γλωσσικὰς του ἰδέας ἀνέπτυξεν εἰς τὸ περίφημον ἔργον του «Τὰ Ἐῤωλα». Ὁ δὲ συγγενῆς πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν ἰδεολογίαν Βλάσιος Γαβριηλίδης (1852—1920) ἐξύψωσε τὴν δημοσιογραφίαν καὶ προσεπάθησε νὰ στρέψῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης. Οἱ 30 τόμοι τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι ἀπὸ τὰ ὀλίγα μνημειώδη ἔργα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ὠξύνθη ἡ γλωσσικὴ ἔρις, διότι πολλοὶ λόγιοι προσεπάθησαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν δημοτικὴν εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Ὁ Χίτος Ἰωάννης Ψυχάρης (1854—1929) γεννηθεὶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνατραφεὶς εἰς Παρισίους, καθηγητῆς τῆς νεοελληνικῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν τῶν Παρισίων, ἔγραψε τὸ Ταξιδι (1888), περίφημον γλωσσικὴν μελέτην, καὶ βραδύτερον σειρὰν ἔργων εἰς τὴν ἀπλὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν. Ὁ Ψυχάρης ἀπέκτησε

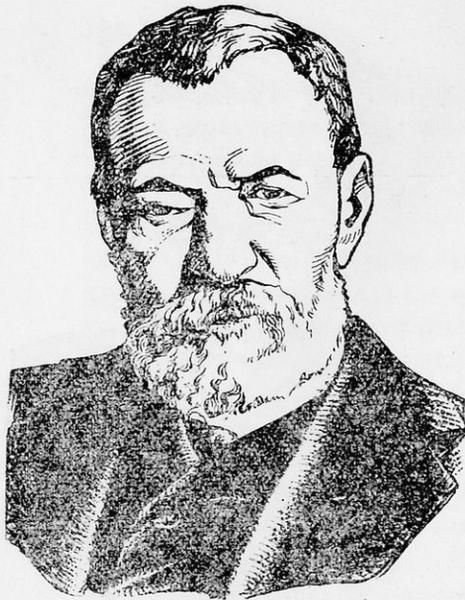
φανατικούς όπαδούς, οί όποιοι έκαλλιέργησαν τήν δημοτικήν γλώσσαν εις τήν ποίησιν και τόν πεζόν λόγον.

Ή παράταξις τών δημοτικιστών ένισχύθη σημαντικώς και απέκτησε μέγα κύρος με τήν εμφάνισιν του **Κωστή Παλαμά**, ό όποιος έθεωρήθη ώς ό έξοχώτερος ποιητής τής νεωτέρας Έλλάδος. Ό Παλαμάς είναι πρώτον ποιητής λυρικός, γνήσιος εις τήν συγκίνησην και έπιβαλλόμενος διά τής ισχυράς και πρωτοτύπου άρμονίας τής μορφής. Άλλ' ύπέρ τόν λυρικών ίσταται ό διανοούμενος, ό όποιος με ίδιαιτέραν εύχαρίστησιν και κατά τρόπον ίδιον έδέχθη τήν εύρωπαϊκήν διάνοησιν και είδεν ύπό νέον φώς τήν ιστορίαν και τήν θέσιν του έθνους μας. Ή ποίησίς του, όπως φανερώνεται εις έν άπό τά ώριμώτερα έργα του, τόν **Δωδεκάλογον** του **Γύφτου**, θρηνεϊ τάς ταπεινώσεις τής φυλής μας και όνειρεύεται άνώτερον μέλλον. Ό Παλαμάς υπήρξεν έκ τών παραγωγικωτέρων και δημιουργικωτέρων ποιητών μας.

Έν τω μεταξύ παρηγκωνίσθη ό Ρωμαντισμός και οί ποιηται ήρχισαν νά έπιμελούνται περισσότερο τήν μορφήν. Ό ήπειρώτης **Κώστας Κρυστάλλης**, άποθανών μόλις 26 έτών, προσεπάθησε νά άπομιμηθί τήν γλώσσαν και τήν άπλην τεχντροπίαν τών δημοτικών άσμάτων. Δύο δέ γόνιμοι ποιηται, ό **Βιζυηνός** και ό **Δροσίνης**, ειργάσθησαν έκ τών πρώτων εις τήν διαμόρφωσιν του έλληνικού στίχου και τής ποιητικής γλώσσης. Ύποδειγματική άπό τήν άποψιν αύτήν ή παραγωγή του **Γρυπάρη**. Ό **Ίωάννης Γρυπάρης**, σίφνιος, σπουδάσας εις τήν Μεγάλην του Γένους Σχολήν τής Κωνσταντινουπόλεως, έγραψε τά όνομαστά σονέττα του άκολουθών ώς επί τό πλεϊστον τήν συντομίαν και τήν άυστηρότητα τής Παρνασιακής

Κωστής Παλαμάς (1859—1943)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης
(1851—1911)

σχολῆς. Ἡ ποίησις του ἔφερε τὴν αὐστηρότητα εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἔκφρασιν. Ὁ Γρυπάρης ἠσχολήθη καὶ εἰς μεταφραστικὰς ἔργασίας καὶ ἔδωκε πραγματικῶς ὑποδειγματικὰς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν. Σειρὰ δὲ λεπτῶν, ἂν ὄχι πολὺ παραγωγικῶν λυρικῶν, ὡς ὁ Πορφύρας, ὁ Μαλακάσης, ὁ Χατζόπουλος κ. ἄ. ἔδειξαν τὴν λεπτὴν συγκίνησιν, τῆς ὁποίας εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἡ νεοελληνικὴ φυλὴ.

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΕΤΩΝ

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἀνεπτύχθη τὸ ἑλληνικὸν διήγημα. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1851—1911) ἀπὸ τὴν

Σκίαθον, τύπος θρησκολήπτου, φίλος τῆς ἀπλῆς καὶ ἀπερίττου ζωῆς, χωρὶς ματαιοδοξίαν, ἀφῆκεν εὐρὺ συγγραφικὸν ἔργον, κατὰ τὸ πλεῖστον διηγηματογραφικόν. Τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς θρησκείας, τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ταπεινῆς καὶ ἀπλοῖκῆς ζωῆς, εἶναι δὲ πλήρες λυρικοῦ ταλάντου. Ἡ γλῶσσα τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι ἡ καθαρεύουσα, ἀλλ' ἀνάμεικτος μὲ ἐκκλησιαστικὰς καὶ λαϊκὰς ἰδιωματικὰς ἐκφράσεις. Ὁ Παπαδιαμάντης θεωρεῖται ὡς ἐξαιρετος ἠθογράφος, τὰ δὲ πρόσωπα τῶν ἔργων του εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπλοῖ καὶ ἀφελεῖς νησιῶται καὶ χωρικοί.

Ὁ Ἀνδρέας Καρκαβίτσας (1860—1922) διετέλεσεν ὡς ἱατρός εἰς ἔμπορικὰ πλοῖα καὶ ἀπέβη μοναδικὸς εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῆς ναυτικῆς ζωῆς, ἐνῶ ἐκ παραλλήλου ἐξυμνεῖ τὰ ἦθη καὶ τῶν ὄρεινῶν καὶ πεδινῶν Ἑλλήνων μὲ μεγάλην πιστότητα καὶ εἰλικρίνειαν. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Παπαδιαμάντην ἐνεκολπώθη τὸ κήρυγμα τοῦ Ψυχάρη καὶ ἔγραψεν ὅλα τὰ ἔργα του

εἰς τὴν δημοτικὴν. Τὰ ἔργα του διακρίνει πλοῦτος εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ ἀντίληψις τῆς λαϊκῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο θεωρεῖται καὶ αὐτὸς ὡς ἑξαιρετὸς ἠθογράφος. Τὸ ἔργον τοῦ Καρκαβίτσα καθὼς καὶ τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχει ἑξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὴν νεοελληνικὴν πεζογραφίαν.

Τὸ διήγημα καλλιιεργεῖται πολὺ εἰς τὰς ἡμέρας μας καὶ ἔχει ἀξιολόγους ἀντιπροσώπους. Εὐρύτατα γνωστὸς εἶναι σήμερον ὁ **Δημοσθένης Βουτυρᾶς**, ὁ ὁποῖος ἐπεβλήθη μὲ τὰ σύντομα καὶ ὑποβλητικὰ διηγήματά του.

Μετ' ἰδιαζούσης ἀγάπης ἐκαλλιιεργήθη καὶ ἔγινεν εἶδος λογοτεχνικὸν τὸ **Χ ρ ο ν ο γ ρ ᾶ φ η μ α**, εἰς τὸ ὁποῖον διεκρίθησαν ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ὁ **Κονδυλάκης**, ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ὁ **Νιρβάνας**, **Παπαντωνίου** καὶ ὁ **Σπύρος Μελάς**. Ὁ Μελάς ἔγραψε καὶ δράματα πολύκροτα (ὁ Γυῖος τοῦ ἤσκιου, τὸ Χαλασμένο σπίτι, Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο), ἐνῶ ὁ Παπαντωνίου εἶναι συγγραφεὺς πολυμερέστατος καὶ ποιητῆς ἐμπνευσμένος καὶ κριτικός. Ἐπίσης ὡς δραματικὸς διεκρίθη καὶ ὁ **Γρηγόριος Ξενόπουλος**, τοῦ ὁποῖου τὰ δράματα ἔχουν λεπτὴν σκηνηνικὴν τέχνην (Φωτεινὴ Σάντρη, Στέλλα Βιολάντη κτλ.). Ὁ Ξενόπουλος ἔγραψεν ἐπίσης ἀξιόλογα μυθιστορήματα.

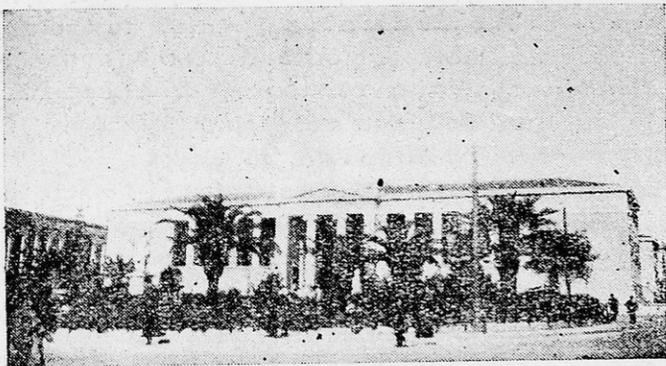
Ἄλλὰ τὸ μυθιστόρημα ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα κυρίως μετὰ τὸν πόλεμον καὶ χαρακτηρίζει τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Οἱ συγγραφεῖς ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν ἠθογραφίαν, καλλιιεργοῦν τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν διανόησιν. Ἡ γλῶσσα δὲ αὐτῶν ἀπέβαλε καὶ αὐτὴ τὸν ἠθογραφικὸν χαρακτήρα τῆς πρώτης ψυχαικῆς ἐποχῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὴν ἔκφρασιν λεπτοτέρων ἐννοιῶν καὶ εἰς τὸν τύπον τῶν προηγμένων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν.

ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ - ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Ἡ νεωτέρα Ἑλλάς ἀνέπτυξε τὴν τέχνην καὶ εἰς ὅλους τοὺς κλάδους αὐτῆς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἑξαιρετοὺς δημιουργοὺς. Ἡ **Ἀ ρ χ ι τ ε κ τ ο ν ι κ ῆ** ἤρχισε νὰ ἀνθῇ εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς πρωτεύουσας εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄλλὰ τὰ πρώτα ἔργα, διὰ τῶν ὁποῖων ἐκοσμήθη ἡ νέα πρωτεύουσα, ἦσαν κυ-

ρίως ἔργα ξένων καλλιτεχνῶν, ἰδίως Γερμάνων. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν ἤργησε νὰ δώσῃ ἀξιολόγους καρπούς. Δὲν ἔχομεν ἀφθονίαν ἀρχιτεκτόνων, ἀλλ' οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες ἀρχιτέκτονες εἶναι πραγματικοὶ δημιουργοὶ καὶ περιποιοῦν δόξαν εἰς τὴν χώραν μας. Ἐκ τούτων ἀξιολογώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς :

1) **Σταμάτιος Κλεάνθης** (1802—1862) ἐκ Μακεδονίας. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Βερολῖνον καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἀνέλαβε δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Ἐκτίσεν τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν

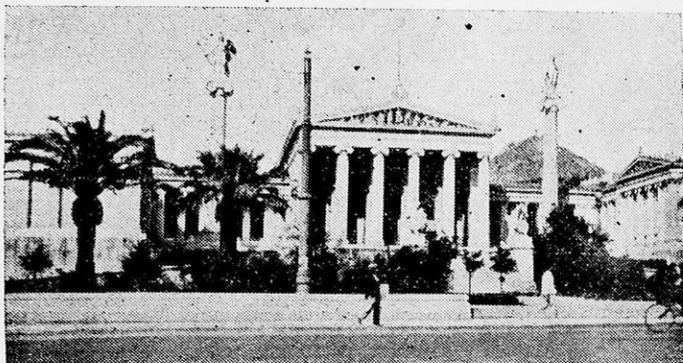
Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

Ἡ οἰκοδομὴ ἤρχισε τὸ 1837 κατὰ σχέδιον τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονος Χριστιανοῦ Χάνσεν, τὸ 1843 ἐκτίσθη ἡ προσθία πλευρὰ καὶ τὸ 1850 συνετελέσθη ὁλόκληρον τὸ κτίριον. Ἡ οἰκοδομὴ ἔγινε διὰ πανελληνίων ἐράνων καὶ συνδρομῶν. Ἀκολουθεῖ, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα σύγχρονα οἰκοδομήματα τῶν Ἀθηνῶν, Ἀκαδημία, Βιβλιοθήκη κλπ., τέχνην κλασικίζουσαν.

Πανεπιστήμιον εἰς τὰς ὑπώρειας τῆς Ἀκροπόλεως (ἤδη ἐρειπωμένον) καὶ μερικὰς ἄλλας κατοικίας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἰδιαιτέραν τεχνοτροπίαν, προσηρμοσμένην εἰς τὸν τόπον μας (Μέγαρον Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας εἰς τὴν Λεωφόρον Βασιλίσσης Σοφίας, Πύργος τῆς αὐτῆς δουκίσσης εἰς τὴν Πεντέλην, μέγαρον Θεοτόκη, ὁδὸς Σωκράτους).

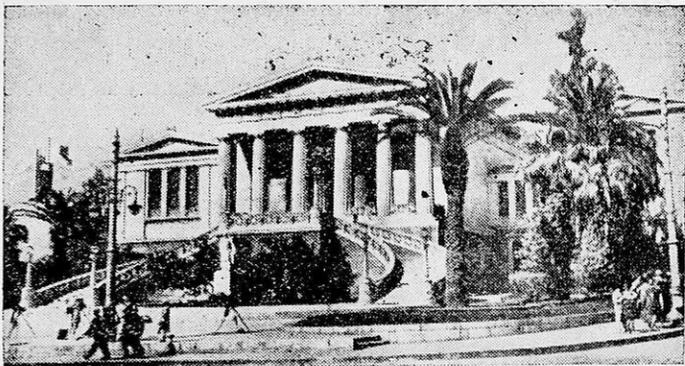
2) **Λύσανδρος Καυτατζόγλου** (1811—1885) ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, διεκρίθη ὡς ἀρχιτέκτων

είς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ὑπῆρξε μέλος πολλῶν καλλιτεχνικῶν Ἀκαδημιῶν. Ἔκτισε τὸ παλαιότερον Ἀρσάκειον, τοὺς ναοὺς τῆς

Ἀκαδημία Ἀθηνῶν

Ἰδρύθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1859—1835 δαπάναις τοῦ ἐκ Μακεδονίας μεγάλου εὐεργέτου βαρῶνου Σίνα καὶ ὑπὸ ἀρχιτέκτονος Θεοφίλου Χάνσεν τοῦ νεωτέρου.

Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη

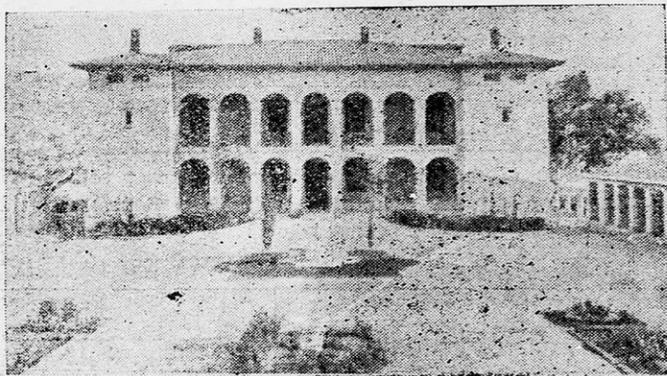
Δωρεὰ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν ἀδελφῶν Βαλλιάνων ἐκ Κεφαλληνίας, μεγαλεμπόρων καὶ τραπεζιτῶν (1903) κατὰ σχέδιον τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονος Χάνσεν τοῦ νεωτέρου.

Ἅγιος Εἰρήνης καὶ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τὸν καθολι-

κόν ναόν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ἐν Ἀθήναις. Καί τὰ ἔργα τοῦ Καυτατζόγλου ἔχουν τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητός του.

3) Ἀναστάσιος Μεταξᾶς, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1863. Ὁ Μεταξᾶς ἔδωκε τὰ σχέδια τῆς ἀναμαρμαρώσεως τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, τοῦ Αἰγυνητείου νοσοκομείου καὶ τοῦ Νοσοκομείου Συγγροῦ, τοῦ Νοσοκομείου τῶν Παίδων, τοῦ μεγάρου τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας καὶ ἄλλων κτιρίων τῶν Ἀθηνῶν.

4) Ἀριστοτέλης Ζάχος (1879—1939) ἐκ Σιατίστης τῆς

Μέγαρον δουκίσσης τῆς Πλακεντίας

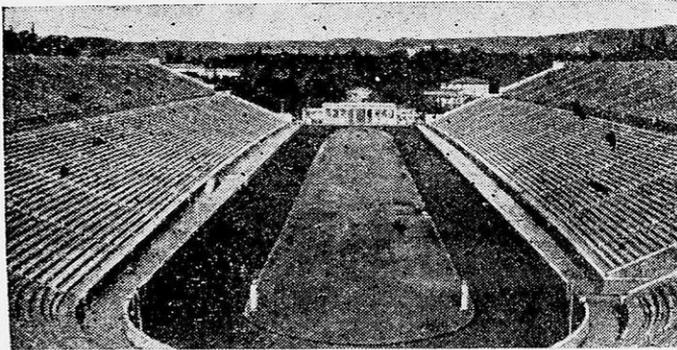
Ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Σταματίου Κλεάνθους. Τὸ κτίριον σήμερον χρησιμοποιεῖται ὡς Βυζαντινὸν Μουσεῖον (Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας, Ἀθήναι).

Μακεδονίας. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἔμεινε πολὺν καιρὸν ὡς διευθυντὴς τῶν δημοσίων ἔργων τῆς Βάδης. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν καθὼς καὶ τὴν νεοελληνικὴν λαϊκὴν. Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο αὐτῶν τάσεων ἐδημιούργησε τύπον νεοελληνικῆς οἰκίας ἐξαιρετον, μὲ ὄλην τὴν γραφικότητα τῶν βυζαντινῶν οἰκοδομημάτων καὶ τὰς ἀνέσεις τῆς σημερινῆς ζωῆς (οἰκία Χατζημιχάλη, οἰκία Πάλλη, οἰκία τοῦ ἰδίου εἰς τὴν συνοικίαν Μέγας). Ἀλλὰ τὸ μέγα ἔργον τοῦ Ζάχου ἦτο ἡ ἀναστήλωσις τοῦ καέντος τὸ 1917 μεγάλου βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης,

ἡ ὁποία ἐπροχώρησεν ἄρκετά, ἀλλὰ διεκόπη ἐκ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου του. Ὁ Ζάχος ἦτο εὐρυτάτης καλλιτεχνικῆς μορφώσεως ἀρχιτέκτων, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον πρωτότυπον καὶ ἀριστοτεχνικόν. Ἔκτισεν ἐπίσης πλῆθος ναῶν (εἰς τὰς Πάτρας, τὸν Βόλον, τὴν Σιάτισταν κ. ἄ.), εἰς τοὺς ὁποίους συνεδύασε τὸν βυζαντινὸν τύπον μὲ τὰς σημερινὰς ἀνάγκας ἐνὸς ναοῦ.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἡ Ζωγραφικὴ ἐκαλλιιεργήθη πολὺ εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν Ἑλλάδα καὶ παρήγαγεν ἀξιολόγους καλλιτέχνας. Ἐκ τῶν ἐλ-

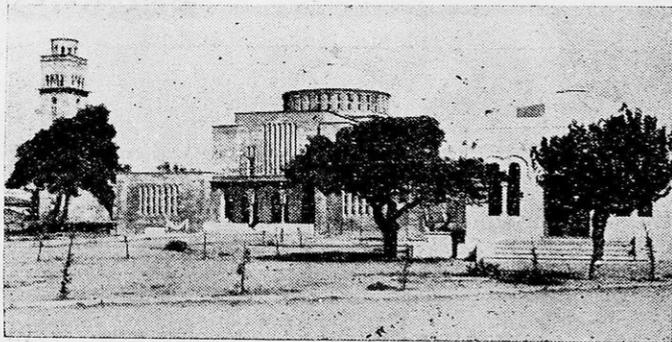
Παναθηναϊκὸν Στάδιον

Ἄναμαρμάρωσις τοῦ χώρου τοῦ ἀρχαίου Παναθηναϊκοῦ σταδίου, γενομένη τὸ 1896 κατὰ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ καὶ δαπάναις τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ.

ληνικῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἔδωκαν πολλοὺς καλλιτέχνας ἐξέχουν ἰδίως ἡ Κέρκυρα καὶ μετ' αὐτὴν ἡ μικρὰ καὶ γραφικὴ νῆσος τοῦ Αἰγαίου, ἡ Τήνος. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι ὀλόκληροι οἰκογένειαι ἐκ τῶν νήσων αὐτῶν διετήρησαν ὡς κληρονομικὸν τὸ καλλιτεχνικὸν ἄλαντον. Θὰ μνημονεύσωμεν τὰς σημαντικωτέρας ἐκ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκαλλιέργησαν τὴν Ζωγραφικὴν καὶ Γλυπτικὴν. 1) Προσαλένται. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας Παῦλος Προσαλέντης ἐκ Κερκύ-

ρας ἦτο γλύπτης. Οἱ ἄλλοι Προσαλένται διέπρεψαν εἰς τὴν Ζωγραφικὴν. α) **Σπυρίδων Προσαλέντης**, ἐξαιρετος προσωπογράφος, ἰδίως τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. β) **Αἰμίλιος Προσαλέντης**, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, περίφημος ὕδατογράφος. Ἐσχολήθη μὲ τὴν ἀπεικόνισιν τῆς θαλάσσης καὶ τῆς θαλασσινῆς ζωῆς. γ) **Ἑλένη Προσαλέντη**, ἀδελφὴ τοῦ προηγουμένου. Ἐξεπόνησε προσωπογραφίας καὶ ἀγιογραφίας. δ) **Παῦλος Προσαλέντης**, ὁ νεώτερος, ἠσχολήθη μὲ θέματα τοῦ ἀνατολικοῦ βίου, τὸν ὅποιον ἐγνώρισεν ἐν Αἰγύπτῳ.

2) **Λύτραι**. Εἰς τούτους, καταγομένους ἐκ Τήνου, ἀνήκουν

Ναὸς Ἁγίου Παύλου (Κόρινθος)

Οἰκοδομὴ κατὰ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀριστοτέλους Ζάχου. Εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα μνημεῖα τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς τέχνης.

τρεῖς καλλιτέχνη. α) **Νικηφόρος** (1832—1904), μέγας ζωγράφος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου καὶ εἶχε συμμαθητὴν τὸν Γύζην. Τὰ ἔργα τοῦ Νικηφόρου Λύτρα (κυρίως προσωπογραφίαι) εἶναι ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα καλλιτεχνήματα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Οἱ δύο υἱοὶ του β) **Νικόλαος** καὶ γ) **Περικλῆς** ὑπῆρξαν ἐπίσης ἐξαιρετοὶ ζωγράφοι.

3) **Νικόλαος Γύζης** (1842—1901) ἐκ Τήνου. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Γύζη ἀποτελεῖ σημαντικώτατον σταθμὸν εἰς τὴν νεοελληνικὴν ζωγραφικὴν. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον, ὅπου διήγαγε

τὸ περισσότερο τοῦ βίου του καὶ ἀπέθανεν. Ὁ Γύζης ἦτο ζωγράφος μεγάλης ἐμπνεύσεως καὶ ἤσκησεν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς. Ἐζωγράφησε πλῆθος προσωπογραφιῶν καὶ μεγάλων πινάκων, οἱ ὅποιοι θεωροῦνται ἔργα πολυτιμότετα ὄχι μόνον τῆς ἑλληνικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ζωγραφικῆς.

4) **Κωνσταντῖνος Βολανάκης** (1837—1907) ἐκ Κρήτης. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον καὶ ἀνεδείχθη ὁ ἐξοχώτερος τῶν Ἑλλήνων θαλασσογράφων (ἔργα: ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, ἡ πυρπόλησις τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος, ἡ ἔξοδος τοῦ Ἄρεως κτλ.).

5) **Γεώργιος Ἰακωβίδης** (1858—1932). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον καὶ διεκρίθη ἰδίως εἰς προσωπογραφίας καὶ σκηνὰς τοῦ παιδικοῦ βίου (ἔργα: Παιδικὴ συναυλία, παιδικὸς καυγᾶς, μικρὰ βάσανα, τὸ κτένισμα τῆς ἐγγονῆς κτλ.).

6) **Κωνσταντῖνος Παρθένης**, ὁ μεγαλύτερος τῶν νεωτέρων ζωγράφων τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἔργα του διακρίνει λιτότης καὶ ἐγκράτεια καὶ βαθεῖα αἴσθησις τοῦ περιττοῦ, πρὸ πάντων δὲ βαθεῖα πνευματικότης καὶ ἰδεαλισμὸς.

Τὸ πλῆθος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ζωγράφων εἶναι πολὺ, ἡ δὲ καλλιέργεια αὐτῆς ἀποδεικνύει τὴν κληρονομικὴν τάσιν τοῦ νεοἑλληνος πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν.

ΓΛΥΠΤΙΚΗ

Ἡ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴ τέχνη, ἡ Γλυπτικὴ, ἐκαλλιιεργήθη εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα μὲ πολὺν ζῆλον, ἀνέδειξε δὲ καὶ αὐτὴ μερικὰς οἰκογενεῖας λεπτῶν καλλιτεχνῶν. Ἐκ τούτων ἀναφέρονται τοὺς ὀνομαστοτέρους.

1) Οἱ **Σῶχοι**, ἐκ Τήνου, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν δύο ἐξαιρέτοι γλύπται, ὁ **Λάζαρος Σῶχος** (1862—1911) καὶ ὁ **Ἀντώνιος Σῶχος** (γεν. 1888). Ὁ πρῶτος ὑπῆρξε πραγματικὸς διδά-

Νικόλαος Γύζης (1842—1901)

Ν. Γύζη.—Τò κρυφò σχολειò (ή υπόθεσις παρμένη από τὰ χρόνια της ελληνικης σκλαβιας).

Ν. Γύζη.—Τὸ τάμα (ἢ ὑπόθεσις παρμένη ἀπὸ τὰ ἐλληνηκὰ ἔθνη). Ὑψηλὰ ἀριστερὰ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ ἀγίου ποῦ ἔγινε τὸ τάμα δεξιά ἡ κόρη ποῦ ἔκαμε τὸ τάμα γιὰ τὸν πόνο της μαζί με τὴ μάνα της.

Γ. Ίακωβίδης — Τὰ πρῶτα βήματα.

σκαλος (maître). Ἐνεπνέετο ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Ἀπὸ τὴν πρώτην ἔλαβε τὴν ἀλήθειαν, ἀπὸ τὴν δευτέραν τὴν λιτότητα, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀρμονίαν. Κατεσκεύασε προτομάς καὶ συμπλέγματα. Ὁ δεύτερος, κοθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου, ἐμπνέεται ἀπὸ τὰς ἀρχαϊκὰς μορφὰς καὶ διακρίνεται διὰ τὴν λιτότητα καὶ σαφήνειαν.

2) Οἱ **Φυτάλοι**, τέσσαρες, ὁ Λάζαρος, Γεώργιος, Μάρκος καὶ Ἰωάννης. Διεκρίθη περισσότερο ὁ **Λάζαρος Φυτάλης** (1831—1909), ὁ ὁποῖος ἠκολούθησε κλασικί-

ζουσαν τεχντροπιάν. Κατεσκεύασε προτομάς, συμπλέγματα, ἀνδριάντας καὶ ἐπιτύμβια μνημεῖα (ἀνδριὰς Γρηγορίου Ε', Κανάρη, Καραϊσκάκη, Σολωμοῦ κτλ.).

3) **Λ. Δρόσης** (1843—1884). Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸ Μόναχον καὶ ἠκολούθησεν εἰς τὴν τέχνην τοῦ τὸν νεοκλασικισμὸν (Μνημεῖον Δ. Ὑψηλάντου, ἀετώματα καὶ ἀγάλματα Σιναίας Ἀκαδημας, ἀνδριὰς Βαρβάκη εἰς τὸ Ζάππειον κτλ.).

4) **Ἰ. Βιτσάρης** (1843—1892). Μολονότι βραχύβιος καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Δρόσης, ἐπλούτησε τὴν χώραν μας μὲ μερικὰ ἐξαιρετὰ ἔργα. Ἠκολούθησε τὸν ρεαλισμὸν, ἀλλὰ δὲν λείπει ἀπ' αὐτὸν ἡ ὕψηλὴ πνοὴ τῆς κλασσικῆς τέχνης. Κατεσκεύασε πολλὰ ἰδίως ἐπιτύμβια μνημεῖα.

5) **Δ. Φιλιππότης** (1840—1920) ἐκ Τήνου, διακρίθεισ ἰδίως εἰς τὴν παράστασιν προσώπων τοῦ καθημερινοῦ βίου, εἰς τὰ ὅποια διακρίνει τις τὰς ἐξαιρετοὺς ἀνατομικὰς του γνώσεις (Ξυλοθραύστης, ὁ μικρὸς ψαρᾶς, ὁ θεριστῆς κτλ.).

6) Γ. Βιτάλης (1840—1901), νεοκλασσικός (ἔργον του σημαντικὸν ἀνδριὰς Γλάδστωνος πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου).

7) Γιαννούλης Χαλεπᾶς, ἐγεννήθη ἐν Τήνῳ τὸ 1854. Ὁ ἐξαιρετός αὐτός καλλιτέχνης εἶχε σκληρὰν μοῖραν καταδικασθεὶς νὰ διέλθῃ τὸ περισσότερον τοῦ βίου του ὡς φρενοβλαβῆς εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα. Εἶναι πραγματικὸς δημιουργὸς καὶ κάμνει κατάπληξιν ἡ δύναμις του εἰς τὴν ἔκφρασιν κοῖ ἡ ψυ-

Γ. Ἰακωβίδης.—Τὸ μπάνιο τοῦ μικροῦ.

χικότης τοῦ ἔργου του (Κοιμωμένη τοῦ Τάφου Ἀφεντάκη, ὁ Σάτωρος παίζων μετὸν ἔρωτα, ἡ Φιλόστοργος μήτηρ κ.ἄ.).

8) Θ. Θωμόπουλος, ἐκ Σμύρνης (ἐγεννήθη τὸ 1873).

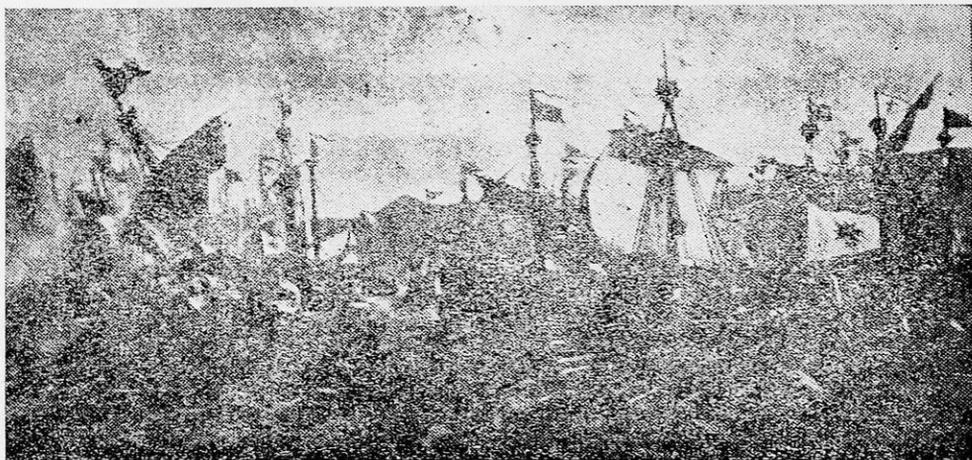
9) Κ. Δημητριάδης ἐκ Στενημάχου (ἐγεννήθη τὸ 1881).

10) Μιχ. Τόμπρος ἐξ Ἀθηνῶν (ἐγεννήθη τὸ 1889).

Οἱ τρεῖς τελευταῖοι γλύπται εἶναι ἐκ τῶν ἐπιζώντων καλ-

Νικηφόρου Λύτρα.—Τὸ λιβάνισμα.

Κ. Βολανάκη.—Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.

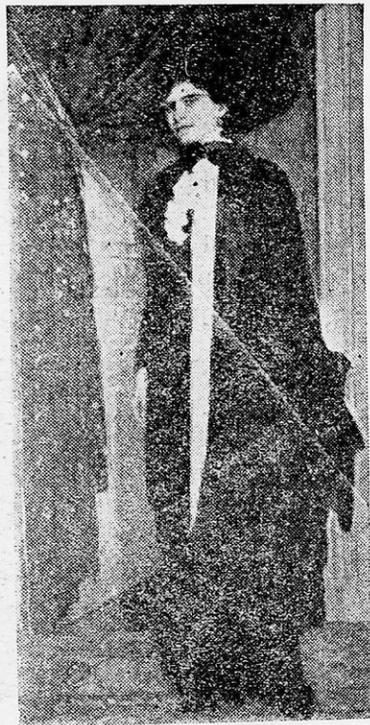
λιτεχνών της νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ ἐξακολουθοῦν μὲ πολὺν ζήλον καὶ μὲ ἐπιτυχίαν τὴν γλυπτικὴν παράδοσιν τῆς χώρας μας.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος μας ἡ μόνη μουσικὴ ἦσαν τὰ κλέφτικα καὶ τὰ ἄλλα δημοτικὰ τραγούδια. Τὸ μέλος τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν, τὸ ὁποῖον περιῆλθεν ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν καὶ ἀνemieίχθη μὲ πολλὰ ἀνατολικά στοιχεῖα, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔλαβε χρῶμα καθαρῶς ἑλληνικὸν καὶ ἀπετέλεσε τὴν λαϊκὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν. Ἡ μουσικὴ αὐτὴ δὲν ὕστερεῖ εἰς κάλλος καὶ εἰς τέχνην οὐδεμιᾶς ἄλλης.

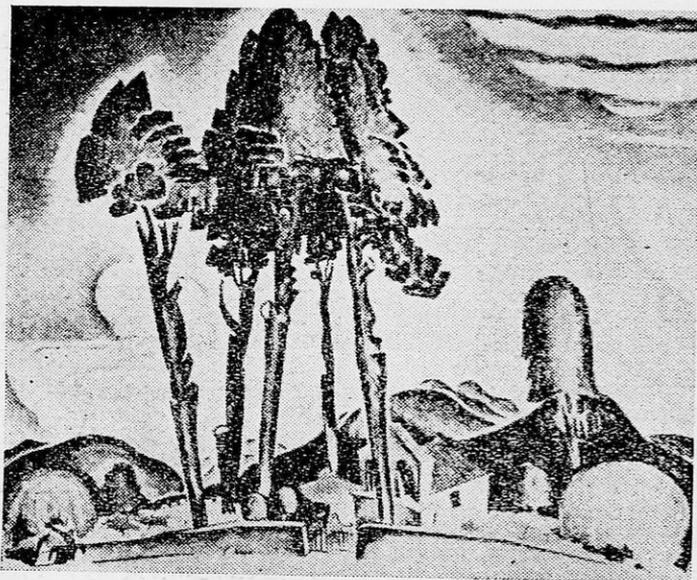
Ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῆς διὰ πρώτην φορὰν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ Καποδιστρίου. Βραδύτερον ἐπὶ τῶν Βαυαρῶν καὶ τοῦ Ὄθωνος τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἤρχισεν ὀλονέν καὶ περισσότερον νὰ ἐξοικειοῦται πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν. Χάρις εἰς τὴν στρατιωτικὴν μουσικὴν καὶ εἰς τὰ διάφορα μουσικὰ θέατρα, σοβαρὰ ἢ ἐλαφρὰ (μελόδραμα ἢ ὀπερέττα), ἤρχισε νὰ διαφαίνεται ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν.

Ἡ πρώτη ἄνθησις τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς εἰς τὸν τόπον μας εἶναι ἡ Καντάδα, ἡ ὁποία ἐκ τῆς Ἑπτανήσου τὸ πρῶτον διαδοθεῖσα εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ἀπέληξεν εἰς τὴν ὠραίαν Ἀθηναϊκὴν καντάδα, ἡ ὁποία ἀνεπλήρου τὴν χορωδίαν τῶν ἄλλων λαῶν καὶ ἐγνώρισεν ἡμέρας δόξης. Τὰ μελωδικώτατα τραγούδια τῆς ἑλληνικῆς καντάδας, τὰ ὁποία ἦσαν ἐνδεδυμένα τὸ ἔνδυμα τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς τέχνης, εἶναι

Κ. Παρθένη.— Προσωπογραφία τῆς κ. Π.

πλήρη ἑλληνικοῦ ἀρώματος καὶ δροσερότητος, ἡ ὁποία πολλὰ ὑπισχνεῖτο διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἄλλὰ ἡ καταπληκτικὴ πρόοδος τῆς μουσικῆς εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἡ ραγδαία εἰσόρμησις αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς χώρας ἐδημιούργησε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν κίνησιν πρὸς τὴν καθαρὰν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν, ἡ ὁποία ἐπέφερε τὸ σταμάτημα τῆς ἐξελιξεως τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἐν τούτοις πολλοὶ Ἕλληνες μουσικοί,

Κ. Παρθένη.—«Τὸ ἐκκλησιδάκι πὺ ἔμοιαζε μὲ λογισμό κρυφόν». Ὁ Παρθένης εἶναι ὁ εἰσηγητὴς καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰμπρεσιονισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, περὶ τοῦ ὁποίου ἴδε ὑπόμνημα εἰκό-
νος σελῖς 262 καὶ 263.

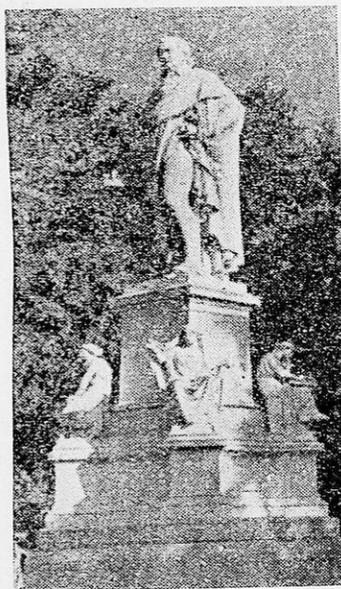
πραγματικοὶ δημιουργοί, διεῖδον τὸ κακὸν καὶ προσεπάθησαν ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἑλληνικῶν στοιχείων καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς τεχνικῆς νὰ δημιουργήσουν ἔθνικὴν νεοελληνικὴν μουσικὴν. Ἄναφέρομεν τοὺς σημαντικωτέρους ἐξ αὐτῶν.

1) **Νικόλαος Μάντζαρος**, μελοποιήσας τὸν Ἐθνικὸν ὕμνον καὶ γράψας μερικὰς θρησκευτικὰς συνθέσεις.

2) Νικόλαος Μεταξᾶς ἐκ Κεφαλληνίας, γράψας τὸ μελοδράμα Μ ἄ ρ κ ο ς Μ π ό τ σ α ρ η ς.

3) Παῦλος Καρρῆρ ἐκ Ζακύνθου, συνθέσας διάφορα μελοδράματα ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, Μ ἄ ρ κ ο ς Μ π ό τ σ α ρ η ς, Κυ ρ ἄ Φ ρ ο σ ύ ν η, Μ α ρ α θ ῶ ν—Σ α λ α μ ί ς, Δ έ σ π ω ἠ ρ ω ῖ ς τ ο ὗ Σ ο υ λ ί ο υ κ τ λ.

4) Σπυρ. Ξύνδας ἐκ Κερκύρας, συνθέτης τοῦ μελοδράματος Ὑ π ο ψ ῆ φ ι ο ς β ο υ λ ε υ τ ῆ ς.

Λ. Δρόση.—Ὁ Βαρβάκης.

Γ. Βιτάλη.—Ὁ Γλάδστων.

Ὅλοι οἱ ἀνωτέρω καλλιτέχνηαι ἦσαν Ἐπτανήσιοι. Ἡ Ἐπτανήσος εἶχε γνωρίσει πολὺ ἐνωρίτερον τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν καὶ πολὺ ἐνωρὶς ἔκαμεν αὐτὴν κτῆμα τῆς. Ἡ νεωτέρα γενεὰ τῆς Ἐπτανήσου ἔχει νὰ ἐπιδείξη δύο ἀξιολόγους μουσικὰς φυσιογνωμίας, τὸν Σαμάραν καὶ τὸν Λαυράγκαν.

5) Σπῦρος Σαμάρας ἐκ Κερκύρας, δραματικὸς μουσουργός, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη ἐξηλθεν ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ

Α. Φυτάλη.—'Ο Πατριάρχης
Γρηγόριος Ε΄.

τῶν μελοδραμάτων του καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσαν τὰ *Flora mirabilis* καὶ *Mademoiselle Belle Isle*, πολλὰ δὲ ἐκ τῶν μικρῶν του τραγουδιῶν εἶναι γνωστότατα καὶ χαριέστατα.

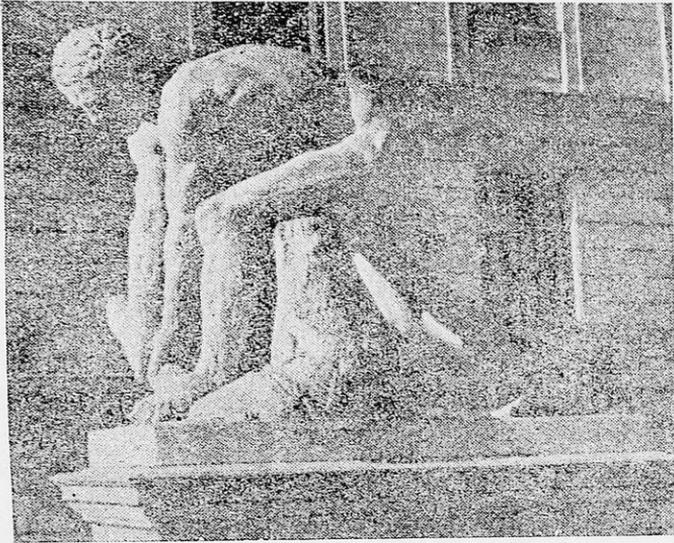
6) **Διονύσιος Λαυράγκας** ἐκ Ζακύνθου, ὁ ὁποῖος ὄλην του τὴν ζωὴν κατηνάλωσεν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς δημιουργίας ἐθνικοῦ μελοδράματος. Ὁ Λαυράγκας, δεξιότηνης μουσικός, ἠθέλησε νὰ ἀναπτύξῃ ἑλληνικὰ θέματα διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς τεχνικῆς καὶ ἔδωκε μερικὰ ἀξιόλογα δείγματα τῆς προσπαθείας του αὐτῆς, *Εἰσαγωγή καὶ Φούγκα*, *Σουΐτα* καὶ τέσσαρα μελοδράματα, *Μάγισσα*, τὰ *Δύο ἀδέλφια*, *Διδῶ*, *Λυτρωτῆς*.

7) **Ναπολέον Λαμπελὲτ** καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς **Γεώργιος Λαμπελὲτ**. Ὁ πρῶτος ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν λαϊκῶν τραγουδιστῶν καὶ συνθετῶν ἐλαφρᾶς μουσικῆς, ἐνῶ ὁ δεύτερος ἐπίστευσεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐθνικῆς μουσικῆς καὶ συνέθεσε τὸ ἀξιόλογον ἔργον *Γιορτή*, τὸ ὁποῖον ἔχει ἑλληνικὸν χρῶμα.

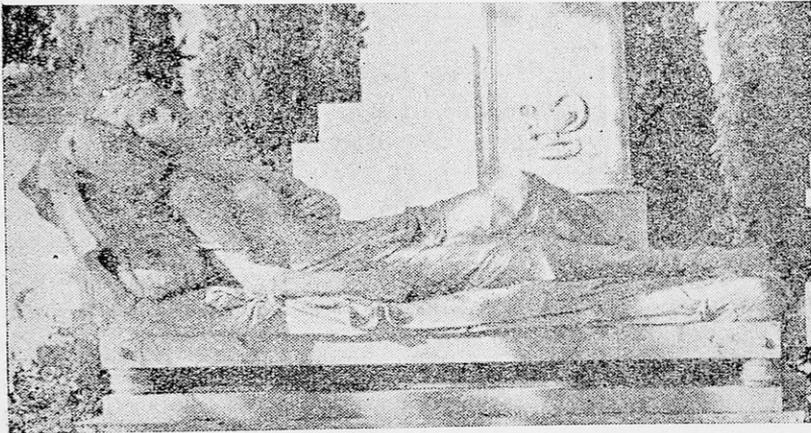
8) **Κόκκινος** καὶ **Στρουμπούλης**, ἀμφότεροι ἠσχολήθησαν μὲ τὸ ἑλληνικὸν τραγούδι. Τὰ ὠραιότατα τραγούδια των ἐκτελοῦνται καὶ σήμερον μὲ πολλὴν ἀγάπην.

9) **Μανώλης Καλομοίρης**, ὁ ὁποῖος ἔθεσεν ὡς δόγμα πίστεως τὴν δημιουργίαν ἐθνικῆς μουσικῆς καὶ μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ εἰργάσθη πάντοτε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται καὶ σήμερον. Εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον πολυγράφων Ἑλλήνων συνθετῶν. Γνωστότατα εἶναι τὰ δύο του μελοδράματα *Πρωτομάστορας* καὶ *Δακτυλίδι τῆς Μάννας* καὶ δύο του μεγάλα συμφωνικά ἔργα *Λεβεντιὰ* καὶ ἡ συμφωνία τῶν *Ἀνίδεων καὶ καλῶν ἀνθρώπων*.

Ἐπίσης τὴν ἰδίαν ὁδὸν πρὸς δημιουργίαν ἐθνικῆς μουσικῆς βαδίζουν οἱ μουσικοὶ **Μάριος Βάρβογλης**, **Γεώργιος Σκλάβος**, ὁ δὲ **Αἰμίλιος Ριάδης**, ἐκ Μακεδονίας, ἀποθανὼν πρὸ

Δ. Φιλιππότη.—'Ο ξυλοθραύστης.

Γιαννούλη Χαλεπᾶ.—'Η κοιμωμένη.

ὀλίγων ἐτῶν, ἔγραψεν ὠραιότατα τραγούδια, εἰς τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη μακεδονικὰ λαϊκὰ μοτίβα. Ὁ Σπ. Σπάθης ἠσχολήθη μὲ τὴν ἑναρμόνισιν τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Πέτρος Πετρίδης, Γεώργιος Πονηρίδης, Δημ. Λεβίδης κ. ἄ. Ὁ δὲ Δημήτριος Μητρόπουλος, ἐκτὸς τῆς μεγάλης του μουσικῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς του ἐπιδόσεως εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ τὴν σύνθεσιν, ἀπέκτησε διεθνή φήμην ὡς διευθυντῆς ὀρχήστρας.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέρμα τῆς νεωτέρας ἱστορίας, ἀφοῦ ἐγνωρίσαμεν τὰς περιπετείας τοῦ ἔθνους μας, τὸν ἔνδοξον ἀγῶνα του ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας καὶ τὸν ἐλεύθερον βίον ἑκατὸν περίπου ἐτῶν. Μολονότι εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἐθνῶν περίοδος ἑκατὸν ἐτῶν δὲν εἶναι μακρὰ, ἐν τούτοις τὸ ἔθνος μας κατὰ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς χρόνους ἔχει νὰ ἐπιδείξη σημαντικωτάτας προόδους καὶ δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανον, διότι ἔνωρις κατέλαβε τὴν προσήκουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης. Ἄν μάλιστα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ Ἑλλάς μετὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 ἐξῆλθε τελείως κατεστραμμένη καὶ ἐξηντλημένη καὶ ὅτι ἔπρεπε τὸ πᾶν νὰ δημιουργήσῃ ἐκ τοῦ μηδενός, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἀληθὲς θαῦμα ἐπετελέσθη, καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη μας πρὸς τὰς προγενεστέρους γενεὰς πρέπει νὰ εἶναι μεγάλη.

Ἡ σημερινὴ Ἑλλάς ἔχει νὰ ἐπιδείξη εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον κράτος ὀργανωμένον, γεωργίαν, ἐμπόριον, βιομηχανίαν, ἢ ὁποῖα συναγωνίζεται τὴν οἰκονομικὴν κίνησιν τῶν μάλλον προηγμένων κρατῶν, πνευματικὴν πρόοδον καὶ καλλιτεχνικὴν ἐπίδοσιν ἐφάμιλλον πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν καὶ ἀνταξίαν τῆς ἱστορικῆς μας παραδόσεως. Ὁ ἑλληνικὸς τέλος λαὸς, ὁ ἄλλοτε πτωχός, ἀμόρφωτος καὶ περιφρονημένος ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν, σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὸν στοῖβον τοῦ συναγωνισμοῦ καὶ ἀγωνίζεται ὁμοῦ μετὰ τῶν πλέον ἀνεπτυγμένων λαῶν ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν θὰ εἶναι μάλιστα ὑπερβολή, ἂν ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ὁ ἐξαιρετικὸς ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι προωρισμένος νὰ ἀνασυστήσῃ καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τὸν

γνήσιον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὅλοι ἀντλοῦν ὡς ἀπὸ ἀστείρευτον πηγὴν.

Αἱ παλαιότεραι γενεαὶ εἰργάσθησαν ὅσον ἦτο δυνατὸν διὰ τὸ ἔργον αὐτὸ καὶ μάλιστα μὲ δυσκολίας πολλάκις ἀνυπερβλήτους. Εἰς τὰς νεωτέρας γενεὰς ἀπόκειται νὰ συνεχίσουν καὶ νὰ συμπληρώσουν τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι περνοῦν ἀπὸ τὰ θρανία τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου. Θὰ συναντήσουν καὶ αἱ νεώτεροι γενεαὶ ἐμπόδια, ἴσως μάλιστα καὶ περισσότερα καὶ σοβαρότερα, ἀλλὰ οὐδέποτε πρέπει νὰ χάσουν τὴν ἀισιοδοξίαν καὶ τὴν πίστιν των εἰς τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας. Ἡ πατρίς, ἡ ὁποία σᾶς ἔφερε μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ καὶ σᾶς παρέσχε τὰ μέσα νὰ τελειώσετε τὸν γυμνασιακὸν σας κύκλον καὶ νὰ συνεχίσετε τὰς σπουδὰς σας καὶ εἰς ἀνωτέρας σχολὰς ἢ νὰ ἀποδυθῆτε εἰς τὸν κοινωνικὸν ἀγῶνα, ἔχει αὐτὴν τὴν ἀπαίτησιν ἀπὸ ὅλους σας, νὰ μὴ τὴν λησμονήσετε, νὰ μὴ τὴν ἐγκαταλείψετε ποτέ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

19ος ΑΙΩΝ

1815		Συνέδριον τῆς Βιέννης
1816		Ἰδρυσις Φιλικῆς Ἑταιρείας
1820		Ἀνεξαρτησία Ν. Ἀμερικῆς
1822		Δόγμα τοῦ Μονρόε
1821		Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις
»	Φεβρουαρίου 22	Εἴσοδος Ὑψηλάντου εἰς Μολδαβίαν
»	Μαρτίου 23	Κατάληψις Καλαμῶν
»	» 25	Ὑψωσις τῆς ἐπαναστατικῆς σημαίας ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ
»	Ἀπριλίου 10	Ἀπαγχονισμὸς Πατριάρχου
»	» 20	Μάχη Ἀλαμάνας - Θάνατος Διάκου (23 Ἀπριλ.)
»	Μαΐου 8	Μάχη Γραβιάς
»	» 13—14	Μάχη Βαλτετισίου
»	» 20	Πυρπόλησις φρεγάτας ἐν Ἐρεσσῷ, Παπανικολῆς
»	Ἰουνίου 7	Μάχη Δραγατσανίου
»	Αὐγούστου 26	Μάχη Βασιλικῶν
»	Δεκεμβρίου 24	Πρώτη ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις +
1822	Ἰανουαρίου 1	Τὸ Α' Σύνταγμα
»	» 12	Ἀλωσις Ἀκροκορίνθου
»	Μαρτίου 30	Καταστροφὴ τῆς Χίου
»	Ἰουνίου 6—7	Πυρπόλησις ναυαρχίδος ὑπὸ Κανάρη
»	Ἰουλίου 4	Μάχη εἰς Πέτα
»	» 26	Μάχη Δερβενακίων. Καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη
»	Νοέμβριος	Πρώτη πολιορκία Μεσολογγίου
1823	Μάρτιος	Δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Ἀστρει
»	Αὐγούστου 11	Μάχη Καρπενησίου—Θάνατος Μ. Μπότσαρη
»	Δεκεμβρίου 24	Ἀφιξις Βύρωνος εἰς Μεσολόγγιον
1824	Μάρτιος	Ἐπέμβασις Μεχμέτ Ἀλῆ Αἰγύπτου
»	Ἀπρίλιος	Καταστολὴ ἐπαναστάσεως Κρήτης

- 1824 Ἰουνίου 20 Καταστροφή Ψαρῶν
 » Αὐγούστου 28 Ναυμαχία Γέροντα
- 1825 Ἰανουάριος Κάθειρξις Κολοκοτρῶν
 » Φεβρουαρίου 12 Ἀπόβασις τοῦ Ἱμπραήμ εἰς Πελοπόννησον
 » Ἀπριλίου 7 Μάχη παρὰ τὸ Κρεμμύδι
 » Ἀπριλίου 15 Β' Πολιορκία Μεσολογγίου
 » Μαΐου 20 Μάχη παρὰ τὸ Μανιάκι—θάνατος Παπαφλέσσα
 » Ἰουλίου 4 Θάνατος Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου
- 1826 Ἰανουάριος Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις Ἐπιδαύρου
 » Ἀπριλίου 10—11 Ἐξοδος Μεσολογγίου
 » Ἰουλίου 6 Ἰουλιανὴ Σύμβασις Λονδίνου
 » Αὐγούστου 13 Κατάληψις Ἀθηνῶν ὑπὸ Κιουταχῆ
 » Νοεμβρίου 24 Φονικὴ νύξ Ἀραχῶβης
- 1827 Φεβρουάριος Μάχη παρὰ τὸ Δίστομον
 » Μαρτίου 30 Ἐκλογὴ Καποδιστρίου ὡς Κυβερνήτου
 » Ἀπριλίου 23 Θάνατος Καραϊσκάκη
 » » 24 Καταστροφή Φαλήρου
 » Ὀκτωβρίου 8 Ναυμαχία Ναυαρίνου
- 1828 Ἰανουαρίου 6 Κάθοδος Καποδιστρίου εἰς Ἑλλάδα
- 1829 Μαρτίου 10 Πρωτόκολλον Λονδίνου
 » Ἰουλίου 11 Δ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Ἀργεῖ
 » Σεπτεμβρίου 12 Μάχη Πέτρας
 » » 27 Δολοφονία Καποδιστρίου
- 1830 Ἰανουαρίου 22 Β' Πρωτόκολλον Λονδίνου
- 1832 Ἀπρίλιος Ἐκλογὴ Ὀθωνος—Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐν Προ-
 νοία
- 1833 Ἰανουαρίου 25 Κάθοδος Ὀθωνος εἰς Ἑλλάδα
- 1833—1852 Βασιλεία Ὀθωνος - Ἀντιβασιλεία μέχρι τοῦ 1836
- 1834 Γερμανικὴ τελωνειακὴ ἔνωσις
- 1835 Αἱ Ἀθῆναι πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ βασι-
 λείου
- 1837 Ἰδρυσις Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
- 1843 Ἐπανάστασις 3ης Σεπτεμβρίου—Σύνταγμα
- 1848 Παρισινὴ ἐπανάστασις Φεβρουαρίου. Ἐπανά-
 στασις Μαρτίου ἐν Βιέννῃ καὶ Βερολίνω.—
 Γερμανικὴ Ἐθνοσυνέλευσις — Κοινοβούλιον
 Φραγκφούρτης
- 1852—1870 Ναπολέων Γ' αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων
- 1853—1856 Κριμαϊκὸς πόλεμος
- 1859 Ἰταλικὸς πόλεμος—ἔνωσις τῆς Ἰταλίας
- 1862 Ἐξωσις τοῦ Ὀθωνος
- 1863—1893 Γεώργιος Α' βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων—Σύντα-
 γμα τοῦ 1863

1856	Γερμανοαυστριακός πόλεμος
1866	Κρητική επανάσταση
1870	Βουλγαρική Ήξαρχία
1870—1871	Γαλλογερμανικός πόλεμος—Γερμανική Ένωση καὶ Αὐτοκρατορία
1877—1878	Ρωσσοτουρκικός πόλεμος
1878	Συνθήκη τοῦ Βερολίνου
1881	Προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας
1885	Σερβοβουλγαρικός πόλεμος
1897	Έλληνοτουρκικός πόλεμος
20ὸς Αἰὼν	
1904—1905	Ρωσσοἰαπωνικός πόλεμος
1908	Νεοτουρκική επανάσταση
1909	Επανάσταση τοῦ Γουδῆ
1912—1913	Βαλκανικός πόλεμος
1912	Κατάληψις Θεσσαλονίκης (26 Ὀκτωβρίου)
1913	(Πτώσις Ἰωαννίνων (21 Φεβρουαρίου)
1913	Συνθήκη Λονδίνου (17 Μαΐου)
1913	Βουλγαρικός πόλεμος—Εἰρήνη Βουκουρεστίου (28 Ἰουλίου)—Εἰρήνη Ἀθηνῶν (1 Νοεμβρίου)
1914—1918	Εὐρωπαϊκός πόλεμος
1939	Νέος Παγκόσμιος πόλεμος.

Διηγεση
Κορακιδου

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ

1. Μέττερνιχ	σελ.	9
2. Μονρόε	»	11
3. Κουμπούρες	»	12
4. Άλέξ. Ύψηλάντης	»	16
5. Πιστόλες και σφαίρες	»	18
6. Χουρσίτ πασάς	»	24
7. Τò Λάβαρον τής επανάστασεως	»	25
8. Ό Παλαιών Πατρών Γερμανός	»	26
9. Δίκροτον	»	28
10. Γολέττα	»	28
11. Σκούνα	»	28
12. Τρίκροτον	»	29
13. Κορβέττα	»	29
14. Φρεγάτα	»	29
15. Βρίκιον	»	30
16. Βρατσέρα	»	30
17. Αί Άθηναι κατά την επανάστασιν	»	33
18. Μαχαίρα - Γιαταγάνι	»	36
19. Ό Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄	»	36
20. Έλλην πολεμιστής τής ξηράς	»	38
21. Νησιώτης πολεμιστής	»	38
22. Σουλιώτης πολεμιστής	»	39
23. Ό Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης	»	39
24. Η ύπογραφή του Πετρόμπεη	»	40
25. Έλληνική ένδυμασία Άθηνών	»	40
26. Ένδυμασία περιχώρων Άθηνών	»	41
27. Όμερ Βρυώνης	»	41
28. Ό Διάκος	»	42
29. Ένδυμασία Θηβών	»	43
30. Ένδυμασία Τανάγρας	»	43
31. Όδυσσεύς Άνδρουτσος	»	44
32. Ύπογραφή και σφραγίς του Όδυσσεως	»	45

33. 'Ο Κολοκοτρώνης	σελ.	47
34. 'Η σφραγίς του Κολοκοτρώνη	»	48
35. 'Ενδυμασία Σαλαμίνας	»	48
36. 'Ενδυμασία Πόρου - 'Υδρας	»	56
37. 'Ενδυμασία Μικόνου	»	57
38. Κωνσταντίνος Κανάρης	»	62
39. 'Ο Δράμαλης	»	67
40. Γιουσούφ πασᾶς	»	68
41. Μᾶρκος Μπότσαρης	»	72
42. 'Υπογραφή του Μ. Μπότσαρη	»	72
43. Δημήτριος 'Υψηλάντης	»	74
44. 'Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος	»	75
45. Σφραγίς Γερουσίας Δ. 'Ελλάδος	»	76
46. Σφραγίς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας	»	77
47. Καριοφίλια καὶ παλάσκα	»	78
48. Τὰ ὄπλα καὶ ἡ περικεφαλαία του Κολοκοτρώνη	»	83
49. Γεώργιος Κάννιγκ	»	88
50. 'Ο λόρδος Βύρων	»	91
51. Μεχμέτ 'Αλής	»	94
52. 'Ανδρέας Μιαούλης	»	97
53. 'Υπογραφή του Μιαούλη	»	98
54. 'Ακρόπρωρον τῆς ναυαρχίδος του Μιαούλη	»	99
55. 'Ο 'Ιμπραήμ	»	100
56. Παπαφλέσσας	»	103
57. 'Ο Κιουταχῆς	»	105
58. Δημήτριος Μακρῆς	»	109
59. Γεώργιος Καραϊσκάκης	»	111
60. 'Ακρόπρωρον «Θεμιστοκλέους»	»	122
61. 'Ιωάννης Καποδίστριας	»	123
62. Σφραγίς καὶ ὑπογραφή του Καποδίστρια	»	124
63. Σπυρίδων Τρικούπης	»	125
64. 'Ο βασιλεὺς 'Οθων	»	129
65. 'Η βασίλισσα 'Αμαλία	»	131
66. 'Ακρόπρωρον Καρτερίας	»	135
67. Ναπολέων Γ'	»	140
68. Καβούρ	»	145
69. 'Οθων Βίσαρκ	»	150
70. 'Ο βασιλεὺς Γεώργιος Α'	»	160
71. Δημήτριος Βούλγαρης	»	161
72. 'Αλέξ. Κουμουνδοῦρος	»	162
73. Χαρίλαος Τρικούπης	»	173
74. Θεόδωρος Δηλιγιάννης	»	175
75. Παῦλος Μελάς	»	179

76. Ἀβδούλ Χαμίτ	σελ.	180
77. Ἐλευθέριος Βενιζέλος	»	183
78. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος	»	191
79. Λέων Γαμβέττας	»	199
80. Διῶρυξ τοῦ Παναμαᾶ	»	215
81. Ὁ Πρόεδρος Οὐίλσον	»	239
82. Εὐγένιος Δελακροά	»	257
83. Αἶ σφαγαί τῆς Χίου (Δελακροά)	»	258
84. Γουσταῦος Κουρμπέ	»	259
85. Ἡ συνάντησις (Κουρμπέ)	»	259
86. Μιλλέ	»	260
87. Ὁ σπορευὺς (Μιλλέ)	»	260
88. Τὰ πρῶτα βήματα (Μιλλέ)	»	261
89. Εἰς τὸν ἐξώστην (Μονέ)	»	262
90. Ἡ γέφυρα τοῦ Λονδίνου (Μονέ)	»	263
91. Συναυλία (Μέντσελ)	»	264
92. Ἐπαυλις παρὰ τὴν θάλασσαν (Μπέκλιν)	»	265
93. Ἀνδριάς τοῦ Βατιῶ (Καρπῶ)	»	266
94. Ὁ διανοούμενος (Ροντέν)	»	267
95. Ἡ Γλυπτοθήκη τοῦ Μονάχου	»	268
96. Τὸ μέγαρον τοῦ Ράιχσταγ τοῦ Βερολίνου	»	269
97. Ἡ Ὦπερα τῶν Παρισίων	»	270
98. Θέατρον τῶν Ἡλυσίων	»	271
99. Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Λειψίας	»	271
100. Κρεμαστὴ γέφυρα	»	272
101. Οὐρανοξύστης	»	273
102. Διῶρυξ τῆς Κορίνθου	»	279
103. Ὁ Σολωμὸς	»	282
104. Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης	»	283
105. Κωστῆς Παλομᾶς	»	287
105. Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης	»	288
107. Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν	»	290
108. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν	»	291
109. Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη	»	291
110. Μέγαρον Δουκίσσης Πλακεντίας	»	292
111. Παναθηναϊκὸν Στάδιον	»	293
112. Ναὸς Ἁγίου Παύλου Κορίνθου	»	294
113. Νικόλαος Γύζης	»	295
114. Τὸ κρυφὸ σχολεῖδ (Γύζη)	»	296
115. Τὸ τάμα (Γύζη)	»	297
116. Τὰ πρῶτα βήματα (Ἰακωβίδου)	»	298
117. Τὸ μπάνιο τοῦ μικροῦ (Ἰακωβίδου)	»	299
118. Τὸ λιβάνισμα (Λύτρα)	»	300

119.	Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία (Βολανάκη)	σελ.	300
120.	Προσωπογραφία τῆς κ. Π. (Παρθένη)	»	301
121.	«Τὸ ἐκκλησιδάκι ποῦ ἔμοιαζε μὲ λογισμὸ κρυφὸ» (Παρθένη)	»	302
122.	Ἀνδριάς Βαρβάκη (Δρόση)	»	303
123.	Ἀνδριάς Γλάδστων (Βιτάλη)	»	303
124.	Ἀνδριάς Γρηγορίου Ε' (Φυτάλη)	»	304
125.	Ξυλοθραύστης (Φιλιππότη)	»	305
126.	Κοιμωμένη (Χαλεπᾶ)	»	305

Αἱ προσωπογραφίαι τῶν πολεμιστῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, τῶν Ἑλλήνων λογοτεχνῶν καὶ ποιητῶν, τῶν συγχρόνων πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος, αἱ ἑλληνικαὶ ἐνδυμασίαι, τὰ ὄπλα τῆς ἐπαναστάσεως, τὰ καράβια, καθὼς καὶ αἱ προσωπογραφίαι τῶν εὐρωπαϊκῶν πολιτικῶν εἶναι ἔργασια τοῦ ζωγράφου κ. Γ. Λυδάκη.

ΠΙΝΑΞ ΧΑΡΤΩΝ

1. Χάρτης Μολδαβίας και Βλαχίας	σελ.	21
2. Χάρτης Ἐπαναστάσεως Βορείου Ἑλλάδος	»	53
3. Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως	»	96—97
4. Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας	»	120
5. Ἐνωσις τῆς Ἰταλίας	»	146
6. Ἐνωσις τῆς Γερμανίας	»	153
7. Χάρτης τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου	»	169
8. Ἡ Βαλκανικὴ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου .	»	195
9. Δομίνιον τοῦ Καναδά	»	203
10. Ἀγγλικαὶ Ἰνδίαι	»	204
11. Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις	»	205
12. Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα	»	208
13. Γαλλικαὶ ἀποικίαι Ἀφρικῆς	»	209
14. Ἐπιχειρήσεις τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς	»	211
15. Πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Εὐρώπης τὸ 1919	»	242

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

		σελ.
	Εισαγωγή	5
Κεφάλαιον Α'	Ἡ κατάσταση εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης	» 7— 12
» Β'	Ἡ φιλελευθέρα κίνησις εἰς τὴν Βαλκανικὴν	» 13— 18
» Γ'	Ἡ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐπανάστασις	» 19— 34
» Δ'	Πρώτη φάσις τοῦ ἀγῶνος—Ἡ πάλῃ πρὸς τὸν Σουλτάνον	» 35— 72
	1) Ἐδραίωσις τοῦ ἀγῶνος σελ. 35—50	
	2) Ἐπανάστασις εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα	» 50—58
	3) Ἀπόκρουσις τῆς τουρκικῆς ἐπιθέσεως	58—72
» Ε'	Διοικητικὴ ὀργάνωσις—Ἐμφύλιοι ἔριδες	» 73— 83
» ΣΤ'	Ἡ Εὐρώπη ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως	» 84— 92
» Ζ'	Δευτέρα φάσις τοῦ ἀγῶνος—Ἡ λύσις	» 93—122
» Η'	Τὸ ἑλληνικὸν κράτος	» 123—135
» Θ'	Ἡ Εὐρώπη μέχρι τοῦ 1870 — Ἀγὼν κατὰ τῆς ἀντιδράσεως	» 136—154
	1) Γαλλία σελ. 136—140	
	2) Ἀγγλία » 140—143	
	3) Ἰταλία » 144—147	
	4) Γερμανία καὶ Αὐστρία » 147—154	
» Ι'	Τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ ἡ συνταγματικὴ βασιλεία εἰς τὴν Ἑλλάδα	» 155—184
» ΙΑ'	Μεγάλῃ κρίσις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος—Ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος	» 185—197
» ΙΒ'	Οἱ χρόνοι τοῦ νέου Ἱμπεριαλισμοῦ	» 198—220
	1) Περίοδος τῆς Εὐρω.	

	παίκης ισορροπίας	σελ. 198—212
	2) Ἡ διεθνῆς πολιτικὴ	» 202—220
Κεφάλαιον ΙΓ'	Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος	σελ. 221—244
»	ΙΔ' Ἐπιστῆμαι — Γράμματα — Τέχναι τὸν 19ον καὶ 20όν αἰῶνα	» 245—273
	1) Ἐπιστῆμαι	σελ. 245—249
	2) Λογοτεχνία	» 250—259
	3) Τέχναι—Μουσικὴ	» 259—273
»	ΙΕ' Αἱ πρόοδοι τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος	» 274—307
	Χρονολογικὸς Πίναξ	» 309—311
	Πίναξ Εἰκόνων καὶ Χαρτῶν	» 313—317
	Περιεχόμενα	» 318—319

τὸ εἶδος τοῦ Γνωστικῆς

1769-2000-4

